

СПИСИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА XVI–XVIII
(2018–2020)

Рецензии
Срето Танасић
Вељко Брборић

СПИСИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА XVI–XVIII
(2018–2020)

ПРИРЕДИО
Владан Јовановић

Београд
2021

Штампање књиге финансијски је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије.

Ова књига се не сме без дозволе аутора, ни у целини ни у деловима, умножавати, прештампавати нити преносити ни у једном облику нити икаквим средством. Она се без одобрења издавача не сме ни на који други начин нити икаквим другим средствима дистрибуирати нити пак умножавати. Сва права на објављивање ове књиге задржавају аутори и издавач према одредбама Закона о ауторским и сродним правима.

САДРЖАЈ

Уводна напомена	7
Документи.....	11
Дописи.....	27
Српски језик у средствима јавног информисања	99
Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика	153

УВОДНА НАПОМЕНА

Пред читаоцима је нова књига из едиције „Списи Одбора за стандардизацију српског језика”. Њен садржај сличан је садржају претходних књига: Одбор за стандардизацију српског језика, покретач ове едиције, планирао је да она прати његов рад, да сведочи о активностима Одбора. И у овој књизи се, дакле, објављује један број докумената који говоре о делатности Одбора последњих година – између изласка претходне књиге XII–XV објављене 2018. године и ове. Наравно, ту је само један, мањи део докумената, у избору секретара Одбора др Владана Јовановића, приређивача књиге. Чињеница да се данас не може доћи до већине претходних књига Списа говори да они имају своју публику. Нажалост, околности нам последњих година нису ишле наруку да чешће издајемо Списе, иако би за то материјала било довољно. Јер, ко и мало прати дешавања везана за српски језик, упознат је и са чињеницом да је последњих година пред Одбором за стандардизацију српског језика све више посла, да се он готово свакодневно ангажује на питањима која се тичу положаја српског језика, како у Србији тако и на целокупном српском језичком и националном простору, што и јесте један од задатака који му је утврђен приликом оснивања. Ту је сведочанство и о другим видовима делатности Одбора – давање различитих одговора институцијама и појединцима на њихова питања или у случајевима када је Одбор сматрао да је потребно неке писати одређеним, конкретним поводом. Ипак сматрамо да је и оволико колико доноси нова књига Списа значајно сведочанство о нашој језичкој ситауцији данас и улози Одбора за стандардизацију српског језика.

И ова књига Списа, у складу са устаљеном праксом, доноси и избор написа из штампе који се на различите начине дотичу проблематике српског језика. Наравно, и то је само један мањи део текстова који су се у овоме периоду јавили у новинама за које је приређивач сматрао да има разлога да се нађу у Списима. Иако би било корисно, Одбор нема могућности да прави архиву свих текстова који се у вези са српским језиком објављују у штампи.

На крају, објављујемо и један број одлука Одбора за стандардизацију српског језика. Неке од њих су биле већ објављене у Одборовим публикацијама; последњи пут Одбор је објавио све одлуке у посебној публикацији Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика 2017. године поводом двадесет година од оснивања. Овде се понављају неке одлуке, које су и данас посебно актуелне; често нам се јавност обраћа питањима о којим смо у тим одлукама већ изнели став Одбора. Ту су и оне одлуке које су настале у новије време. Сматрамо да ће читаоцима бити од користи. Мада нове одлуке Одбора редовно објављују часописи Наш језик, и Језик данас, а налазе се и на сајту Одбора за стандардизацију српског језика, није сувишно да се оне нађу и у овој књизи.

Ова књига Списа не сведочи само о делатности Одбора. Она на свој начин показује и резултате његове делатности на свим пословима који су му оснивањем додељени у задатке. Сведочи и о резултатима нашега залагања за статус српског језика какав би требало да има као национални језик – у свим видовима живота друштва. О тим резултатима биће речи и у другим приликама и публикацијама. Да овде подсетимо да је у години у којој излази ова књига коначно усвојен закон о језику (пун назив: Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличног писма). Тиме се стварају основе и оквир који ће омогућити да се у Републици Србији унапређује статус српског језика и писма, за што се Одбор годинама залагао. Доношење новог закона о језику и писму била је обавеза после доношења последњег устава Републике Србије – да би се закон усагласио са уставом, али и да би се језичка проблематика регулисала у складу с новим околностима у којим се нашао српски језик после распада бивше државе Југославије и раскида српско-хрватског књижевнојезичког заједништва. Законом је и Одбор за стандардизацију српског језика стављен у нову позицију: да учествује у доношењу

одлука које се тичу српског језика. То је значајан помак у нашој држави јер – тако је и у другим уређеним државама, а Одбор одавно на то указује: језичка политика се утврђује и спроводи у доброј сарадњи струке и државе.

Од свога оснивања Одбор за стандардизацију српског језика повремено организује, најчешће у сарадњи са још неком институцијом, конференције о појединим питањима у вези са српским језиком. Тако је било и у последње три године, које „покрива” ова књига Списа. Одбор је заједно са Матицом српском у Новом Саду 3. јула 2021. године, после усвајања новог закона о родној равноправности, организовао Округли сто Положај српског језика у савременом друштву (изазови, проблеми, решења). Такође, у овоме периоду Одбор је био суорганизатор и два научна скупа посвећена правописној проблематици, уз посебан ангажман Одборове Комисије за правопис. Први скуп под називом Актуелна питања српског правописа одржан је у Андрићевом Институту у Вишеграду 13. октобра 2018. године у организацији Андрићевог института, Матице српске и Одбора за стандардизацију српског језика. Реферати с тог скупа објављени су у Матици у посебној публикацији „Нови прилози српском правопису” 2019. Други скуп под називом Актуелна питања српског правописа: Нови прилози српском правопису 2 одржан је у организацији Матице српске и Одбора на Филолошком факултету у Београду 23. октобра 2021. године. Реферати ће такође бити објављени у посебној публикацији у Матици српској. Циљ одржавања ових двају скупова јесте да својим прилозима помогну Одбору за стандардизацију српског језика и Матици српској да се дође до што је могуће боље утемељене правописне норме, која би тиме била и стабилнија.

Ова књига Списа излази уочи године у којој се навршава четврт века од оснивања Одбора. И њен садржај ће, уверени смо, допринети да се схвати колико су били дубоко у праву покретачи идеје да се оснује једно стручно свесрпско и свеинституционално тело задужено за бригу о статусу српског језика и за планаирање и покретање таквих његових проучавања која ће водити између осталог и осавремењавању његове стандарднојезичке норме.

Срећо З. Танасић,
председник Одбора

ДОКУМЕНТИ

Полазећи од потребе за обједињавањем стручњака за српски језик и институција које се научно баве српским језиком на целокупном његовом говорном простору, као и од потребе за језичким планирањем које би водило адекватној језичкој политици и пракси, нарочито нужној у новим државним приликама и новонастајућим међународним околностима, а на предлог председника трију академија и Матице српске, Српска академија наука и уметности (САНУ), Црногорска академија наука и уметности (ЦАНУ) и Академија наука и уметности Републике Српске (АНУРС), Матица српска, Институт за српски језик у Београду, филолошки факултети у Београду, Новом Саду, Никшићу, Нишу, Српском Сарајеву и Бањој Луци, као и Универзитет у Крагујевцу и Српска књижевна задруга у Београду — закључили су

СПОРАЗУМ О ОСНИВАЊУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Члан 1.

Циљеви Споразума о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика (у даљем тексту: Одбор) јесу:

— обједињавање људи од науке и струке као и њихових институција на целокупном говорном простору српског језика како би програми истраживања стандарднојезичке и комуникацијске проблематике били што плодотворнији;

— систематско нормирање српског језика, с екавским и ијекавским изговором, свеобухватно и у појединостима, и израда одговарајућих докумената и приручника, као и доношење аката који би обезбеђивали проходност меродавних иновација у нормативистици и језичкој пракси;

— доприношење међународној сарадњи домаћих институција и стручних појединаца са странама и уклапању српског језика и србистике у међународне пројекте и стандарде, термилошке, комуникацијске и информатичке, а, када је неопходно, и оглашавање у међународним форумима, агенцијама и институцијама;

— унапређивање сарадње с државним органима како би србистика, и материјално, и кадровски, и програмски, могла јачати и оспособљавати се за адекватно реаговање на нове изазове, процесе и програме који се, и зависно од технолошких (р)еволуција и независно од њих, намећу или се могу наметати на домаћој и међународној сцени.

Члан 2.

Имајући у виду кадровске могућности и разлоге практичности, оснивачи Одбора именовали су по два члана из САНУ, Матице српске и Института за српски језик у Београду, као и са Филолошког факултета у Београду и Филозофског факултета у Новом Саду, односно по једног члана Одбора из ЦАНУ и АНУРС, као и са Филозофског факултета у Никшићу, Филозофског факултета у Нишу, Филолошког факултета у Приштини, Филозофског факултета у Бањој Луци, Универзитета у Крагујевцу и Српске књижевне задруге у Београду.

У случају оснивања нових универзитетских центара, односно катедара и института за србистику, на њихов захтев број чланова Одбора може се повећати.

Члана Одбора може разрешити само институција која га је именovala. Члан Одбора може поднети оставку на чланство у Одбору и образложити је усмено или писмено. Одбор може предложити оснивачу да замени свог члана, односно своје чланове Одбора.

Члан 3.

Одбор је заједничко радно тело оснивача. Одбор нема статус правног лица.

Одбор се састаје по потреби а најмање једном годишње. Одбор ради у пленуму и у комисијама, у чијем саставу могу бити и стручњаци који нису чланови Одбора.

Стручно-административне послове за Одбор обавља Институт за српски језик у Београду.

Одбор се састаје у Београду, а по потреби може се састајати и другде.

Одбор обавештава јавност о своме раду.

Одбор има свој Пословник.

Члан 4.

О свом раду и његовим резултатима Одбор обавештава надлежне државне органе (министарства СРЈ, Републике Србије, Републике Црне Горе

и Републике Српске). Представници тих органа, или једнога од њих који одреди надлежна влада, могу присуствовати седницама Одбора и учествовати у његовом раду, јер језичка стандардизација није само лингвистички него је и најшири друштвени, социокултурни и цивилизацијски процес.

Члан 5.

Путовање на седнице Одбора и бoравак чланова изван пребивалишта финансирају оснивачи, покривајући дневнице и подвозно-бoравишне трошкове чланова које су они именовали. Трошкове стручно-административних послова сноси Институт за српски језик.

Члан 6.

Овај споразум ступа на снагу чим га потпишу овлашћени представници САНУ, ЦАНУ и АНУРС, као и половине осталих оснивача.

У Београду, 12. децембра 1997. године

За Српску академију наука и уметности

А. Јасић

За Црногорску академију наука и уметности

Братулин Н. Вукотић

За Академију наука и уметности Републике

Кешер Милош
Српске

За Матицу српску

Ђонџер Јовановић, београд

За Институт за српски језик у Београду

С. Ристић

За Филолошки факултет у Београду

Милош Милошевић

За Филозофски факултет у Новом Саду

Милош Милошевић

За Филозофски факултет у Никшићу

Б. Савић

За Филолошки факултет у Дриштини

Милош Милошевић

За Филозофски факултет у Иишу

Јаселин Ђос

За Филозофски факултет у Српском Сарајеву

Јаселин Ђос

За Филозофски факултет у Бањој Луци

Милош Милошевић

За Универзитет у Крагујевцу

Срб. Милошевић

За Српску књижевну задругу у Београду

Новак Милошевић

Ђорђе сав. Јаселин

ПРОГРАМ РАДА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

1. Одбор ће, преко своје Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања и Института за српски језик у Београду, који обавља стручно-административне послове Одбора, пратити и подстицати рад комисија и успостављање чвршћих програмских и радних веза с оснивачима, јер је огромна већина чланова запослена у оснивачким установама.

2. Одбор ће пратити и подстицати рад на хитном остваривању библиографских пројеката, укључујући и онај свеобухватни (компјутерски) ако се покаже да је он спреман за извођење и да се могу прибавити новчана средства.

3. Одбор ће пратити и подстицати рад на већ прихваћеним капиталним пројектима (две синтаксе, творба речи, фонологија, једнотомни речник, обратни речник, двојезични речници, заокруживање правописног комплекса). Одбор ће настојати да се нађе радно језгро и за непокривене капиталне пројекте (морфологија, акценатски речник и др.).

4. Инсистирајући на самосталности и иницијативности комисија и њихових чланова, Одбор очекује да се сваки члан бар једном годишње огласи у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик* и *Језик данас*), што никако не значи да не би требало да се они, и с нормативним прилозима, оглашавају и другде, на домаћим и међународним скуповима, у другим часописима, у настави, у јавним гласилима и другде.

5. Од својих чланова који раде у настави Одбор очекује да мотивишу студенте за проучавање нормативних питања и њихово укључивање у нормативистички рад. Сматрајући својим програмским задатком *молишве* и *молбе*, Одбор *моли* своје чланове и осниваче да држе у глави идеју о подизању стандардолшког и језикословног подмлатка уопште, јер без тога неће моћи ни у догледно време ни у даљој будућности одговарати на стандардолшке изазове. У те изазове спада и продор најмоћнијег светског језика (*lingua franca*), енглеског, у све поре планетарног па и нашег живота на говорном простору српског језика. Тај нас изазов обавезује и на што боље познавање тог језика али и на заштиту српског језика. Продор енглеског нарочито погађа термилошки појмовник и упућује нас на активирање творбених моћи српског језика. Оне су биле занемариване због робовања првобитном

фолклорном разумевању творбе речи и изградње стандардног језика на народној основи уз искључив ослонац на изворне говоре села уместо на осамостаљени идиом образованих слојева града; и биле су запуштене због одупирања хрватском књишком претеривању с неологизацијом, понекад карикатуралном и нагрдном. Шта год мислили о хрватском и бошњачком стандардном идиому, који су у многим погледу неједнаки ентитети, ми их не можемо оспорити, а још мање „укинути“, али можемо пратити њихов развој.

6. Одбор очекује од својих чланова и чланова комисија да допринесу неопходном терминолошком разграничењу (језички стандард / стандардни језик : језик књижевности / књижевни језик : супстандардни језички израз[и] : дијалекти) и оном разумевању стандардолшког посла које је назначено у првој одлуци Одбора (завршно поглавље, одмах после потпоглавља 3.6), што никако не подразумева „хајку“ на било шта, „прогон“ или „укидање“ било чега, па ни *укидање* традиционалног значења термина *књижевни језик*. Најкраће речено — Одбор се неће бавити никаквим укидањем, већ само сређивањем и уређивањем српског стандардног језика са оба његова изговора (екавица и ијекавица) и оба његова писма (ћирилица и латиница).

7. Одбор такође очекује од својих чланова и чланова комисија да у својим установама и изван њих допринесе атмосфери сарадње, разумевања, толеранције и саборности, без обзира на атмосферу на друштвеном макроплану и у друштвеним микројединицама. Одбор не може битно утицати на развој друштвених прилика, често обележених острашћеношћу и несаворношћу наших људи, али понешто може и мора утицати, и то у правцу који призива слогу, а не потпирује сукобе. Стварање боље атмосфере само је по себи програмски задатак првог реда.

8. Одбор *умољава* све председнике комисија да прате и подстичу рад на остваривању прихваћених програма и да о томе извештавају Комисију за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, а преко ње, или непосредно, све чланове Одбора и његове осниваче.

9. Одбор *загужује* Комисију за односе с јавношћу да на основу увида у досадашња нормативна решења која се тичу ситница језикословних и властитих процена њихове важности, разуме се у сарадњи с другим комисијама, приступи изради *картошке језичких појединосћи* која би се доставила члановима Одбора и његових комисија како би се подстакло рапчишћавање (и даље) нерешених питања. Наиме, одлуке Одбора — односно његови *сћаови*, *мишљења*, *прејоруке*, *саошћења*, *реаовања* и *исправке* — могли би више него досадашњи мање обавезни појединачни нормативистички захвати утицати на побољшање јавне речи у свим регистрима и подрегистрима (стиловима и подстиловима) стандардног језика. Споменути упитник не мора бити коначан и свеобухватан, јер се може мењати и дограђивати кад год се уочи потреба за тим.

10. Одбор ће настојати да преко надлежних државних органа у Савезној Републици Југославији (СРЈ),* односно у Републици Србији (РСБ) и Републици Црној Гори (РЦГ), као и у Републици Српској (РСп), те преко спонзора, прибавља неопходна новчана средства за рад Одбора и што боље и плодотворније обзнањивање његових резултата. Одбор ће такође настојати да изван његовог видног поља не остану ни језички проблеми делова нашег народа у старој и новој дијаспори.

11. Одбор ће, исто тако, настојати да се сваки верификовани рад који произађе из делатности Одбора, његових комисија и појединаца, на одговарајући начин награди. Одбор ће сарађивати с издавачима капиталних дела на пољу језичке стандардизације (монографских публикација о којима је било речи у тачки 3. овог програма) и језичке културе уопште, како би се, уз прибављање материјалних средстава и одговарајућих мишљења Одбора, испословала што приступачнија цена сваке монографије и њена што боља проходност у јавном животу.

12. Пошто је на неким седницама комисија било примедба на ретко састајање Одбора, настојаће се да, у раздобљу које је пред нама, пленумске седнице буду чешће. Било је и примедба да неке књиге нису стизале до оних којима су биле намењене. Одбор ће усредсредити своју пажњу и на то да књиге обавезно стижу у руке чланства, укључујући и спремност да сви стручњаци везани за рад Одбора уредно примају *Наш језик* и *Језик данас*.

* У међувремену, Србија и Црна Гора постале су самосталне државе.

На основу члана 3. Споразума о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика (у даљем тексту: Одбор), Одбор на својој првој, конститутивној седници доноси

ПОСЛОВНИК

Члан 1.

Одбор ради у пленумским седницама и у комисијама које образује за поједина подручја нормативне проблематике. На својој првој седници Одбор формира Комисију за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која могу искрсавати између седница Одбора.

Члан 2.

Одбор бира председника, који води седнице и усмерава рад Одбора. Седнице заказује председник на предлог једног од оснивача ила по сопственој иницијативи. Одбор бира и потпредседника, који помаже председнику у његовом раду и замењује га у случају одсутности. Одбор бира и секретара, који обавља или организује обављање стручно-административних послова. Секретар може, али не мора, бити члан Одбора. Председник, потпредседник и секретар Одбора бирају се на четири године и могу бити поново бирани.*

Члан 3.

Одбор доноси одлуке које се упућују оснивачима и јавности у виду ставова или закључака, односно мишљења или препорука.

Одлуке се доносе споразумевањем чланова Одбора. У изузетним случајевима, ако се укаже прека потреба, чланови Одбора, на предлог председника, могу се изјашњавати и гласањем.

Одлуке се доносе ако седници присуствује најмање половина чланова Одбора.

Члан 4.

На седници Одбора води се записник, који се доставља члановима Одбора. Кад је реч о питањима од посебног значаја, записник се доставља и оснивачима.

* Одбор је на седници одржаној 12. 12. 2017. године донео одлуку да може изабрати за свог почасног председника члана који је дао посебан допринос раду Одбора.

Члан 5.

Резултате рада Одбора објављује Матица српска или Институт за српски језик у својим гласилима или у засебним публикацијама, а кад је то у интересу језичке стандардизације, Матици се могу, као кооперанти или суорганизатори, односно као суиздавачи, придружити и други оснивачи, односно друга правна лица.

Члан 6.

За потпору своје раду Одбор ће се обраћати оснивачима, државним и другим органима, као и донаторима и другим добротворима.

У Београду,
12. децембар 1997. године

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Павле Ивић

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА*

Српска академија наука и уметности, Београд

Академик Павле Ивић

Академик Милка Ивић

Проф. др Слободан Реметић

Црногорска академија наука и уметности, Подгорица

Др Драго Ђупић

Академија наука и уметности Републике Српске, Бања Лука

Проф. др Новица Петковић, дописни члан АНУРС

Матица српска, Нови Сад

Академик Иван Клајн

Проф. др Јован Јерковић

Институт за српски језик САНУ, Београд

Др Егон Фекете

Проф. др Мирослав Николић

Филолошки факултет, Београд

Проф. др Даринка Гортан-Премк

Проф. др Милорад Дешић

* Наведени су чланови Одбора из 1997. године.

Филозофски факултет, Нови Сад

Проф. др Драгољуб Петровић
Проф. др Мато Пижурица

Српска књижевна задруга, Београд

Мр Бранислав Брборић

Филолошки факултет, Приштина

Проф. др Маринко Божовић

Филозофски факултет, Ниш

Проф. др Слободан Марјановић

Универзитет у Крајеву

Проф. др Живојин Станојчић

Филозофски факултет, Никшић

Проф. др Бранислав Остојић, дописни члан ЦАНУ

Филозофски факултет, Источно Сарајево

Проф. др Милош Ковачевић

Филозофски факултет, Бања Лука

Проф. др Милан Драгичевић

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА (2020)

Српска академија наука и уметности, Београд

Академик Предраг Пипер, САНУ

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица

Академик ЦАНУ Бранислав Остојић

Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука

Академик АНУРС Слободан Реметић

Институт за српски језик САНУ

Проф. др Мирослав Николић

Др Владан Јовановић, виши научни сарадник

Филолошки факултет, Београд

Проф. др Милорад Дешић

Проф. др Душка Кликовац

Матица српска Нови Сад

Академик Иван Клајн

Академик Милорад Радовановић (до 10. 6. 2020)

Филозофски факултет, Нови Сад

Проф. др Драгољуб Петровић

Проф. др Мато Пижурица

Филозофски факултет, Ниш

Проф. др Слободан Марјановић

Филолошки факултет, Приштина / Косовска Митровица

Проф. др Софија Милорадовић

Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Проф. др Сања Ђуровић

Филолошки факултет, Никшић

Проф. др Јелица Стојановић

Филолошки факултет, Бања Лука

Проф. др Драгомир Козомара

Филозофски факултет, Источно Сарајево

Проф. др Милош Ковачевић

Српска књижевна задруга, Београд

Проф. др Вељко Брборић

ДОПИСИ

Кнез Михаилова 36,
11000 Београд, Србија

Председништво Одбора за стандардизацију српског језика

Директор: +381 11 2180-248; 3208-222

Централа: +381 11 2181-383

Тел/факс: +381 11 2183-175

Рачуноводство: +381 11 3208-223

e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs

Датум: 6. 12. 2017.

Број: Сл.

Господин Владан Вукосављевић
Министар културе и информисања
у Влади Републике Србије

Поштовани господине министре,
Достављамо Вам

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ: Зашто само ћирилица као службено писмо српског језика

Српски језик и ћирилица су основн и национални идентитетски критеријуми српског народа. Између српског језика и српске ћирилице такав је однос какав нема ниједан други језик са писмом. Ћирилица је једино српско национално писмо, тако да је српски језик у потпуности српски тек кад се исписује ћирилицом. Та два термина једино се у српском језику могу метонимијски замењивати: кад се каже српски језик, нужно се мисли и на српску ћирилицу, а кад се каже српска ћирилица, то истовремено значи и српски језик.

Ћирилица је нит која повезује готово сву српску писменост скоро од њених почетака до данас, било да се односи на црквенословенски (српскословенски, српску редакцију старословенског језика) славеносрпски, или на српски народни језички израз.

Ћирилица је кроз векове била на широким просторима српског језика сведок континуитета и идентитета српског језика и књижевности, српске културе, историје; препознатљив знак и симбол; показатељ колико је српско наслеђе богато и утемељено. А код оних који нису Срби по правилу је сматрана основним знаком српског идентитета.

Осим тога, и по међународном стандарду ISO 12199 (Alphabetical ordering of multilingual terminological and lexicographical data represented in the Latin alphabet) међу језицима који користе латинично писмо не наводи се српски језик. Пошто у међународном информационом систему за културни и научни развој, чијих се стандарда придржавају све чланице УНЕСКО, не постоји одредница *српски језик – латиница*, све што је код Срба написано или ће бити написано таквом латиницом у светским библиотечким фондовима књижиће се у – хрватску културну баштину.

Због свега наведеног неопходно је да ћирилица добије статус јединог службеног писма савременог српског језика у свим сферама његове употребе, искључујући индивидуалну или приватну.

Потпредседник Одбора
проф. др Срето Танасић

Кнез Михаилова 36,
11000 Београд, Србија
Председништво Одбора за стандардизацију српског језика
Директор: +381 11 2180-248; 3208-222
Централа: +381 11 2181-383
Тел/факс: +381 11 2183-175
Рачуноводство: +381 11 3208-223
e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs

Број: 04/2018
Датум: 20. 02. 2018.

академик Драган К. Вукчевић,
председник Црногорске академије наука и умјетности

Поштовани господине председниче Вукчевићу,

Смрћу др Драга Ђупића Црногорска академина наука и умјетности, као један од оснивача Одбора за стандардизацију српског језика, остала је без свога представника у овом стручном телу основаном пре двадесет година. Зато Вас молим да именујете свога представника у Одбор.

С поштовањем,

проф. др Срето Танасић

председник Одбора за стандардизацију српског језика

УДРУЖЕЊЕ ВОЈВОЂАНСКИХ УЧИТЕЉА
(ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМИСАЊЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ)

Булевар Јаше Томића 19 б, 21000 Нови Сад
063/523-748 uciteljivojvodine@neobee.net www.uvu.rs

САНУ - Одбор за стандардизацију српског језика
Председник Др Срето Танасић

Позив за писану подршку
ЗАХТЕВУ ЗА СТРУЧНО УПУТСТВО
О УПОТРЕБИ БУКВАРСКОГ ПИСМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштовани,

Овим путем указујемо Вам на велики постојећи проблем почетног описмењавања ученика првог разреда основне школе и разнолико употребљаваног букварског ћириличног писма, где у Србији недопустиво свако пише писана слова и цифре онако како мисли да треба. У „Правопису“ Матице српске букварско писмо је приказано неприхватљивим графемима.

У циљу разрешења постојећег проблема још од 2003. године водимо борбу са Министарством просвете.

Данас од Министра просвете тражимо хитно Стручно упутство о употреби букварског писма српског језика на основу договора интересорне радне групе организоване 2004. године од стране Савеза учитеља Републике Србије, а у оквиру налога Министарства просвете Републике Србије.

Пред нама су нови наставни план и програм за први разред основне школе и припрема нових буквара.

Нужно је хитно реаговати стручним упутством ка учитељима, Заводу за унапређивање образовања и васпитања и издавачима уџбеника како би се сви послови око припрема за почетак нове школске године коректно урадили.

Надамо се да увиђате величину овог проблема за процес описмењавања најмлађих ученика, хитност и значај његовог разрешења.

Позивамо вас да подржите наш захтев писаном подршком (на меморандуму, са печатом и потписом) мејлом на uciteljivojvodine@neobee.net

и
поштом на адресу:
Удружење војвођанских учитеља
Булевар Јаше Томића 19 б
21000 Нови Сад

С поштовањем,

Вера Стојић– Гашпаровски
Нови Сад, 12.04.2018.

У прилогу:
Предлог букварског писма републичке радне групе, 2004.

<i>А а</i>	<i>А а</i>	<i>Е е</i>	<i>Е е</i>	<i>Л л</i>	<i>Л л</i>	<i>П п</i>	<i>П п</i>	<i>Ф ф</i>	<i>Ф ф</i>
<i>Б б</i>	<i>Б б</i>	<i>Ж ж</i>	<i>Ж ж</i>	<i>Љ љ</i>	<i>Љ љ</i>	<i>Р р</i>	<i>Р р</i>	<i>Х х</i>	<i>Х х</i>
<i>В в</i>	<i>В в</i>	<i>З з</i>	<i>З з</i>	<i>М м</i>	<i>М м</i>	<i>С с</i>	<i>С с</i>	<i>Ц ц</i>	<i>Ц ц</i>
<i>Т т</i>	<i>Т т</i>	<i>И и</i>	<i>И и</i>	<i>Н н</i>	<i>Н н</i>	<i>Ш ш</i>	<i>Ш ш</i>	<i>Ч ч</i>	<i>Ч ч</i>
<i>Д д</i>	<i>Д д</i>	<i>Ј ј</i>	<i>Ј ј</i>	<i>Њ њ</i>	<i>Њ њ</i>	<i>Ћ ћ</i>	<i>Ћ ћ</i>	<i>џ џ</i>	<i>џ џ</i>
<i>Ђ ђ</i>	<i>Ђ ђ</i>	<i>К к</i>	<i>К к</i>	<i>О о</i>	<i>О о</i>	<i>У у</i>	<i>У у</i>	<i>Ш ш</i>	<i>Ш ш</i>

0123456789

Кнез Михаилова 36,
11000 Београд, Србија
Председништво Одбора за стандардизацију српског језика
Тел. +381 11 2180-248; 3208-224
факс: +381 11 2183-175
Рачуноводство: +381 11 3208-223
e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs; sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs

Бр. 08
Датум: 16. 04. 2018.

Др Срђан Ђорђевић, редовни професор,
Правни факултет у Крагујевцу

Поштовани професоре Ђорђевићу,

Одбор за стандардизацију српског језика на својој јубиларној двадесетој годишњој седници одржаној 12. децембра 2018. године закључио је да је нужно да се изучавање српског језика уведе као обавезан најмање двосеместрални предмет изучавања на свим факултетима у Србији. Одбор је донео одлуку да овај закључак достави свим универзитетима и факултетима у Републици Србији.

Као што је познато, Одбор за стандардизацију српског језика основале су 12. децембра 1997. године све научне, наставно-научне и најзначајније културне институције са целокупног српског језичког и националног простора (Србија, Црна Гора и Република Српска) које су задужене за изучавање српског језика и бригу о његовом статусу у друштву – САНУ, ЦАНУ, АНУРС, Институт за српски језик САНУ, Матица српска и Српска књижевна задруга, те сви факултети из ових држава на којим се српски језик студира – с циљем обједињавања људи од струке и њихових институција ради усаглашеног планирања проучавања српског језика и језичког планирања које би водило провођењу језичке политике у складу са државним, националним и културним интересима.

С поштовањем,

др Сreto Танасић,

председник Одбора

Sreto Tanasic

From: Стручно веће Српског језика и књижевности <srp.jezik.med.skola@gmail.com >
Sent: 26. april 2018 14:21
To: sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs
Subject: Izborni predmet Srpski jezik i veština komunikacije

Поштовани професоре,

Желимо да Вас обавестимо да су чланови Националног просветног савета на својој седници почетком априла 2018. године једногласно прихватили нашу иницијативу за увођење изборног предмета СРПСКИ ЈЕЗИК И ВЕШТИНА КОМУНИКАЦИЈЕ. Овај предмет биће на листи изборних предмета од септембра 2018. године у медицинским школама у Србији, а надамо се ускоро и у осталим стручним школама.

На овом пројекту радило је Стручно веће професора Српског језика и књижевности Медицинске школе „7. април“ из Новог Сада у сарадњи са Заводом за унапређивање образовања и васпитања. Овом приликом желимо да захвалимо посебно Вама. Ваши предлози, Ваше стручно мишљење и подршка били су нам од изузетног значаја. Тако смо успели заједничким снагама да повећамо број часова српског језика у медицинској школи чиме остварујемо велики напредак у унапређивању наставе матерњег језика и подизању нивоа језичке културе код ученика.

Још једном захваљујемо на разумевању и подршци на путу борбе за очување матерњег језика.

С поштовањем,
Стручно веће професора Српског језика и књижевности
Медицинске школе „7. април“ из Новог Сада

ЈИ ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ

БЕОГРАД, Обилићев венац 5

Примљено:	30. 05. 2016	Вредност:	
Оријентација:	Београд	Датум:	
02 3640			

Одбор за стандардизацију српског језика
 Београд, Кнез Михаилова 36/1
steto.tanasic@isi.sanu.ac.rs
 Тел. 011/3208-224

Проф.др Урош Шуваковић, уредник
 Завод за учбенике, Београд

Поштовани господине професоре Шуваковићу,
 Обраћам Вам се с молбом да уступите Одбору за стандардизацију српског језика читанке и граматике босанског језика од петог до осмог разреда основне школе и за средње школе који су издати у Вашем Заводу.

С поштовањем и са захвалношћу,

 проф. др Срето Танасић,
 председник Одбора

ЈИ ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ
БЕОГРАД, Обилница венац 5

Примљено	30. 05. 2018	Датум	Вредност
Орг. јед.			
02 3640			

Одбор за стандардизацију српског језика
Београд, Кнез Михаилова 36/1
sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs
Тел. 011/3208-224

Господин Драгољуб Којићић, директор
Завод за учбенике, Београд

Поштовани господине директоре Којићићу,
Обраћам Вам се с молбом да уступите Одбору за стандардизацију српског језика читанке и граматику босанског језика од петог до осмог разреда основне школе и за средње школе који су издати у Вашем Заводу.

С поштовањем и са захвалношћу,

проф. др Срето Танасић.
председник Одбора

Поштована господо,

Ево шта ће, поводом Вашег дописа који нам је прослеђен са виших адреса, данас или сутра МКИ послати као изјашњење. Драго ми је што се глас Одбора и његових носилаца чује у медијима. А надам се и одзиву недозваних.

Срдечно,

Драган Хамовић

From: Dragan Hamovic [<mailto:dragan.hamovic@kultura.gov.rs>]

Sent: Monday, June 18, 2018 1:34 PM

To: 'kabinet@kultura.gov.rs'; Branislav Maričić (branislav.maricic@kultura.gov.rs);

'mario.boriscic@kultura.gov.rs'

Subject: Мишљење поводом дописа Одбора за стандардизацију српског језика на тему промене прописа о ознаци држављанства

Поводом дописа бр. 07-00-02761/2018-01, од 29. маја 2018. године, којим је на даљу надлежност Министарству културе и информисања прослеђена одлука Одбора за стандардизацију српског језика бр. 12, од 21. маја 2018. године, „о писању држављанства у пасошима“, износим следеће

МИШЉЕЊЕ

Одбор за стандардизацију српског језика је тело које су 1997. године основале све релевантне научне и културне установе које се бави питањима српског језика, под окриљем САНУ и њеног Института за српски језик. Тело овакве врсте познају и друге европске државе, а на немачком говорном подручју нпр., одлуке и препоруке сличног стручног тела примењују се у свим државама у којима је службени језик немачки. Такву улогу, у нашој земљи, требало би да има Одбор за стандардизацију српског језика, који је, за двадесет година постојања, донео и стручно образложио близу седамдесет питања проистекла из језичке праксе.

У достављеној одлуци Одбора за стандардизацију се указује на неодрживост праксе да се о питањима која задиру у језичку норму, а која се претачу у законска решења, не консултује језикословна струка, као што је случај и са решењем да се у пасошу рубрика за држављанство уместо ознаке „српско“ уписује синтагма „Републике Србије“, што је на захтев председника Странке за Санџак Февзије Мурића прихватио Заштитник грађана, уз образложење „да је потребно направити јасну разлику између националног идентитета или припадности и држављанства“

Одбор за стандардизацију указује да у свим речницима српског језика реч „српски“ има не само значење „који се односи на Србе“ него и „који се односи на Србију“. У овом случају и сличним случајевима коришћења придева „српско“, оваква ознака подразумева припадност одређеној држави. Наводе се и примери: у пасошу Канаде држављанство се означава као „канадско“ (а не Републике Канаде), у словеначком пасошу „словенско“, у хрватској „путовници“ наводи се

„хрватско“. Аналогија је јасна и говори у прилог досадашњем решењу, које не би требало да изазива недоумице код грађана Републике Србије.

Министарство културе и информисања сматра да би, у оваквим питањима (а било их је још), требало уважити образложену позицију Одбора за стандардизацију српског језика, као и упоредива искуства у другим земљама. Инсистирање на редукованом и политизованом значењу речи не доприноси добром разумевању између народа који живе у Републици Србији, чији назив, у крајњој консеквенци, неке такође може бити споран. Ако националним мањинама у Хрватској или у Словенији не сметају ознаке „хрватско“ или „словенско“, зашто би некој мањини у Србији сметала реч „српско“ у одређивању држављанства, ако је одавно разлучено да ова ознака једнако значи и припадност Србији.

Драган Хамовић

посебни саветник

Република Србија
Министарство културе и информисања

Број: 07-00-00141/2018-01

Датум: 02.07.2018.

Институт за српски језик САНУ

Одбор за стандардизацију српског језика

Кнез Михаилова 36
11000 Београд

Проф. др Свето Танасић, председник

Поштовани господине Танасићу,

У вези са дописом Одбора за стандардизацију српског језика од 21. маја 2018. године, који сте упутили Кабинету председнице Владе Републике Србије и који је нама прослеђен, обавештавамо Вас да је наше министарство сагласно са мишљењем Одбора за стандардизацију српског језика изнетим у допису који нам је прослеђен.

Одбор за стандардизацију српског језика је тело које су 1997. године основале све релевантне научне и културне установе које се бави питањима српског језика, под окриљем САНУ и њеног Института за српски језик. Тело овакве врсте познају и друге европске државе, а на немачком говорном подручју нпр. одлуке и препоруке сличног стручног тела примењују се у свим државама у којима је немачки службени језик. Такву улогу, у нашој земљи, требало би да има Одбор за стандардизацију српског језика, који је, за двадесет година постојања, донео и стручно образложио близу седамдесет питања проистекла из језичке праксе.

У достављеној одлуци Одбора за стандардизацију се указује на неодрживост праксе да се о питањима која задиру у језичку норму, а која се претачу у законска решења, не консултује језикословна струка, као што је случај и са решењем да се у пасошу рубрика за држављанство уместо ознаке „српско“ уписује синтагма „Републике Србије“, што је на захтев председника Странке за Санџак Февзије Мурића прихватио Заштитник грађана, уз образложење „да је потребно направити јасну разлику између националног идентитета или припадности и држављанства“.

Министарство културе и информисања
Ministry of Culture and Information | Ministère de la culture et de l'information
Влајковићева 3, 11000 Београд | Vojkovičeva 3, 11000 Belgrade
тел/факс | phone/fax: +381.11.33.98.172
www.kultura.gov.rs | kabinet@kultura.gov.rs

Република Србија
Министарство културе и информисања

Одбор за стандардизацију указује да у свим речницима српског језика реч „српски“ има не само значење „који се односи на Србе“ него и „који се односи на Србију“. У овом случају и сличним случајевима коришћења придева „српско“, оваква ознака подразумева припадност одређеној држави. Наводе се и примери: у пасошу Канаде држављанство се означава као „канадско“ (а не Републике Канаде), у словеначком пасошу „словенско“, у хрватској „путовници“ наводи се „хрватско“. Аналогија је јасна и говори у прилог досадашњем решењу, које не би требало да изазива недоумице код грађана Републике Србије.

Министарство културе и информисања сматра да би, у оваквим питањима (а било их је још), требало уважити образложену позицију Одбора за стандардизацију српског језика, као и упоредива искуства у другим земљама. Инсистирање на редукованом и политизованом значењу речи не доприноси добром разумевању између народа који живе у Републици Србији, чији назив, у крајњој консеквенци, неке такође може бити споран. Ако националним мањинама у Хрватској или у Словенији не сметају ознаке „хрватско“ или „словенско“, зашто би мањинама у Србији сметала реч „српско“ у одређивању држављанства, ако је одавно разлучено да ова ознака једнако значи и припадност Србији.

С поштовањем,

Достављено:
- наслову, Архиви;

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРБИЈЕ
Број 5478/1-40-01/2018
Београд, 10. 07. 2018 године

ИНСТИТУТ ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРБИЈЕ

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
Одбор за стандардизацију српског језика
Др Срето Танасић, председник

11000 Београд
Кнез Михаилова 36/1

Предмет: Језичка препорука у вези са конструкцијама које садрже реч менаџмент

Поштовани господине Танасићу,

Институт за стандардизацију Србије (ИСС) је надлежно национално тело у Републици Србији чија је основна делатност доношење стандарда из многобројних области. Процес доношења стандарда одвија се у оквиру рада комисија за стандарде ИСС-а у којима учествују стручњаци разних профила (са факултета, из министарстава, из привредних организација итд.). Обраћам Вам се са молбом да нам помогнете у решавању једне језичке дилеме која је од посебног значаја како за нашу установу тако и за ширу јавност.

Наиме, у питању су језичке конструкције (уједно и термини) које садрже реч *менаџмент*, а појављују се у великом броју стандарда које објављује наш Институт. Најпознатија од њих је свакако конструкција *менаџмент квалитетом*, као термин о коме се најчешће говори када се помињу стандарди система менаџмента квалитетом и серија ISO 9000. Од ових конструкција, у стандардима су присутни и следећи термини: *менаџмент безбедношћу информација*, *менаџмент животном средином*, *менаџмент ризицима*, *менаџмент енергијом*, *менаџмент безбедношћу и здрављем на раду*... Те термине који чине саставни део многих стандарда дуги низ година усвајале су комисије ИСС-а чији су чланови, како смо поменули, експерти из разних области. Истовремено, ове конструкције садржане су и у називима предмета наставних програма неких факултета, као и у стручној литератури.

Међутим, паралелно са тиме, појављују се и конструкције менаџмент + генитив: *менаџмент квалитета*, *менаџмент људских ресурса*, *менаџмент талената*, *менаџмент знања*, *менаџмент перформанси*, *менаџмент капацитета*... Према томе, постоји разлика између онога што се усваја и примењује у српским стандардима које објављује ИСС и праксе која је присутна у делу јавности и на неким факултетима. Тако имамо случај да се у стандардима који се тренутно припремају инсистира на претходно поменути конструкцијама за које нисмо сигурни да су језички оправдане (нпр. *менаџмент квалитета* наспрам давно усвојеног термина *менаџмент квалитетом*, као и многих других термина који су већ више од 20 година усвајани као конструкција менаџмент + инструментал).

Наша дилема је да ли се ове две конструкције могу користити равноправно, тј. да ли могу имати исто значење, или се једној од њих даје предност.

Стевана Бракуса бр. 2, 11030 Београд
Телефон: (011) 34-09-301
Телефакс: (011) 75-41-257
Матични број: 17740580
ПИБ: 105801694

Инфоцентар: (011) 65-47-293
Е-пошта: infocentar@iss.rs

Продаја: (011) 65-47-496
Е-пошта: prodaja@iss.rs
Веб-сајт: www.iss.rs

Институт за стандардизацију Србије сертификован је према ISO 9001 и ISO/IEC 27001.

Списи Одбора за стандардизацију српског језика XVI–XVIII (2018–2020)

Молимо Вас за Вашу стручну препоруку у вези са овом дилемом. Унапред Вам се захваљујемо у нади да ћете моћи да нам помогнете у решавању овог језичког питања.

Срдачан поздрав,

В. д. директора
Татјана Бојанић

УДРУЖЕЊЕ ВОЈВОЂАНСКИХ УЧИТЕЉА
(ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМИСАЊЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ)

Булевар Јаше Томића 19 б, 21000 Нови Сад
063/523-748 uciteljivojvodine@neobee.net www.uvu.rs

САНУ - Одбор за стандардизацију српског језика
Председник Др Срето Танасић

Позив за писану подршку
ЗАХТЕВУ ЗА СТРУЧНО УПУТСТВО
О УПОТРЕБИ БУКВАРСКОГ ПИСМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштовани,

Овим путем указујемо Вам на велики постојећи проблем почетног описмењавања ученика првог разреда основне школе и разнолико употребљаваног букварског ћириличног писма, где у Србији недопустиво свако пише писана слова и цифре онако како мисли да треба. У „Правопису“ Матице српске букварско писмо је приказано неприхватљивим графемима.

У циљу разрешења постојећег проблема још од 2003. године водимо борбу са Министарством просвете.

Данас од Министра просвете тражимо хитно Стручно упутство о употреби букварског писма српског језика на основу договора интересорне радне групе организоване 2004. године од стране Савеза учитеља Републике Србије, а у оквиру налога Министарства просвете Републике Србије.

Пред нама су нови наставни план и програм за први разред основне школе и припрема нових буквара.

Нужно је хитно реаговати стручним упутством ка учитељима, Заводу за унапређивање образовања и васпитања и издавачима уџбеника како би се сви послови око припрема за почетак нове школске године коректно урадили.

Надамо се да увиђате величину овог проблема за процес описмењавања најмлађих ученика, хитност и значај његовог разрешења.

Позивамо вас да подржите наш захтев писаном подршком (на меморандуму, са печатом и потписом) мејлом на uciteljivojvodine@neobee.net

и

поштом на адресу:

Удружење војвођанских учитеља
Булевар Јаше Томића 19 б
21000 Нови Сад

С поштовањем,

Вера Стојшић–Гашпаровски
Нови Сад, 12.04.2018.

У прилогу:

Предлог букварског писма републичке радне групе, 2004.

Влада Републике Србије
Министарство унутрашњих послова
Кабинет министра

Број: 01-5610/18-3
Датум: 17 JUL 2018
Београд

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ *
Одбор за стандардизацију српског језика
- председник Одбора, проф. др Срето Танасић -

Кнеза Михаила 36
11000 Београд

Поштовани

Вашим актом од 21. маја 2018. године, доставили сте нам Одлуку Одбора за стандардизацију српског језика која се односи на писање држављанства у пасошима. Наведеном Одлуком указује се на то да је одлука да се у пасошу у рубрици „држављанство“ уписује „држављанство Републике Србије“ а не „српско“, лоша са језичког и националног становишта.

С тим у вези, обавештавамо вас да је ово министарство, приликом доношења одлуке о начину уноса податка о држављанству, пре свега имало у виду обавезу усклађивања са терминологијом Устава Републике Србије, Закона о држављанству Републике Србије и Закона о путним исправама.

С поштовањем,

САВЕТНИК МИНИСТРА
- ШЕФ КАБИНЕТА

Катарина Томашевић

Булевар Михајла Пупина 2, Нови Београд, Република Србија
Тел: +381 11 3148 365, факс +381 11 3148 535, e-mail: kabinet@mup.gov.rs

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 16/2018
Датум: 25. 07. 2018
Београд
Кнеза Михаила 36/1

Влада Републике Србије
Министарство унутрашњих послова

Поштовани,

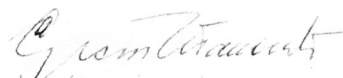
Добили смо ваш допис бр. 01-5610/18-3 од 13. јула 2018, у коме нам одговарате на допис о писању држављанства у пасошима.

Из њега се види да нисте схватили смисао нашег дописа. Нијемо ни мислили да немате обавезу да унос података буде у складу с наведеним законским актима. Међутим, ви не разликујете опис појмова и њихово терминологишко представљање. У путне исправе се не уносе реченице или конструкције, већ сажети називи да би се могло што се једино може сматрати терминима. Предочили смо вам, а и сами лако можете проверити, да поступате супротно од готово свих европских држава. Заједно је да се са се закони и пракса Републике Србије усагласе са законима Европске уније, а ваш поступак је управо супротан законима и пракси земаља Европске уније.

С друге стране, промена је наступила после захтева председника Странке за Санџак, у којем се непотпуно и неправилно тумачи придев „српски“ свођењем на значење које он нема кад се њиме означава држављанство у пасошу. Свој захтев поткрепљује тврдњом да придев „српски“ негира идентитет његовог народа, а показали смо да то није тачно.

Зато сматрамо да ћете још једном размотрити наш захтев, а такође уважити мишљење Министарства културе и информисања, као најкомпетентнијег за ову проблематику.

С поштовањем,

проф. др Срђан Љубић

председник Одбора

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 18/2018

Датум: 01. 08. 2018.

Београд

Кнеза Михаила 36/1

Саопштење поводом најаве Закона о језику

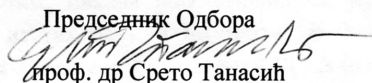
Одбор за стандардизацију српског језика, највишег стручног тела које су основале све институције са српског језичког простора одговорне за проучавање и стандардизацију српског језика, поздравља изјаву министра културе и информисања да је предлог измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писама упућен Влади и да се очекује његово усвајање. Одбор већ дуго указује да је нужно уредити и законом регулисати питање службене употребе српског језика и његовог писма ћирилице. Разлози за измене и допуне постојећег Закона о службеној употреби језика и писама, који је донесен још давне 1991. године и уз незнатне модификације задржао се до данас, вишеструки су. Најзначајнији је свакако тај да овај закон у погледу статуса српског језика и ћирилице није усаглашен са актуелним Уставом Републике Србије (из 2006. године). Наиме, члан 10. Устава Републике Србије одређује службену употребу српског језика и ћириличног писма, тако да се Закон морао усагласити са тим одређењем. Устав, уз то познаје само *службену* употребу. У Уставу Републике Србије, као ни у уставу и закону о језику и писму било које друге земље у Европи (а вероватно ни у свету) нема термина *јавна употреба*, а њега не познаје ни Устав Републике Србије из 1990. године. Термин "јавна употреба" помиње се први и једини пут у Амандману бр. XXVI Уставне комисија Скупштине СР Србије од 7. јануара 1989. године, где су задржане су и „службена“ и „јавна“ употреба, а њихов однос је требало да буде регулисан законом. Тај термин, међутим, никада није дефинисан, јер је напуштен већ у Уставу из 1990. године. Управо из тих разлога неопходно је било у изменама и допунама Закону о службеној употреби језика и писама узети Устав (и онај из 1990, и онај из 2006), а напустити (јер га је чак и Устав из 1990. напустио) Амандман бр. XXVI из 1989. године. Баш због тога било је неопходно у направљеном *Нацрту измена закона* дати термину „службена употреба језика и писма“ садржај који он има у свом језицима. Зато се у изменама и допунама Закону о службеној употреби језика и писама превладава досадашња вештачка подела на две сфере употребе језика – службену (општење државних органа, органа покрајинске аутономије и локалне самоуправе, јавних предузећа и јавних служби, установа, предузећа и других организација када врше јавна овлашћења) и неслужбену или јавну (употреба језика у школама и другим образовним и научноистраживачким установама, јавним гласилима, медијима, привредним предузећима и установама на осталим подручјима јавног живота), које се ни у теорији ни у пракси не могу доследно разлучити. У закону су јасно разграничени случајеви службене и индивидуалне употребе језика и писама, уз

навођење свих случајева употребе језика и писама који се не могу подвести под службену употребу.

И ћирилица је у овом закону квалификована као службено *матично писмо* српског језика с обзиром на њену миленијумску традицију у српској култури и с обзиром на чињеницу да је она, упркос тако дугој традицији, угрожена у многим подручјима јавног живота у Републици. Одредбама овог закона ћирилице се обезбеђује статус који јој припада као писму већинског народа у Републици.

Још најмање три чињенице готово да су наметале нужност измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писама. Најпре, то је усаглашавање Закона о језику и писмима у погледу статуса језика и писама мањинских народа у Републици Србији са *Европском повељом о регионалним или мањинским језицима*, које је Србија, као део СР Југославије, ратификовала још 2005. године. Друго, морале су се укинути нелогичности у казним одредбама у важећем таксту законе, где нису предвиђене казнене одредбе за непоступање у складу са члановима који регулишу употребу службеног језика и матичног писма (чланови 2. и 3), а јесу када је реч о члановима који се баве службеном употребом језика и писама националних мањина (чланови 19. и 20). И треће, због изражене друштвене небриге за српски језик и ћирилично писмо изменама и допунама Закона предвиђено је формирање *Савета за српски језик*, у оквиру Министарства културе и информисања.

Све наведено показује да измене и допуне Закона о језику и писмима у Републици Србији биле неопходне и да их треба поздравити, јер, осим што исправљају неусаглашеност постојећег закона са Уставом као највишим правним актом, оне се темеље на провереним вредностима о службеној употреби језика и писма у готово свим европским државама.

Председник Одбора

проф. др Срето Танасић

From: Zoran Đorđević [mailto:zoran48@gmail.com]
Sent: Tuesday, July 24, 2018 9:08 AM
To: Odeljenje za jezik i književnost SANU
Subject: Питање

Поштовани,

Скопмант: Прозиме неких мена

Молим вас да ми неко компетентан каже да ли је само нова мода или ново правило да се презимена жена пишу у облику као да су мушка. На сајту "Политике" већ годинама иду овакви наслови:

<http://www.politika.rs/scc/clanak/407879/Brnabic-posetila-Njujorsku-berzu-Srbija-otvorena-za-poslovanje>

А у тексту овакве конструкције:

- У срдачном сусрету, Брнабић и Канингхам разговарале су о...
- У посвети, Брнабић је написала: „Никола Тесла био је...
- У наставку посете Њујорку, Брнабић се састала са...

Чему онда полемике на највишим местима да ли треба користити облике Перићева и Перићка, као пре рата, и чему закључак да у данашњем демократском друштву није политички коректно на такав начин наглашавати разлику између девојке и удате жене. Усвојен је предлог да треба користити само облик Перићева.

Ипак, медији терају, како ја схватам, неку нову моду. Или је то, можда, нова тенденција?

Ево још неколико карактеристичних примера:

<http://www.politika.rs/scc/clanak/407856/Mihajlovic-Od-nas-zavisi-da-li-cemo-iskoristiti-sanse>

- Михајловић је оценила да једни без других не можемо, наводећи да...
- Михајловић је најавила да се у Србији тренутно ради деоница...
- Михајловић је рекла да се чека да се црногорска страна изјасни...

С поштовањем и пријатељским поздравом,
дипл. инж. Зоран Ђорђевић, Трстеник

Кнез Михаилова 36,
11000 Београд

Одбор за стандардизацију српског језика

Кнеза Михаила 36, 11000 Београд, Србија
е-маил: isj@isj.sanu.ac.rs
Телефон: (+381 11) 3208-224; 2180-248

Бр. 19,
Датум: 2. 08. 2018.

Министарство културе и информисања Републике Србије

Предмет: Уз спецификацију трошкова за рад одбора за стандардизацију бр. 1 од 05. 04. 2018.

Поштовани,

У односу на спецификацију трошкова достављену допису 06/1 од 5. 04. 2018. обавштавамо вас да ће одобрени износ од 250.000 динара бити утрошен за наведене ставке, које ће бити пропорционално умањене у складу са висином одобреног износа, а у комбинацији са приоритетима који се налазе пред Одбором.

С поштовањем,

проф. др Срето Танасић
председник Одбора

30.08.2018.г.

Прилог:-1. Београд

Поштовани господине Танасићу,

Пратила сам Вашу полемику дату у Политици и покушала да дам свој допринос томе, те послала 21.VII своје "знање" и своје виђење делокруга из србистике (српског језика и српског ћириличног писма), али мој текст није објављен што ми је јако жао, те га стога шаљем Вама колико да знате да професори српског језика и књижевности сада у пензији нису неми када је у питању њихова животна професија са којом су се, и у тешким данима по њу дигли њоме, па су, колико се могло и смело, деци током образовања њиховог, шире од тадашњег програма, а на различите начине обавештавали о развоју српског језика и његовог јединог српског ћириличног писма.

Срдачно,

Божана Боба М. Ницић Јовановић, проф.

Јовановић Ницић Божана, проф. срп. јез. и књиж.

Цетињска улица, бр. 18/II, ст. 8, Београд, Т-324.22.85.

Српска ћирилица и хрватска латиница

Напазим за сходно да се и ја јавим у вези полемике наведене употребе српског језика и његовог јединог писма српске ћирилице и доношења посебног законика који то треба да регулише на основу лингвистике као цивилизацијске науке коју српског народа да би се разликовала "службена употреба од јавне, тј. приватне употребе", а то стога што само коју да допуним одштампаним и дат нашој јавности у интервју г-на Свете Танасића (Политика–Култура, 16.08.18. г.), научног саветника Института за српски језик САНУ). Лингвистичке чињенице су, као што је професор тврдио, да латиница није српско писмо и да нема разлога да се српска ћирилица замењује хрватском латиницом што је политичким чином чињено од педесетих година прошлога века, а што је оставило тешке лингвистичке последице цивилизацијске природе на српски народ. То се десило зато што смо од тада имали српско–хрватски језик хрватско–српски језик у образовном систему, а који је од осамдесетих година прошлога века био усунут од стране Академије наука Хрватске, те тако више нема ни српско–хрватског, ни хрватско–српског језика, а са тим ни српске ћирилице у хрватском језику, па прена томе не би требало да буде ни хрватске латинице као писма српског језика. По моме мишљењу треба увек истаћи српске ћирилице и хрватска латиница јер ћирилично писмо за свој језик имају и Македонци, Бугари, Белоруси, Русији, Руси, која се разликују, а латиницу имају за свој језик и Мађари, Французи, Италијани, Билези (германски и романски језици) који се текоће разликују међусобно. Наиме, српска ћирилица се стручно именује називом СРБИЦА, али и ВУКОВИЦА, а хрватска латиница се још стручно именује као ХРВАШТИЦА и ГАЈЕВИЦА. У току педесетогодишњег школског образовног система у програму нисмо имали детаљна објашњења како је настала српска ћирилица која је у употреби, нити пак како је настала хрватска латиница, а српска ћирилица (србица, вуковица) настала је на основу графичких знакова што им је дао Саво Мркач из српског православног села Сјеничека (Кордуки), за кога у дневнику загребачке гимназије пише да је грко–католик, а који је, у своје животно због тога свог рада био прогнан од католичког клира да је морао јавно да се одрекне својих створених дела, а такође се није ни спомињао његово писмо због ватиканске латинице створио Будевит Гај (покрваћени ЧЕК) који је данашњу хрватску латиницу (хрваштицу, гајевницу) сачинио према хрватском језику користећи се, тј. узимајући за основу некаку латиницу. Тако је настала цивилизацијска последица за српски народ да у већини случајева не користи своје фонетско писмо за свој српски језик већ испода да презуима, или можемо слободно рећи, краде туђе писмо тј. писани израз за свој усмени језик, односно израз што се не би смело више толерисати из моралних разлога између осталог. Због постојећих наведених и ненаведених чињеница ради простора, дала бих конкретан предлог, а он би се састојао у томе што би се одмах из програма II раз. осн. шк. поништила обавеза учења хрваштице (гајевнице), тј. хрватске латинице на часовима српског језика јер нема потребе за тим, а сваки страни језик учио би се са писмом одговарајућег језика. Хрватска латиница (хрваштица, гајевница) би, наравно била предвиђена у програму хрватске националне машине када се и програм образовања изводи на хрватском језику. То што г. Зоран Јаветовић у Политици (Међу нама) 16. VIII 18. наводи "да су нека од великих дела српске књижев. објављена само на латиници у претходних 50 и више година нема никаквог значаја јер смо живели у времену диктатуре пролетаријата када се то морало чинити на штету српске културе, те остаје без каквог утицаја за питање употребе србице, тј. употребе искључиво јединог српског ћириличног писма за српски језик, те у вези са тим дају свој лични пример као доказ своје тврђењу. 1976. г. из приватних разлога имала сам потребу да промени личну карту. Том приликом у Секр. унутр. пос. на Општини Вождовац изразила сам жељу да моја лична карта буде испуњена ћирилицом и добила сам је, али она није била откуцана писаћом машином већ писана руком туђем ћириличним штампаним словима. Нико такву личну карту није имао јер се Секр. унутр. посл. службо само писаћом машином са латиничним словима. Данас смо стигли докле да на другој страни личне карте имао уписано нагачко моје име ко зна чијом латиницом уместо Божана Јовановић, Божана Јовановић. Када сам покушала да то променим, није ми омогућено. Чоред свега питала сам се како се осећа грађанин који се презива Шишић, а уписао му је латиничном СМСИЦ!?! Посебно је питање рада на стварању речника српскохрватског језика који деценијама траје, иако српско–хрватског језика више нема. Стручњацина на овоме послу не одговара да се било шта у томе смислу промени, а поготову да се укине овај посао, па зато предлажем (а и штета би била да досадашњи уложени труд) да се предњи ред на речнику, али на речнику српског језика. Што се опет тиче употребе српске ћирилице када су страна имена и називи у питању, и у том случају би се употребљавала српска ћирилица (србица, вуковица) већ према изговору као што то раде остали народи: Грци, Бугари, Французи, Немци, Руси итд.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
И ИНФОРМИСАЊА
Број: 06-00-116/2018-01
Датум: 24.07.2018.
Београд
Влајковићева 3

ПРОТОКОЛ О САРАДЊИ

Закључен између:

МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА, са седиштем у Београду, Влајковићева 3, које заступа министар **Владан Вукосављевић**, и **ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА**, са седиштем у Београду, Институт за српски језик САНУ, Кнеза Михаила 36/1, који заступа председник, **проф. др Срето Танасић**, као потписника Протокола о сарадњи дана 24. 07. 2018. године у Београду.

Полазећи од потребе да усаглашено раде на унапређивању статуса српског језика и ћирилице као темељних културних тековина српског народа, на развоју културе језичке комуникације у јавном простору, те на осмишљавању и спровођењу одговорне језичке политике, потписници Протокола (у даљем тексту: Протокол) сагласили су се о следећем:

Члан 1.

Протоколом потврђујемо и оснажујемо досадашњу сарадњу Министарства културе и информисања (у даљем тексту: Министарство) са Одбором за стандардизацију српског језика (у даљем тексту: Одбор), као широког стручног тела образованог 1997. године од стране научно-културних установа које се баве српским језиком са укупног српског културног простора.

Члан 2.

Одбор ће, према потреби а најмање једном годишње, пружати мишљења, препоруке, сугестије и извештаје о темама од значаја за утврђивање савременог језичког стандарда и за остваривање акција и мера за заштиту и неговање српског језика и ћириличног писма, у оквиру надлежности Министарства.

Представници Одбора ће, на позив Министарства, учествовати у изради законских и других предлога који се тичу области рада Одбора и пружати стручне савете у вези са актуелним проблемима језичке политике.

Члан 3.

Министарство ће уважавати и јавно афирмисати научно образложене ставове Одбора и помагати његов рад у складу са одредбама Закона о култури.

Члан 4.

Потписници су сагласни да Протокол ступа на снагу даном потписивања.

Члан 5.

Овај протокол је сачињен у 4 (четири) примерка, од којих по 2 (два) задржава сваки потписник Протокола.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Проф. др Срђо Танасић

МИНИСТАР

Владан Вукосављевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 16/2018

Датум: 25. 07. 2018.

Београд

Кнез Михаила 36/1

Влада Републике Србије
Министарство унутрашњих послова

Поштовани,

Добили смо ваш допис бр. 01-5610/18-3 од 13. јула 2018, у коме нам одговарате на допис о писању држављанства у пасошима.

Из њега се види да нисте схватили смисао нашег дописа. Нисмо ни мислили да немате обавезу да унос података буде у складу с наведеним законским актима. Међутим, ви не разликујете опис појмова и њихово терминолошко представљање. У путне исправе се не уносе реченице или конструкције, већ сажети називи *за њојмове*, што се једино може сматрати терминима. Предочили смо вам, а и сами лако можете проверити, да поступате супротно од готово свих европских држава. Ваљда је битно да се закони и прописи Републике Србије усагласе са законима Европске уније, а ваш поступак је управо супротан законима и пракси земаља Европске уније.

С друге стране, промена је наступила после захтева председника Странке за Санцак у којем се непотпуно и правилно тумачи придев „српски” свођењем на значење које он нема кад се њиме означава држављанство у пасошу. Свој захтев поткрепљује тврдњом да придев „српски” негира идентитет његовог народа, а показали смо да то није тачно.

Зато сматрамо да ћете још једном размотрити наш захтев, а такође уважити мишљење Министарства културе и информисања, као најкомпетентнијег за ову проблематику.

С поштовањем,

проф. др Срето Танасић
председник Одбора

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
И УМЕТНОСТИ

11000 Београд, Кнеза Михаила 35

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Тел.: 011 20 27 225 Факс: 011 20 27 237

СЕКРЕТАР

Е-mail: ppiper2828@gmail.com

Број акта: 58141

Датум: 05.10.2018

Проф. др Срети Танасићу,
председнику Одбора за стандардизацију српског
језика

Поштовани проф. Танасићу,

На 7. скупу Одељења језика и књижевности САНУ, одржаном 25. септембра 2018. године, размотрен је допис г. Зорана Ђорђевића (у прилогу), који се односи на употребу презимена.

Одељење је закључило да тај допис упути на одлучивање Одбору за стандардизацију српског језика.

Срдачно,

Секретар Одељења
језика и књижевности САНУ

Предраг Пипер, редовни члан САНУ

П „ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА“ а. д. Источно Ново Сарајево, једночлано а. д.; Основни капитал: 7.252.291,00 КМ
Уписано у судског регистра код Основног суда у Сарајеву, рег. уложак број 1-43; Матични број: 1765914; ЈИБ: 4400540060005
ж. р. 562-012-00003112-77, НББ Радвајна Банка, И. Сарајево
ж. р. 555-007-00004144-80, Нова Банка а. д. И. Сарајево
ж. р. 554-013-00000012-39, PAVLOVIC INTERNATIONAL BANK а. д. И. Сарајево

Број: 00-2- 68 /19
Датум: 10. 1. 2019. године

Институт за српски језик САНУ
Одбор за стандардизацију српског језика
Предсједник Одбора

ПРЕДМЕТ: Мишљење, тражи се

Поштовани,

Министарство просвјете и културе Републике Српске, на приједлог Републичког педагошког завода Републике Српске, у *Плану учбеника за школску 2019/2020. годину* исказало је потребу да се изврши адаптација *Радне свеске за почетно писање* на начин да се ускладе писана слова у радној свесци са писаним словима у *Правопису* Матице српске 2010.

Будући да је Јавно предузеће „Завод за учбенике и наставна средства“ а. д. Источно Ново Сарајево основано одлуком Владе Републике Српске и да је наша основна дјелатност издавање учбеника и учбеничке литературе, дужни смо реализовати План учбеника и извршити потребне адаптације.

Служба редакције Завода извршила је упоређивање писаних слова из наших учбеника (између осталог и *Радне свеске за почетно писање*) са писаним словима из *Правописа српскога језика*, ијекавско издање, измијењено и допуњено, Матица српска, Нови Сад, 2014. и није уочила знатнија одступања при писању појединих слова. Слова нису идентична, али су подударна. Уочена одступања су више украс појединог слова неког фонта него погрешно написано слово. Једина неправилност (ако се она тако уопште може и назвати) утврђена је у облику малог писаног слова *ш*, испод којег је стављена црта. У ранијем периоду наставници разредне наставе захтијевали су од нас (издавача) да обавезно наводимо црту ради лакшег сналажења ученика и бржег читања (примјер ријечи: *пиштати, шиштати...*). На страни 20 у наведеном ијекавском издању *Правописа* стављена је напомена да писање црте испод малог рукописног слова *ш* није правилно, али није ни сувишно ако је склоп ријечи такав да би се тиме олакшало брзо читање. При услаглашавању начина писања малог писаног слова *ш* сматрали смо да ћемо унијети још већу забуну ако у неким ријечима то слово има црту а у неким га нема. Због свега наведеног, прибјегло се рјешењу да се у нашим учбеницима мало писано слово *ш* пише са цртом испод. Сва наша издања учбеника рађена су истим фонтовима и до сада нисмо имали примједби.

С обзиром на то да је ово још увијек актуелна проблематика код нас, молимо Вас за стручно мишљење о овом питању, тј. да нас поучите је ли неопходно измијенити фонт који користимо и (ако јесте), који фонт је потребно користити.

У прилогу дописа достављамо и пар скенираних страница *Радне свеске за почетно писање* како бисте имали увид у писана слова која користимо у свим својим учбеницима.

С поштовањем,

ДИРЕКТОР
Раде Ристовић

Достављено:

1. Наслову;
2. Сектору издавачке дјелатности;
3. У архив.

08 039 А

Директор: + 387 57/340-057 Централна: + 387 57/340-046 Факс: + 387 57/340-056
Извршни директор маркетинга: 057/340-050; Извршни директор издавачке дјелатности: 057/340-055
Извршни директор за економско-финансијске послове: 057/340-087; Извршни директор општег и правних послова: 057/340-712
Николе Тесле 58, Источно Сарајево; и-е: zuns@teol.net; www.zuns.com

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
Београд, Кнез Михајлова 36/І; тел. 011 3208224
Датум: 23.12.2019.
Бр. 02/2019

Завод за уџбенике и наставна средства
Источно Сарајево
Господин Раде Ристовић, директор

Поштовани господине Ристовићу,

У вези с Вашим дописом бр. 00-2-68/19 од 10.1.2019. године везаног за писана слова у *Радној свесци за њочетно писање* и другим издањима мишљење Одбора за стандардизацију је следеће.

Правопис српског језика из 2010, и ранија и новија издања, у поглављу Писмо доноси и Упрошћено букварско ћирилично писмо. Решењима слова како су ту дата незадовољни су учитељи у Републици Србији и тражили су да се направи букварско писмо које би било, по њиховом мишљењу, прихватљивије од овога и које би се примењивало у свим букварима. Тако је 2004. године образована Радна група по налогу Министарства просвете Републике Србије, а у организацији Савеза учитеља Србије, у којој су учествовали и представници Одбора за стандардизацију српског језика, педагози, представници неких издавача. Тада је направљен Предлог Радне групе за стандардизацију азбуке за потребе описмењавања ученика у основним школама Србије и достављен Министарству просвете Републике Србије на верификацију. Ту су видљива извесна одступања од решења у Правопису, у случајевима где су се учитељи жалили на решења дата у Правопису. Међутим, нико није тврдио да су ту дата слова другачија од слова у Правопису. Из нама непознатих разлога ресорно министарство није ништа учинило да се тај предлог озваничи. Десетак година касније Савез учитеља се поново обраћа Министарству, а оно се 17.12.2014. преко САНУ обратило Одбору за стандардизацију српског језика да стандардизује слова ћирилице за српске букваре. Одбор је одговорио Министарству 22. јануара 2015. да је донет предлог ћириличног писма (2004), „у складу с решењима датим у Правопису српског је-

зика”. Учитељи о овоме очито нису били обавештени. Зато су се обратили Заводу за унапређивање образовања и васпитања с молбом да на Националном просветном савету достави предлог за стандардизацију букварског ћириличног писма (8.4.2016) јер је у пракси владало шаренило у писању букварских писаних ћириличких слова. Директор Завода је обавестио Савез „да је Одбор за стандардизацију српског језика већ донео предлог ћириличног писма у складу са решењима датим у Правопису српског језика” те да је министар просвете, науке и технолошког развоја априла 2016. године усвојио *Правилник о стандардима уџбеника и уџуштва о њиховој ујошреби*, где се у делу 3.2.4. Захтеви који се односе на језик каже да је за српски језик основ за процењивање показатеља... *Правопис* Матице српске, издање 2010. године [...] и да букварско ћирилично писмо мора бити усклађено с правописом.

Из овог мало дужег описа догађања може се видети да је у ресорном министарству застао посао око озваничења предложеног букварског ћириличног писма. После десетак година од достављања предлога писма (2004) они се обраћају Одбору не знајући да је предлог сачињен. На наш одговор опет нису погледали тај предлог писма и упоредили са писмом датим у Правопису, где би се уверили да „у складу с решењима у Правопису, не значи да је писмо из Правописа прсликано, што би значило да није ни било потребе да Радна група нешто ради, ако нема потребу да нека решења буду нешто другачија. Зато се и могло догодити да се после свега у *Правилнику о стандардима*... опет упућује на Правопис, а не на решења радне групе из 2004. године.

Како је у Србији. Погледали смо два буквара издата 2018. године и одобрена од Министарства просвете (издавачи Едука, Београд, и Креативни центар, Београд). У оба има одступања од решења датих у Правопису, углавном код слова која су у Предлогу из 2004. године другачија него у правопису, и углавном су подударна с решењима из Предлога. Понављам, ти буквари су прошли процедуру усвајања и добили одобрење од ресорног министарства. И један од потписника Правописа и приређивача издања из 2010. и каснијих проф. др Мато Пижурица сматра да су решења у Предлогу из 2014. прихватљивија него што су у Правопису.

Погледали смо и слова у Вашем издању. Иако се не подударају апсолутно ни са словима у Правопису ни у Предлогу из 2004. године, не би се могло тврдити да решења нису усклађена са решењима из Правописа и Предлога (Предлог решења из 2004. нисте ни имали). Највише је подударања од решења у Предлогу из 2004. у томе што у Вашем издању има више украсних квачица на словима, а у Предлогу оне су избегаване управо на предлог учитеља – да се ученицима не постављају сувише компликовани захтеви за тај узраст, а не зато што то не би била српска слова. Одбор за стандардизацију српског језика је мишљења да писана ћириличка слова у издањима Вашег Завода нису неприхватљива, нису пресликана из Правописа, али то није ни било нужно, као што је случај и у букварима одобреним у Републици Србији.

Шаљемо Вам ћириличка слова која је урадила Радна група 2004. године и ако бисте мењали слова, требало би да вам то буде узор. Иза тога стоји озбиљно стручно интердисциплинарно радно тело, иза њега стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Било би пожељно да сви српски буквари преузму предлог слова радне групе из 2004. године.

Што се тиче малог писаног слова **ш**, ништа није спорно, и сам Правопис дозвољава писање цртице испод тог слова.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Председништво Одбора
Кнеза Михаила 36, 11000 Београд,

e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs
Телефон: +381 11 2180-248
+381 11 3208 224
Тел/факс: +381 11 2183-175

Број: 03/3
Датум: 12. 03. 2019.

Поштована/ни

Позивамо Вас на двадесет прву седницу Одбора за стандардизацију српског језика и предлажемо следећи

ДНЕВНИ РЕД

1. Отварање седнице и поздравне речи;
2. Усвајање Дневног реда и Записника са претходне пленарне седнице од 12. децембра 2017. године;
3. Извештај о раду Одбора за стандардизацију српског језика у 2018. години;
4. План рада у наредном периоду;
5. Информација о новим одлукама Одбора;
6. Усвајање закључног саопштења;
7. Разно.

Седница ће се одржати у среду, 27. марта 2019. године у САНУ, Кнез Михаилова 35, 1. спрат, сала 2, с почетком у 11 часова.

Молимо Вас да дођете на седницу и учествујете у њеном раду.

проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

ОДБОР Извештај о раду у 2018. години

Ово је прва година о раду Одбора после навршених две деценије од његовог оснивања. У 2018. години десиле су се значајније промене у његовом саставу. Као што знамо, на двадесетој, јубиларној седници одбора, на властиту молбу ослобођен је дужности председника Одбора његов дугогодишњи председник академик Иван Клајн. Том приликом због изузетног доприноса раду од оснивања Одбора и доприноса стандардизацији и језичкој култури он је изабран за почасног председника. У 2018. години у Одбору су попуњена упражњена места. Црногорска академија наука и умјетности је умјесто преминулог др Драга Ћупића именовала новог представника, академика Бранислава Остојића, Институт за српски језик САНУ је умјесто преминулог др Егона Фекете именовано др Владана Јовановића, вишег научног сарадника, а Филолошки факултет у Бањој Луци уместо преминулог проф. др Милана Драгичевића именовано је др Драгомира Козомару, ванредног професора. Такође, Филолошки факултет у Никшићу је уместо академика Бранислава Остојића именовано др Јелицу Стојановић, редовног професора. Сада је Одбор у пуном саставу.

Одбор је у 2018. радио на остваривању циљева утврђених при оснивању и на решавању оних питања која су пред њега долазила. Ипак да поменемо, поред попуњавања његовог састава, још неке важне чињенице везане за Одбор у овој години.

24. јула је потписан Протокол о сарадњи између Министарства културе и информисања и Одбора. Протокол су потписали министар Владан Вукосављевић и председник Одбора Срето Танасић. Тиме је и формализована успешна сарадња Одбора и овог министарства последњих година, што отвара могућност и обавезу за будућу, још успешнију сарадњу кад је посредни брига о српском језику. То је први такав документ потписан с једним министарством Републике Србије.

Већ крајем јануара 2018. године у Министарству културе и информисања Србије представљен је проглас Министарства под насловом „Предлог за размишљање о језику и нама“ (према извештају из новина), где

је учествовао и Одбор за стандардизацију српског језика. И ово није и једини случај директне сарадње овог министарства и Одбора око питања српског језика и ћирилице – у 2018. години. Понешто ће бити поменуто у овом кратком извештају.

У организацији Матице српске, Одбора за стандардизацију српског језика и Андрићевог института у Вишеграду, одржан је 13. октобра 2018. једнодневни научни скуп „Актуелна питања српског правописа“, што је било у плану Одбора за 2018. годину. На скупу је прочитано 17 реферата и они су припремљени за штампу. По изласку из штампе зборника с овог скупа уследило би разматрање начина како да се све замерке на Правопис уграде у ново издање како бисмо добили нормативни инструмент за нешто дуже време. У свом јучерашњем писму одбору проф. др Мато Пижурица, председник Правописне комисије у Одбору и један од приређивача правописа, написао је поводом овог скупа: „Стручно-научни скуп у Андрићграду показао је да смо близу налажења правог пута да правописну норму и правописне приручнике озбиљно припремимо.“ С овом оценом се можемо сложити.

На предлог Одбора са 19. седнице из 2017. године штампана је нова књига *Спис* Одбора XII–XV, којом се премошћује прекид у излагању ове врло значајне специфичне публикације; о њеном значају говори и чињеница да је већ данас тешко доћи до досад објављених књига, а већ данас је такође тешко пратити рад и закључке Одбора о различитим језичким питањима без ових књига. Ова нова књига ускоро ће бити на сајту одбора и Института, а радимо на томе да се све књиге скенирају и буду на сајту.

Већ дуже време се на седницама Одбора говори о нужности да он има свој сајт. Крајем ове године направљен је и сајт Одбора, ради се још на његовом дизајнирању и попуњава се садржајима.

Објављивање Списа Одбора и израду сајта финансирало је Министарство културе и информисања Србије.

Кад је ријеч о издавачким пословима, поменуо бих овде само да је у издању Матице српске и Института за српски језик САНУ изашла *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику* групе аутора у редакцији

академика Предрага Пипера, у едицији „Прилози граматички српског језика“, а као пројекат који је иницирао Одбор за стандардизацију српског језика.

Одбор за стандардизацију српског језика је 2011. усвојио посебну одлуку о питању језика родне равноправности, која је у нашој културној јавности позната и на коју се ослањају они који желе да нам се језик развија природним путем без језичког инжињеринга. Почетком прошле године ово питање је актуелизовано и зато што је на дневни ред дошао Закон о родној равноправности, где није све било прихватљиво за све учеснике у његовом доношењу. Поједини новинари су се обраћали Одбору за мишљење. Одбор је тим поводом сачинио саопштење у коме је изнео најбитније из те одлуке, цитирам један пасус: „Одбор за стандардизацију српског језика сматра, дакле, да је свака интервенција у језику са становишта било које идеологије која није у складу с науком о српском језику недопустива и, ако би се извршила, да би могла имати недопустиве штетне последице по језик. Недопустиво је да се у име политике или идеологије са нивоа државе и пропагира било какав језички инжињеринг, а камоли да се путем закона намеће јавним и државним организацијама речник родно диференцираног језика, у коме се нуди мноштво речи несагласних структури српског језика, речи које не богате него урушавају његову структуру. Структура и употреба језика увек имају саморегулативну моћ да се према потребама развијају стварајући и нове речи граматичког женског рода, па и социјалне феминитиве, али није могуће то наметнути језику, без насиља над језиком, по ’законском декрету’ кад се то некоме, ко није упућен у језичке законитости, прохте.“

Одбор за стандардизацију се залаже за доношење закона о језику као и за то да се у Србији дефинише језичка политика. То би допринело да Одбор успешније ради послове ради којих је и основан. Овако, често се ангажује на неким крупнијим или ситнијим питањима српског језика или писма без извесности да ће то имати успеха. Тако је ове године Одбор реаговао на одлуку Министарства унутрашњих послова да се у пасошима пише „држављанство Републике Србије“ уместо досадашњег „држављанство српско“ због захтева бошњачког политичара из Новог Пазара који је тврдио како у Србији нису сви грађани Срби па се тиме вређа њихово национално биће. Одбор се обратио премијеру Србије и министру унутрашњих послова

текстом, у виду Одлуке, у коме се оспорава полазни став бошњачког политичара који је прихватило и Министарство – да придев српски значи само који се односи, који припада Србину, већ да значи и који припада Србији, који се односи на Србију. Из кабинета председника Владе добили смо одговор да су затражили мишљење Министарства културе као компетентног за ово питање. Министарство културе је дало мишљење у коме у потпуности подржава став Одбора. Из кабинета премијера више нисмо добили ништа, а из Министарства унутрашњих послова добили смо одговор да је ово министарство „приликом доношења одлуке о начину уноса података о држављанству, пре свега имало у виду обавезу усклађивања са терминологијом устава Републике Србије, Закона о држављанству Републике Србије и Закона о путним исправама“. На наш нови одговор нису нам писали више. У реченој одлуци скренули смо пажњу на уочљиву појаву да се у Србији придјев *српски* готово свуда замењује синтагмом *Република Србија*.

Кад је реч о доношењу измењеног Закона о језику и писму, треба рећи да су у његовом раду учествовали и представници Одбора за стандардизацију. Он је почетком 2018. године из Министарства културе и информисања отишао према влади, али још није дошао на дневни ред у Скупштини. Верујемо да би се новим законом у великој мери уредила језичка материја у Србији. Разјаснило би се шта је то службена употреба језика и писма па би се могло и захтевати да се то и у свим видовима друштвеног живота примењује. Тако се не би дешавало да грађани Србије не могу у Србији послати телеграм на ћирилици, а један судија нам је писао да је пре неколико година направљен програм ЛИБРА за судове у Србији, а ипак је на латиници. Из тих разлога, одбор се још једном обратио јавности указујући на потребу да се донесе измењени закон о језику и писму.

Не јављају се проблеми само у вези са савременим српским стандардним језиком. Крајем 2018. године пред Одбором се појавио и проблем у вези са једним српским дијалектом. Наиме, зборник Тимок у издању НБ из Књажевца и УФС објавио је те године на првој страници извод из Унескове листе угрожених језика, где је сврстан и тзв. торлачки језик. То је нанело велику штету, јер Унеско се бави мањинским језицима, а

„торлачки“ није посебан језик, ни према критеријумима *Европске повеље о регионалним или мањинским језицима*, већ српски дијалекат. Одбор је опет текстом у виду одлуке реаговао на ово, а у закључку истакао да се „треба држати утврђеног става српске и словенске дијалектологије, дакле – треба користити назив **призренско-тимочки говори** за **српске говоре призренско-тимочке дијалекатске области**“. Ова одлука је написана на основу свега што је српска и словенска наука дала о овом српском дијалекту.

У овом извештају не говори се о помоћи коју Одбор током целе године пружа појединцима и институцијама око појединих стручних питања. Рекао бих само да се не можемо пожалити да се наша залагања око неких крупнијих питања завршавају обавезно неуспехом. Пре неколико година жалили су нам се наставници средњих медицинских школа на намеру просветних власти да смање број ионако малог броја часова српског језика. Одбор је реаговао и ове године смо добили допис од Стручног већа професора српског језика и књижевности Медицинске школе 7. април из Н. Сада у коме нас обавештавају да је Национални просветни савет једногласно прихватио иницијативу за увођење изборног предмета Српски језик и вештина комуникације, а нама се захваљују на разумевању и помоћи.

Нисам сигуран да је наше обраћању министру просвете г. Шарчевићу поводом појаве да се српски писани споменици па и они најзначајнији присвајају или покушавају присвојити противно

научним истинама донело резултат. Таквих примера има у уџбеницима језика националних мањина у Србији. У допису смо изнели да „сматрамо да је потребно да Министарство просвете науке и техн. развоја хитно упути допис институцијама задуженим за бригу о уџбеницима којим ће захтевати да се онемогући такво кривотворење. То значи да ни у једном уџбенику у Републици Србији било који српски писани споменик не може бити одређен преко његове припадности некој данашњој држави на тлу бивше Југославије, а да јасно не буде назначена његова српска припадност и припадност српској редакцији црквенословенског језика или српском народном језику – како је за који споменик наука утврдила.“

Радом Одбора и реаговањем на овакве и слуичне проблеме не смањује се број он се и повећава. Вчадан Јовановић (И Д. Витас) ће нас обавестити о ...

Такође бих поменуо да Одбор добија дописе у којим нам се исказује подршка око залагања за бољи статус српског језика и писма. Па и око залагања за тако важно питање какво је увођење наставе српског језика на свим факултетима. Такво писмо добили смо од Срђана Ђорђевића, професора Правног факултета у Крагујевцу; истина, он у писму тражи и нашу подршку за увођење српског језика на његовом факултету, што је и добио, мада нисам сигуран да је она помогла у тој његовој жељи и намери.

Одбор ради и у својим комисијама, о чему сведоче и извештаји које су све комисије доставиле.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која ради и одлучује у име Одбора између два његова заседања, ове године се састала шест пута, расправљала о наведеним и другим питањима.

И друге комисије су радиле а своје програме остваривале договарањем. Неколико комисија је у извештају, поред резултата у виду радова и књига, навело да ради на библиографијама, а то је један од задатака који је Одбор на почетку свога рада истакао као значајан. Тако је при Комисији за синтаксу урађена прва верзија библиографије од 2004. до 2014. године. Остаје да се у овој години оцени како је то урађено и шта је потребно за њено објављивање. Комисија за морфологију и творбу речи је припремила план за наставак библиографије од 2000. године, Комисија за историју језичког стандарда је у извештају написала да је у 2018. години наставила на изради библиографије из историје српског књижевног језика. Комисија за фонологију такође је радила на изради библиографије и то на неколико дисциплина. Комисија за корпус ради на изради корпуса, а комисија за лексикологију и лексикографију је радила на два главна задатка: 1) развој научних истраживања у области лексикологије, 2) развој лексикографије као примењене дисциплине. Ту су, као и код неких других комисија,

дати и подробнији резултати и учинци њихових чланова у 2018. години.

Правописна комисија је такође у 2018. години, како смо видели, одржала стручно-научни скуп „Актуелна питања српског правописа“, а поједини њени чланови учествовали су и у припремању одговора на појединачна питања која се тичу правописне проблематике.

Из овог кратког извештаја, који се може допуњавати, може се закључити да је Одбор за стандардизацију српског језика у 2018. години био активан. Има доста добрих резултата – који су наведени у првом делу, има добрих резултата и у раду његових комисија. Наведене су и неке активности о значајним питањима које нису дале жељене резултате. То је, по моме мишљењу, првенствено зато што у Србији још немамо утврђену језичку политику и начине за њено спровођења, па ни већ написан измењен закон о језику и писму. Зато се Одбор у неким случајевима, уместо да још успешније врши функцију за коју је образован, судара са државним ветрењачама или се јавља у улози бесплатног лектора српског језика.

Одбор за стандардизацију је даснас препознат као стручно тело које се брине о српском језику. Посебно у нашој јавности То нам потврђују и многи дописи које добијамо. Што се тиче државе – како кад: углавном, у више случајева оглушила се о наше

препоруке кад је посреди статус српског језика и писма, а својим одлукама је наносила велику често и непоправљиву штету.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Београд, Кнез Михајлова 36/1
Тел. 011/3208-224
Електронска адреса: Sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs
Број 06/2019
Датум: 3. јун 2019.

Конференција универзитета Србије
Београд
Студентски трг 1

Предмет: Увођење српског језика на факултете

Поштована господо,

Одбор за стандардизацију српског језика је највише стручно тело које су 1997. године основале све научне и наставно-научне институције са целокупног српског језичког простора задужене за проучавање српског језика и бригу о његовом статусу с циљем обједињавања људи од струке и њихових институција ради истраживања стандарднојезичке и комуникацијске проблематике, систематског нормирања српског језика и израде одговарајућих приручника са иновацијама у нормативистици и језичкој пракси, те ради доприношења међународној сарадњи и уклапања српског језика и србистике у међународне пројекте и стандарде, термилошке, комуникацијске, информатичке. Другим речима, Одбор је највише стручно тело које треба да заједно с државом утврђује и спроводи језичку политику, брине о изучавању српског језика и његовом статусу у свим областима живота, какав имају и други европски језици у својим државама.

Одбор је у више наврата указивао на лош статус српског језика у Републици Србији, о чему, између осталог, сведочи и слабо познавање српског стандардног језика и ниска свест о његовом значају у свим видовима живота. Зато је све видљивија ниска језичка култура чак и код факултетски образованих грађана. Разлог томе је у првом реду чињеница да факултетско образовање људи у Србији данас не подразумева и функционалну писменост, што значи да они не знају начин типичне употребе језика у типичним ситуацијама, а све је већи број људи који директно учествују у комуникацији и не размишљајући о томе да ли су довољно образовани за то. Објективно, такво стање је и логично са оваквим статусом српског језика у нашем образовању, с малим бројем часова у основној и средњој школи и без изучавања српског језика на универзитету. Српски језик није обавезан предмет чак ни на страним филологијама, где се образују будући професори и преводиоци, а сасвим изостаје на другим наставничким факултетима – као језик образовања. Исто тако, не изучава се на ненаставничким факултетима, где је као језик струке – практично неминован. На другој страни, студије новинарства, сценских

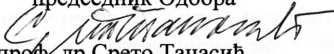
уметности, о праву да не говоримо, незамисливе су, а реализују се, без изучавања и српског језика.

Ово је разлог што и многи факултетски образовани људи врло слабо познају српски језик и готово ништа не знају о српском језику, што им је слаба језичка култура и што су по правилу функционално неписмени. Тешко је схватити да су сви факултети схватили нужност да се на њима изучавају страни, а да познавање српског језика, који је свима примарни језик комуникације у струци и друштву, није важно.

Одбор за стандардизацију српског језика је на својој годишњој седници одржаној 27. марта 2019. године одлучио да вам се обрати с предлогом да се заложите да се предмет *српски језик* уведе на све факултете, како смо рекли – ради учења српског стандардног језика, функционалног описмењавања за струку за коју се студенти спремају и познавања важних чињеница везаних за српски језик, као битног дела опште културе сваког факултетски образованог човека, неопходне за успешно укључивање у друштво. Учење српског језика на универзитету требало би да траје најмање годину дана. Програме примерене профилу факултета урадили би представници факултета заједно с представницима катедара за српски језик и Одбора за стандардизацију српског језика.

Не сумњајући да ћете прихватити овај предлог, молимо вас да га с вашом подршком упутите свим факултетима члановима ваше угледне заједнице.

С поштовањем,

председник Одбора

проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Председништво Одбора за
стандардизацију српског језика

Кнеза Михаила 36, 11000 Београд,

Србија

e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs

Телефон: +381 11 2180-248

Тел/факс: +381 11 2183-175

"СРПСКО ДРЖАВЉАНСТВО", А НЕ "РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ"

Ретка средства јавног информисања у Србији, ваљда и зато што се већина и не сматра српским средствима јавног информисања, готово стидљиво и скрајнуто од главних вести, пренела су вест да у Србији од 1. октобра наступа велика промена у пасошима. У њима више неће у рубрици држављанство писати "српско" већ "држављанство Републике Србије" (<http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3009581/zasto-se-u-pasosu-menja-oznaka-drzavljanstva.html>). При томе се наводи да је до овакве одлуке дошло на захтев Странке за Санџак заштитнику грађана (омбудсману) Републике Србије. Захтев се темељи, како то наводи председник Странке за Санџак Февзија Мурић, на схватању или тумачењу да "стављање придева 'српско' [држављанство] значи, у ствари, да се ставља једна национална одредница, једно национално обележје, што није у складу ни са Уставом ни са Законом. Сви мањински народи, односно, несрпски народи у Републици Србији, подводе се под одредницу 'српско' и ми смо тражили да се то исправи".

Средства информисања преносе да поступак није трајао ни годину дана и да је "након више састанака, препорука заштитника грађана о измени садржаја рубрике држављанство усвојена". Образложење омбудсмана мр Зорана Пашалића било је да је "потребно направити јасну разлику између националног идентитета или припадности и држављанства", јер ће то "утицати на бољи осећај свих оних који јесу држављани Републике Србије, али који се не сматрају српским или делом српског национала".

Препоруку заштитника грађана прихватило је, како средства информисања преносе, и Министарству унутрашњих послова, објашњавајући да се у пасошу "рубрика држављанство уписује у облику припадности држави чије држављанство лице поседује", и да се "од 1. октобра, кроз апликацију у пасошу у рубрици "држављанство" уписује 'држављанство – Републике Србије', што је такође у складу са Законом о држављанству Републике Србије и Законом о путним исправама. У рубрици 'држављанство' у пасошу уписује се искључиво 'држављанство Републике Србије', тако да не постоји могућност избора".

Таква одлука је и са језичког и са националног становишта врло лоша. А ево и зашто.

Образложење

У целој процедури замене "српског" држављанством "Републике Србије" ни заштитник грађана (омбудсман) ни Министарство унутрашњих послова ни било ко други из државних органа Републике Србије није нашао за сходно да затражи мишљење ниједне филолошке институције, па чак ни Одбора за стандардизацију српског језика, који су основале све компетентне установе за проучавање српског језика с читавог српског језичког простора (академије САНУ, ЦАНУ и АНУРС, Институт за српски језик САНУ, све катедре српског језика, Матица српска и СКЗ). И не само да нису затражили мишљење ни од једне филолошке институције, него нису погледали ни речнике српског језика, чак ни оне са "српскохрватским" или "хрватским или српским" именом језика, да провере које значење реч "српски" има у речницима.

А у свим тим речницима наводи се да реч "српски" има значење "који се односи на Србе; који се односи на Србију". Тако, на пример, "српске железнице" може значити само "железнице (Републике) Србије", или пак "српски путеви" може имати једно једино значење "путеви (Републике) Србије". Исто тако и "српско" уз одредницу "држављанство" може значити само "држављанство (Републике) Србије", јер се уписује у рубрици именованој

"држављанство". Држављанство подразумева само значење "припадност одређеној држави". Уз одредницу "националност" придев "српски", међутим, значи само "припадност српском народу". Зато у речницима и стоји да реч "српски" у одређеним контекстима значи само "који се односи на Србију". Такав контекст подразумева и употреба уз реч "држављанство", где "српски" значи само "онај који живи у Републици Србији". Из тих разлога уз одредницу "држављанство" никако није лингвистички могуће протумачити придев "српско" у значењу "који припада српском народу", како су то наведени Бошњак и "српски" заштитник грађана протумачили. Управо због те једнозначности нпр. у канадском пасошу држављанство је *канадско* (а не Републике Канаде), у словеначком *словенско* (а не Републике Словеније), у хрватској путовници *хрватско* (а не Републике Хрватске) и сл. Али, заштитник грађана и МУП, мимо лингвистичке логике и науке, желе да дају властита тумачења значења речи српскога језика, друкчије речено да "намећу" своја тумачења, без икакве консултације са лингвистима. На тај начин они не показују само да не познају српски језик, него директно стављају до знања свима да не држе нимало ни до резултата српске лексикологије (а то је наука о значењима речи). У том свом лингвистичком "свезнашћу" такви неретко руше и граматичку структуру српског језика. Најбољи показатељ су управо називи различитих институција, друштвених организација, предузећа и сл. у Републици Србији, у којима се, да би се у називу избегла нежељена реч "српски", употребљава граматички недопуштен облик присвојног генитива од именице "Србија". Тако имамо "Радио-телевизију *Србије*", "Путеве *Србије*", "Железнице *Србије*", "Пошта *Србије*", "Војска *Србије*" итд. Према норми српскога језика "не треба употребљавати беспредлошки посесивни генитив од једночланих израза у једнини за означавање припадања у ужем смислу (поседовања) него у таквим случајевима уместо посесивног генитива треба употребљавати посесивни придев" (П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*). Нормативно је зато у свим наведеним називима генитив "Србије" неправилно употребљен, јер уместо њега треба да стоји присвојни придев: *српски* или *србијански*. А та два придева су у датим контекстима синонимна, пошто с оба придева синтагме по правилу имају исто значење: "*Српска/србијанска* радио-телевизија", "*Српски/србијански* путеви", "*Српске/србијанске* железнице", "*Српско/србијанско* држављанство", "*Српска/србијанска* пошта" и сл.

Између придева *српски* и *србијански* често, међутим, постоји код самих Срба и то оних у Србији, вредносна диференцијација јер придев *србијански* може да има и негативну конотацију. Тако познати српски лингвиста М. Николић каже да "пошто у нашем језичком осећању и навикама нема назива *Србијанац* и придева *србијански*, ми их доживљавамо као нешто страно, туђе, чак и национално увредљиво. Чини нам се као да неко хоће тиме да нас одвоји од осталих Срба или чак да нам узме наше национално име и да га замени географским, територијалним".

Власти у Србији, или они што имају њихову подршку, тако годинама системски бришу придев *српски* где год им се учини да би могао асоцирати на значење "припадност Србима", и тиме свесно врше насиље над српским језиком, излазећи у сусрет онима којима придев *српски* у свим контекстима и значењима смета. Зато, ако Србија хоће да буде сагласна целом културном свету, и држављанство треба да пише као што га пише сав тај културни свет – присвојним придевом (*српско*), а не присвојним генитивом (*Републике Србије*). У супротном, тешко је не помислити да је у питању презир према српском имену, односно самопорицање српског имена у самој Србији. Можда је потребно покренути и иницијативу за доношење закона о *заштити српскога имена*, будући да неће проћи много времена а да Бошњаци или нека друга национална мањина у Србији не затраже да се промени и сам назив државе Србије, јер и он, попут "српског држављанства", асоцира на Србе!?

Проф. др Срето Танасић
председник Одбора

САОПШТЕЊЕ

са 21. пленарне седнице Одбора за стандардизацију

У Српској академији наука и уметностије је 27. марта 2019. године одржана 21. пленарна седница Одбора за стандардизацију српског језика, који окупља представнике свих научних, наставно-научних и културних установа од највишег националног значаја с целокупног српског говорног подручја. На седници је поднесен предлог Извештаја о раду Одбора за 2018. и предложен план рада за 2019. годину, а такође именовани су потпредседник и заменик секретара Одбора.

Одбор је у 2018. години попунио своје чланство, а неке комисије су такође именовале нове чланове. У протеклој години Одбор је остварио видљиве резултате на пословима ради којих је и основан. Такође, закључено је да у наредном периоду Одбор може и мора да ради још више, исто тако и све његове комисије, јер се пред њим јављају све нови и нови задаци и изазови. То се више односи на ангажовању чланова Одбора и комисија у решавању питања која се јављају пред Одбором, а мање на индивидуални научни рад.

На седници је закључено да је потребно подржати и подстаћи рад комисија на изради започетих или планираних библиографија, што је наведено као значајан задатак у плану рада Одбора непосредно по његовом оснивању.

Са задовољством је констатовано да Одбор има добру сарадњу с Министарством културе и информисања Републике Србије и залаже се за такву његову сарадњу и са другим министарствима и државним институцијама на пословима који се тичу српског језика.

Одбор за стандардизацију српског језика ће се поново обратити јавности и надлежним институцијама предлогом да се српски језик uvede на све факултете према програмима примереним профилу факултета ради учења српског стандардног језика и познавање важних чињеница из историје српског језика, што је део опште културе сваког факултетски образованог човека. Такве програме урадили би представници појединих факултета с

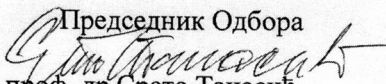
представницима катедара за српски језик и Одбора за стандардизацију српског језика.

Одбор и овом приликом наглашава да је крајње време да се у Србији утврди језичка политика као значајан елеменат укупне националне и државне политике. Одбор је на својим научним конференцијама елаборирао проблематику из домена утврђивања и спровођења језичке политике; она се, међутим, утврђује и спроводи искључиво у сарадњи струке и државе. Непостојање државне језичке политике наноси озбиљну штету српским националним интересима; данас је већ озбиљно угрожен статус српског језика, а и положај ћирилице је недозвољиво лош. Као израз недостатка државне језичке политике видимо и одлагање доношења закона о језику и писму, и после толико година од усвајања Устава Републике Србије.

Одбор ће наставити борбу за идентификовање српског језика и писма у међународним библиотечким стандардима и залаже се за неодложно започињање решавања проблема везаних за израду корпуса српских ијекавских говора.

Одбор подржава захтеве Срба изван Србије и Републике Српске да користе право на употребу свог језика и писма и да им се гарантују права која Република Србија обезбеђује националним мањинама у Србији.

У Београду,
4. априла 2019.

Председник Одбора

проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

Удружење фолклориста Србије
Бирчаннинова 24
Београд
udruzenjefolklorista@gmail.com

УФФС
УДРУЖЕЊЕ
ФОЛКЛОРИСТА
СРБИЈЕ

The Association of Serbian Folklorists
Bircaninova 24
Beograd
udruzenjefolklorista@gmail.com

Одбору за стандардизацију српског језика

Београд

Поштоване колеге,

обраћамо вам се поводом недоумице коју је у јавности изазвало објављивање зборника радова „Тимок. Фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017“, уреднице Светлане Ђирковић, у издању Народне библиотеке „Његош“ из Књажевца и Удружења фолклориста Србије, Београд, 2018.

Оправдану забринутост јавности изазвало је позивање уреднице зборника на Унескову Листу угрожених језика (<http://www.unesco.org/languages-atlas/>) према којој је у Републици Србији угрожено шест језика (енг. language) и то: арумунски, банатско бугарски, џудезмо (европски), ромски, торлачки и војвођанско русински (називи језика наведени су на сајту Унеска само на енглеском језику). Фински лингвиста Тапани Салминен (Tapani Salminen), на кога се позива уредница зборника, одговоран је у оквиру Атласа за европске и кавкаске језике.

На интерактивној Унесковој мапи „торлачки“ је као угрожен потврђен у Албанији, Бугарској, Македонији, Румунији и Србији. Име „торлачког“ је на овом сајту наведено на енглеском (Torlak), француском (torlak), шпанском (torlak) и руском језику (торлакский). Као алтернативни називи наведени су: дијалекти горански (енг. Goran), јањевски (енг. Janjev) и карашевски (енг. Krashovan). Према виталности „торлачки“ је оцењен као „рањив“ (енг. vulnerable). Као број говорника у „средишњој зони језичке области“ наведена је цифра од 1500000. „Торлачки“ је лоциран у четири области. Као „средишња зона“ наводе се: југоисточна Србија, најзападнији делови Бугарске, североисточна област Македоније, и, бар до скорашњег времена, делови јужног Косова (Србија). Затим на Листи следе локације за „горански“: гранична област Косова, Албаније и Македоније; „јањевски“: југоисточно Косово (Србија), одакле је већина говорника емигрирала за Хрватску и „карашевски“: област Карашево у жупанији Караш Северин у румунском Банату.

Као ИСО код (међународни стандард језичких кодова) „торлачког“ наведени су босански, хрватски и српски (који се на Листи очигледно третирају као „макројезик“), односно: ISO 639-3 bos, ISO 639-3 hrv, ISO 639-3 srp. Према истој Листи, код ISO 639-3 srp имају укупно три угрожена језика: бургенландски хрватски, молишки хрватски и торлачки. Сва три наведена угрожена језика имају и кодове ISO 639-3 bos, ISO 639-3 hrv.

Желели бисмо да скренемо пажњу Одбору на чињеницу да су ИСО кодови за српски (ISO 639-3 srp) и хрватски (ISO 639-3 hrv) додељени 28.06.2008, а да је нешто касније додељен и код за

Удружење фолклориста Србије
Бирчанинова 24
Београд
udruzenjefolklorista@gmail.com

The Association of Serbian Folklorists
Bircaninova 24
Beograd
udruzenjefolklorista@gmail.com

босански. Инклузивни код у ИСО стандарду је hbs, а тренутно постоје следећи индивидуални кодови: bos (босански), sng (црногорски), hrv (хрватски), kju (кајавски), srp (српски), svm (словенски молишки). Раније постојећи језички кодови (sh, scr) данас су укинати. Будући да је кодна табела ISO 639-3 отворена за промене сматрамо да је Одбор за стандардизацију надлежан да донесе своје мишљење о овом питању.

Удружење фолклориста Србије, које као један од својих задатака има и очување усмене књижевности, предлаже Одбору да својим научним ауторитетом избрише „торлачки“ са Унескове Листе угрожених „језика“ за Републику Србију, будући да је у питању призренско-тимочки дијалекат српског језика. Наиме, за заштиту српских говора и дијалеката у Републици Србији задужена је сама држава Србија. Наша држава је иначе потписница Европске повеље за заштиту мањинских и регионалних језика, али се овом повељом не штите државни језици (у нашем случају српски језик и његови дијалекти), јер се они у правном смислу штите на други начин. Посебно треба скренути пажњу да су у Републици Србији угрожени и други српски дијалекти и локални говори, а не само призренско-тимочки (на пример, зетско-сјенички на Косову и Метохији, косовско-ресавски на Косову и Метохији, сврљешко-заплањски у југоисточној Србији и др.).

Прилажемо вам и одговарајуће снимке Унесковог Атласа угрожених језика са преводом делова текста на које се позивамо у овом писму.

У Београду,

15.11.2018.

проф. др Бошко Сувајић, председник УФС

др Биљана Сикимић, потпредседник УФС

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Београд, Кнеза Михаила 36/1

Бр. 04/2019

Датум: 04. 04. 2019.

Тел. 011/3208224

УДРУЖЕЊЕ ФОЛКЛОРИСТА СРБИЈЕ,
Београд, Бирчанинова 24
Проф. др Бошко Сувајић, председник

Поштовани господине Сувајићу,

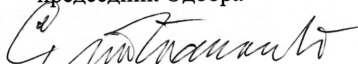
У вези с дописом који сте у име Удружења фолклориста Србије упутили Одбору за стандардизацију српског језика 15. новембра 2018. године поводом проблема насталог позивањем уреднице зборника *Тимок* на Унескову листу угрожених језика обавештавамо Вас о следећем.

Одбор за стандардизацију српског језика је и пре Вашег обраћања уочио некритичко навођење Унескове листе угрожених језика у зборнику *Тимок* и закључио да је неопходно да се огласи. Одбор је, такође, позитивно оценио Ваш напор да се настала штета умањи, о чему сте нас усмено обавестили. Одбор је сачинио Одлуку чији примарни задатак није да критикује овај пропуст Уредништва и уреднице, већ да се на основу научне литературе, која није оскудна, овај српски дијалекат ситуира у српском дијалекатском комплексу. Тиме би се отклонила могућност да се он у будућности, како суштински тако и термилошки, погрешно третира, из незнања или из других ванлингвистичких побуда.

Текст Одлуке Вам достављамо.

С поштовањем,

председник Одбора

проф. др Сreto Танасић,
дописни члан АНУРС

Подаци са Унесковог атласа угрожених језика:

Важна напомена од стране Унеска: „Коришћене ознаке и представљање грађе у овом Атласу не подразумевају изражавање неког става од стране Унеска који се тиче правног статуса у некој земљи, територији, граду или области или њихових власти или се тиче одређивања њихових граница или оквира.“

Држава Србија, 6 угрожених језика: арумунски, банатско бугарски, цудезмо (европски), ромски, торлачки, војвођанско русински

The screenshot shows the UNESCO Interactive Atlas of the World's Languages in Danger website. The browser address bar displays www.unesco.org/languages-atlas/index.php?title=en&page=atlasmap. The page is divided into several sections:

- About Atlas:** Includes links for Endangered Languages, Atlas of languages in danger, Previous editions (1996, 2001), Editors and contributors, Language mapping, Contribute your comments, and Browsing functionalities.
- RESOURCES:** Includes links for Interactive Atlas, Statistics, Download dataset, and Terms of Use.
- LAST UPDATED:** Lists recent updates:
 - Jul 5 2017: Kabola, Kaibra, Kafoe, Kamang, Kiramang, Lerabain
 - Jul 4 2017: Adang, Blagar, Deing, Hamap
- INTERACTIVE ATLAS:**
 - UNESCO Interactive Atlas of the World's Languages in Danger
 - The online edition of the Atlas is complementary to the print edition it does not reproduce the regional and thematic chapters of the print version, but it offers additional information on the listed endangered languages. Via this interface, you can browse through them, using combinations of search criteria and/or zooming in the map below (see Browsing fonctionnalités). For more detailed information, please consult the Languages mapping, Contribute your comments and FAQ pages.
 - For remarks on a specific language, please use the in-built forms (submit a comment tab) of the Interactive Atlas. If you wish to suggest an endangered language to be included in the Atlas, please fill in this form. For more general comments, please email atlas_at_unesco.org.
 - Search tools:**
 - Country or area: Serbia(6)
 - Language name: [input field]
 - Number of speakers from: [input field]
 - Vitality: [- All -]
 - ISO 639-3 code: [input field]
 - to: [input field]
 - Legend:
 - vulnerable
 - definitely endangered
 - severely endangered
 - critically endangered
 - extinct
 - R = Revitalized
 - more on vitality
 - Search languages [button] Clear Search [button]
 - Number of languages found: 6
 - Map showing 6 languages: Aromanian, Banat Bulgarian, Judezmo (Europe), Romani, Tortak, Vovodina Rusyn.

Држава Бугарска, 6 угроњених језика: арумунски, кримско татарски (Добруца), гагауски (Дели Орман), гагауски (поморски), џудезмо (европски), ромски, торлачки

Отворен падајући мени за „торлачки“

The screenshot shows the UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger website. The search results for 'Torlak' are as follows:

Name of the language	Number of speakers from	Vitality
Torlak (en), torlak (fr), torlak (es), торлакский (ru)		Vulnerable

Number of languages found: 6

Number of speakers: 1500000

Population figure for the core language area: 1500000

Location(s): Albania, Bulgaria, Romania, Serbia, The former Yugoslav Republic of Macedonia

Coordinates: lat : 42.9644; long : 22.1374

Corresponding ISO 639-3 code(s): bos, hrv, srp

Other languages listed in the dropdown menu: Aromanian, Crimean Tatar (Dobruza), Gagauz (Deli Orman), Gagauz (Maritime Judezmo (Europe)), Romani, Torlak.

На интерактивној Унесковској мапи „торлачки“ је потврђен у Албанији, Бугарској, Македонији, Румунији и Србији.

Име језика на енглеском: Torlak, француском: torlak, шпанском: torlak, руском: торлакский

Алтернативни називи: дијалекти горански, јањевски, карашевски

Виталност: рањив

Број говорника: 1500000. Број говорника у средишњој зони језичке области.

Као што се види из доње табеле, ИСО кодови за српски (ISO 639-3 *srp*) и хрватски (ISO 639-3 *hrv*) додељени су 28.06.2008. Касније је додељен и код за босански. Инклузивни код је *hbs*, а тренутно постоје следећи индивидуални кодови: *bos* (босански), *srp* (црногорски), *hrv* (хрватски), *kjv* (кајкавски), *srp* (српски), *svm* (словенски молишки). Раније постојећи кодови су укинати (*sh*, *scr*).

References [edit]

- ↑ "Scope of denotation for language identifiers" PDF. SIL International.
- ↑ Lewis, M. Paul, ed (2009). *Ethnologue*. Dallas: SIL International.
- ↑ "Documentation for ISO 639 identifier: *ara*" PDF. SIL International.
- ↑ "Documentation for ISO 639 identifier: *arb*" PDF. SIL International.
- ↑

ISO 639-2/RA Change Notice

ISO 639-1 Code	ISO 639-2 Code	English name of Language	French name of Language	Date Added or Changed	Category of Change	Notes
[sh]	(none)	Serbo-Croatian	serbo-croate	2000-02-18	Dep	This code was deprecated in 2000 because there were separate language codes for each individual language represented (Serbian, Croatian, and then Bosnian was added). It was published in a revision of ISO 639-1, but was never included in ISO 639-2. It is considered a macrolanguage (general name for a cluster of closely related individual languages) in ISO 639-3. Its deprecated status was reaffirmed by the ISO 639 JAC in 2005.
	<i>srp</i> [<i>scr</i>]	Serbian	serbe	2008-06-28	CC	ISO 639-2/B code deprecated in favor of ISO 639-2/T code
	<i>hrv</i> [<i>scr</i>]	Croatian	croate	2008-06-28	CC	ISO 639-2/B code deprecated in favor of ISO 639-2/T code

6 ↑ Rimsky-Korsakoff, Svetlana (1967). "Sovet Dungan: The Chinese language of Central Asia. Alphabet, phonology, morphology". *Monumenta Serica*. 26: 352-421.

External links [edit]

- ISO 639-3 Macrolanguage Mappings PDF

ISO 639 and ISO 639 macrolanguage						[hide]
V-T-E	ISO 639-1	ISO 639-2	ISO 639-3	ISO 639-4	ISO 639-5	ISO 639-6
	list of codes	list of codes	list of codes	—	list of codes	—
	languages	languages	languages	guidelines	families/groups	variants

Categories: ISO 639 Languages Dialectology Language versus dialect

This page was last edited on 4 September 2018, at 08:23 (UTC).

Text is available under the Creative Commons Attribution-ShareAlike License; additional terms may apply. By using this site, you agree to the Terms of Use and Privacy Policy. Wikipedia® is a registered trademark of the Wikimedia Foundation, Inc., a non-profit organization.

Privacy policy About Wikipedia Disclaimers Contact Wikipedia Developers Cookie statement Mobile view

WIKIMEDIA COMMONS

SR 17:56 3.10.2018

Ипак, на Википедији (на овом сајту се упућује и на Унескову листу угрожених језика) доследно стоји да је торлакчи – дијалекат:

https://en.wikipedia.org/wiki/Torlakian_dialect

Страница Атласа са ИСО ознаком „бос“:

The screenshot shows the UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger website. The browser tabs include 'UNESCO Atlas of the World', 'Language mapping in the At...', 'UNESCO Atlas of the World', and 'ISO 639-3 - Wikipedia'. The URL is 'www.unesco.org/languages-atlas/index.php?title=en:K&page=atlasmap'. The page features a search bar with the following fields: 'Country or area' (set to 'All'), 'Language name' (set to 'bos'), and 'Number of speakers from' (set to 'to'). Below the search bar, it indicates 'Number of languages found: 3'. A map of the Balkans is displayed, with labels for 'Burgueland', 'Croatian', 'Malise-Croatian', and 'Tortak'. The map includes a Google logo and a 'Map data ©2018 Google, ORION.ME | Terms of Use' notice. Below the map, there is a disclaimer: 'The designations employed and the presentation of material in this Atlas do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of UNESCO concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.' and a citation: 'The interactive online edition of the UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger is complementary to the print edition and may be cited as: Mosley, Christopher (ed.), 2010. Atlas of the World's Languages in Danger, 3rd edn. Paris, UNESCO Publishing. Online version: http://www.unesco.org/culture/en/endangeredlanguages/atlas'. The page also has a sidebar with navigation options like 'Interactive Atlas', 'Statistics', 'Download dataset', and 'Terms of Use', and a 'LAST UPDATED' section listing recent updates.

ИСО стандард није намењен за документацију или омогућавање идентификације дијалеката или других суб-језичких варијетета.

Разлике између језика могу бити субјективне, посебно у случају усмених језичких варијетета без писане традиције, употребе у образовању или медијима или других фактора који доприносе успостављању конвенционалног језика. Кодна табела ISO 639-3 је отворена за промене.

ИСО стандарди за језике (639-3) фокусирани су на међусобу разумљивост и заједничку лексичку.

Страница из Атласа из које се виде три угрожена језика са ИСО ознаком „срп“:

The screenshot shows the UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger website. The browser tabs include 'UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger', 'Language mapping in the Atlas', 'UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger', and 'ISO 639-3 - Wikipedia'. The URL is 'www.unesco.org/languages-atlas/index.php?i=en&page=atlasmap'.

Atlas of languages in danger

Previous editions (1996, 2001)

Editors and contributors

Language mapping

Contribute your comments

Browsing functionalities

RESOURCES

- Interactive Atlas
- Statistics
- Download dataset
- Terms of Use

LAST UPDATED

Jul 5 2017

- Kabola
- Kaera
- Kafoa
- Kamang
- Kirarang
- Lerabain

Jul 4 2017

- Adang
- Bisagar
- Deing
- Hamap

The online edition of the Atlas is complementary to the print edition. It does not reproduce the regional and thematic chapters of the print version, but it offers additional information on the listed endangered languages. Via this interface, you can browse through them, using combinations of search criteria and/or zooming in the map below (see Browsing functionalities). For more detailed information, please consult the Languages mapping, Contribute your comments and FAQ pages.

For remarks on a specific language, please use the in-built forms (submit a comment tab) of the Interactive Atlas. If you wish to suggest an endangered language to be included in the Atlas, please fill in this form. For more general comments, please email atlas_at_unesco.org.

Search tools

Country or area: Language name: Number of speakers from: to:

Vitality: ISO 639-3 code: | sfp:

Search languages

Number of languages found: 3

vulnerable
 definitely endangered
 severely endangered
 critically endangered
 extinct
 R = Revitalized

more on vitality

Map showing three endangered languages in red: Burgenland Croatian, Molise Croatian, and Torlak.

Map data ©2018 Google, ORION.ME | Terms of Use

The designations employed and the presentation of material in this Atlas do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of UNESCO concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

The interactive online edition of the UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger is complementary to the print edition and may be cited as:

SR 17:10 3.10.2018

Локације: средишња зона: југоисточна Србија, најзападнији делови Бугарске, североисточна област Македоније, и бар до скорашњег времена делови јужног Косова (Србија)

горански: гранична област Косова, Албаније и Македоније

јањевски: југоисточно Косово (Србија), одакле је већина говорника емигрирала за Хрватску

карашевски: област Карашево у жупанији Караш Северин у румунском Банату

ИСО код (међународни стандард језичких кодова) „торлачког“ је босански, хрватски и српски, односно: ISO 639-3 bos, ISO 639-3 hrv, ISO 639-3 srp.

ISO 639-3 srp имају три угрожена језика: бургенландски хрватски, молишки хрватски и торлачки. Сва три наведена угрожена језика имају и екстензије ISO 639-3 bos, ISO 639-3 hrv.

(напомињем да је као ISO 639-3 bug класификован само банатско-бугарски, не и торлачки)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Београд, Кнез Михајлова 36/1
Тел. 011/3208-224
Број 06/2019
Датум: 16. април 2019.

Господин Александар Вучић,
Председник Републике Србије

Госпођа Маја Гојковић,
Председник Скупштине Републике Србије
Госпођа Ана Брнабић,
Председник Владе Републике Србије

Поштована господо,

Одбор за стандардизацију српског језика, највише стручно тело које су основале све институције са српског језичког простора одговорне за проучавање и стандардизацију српског језика, преко својих представника, учествовао је у Министарству културе и информисања у изради предлога измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писма. Предлог је сачињен пре више од године дана, упућен је Влади Републике Србије на усвајање. Међутим, из нама непознатих разлога он се не ставља на дневни ред. Измене постојећег закона нужне су пре свега због потребе да се он усагласи са уставом Републике Србије донесеним још 2006. године да би се статус српског језика и ћирилице у Закону усагласили са уставном одредбом о њима. У предлогу Закона о службеној употреби језика и писма јасно се разграничава службена и индивидуална употреба језика и писма. Појму „службена употреба језика и писма“ дат је садржај који он има у готово свим европским језицима.

Овим предлогом је ћирилица означена као службено матично писмо српског језика које има миленијумску традицију у српској култури, а данас је – упркос таквој традицији – угрожена у многим подручјима јавног живота у Републици Србији. У предлогу овог закона ћирилице се обезбеђује статус који јој припада као писму већинског народа кад се његов језик користи као службени.

У Републици Србији статус мањинских језика решен је по највишим европским стандардима, а српски језик као језик већинског народа, зачудо, ни 12 година после усвајања Устава није регулисан. Разлози за то су и у чињеници да у Србији не постоји утврђена српска језичка политика, што је у уређеним државама значајан елемент државне политике. Последице тога видљиве су голим оком готово свакодневно, како у погледу статуса српског језика тако и у погледу статуса ћирилице. О томе се може читати готово свакодневно: негде српска деца не могу да се школују на свом језику, на другој страни

грађани српске националности не могу да остварују своја грађанска права на српском језику, чак им и судски акти не долазе на српском и кад они то изричито траже, на трећој неки грађани Србије који припадају мањинама не желе да полагају пријемни испит на факултету на српском иако се студије одвијају искључиво на томе језику, али се не одричу права да раде на целој територије Србије ... и тако у недоглед. Да о неким крупнијим штетама које су државни органи својим одлукама учинили због непостојање утврђене језичке политике овде не говоримо.

Предлагачи овог закона, па и чланови Одбора за стандардизацију српског језика који су учествовали у његовој изради, никада нису тврдили да се на српском језику, како у ранијем историјском периоду тако и у новије време, није писало и латиницом, дакле – не негирају чињеницу да је део српске баштине написан и латиницом. Међутим, овај закон се том проблематиком не бави, нити се може бавити; он регулише статус српског језика и ћирилице у службеној употреби у Републици Србији данас и убудуће. О српској баштини писаној латиницом у ранијим периодима и у новије време мора се бринути на други начин. Уосталом, постављамо питање: да ли је та баштина данас, дакле – пре усвајања овог предлога закона о језику и писму, обезбеђена ако се и у Народној библиотеци Србије дела савремених српских писаца писана ијекавицом и латиницом „ципују“ као дела на хрватском или босанском језику или – већ и на црногорском језику. Тако се третирају чак и нека дела писана ћирилицом? Припадност неког дела српском језику и културној баштини не може се утврђивати на разликама *екавски – ијекавски и ћирилица – латиница*.

Све чешћи су примери да наш народ више не жели да подноси овакав понижавајући статус српског језика и ћирилице – већ имамо случајеве да сам узима ствар у своје руке, кад држава неће; најновији примери су школа у Гучи и Скупштина општине Бајина Башта.

Имајући у виду све ово, обраћамо вам се, поштована господо, као личностима на најодговорнијим државним функцијама, да се у складу са својим овлашћењима и обавезама заложите да се предлог измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писма без одлагања стави на усвајање у Народној скупштини Републике Србије. То је услов да се заустави урушавање статуса српског језика и писма као битних идентитетских одредница. Усвајање измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писма омогућило би да се у Србији почне водити организована брига о српском језику и писму на начин како се то чини у другим уређеним европским земљама.

С поштовањем,

председник Одбора

проф. др Срђан Танасијевић,
дописни члан АНУРС

САОПШТЕЊЕ

са 21. пленарне седнице Одбора за стандардизацију

У Српској академији наука и уметности 27. марта 2019. године одржана је 21. пленарна седница Одбора за стандардизацију српског језика, који окупља представнике свих научних, наставно-научних и културних установа од највишег националног значаја с целокупног српског говорног подручја. На седници је поднесен предлог Извештај о раду Одбора за 2018. и предложен план рада за 2019. годину, а такође именовани су потпредседник и заменик секретара Одбора.

Одбор је у 2018. години попунио своје чланство, а неке комисије су такође именовале нове чланове. У протеклој години Одбор је остварио видљиве резултате на пословима ради којих је и основан. Такође, закључено је да у наредном периоду Одбор може и мора да ради још више, исто тако и све његове комисије, јер се пред њим јављају све нови и нови задаци и изазови. То се више односи на ангажовању чланова Одбора и комисија у решавању питања која се јављају пред Одбором него на индивидуални научни рад.

На седници је закључено да је потребно подржати и подстаћи рад комисија на изради започетих или планираних библиографија, што је наведено као значајан задатак у плану рада Одбора непосредно по његовом оснивању.

Са задовољством је констатовано да Одбор има добру сарадњу с Министарством културе и информисања Републике Србије и залаже се за такву његову сарадњу и са другим министарствима и државним институцијама на пословима који се тичу српског језика.

Одбор за стандардизацију српског језика ће се поново обратити јавности и надлежним институцијама предлогом да се српски језик uvede на све факултете према програмима примереним профилу факултета ради учења српског стандардног језика и познавање важних чињеница из историје српског језика што би требало да иде у домен опште културе сваког факултетски образованог човека. Такве програме урадили би представници

појединих факултета с представницима катедара за српски језик и Одбора за стандардизацију српског језика.

Одбор и овом приликом истиче да је крајње време да се у Србији утврди језичка политика као значајан елеменат укупне националне и државне политике. Одбор на својим научним конференцијама елаборирао проблематику из домена утврђивања и спровођења језичке политике, међутим, она се утврђује и спроводи искључиво у сарадњи струке и државе. Непостојање државне језичке политике наноси озбиљну штету српским националним интересима; данас је већ озбиљно угрожен статус српског језика, а и положај ћирилице је недозвољиво лош. Као израз недостатка државне језичке политике видимо и стално одлагање да се толико година после усвајања Устава Републике Србије донесе закона о језику и писму.

Одбор ће наставити борбу за идентификовање српског језика и писма у међународним библиотечким стандардима и залаже се за неодложно започињање решавања проблема око израде корпуса српских ијекавских говора.

Одбор подржава захтеве Срба изван Србије и Републике Српске да користе право на употребу свог језика и писма и да им се гарантују права која Република Србија обезбеђује националним мањинама у Србији.

Република Србија
**МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
И ИНФОРМИСАЊА**

Број: 011-00-00050/2019-01

Датум: 17.05.2019

Београд

Влајковићева 3

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Проф. др Срето Танасић, председник Одбора

БЕОГРАД
Кнез Михајлова 36/1

Поштовани,

У вези са Вашим дописом који сте упутили председнику Републике Србије, а који је прослеђен Министарству културе и информисања на надлежност, обавештавамо Вас да смо, сходно члану 24. став 2. Закона о министарствима, („Сл. гласник РС“, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 - др. закон, 62/17), ваш допис проследили Републичком секретаријату за законодавство, као надлежном органу за припрему прописа који се односе на службену употребу језика и писама. Истовремено вас обавештавамо да је Министарство културе и информисања у свом допису број 011-00-10/2017-07, од 18.01.2017. године, истом органу упутило Иницијативу за доношење Закона о изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писама („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93 - др. закон, 67/93 - др. закон, 48/94 - др. закон, 101/05 - др. закон, 30/10), са предлогом текста.

С поштовањем,

Достављено:

- наслову,*
- Архиви;

в.д. СЕКРЕТАР МИНИСТАРСТВА

Игор С. Јовичић

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
Кабинет председника
01 Број 07-1509/19
7. јун 2019. године
Београд

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Председник Одбора, проф. др Срето Танасић

БЕОГРАД,
ул. Кнез Михајлова бр. 36/1

Обавештавам Вас да сам примио Вашу иницијативу за доношење Закона о изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писма.

С обзиром на то да се Ваш допис односи на питање из области заштите културне баштине, вашу иницијативу сам сагласно члану 44. став 1. алинеја 8. и члану 60. Пословника Народне скупштине, доставио Одбору за културу и информисање, на разматрање и даље поступање.

С поштовањем,

Саветник
Радослав Вујовић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Београд, Кнез Михајлова 36/1
Тел. 011/3208-224; 3208-221
Број 08/2019
Датум: 17. јуни 2019.

Национални савет за високо образовање
Београд, Немањина 22–26

Поштовани чланови Савета,

Ових дана до нас је стигла информација да је Национални савет за високо образовање добио на акредитацију студијски програм тзв. босанског језика на државном универзитету у Новом Пазару.

Одбор за стандардизацију српског језика – највише стручно тело које су 1997. године основале све научне и наставно-научне институције са целокупног српског језичког простора задужене за проучавање српског језика и бригу о његовом статусу с циљем обједињавања људи од струке и њихових институција које треба да заједно с државом утврђује и спроводи језичку политику, брине о изучавању српског језика и његовом статусу у свим областима живота, какав имају и други европски језици у својим државама – осећа дужност да вам се тим поводом обрати.

Одбор је о језику Бошњака и његовом именувању више пута расправљао и о томе донео две посебне Одлуке – први пут је изнео став у првој својој одлуци из 1998, други пут у одлуци под насловом „О статусу босанског или бошњачког језика“ од 27. 7. 2015. године, у којој је подробно образложио став науке да не постоји посебан језик Бошњака који се лингвистички разликује од српског језика. Разлика постоји само на *симболичком плану* – у посебном именувању; и о имену тог језика дали смо научни став. У овој одлуци се даје и извод из „Европске повеље о регионалним и мањинским језицима“, чија дефиниција мањинских језика потврђује став српске науке да се у случају језика Бошњака не може говорити о посебном језику. Исто тако, у овој одлуци се наводе и ставови значајнијих бошњачких лингвиста, који, такође, говоре да се српски и босански језик лингвистички не разликују. Одбор за стандардизацију српског језика после усвајања последње одлуке није променио своје мишљење о овоме питању јер се ништа у вези с тим није променило. Зато вам у прилогу достављамо ову одлуку Одбора.

И на основу Европске повеље, и још више на основу научних лингвистички критерија, јасно је да се не могу као посебни студирати симболички језици јер они представљају само различита имена истог, у овом случају – српског, стандардног језика. Тиме би била нанесена непроцењива штета и српском језику и српској култури. Прихватањем овог програма Србија би била једина земља на свету где би се студирао

КАО ПОСЕБАН босански језик. Надамо се да српска политика и држава неће дозволити такав раритет на штету српске филологије (и упркос научним чињеницама). А циљ ових студија је управо да се легализује прекрајање научних истина и присвајање српске језичке и културне баштине. (Имали смо увид у предложени програм.)

Будући да се у закључку предлога програма наводи: „Studijski program sadrži dovoljno elemenata Srpskog jezika i književnosti čime se studenti osposobljavaju za izvođenje nastave Srpskog jezika i književnosti u osnovnim školama, što će biti navedeno i u dodatku (supplement-u) diplomi“ – јасно је да се тиме деградирају српски језик, српска књижевност и српска култура јер се српски језик и књижевност подводе под босански језик, књижевност и културу. Овако припремљени наставници босанског језика добили би право да преузму и наставу српског језика. Тиме се показује највећи нонсенс, на који не може пристати ниједна српска институција. Верујемо да иза овога неће стати ниједан српски политичар јер се тиме ништи осам векова српске писмености и културе.

С поштовањем,

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

Став Одбора подржали су

Савез славистичких друштава Србије

Проф. др Рајна Драгићевић, председник

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета
Универзитета у Београду

Проф. др Рајна Драгићевић, управник Катедре

Проф. др Александар Милановић, заменик управника Катедре

Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког
факултета Универзитета у Београду

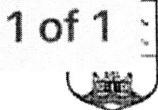
Проф. др Бошко Сувајић, управник Катедре

Проф. др Славко Петаковић, заменик управника Катедре

Друштво за српски језик и књижевност Србије

Проф. др Зона Мркаљ, председник Друштва

Проф. др Вељко Брборић, потпредседник Друштва

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ

Студентски трг 1, 11000 Београд, Република Србија
Тел.: 011 3207 439; e-пошта: parlament@rect.bg.ac.rs

Београд, 21.6.2019. године

Број: 672-2698/9-19

Председници Конференције универзитета Србије
проф. др Иванки Поповић

Предмет: Иницијатива да се на све студијске програме студија првог степена факултета, чланице Универзитета у Београду, уведе српски језик као обавезан предмет

Поштована ректорко проф. др Поповић,

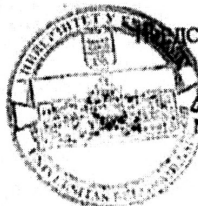
Студентски парламент Универзитета у Београду и студент проректор Универзитета у Београду подржавају иницијативу коју је покренуо Одбор за стандардизацију српског језика да се српски језик уведе као обавезан предмет на све факултете Универзитета у Београду.

Мишљења смо да би увођење овог предмета допринело већој функционалној писмености будућих академаца, али и унапредило очување и неговање српског језика који представља стуб наше културе.

Овим дописом скрећемо пажњу широј академској заједници на проблем (не)писмености и желимо да, уколико иницијатива буде усвојена, студентски представници буду укључени у имплементацију овог предлога. На тај начин бисмо се потрудили да предмет који би био уведен буде прилагођен студијским програмима, потребама студената и професији за коју се школују.

СТУДЕНТ ПРОРЕКТОР

Данило Потпарич

ПРЕДСЕДНИЦА СТУДЕНТСКОГ
ПАРЛАМЕНТА

Маргарета Смиљанић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Кнеза Михаила 36, 11000 Београд, Србија

e-mail: sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs

Телефон: +381 11 2180-248

Број: 09/2018

Датум: 25. 10. 2019.

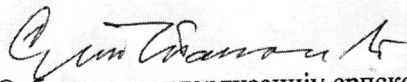
Филолошко-уметнички факултет

Мр Зоран Комадина, декан

Поштовани господине Комадина,

Смрћу др Живојина Станојчића ваш факултет, као један од оснивача Одбора за стандардизацију српског језика, остао је без свога представника у овом стручном телу основаном пре двадесет година. Зато Вас молим да, у сарадњи са Одсеком за српски језик, именујете свога представника у Одбор.

С поштовањем,

председник Одбора за стандардизацију српског језика
проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

Бр: Сл.
Датум: 10. 12. 2019.

Кнез Михаилова 36,
11000 Београд

Одбор за стандардизацију српског језика

Кнеза Михаила 36, 11000 Београд, Србија
e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs
Телефон: (+381 11) 3208-224; 2180-248

Председницима комисија Одбора за стандардизацију српског језика

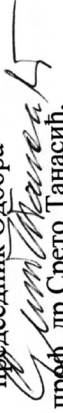
Поштовани председници комисија,

Ближи се крај ове године, па вас подсећам на нашу устаљену праксу да комисије дају извештај о раду у протеклој години и план рада за наредну годину како бисмо могли припремити годишњу седницу Одбора. Молим вас да своје извештаје и планове доставите до 15. јануара 2020. године како бисмо припремили годишњу седницу Одбора.

Ово писмо није упућено секретарима и потпредседницима Одбора, а подразумева се да ће их председници укључити у припрему ових докумената.

С поштовањем и срдечно,

председник Одбора

проф. др Срђето Танасић,
дописни члан АНУРС

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Председништво Одбора
Кнеза Михаила 36, 11000 Београд,
Србија

e-mail: isj@isj.sanu.ac.rs;
sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs
Телефон: +381 11 2180-248
+381 11 3208 224
+381 11 3208 221

Број: 01/3
Датум: 09. 03. 2020.

Председницима комисија
Проф. др Душко Витас

Поштовани,

Позивамо Вас на двадесет другу седницу Одбора за стандардизацију српског језика и предлажемо следећи

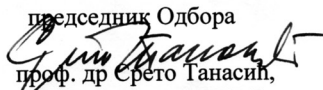
ДНЕВНИ РЕД

1. Отварање седнице, одавање поште и поздравне речи;
2. Усвајање Дневног реда и Записника са пленарне седнице од 27. марта 2019. године;
3. Нови чланови Одбора за стандардизацију српског језика;
4. Избор секретара и заменика секретара Одбора и промене у Комисији бр. 7;
5. Извештај о раду Одбора за стандардизацију српског језика у 2019. години;
6. План рада у наредном периоду;
7. Информација о новим одлукама Одбора;
8. Усвајање закључног саопштења;
9. Разно.

Седница ће се одржати у среду, 18. марта 2020. године у САНУ, Кнез Михаилова 35, 1. спрат, сала 2, с почетком у 10 часова.

Молимо Вас да овај позив проследите и своје заменику и секретару Комисије.
Молимо вас да дођете на седницу и учествујете у њеном раду.

С поштовањем,

председник Одбора

проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

СРПСКИ ЈЕЗИК У СРЕДСТВИМА
ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

„Српска латиница” у каталозима наших библиотека

понедељак, 08.10.2018. у 10:26

Библиотека на отвореном, која се минулог лета налазила у Ташмајданском парку у Београду, је позитивно прихваћена од стране читалаца (Фото И. Милутиновић)

Песничка збирка „Са друге стране штреке” Јагоде Кљаић из Глине, писана оним језиком којим говоре последњи Срби по Банији и Кордуну, штампана је у Младеновцу, латиницом, и у Народној библиотеци Србије „ципована” као књига писана хрватским језиком. У истој библиотеци уз сва дела Бранка Ћопића стоји одредница босански језик.

Поменуте књиге, нажалост, нису једине које су „крштене” као хрватске или босанске, и то није случај само са НБС. Тако, у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске по само њима званом критеријуму одредницу хрватски језик носи чак девет књига Моме Капора, „Моји проналасци” Николе Тесле, као и књиге српских аутора „Ријечи које нису заклане – Свједочанства преживјелих заточеника логора Јасеновац” и „Козарачка дјеца” Јасеновачки логор.

Одреднице српски и хрватски стоје уз књиге Петра Петровића Његоша, Саве Мркаља, Јована Стерије Поповића, Стевана Сремца, Бранка Радичевића, Данила Киша, Мирослава Антића и других. Необична одредница хрватски – ћирилица стоји уз неке књиге Рајка Петрова Нога, Јована Дучића, Меше Селимовића, Иве Андрића и Јована Јовановића Змаја, као и уз издања СПЦ (Зборник радова / Међународна конференција Српска православна црква у штампаним медијима 2003–2013, Београд 2015) и САНУ (Зборник Института за српски језик САНУ, 3, Српски језик и актуелна питања језичког планирања, Београд 2016).

Све су те књиге, по мојим скромним увидима, писане српским језиком, а српске „националне библиотеке” разјасниће нам, надам се, по којим их критеријумима „крсте”.

Дијана Црњак, Бања Лука

Писмо Драгану Хамовићу у Министарству културе

Поштовани г. Хамовићу,

Вероватно сте овај чланак прочитали у рубрици "Међу нама".

И ово говори колико је неопходно да се донесе Закон о језику и писму.

Наравно њиме се неће решити ове по српску културу неповољне чињенице, али би се по усвајању закона

свакако умањио број оваквих случајева преусмеравања српских дела, а требало би тражити и решење за отклоњање

такве праксе.

Молим Вас да још једном с овим упознате г. министра, а да он учини све код надлежних да се ређени закон што пре усвоји

С поштовањем,

Срето Танасић,

председници Одбора за стандардизацију српског језика

Радио Телевизија Републике Српске

А 24/07/2018 | 15:46 ⇒ 17:19 | Аутор: СРНА

Формализација сарадње Министарства и Одбора за српски језик

Министарство културе и информисања Србије и Одбор за стандардизацију српског језика потписали су данас Протокол о сарадњи којим се формализује досадашња сарадња и, између осталог, предвиђа да Одбор по позиву Министарства даје мишљење и сугестије у вези са питањима језичке политике и језичких недоумица.

Београд: Вукосављећ, Танасић - потписан Протокол о сарадњи Фото: СРНА

Протокол су у Министарству културе и информисања Србије потписали ресорни министар Владан Вукосављевић и предсједник Одбора Срето Танасић, а присуствовали су и чланови Одбора, међу којима и члан Академије наука и умјетности Републике Српске Слободан Реметић.

Министар културе и информисања Србије Владан Вукосављевић рекао је да је циљ протокола да се формализује и институционализује досадашња успјешна сарадња са овим одбором као најважнијим тијелом у оквиру државног, научног, просвјетног и образовног система које се бави питањима језичке културе, стандарда и норми, бриге о српском језику и заштитом ћириличног писма.

„Одбор ће према потреби, а најмање једном годишње, пружати мишљења, препоруке и сугестије и извештај о темама од значаја за утврђивање савременог језичког стандарда и за остваривање акција и мера за заштиту и неговање српског језика и ћириличног писма, у оквиру надлежности Министарства”, рекао је Вукосављевић.

Он је навео да ће представници Одбора на позив Министарства учествовати и у изради законских и других приједлога, који се тичу области рада Одбора и пружати стручне савјете у вези са актуелним проблемима језичке политике.

Вукосављевић је објаснио да то практично гледано значи да ће од Одбора бити тражено мишљење када се постави питање аутентичног тумачења о језику, када год се укаже потреба.

Он је подсјетио да је Одбор својевремено дао тумачење о исправном изговору назива монете ЕУ као „евро”, а не „еуро”, и напоменуо да се потреба аутентичног тумачења указала и недавно, када је била ријеч о одредбама ознаке држављанства у пасошима Србије и другим питањима.

Према његовим ријечима, надлежна министарства из других ресора обраћају се овом министарству и питају за мишљење и сугестије у вези са неким недоумицама и темама.

„Како ово министарство сматра да постоји стручније тело, а то је без сумње Одбор за стандардизацију, тако ми овим протоколом регулишемо ту сарадњу и када је реч о темама које су битне за функционисање друштва, а тичу се језичке политике, норми и стандарда, ми ћемо, позивајући Одбор у помоћ, дати тумачења и становишта која су од користи за ову државу”, додао је Вукосављевић.

Предсједник Одбора за стандардизацију српског језика Срето Танасић рекао је да је „данашњи чин потписивања Протокола формализација сарадње са државом у виду њеног министарства за културу, каква једино може и мора бити када је посреди брига о најзначајнијим језичким питањима, а то је осмишљавање и спровођење језичке политике”.

Танасић је рекао да је Одбор обрадован, али и изненађен позитивним односом државе Србије према њему.

„Наша држава је и досад знала за Одбор за стандардизацију српског језика, у одређеним приликама нам се и обраћала за нека мишљења, али када су били неки крупни проблеми, знала је да уради без нас и да се оглуши о наше мишљење. То је било у овим осамнаестак последњих година”, рекао је Танасић.

Он је подсетио да је Одбор за стандардизацију српског језика формиран 1997. године од представника свих институција са српског језичког простора које су одговорне за проучавање и статус српског језика.

Танасић је истакао да Одбор чине три српске академије наука и умјетности – Србије, Црне Горе и Републике Српске, сви факултети на којима се студира и научно проучава српски језик, Институт за српски језик Српске академије наука и умјетности, као и Матица српска и Српска књижевна задруга.

Ћирилица је један од стубова српског идентитета

Предраг Пупер*

Стављање на јавну расправу о језику и писмима наилази и на подршку и на оспоравање, која су понекад доста оштра. Јуче ми се јавила новинарка једног портала са жељом да прокоментаришем предлог измена и допуна закона, које она види као наметање ћирилице и због којег се пита да ли Министарство културе и информисања заиста нема преча посла од бављења ћирилицом. Нисам јој ништа одговорио, због погрешно постављених и тенденциозних питања, али се на један каснији добронамеран предлог да кажем шта о томе мислим не могу оглушити, иако сам о статусу ћирилице више пута писао, па ће ово у неку руку бити допуна и сажетак онога што сам другде већ рекао, уз понеку нову напомену.

Пре свега, српском културом (а слично је са другим националним културама) не баве се само Срби и грађани Србије. Култура је важно поприште борбе различитих страна за сферу утицаја и обликовање јавног мишља путем тзв. меке моћи. Као и други народи, Срби немају само пријатеље него и оне којито нису, мада ће многи од њих јавно тврдити супротно. Као што је познато, велики део меке моћи носе тзв. агенти утицаја, личности који могу да утичу да се културна политика неке земље воли у смеру који они желе да наметну. Они могу бити вишег или нижег ранга или бити новинарски провокатори (мала има и не мало појединаца који нису агенти утицаја и реагују самоницијативно). Да ли то рале из убеђења, или из неких опшљивих мотива, или из оба разлога то је сада мање важно.

Ћирилица је један од стубова српског националног и културног идентитета. Неки мисле да није тако. И они су, најалост, баштинници вековне српске културе, нији је важан део ћирилица, али су то лоши баштинници, који су спремни да се одрекну неких од најважнијих тековина које су наследили ради извесне сумњиве добити.

Неки од њих говоре сасвим некомпетентно, па и увредљиво са становишта оних који ћирилицу виде као важан део свог идентитета. Један песник прети привредним шоковима ако се предлог закона усвоји. Шта он зна о привредним шоковима и чиме ту своју тезу доказује? Ничим. То је само лош покушај застрашивања јавности. Упоредиће ћирилицу са диносаурусима и пита се да ли ће пре изумрети они који пишу ћирилицом или сама ћирилица. Тужно или смешно? Дупава подсмевале ћирилицу? То је несумњиво увредљиво, поготову када се тако нешто напише и објави у Србији. Заправо, аргументи „латиничара“, по правилу одишу одбојношћу, ако не и мрњом према ћирилици, понекад овлашћујући у плашт борбе за толерантност и лажну еквилистанцу у односу према писмима. Стручњаци за израз „говор мржње“ овом приликом остају неми.

На први поглед стручнице делује став да ћирилица није тако функционална као латиница, али само на

први поглед. Нисам прочитао убедљиво објашњење тако схваћене функционалности. Чак и ако би се латиница лакше писала или читала (што је спорно), пробате да објасните Грцима, Јапанцима, Кинезима, Јеврејима или Арапима колико би добили да пређу на латиницу као функционалне писмо. Утедан лингвиста који би бранио спорну тезу о функционалној супериорности латинице могао би да покуша да је брани у неком реномираном међународном лингвистичком часопису. Наравно да то неће учинити јер зна да би изгубио смешан, него се та теза „за по кући“ износи само за овлашће новине које су спремне да је објаве.

Народима са својим традиционалним писмима не пада на памет да се својих писма одричу, јер постоје националне вредности, којим много више значе од голе функционалности. Да ли смо ми гори од других? Наравно да нисмо, а били бисмо гори ако бисмо се одрекли идентитетски важних дела своје националне културе. Шта би то био наш циљ због којег бисмо оставили ћирилицу у културном заштитку, у којем се она сада налази? Уподобљавање земаљама западног цивилизацијског круга? Зашто да мењамо себе да бисмо личили да њих? Да ли то неко покушава да се лежи од комплекса ниже вредности фаворизовањем латинице игиборишћуи све оне друге који тај проблем са самопоштовањем немају?

Треба уз то имати у виду да је наглашена социјална функционалност често блиска прилагодљивости, практичности, прагматичности, али понекад и мањој или већој беспринципијалности. Дакле, аргумент функционалности је неуобљив за оне којима националне вредности нешто значе.

Заступа се и теза да је ћирилица већ довољно заштићена Уставом. Притом се оингледно намерно или наивно преврћа да Уставно решење не вреди ништа ако не постоји да њему ваљано засновано ниже законско решење, које се сада преллаже. Устав без закона је као кућа с кровом, али без зидова. Које одговара да српска култура личи на такву кућу?

Питање зашто се Министарство културе и информисања не бави више функционалном неписменом и знатног дела становништва и запустелом говорном културом делује као покушај замене тема ради стављања питања законског статуса ћирилице у други план. Ги задаци министарства се, наравно, не искључују. Министарство треба да се бави и даље, и више него сада, као и другим питањима, али сада је реч о предлогу измена и допуна Закона о језику и писмима, који се појавио после дуге припреме.

Ово је први пут да је једно Министарство културе Србије смогло снаге, па и смелости, да темељно припреми и предложи закон који би могао обезбедити ћирилици законски статус који јој у српској култури припада, мада цео тај поступак неки сада потпењивачки називају кампањом. Закон би по мом мишљењу био бољи да је назван Закон о језику и писму, а не Закон о језику и писмима, јер облик јединице у неким случајевима не искључује значење множине.

Нека друга питања у вези са предлогом измена и допуна Закона о језику и писмима морају се овом приликом оставити по страни.

*Филолош, редовни члан САНУ

Срби у Црној Гори између језичке већине и националне мањине

Према попису, у овој држави нико нема конститутивну већину од 50 одсто, али највећи број грађана говори српским језиком

Јелена Церовина

У Црној Гори нема већине – ако су Срби мањина, онда су и Црногорци мањина, каже за „Политику“ председница Матице српске у Црној Гори Јелица Стојановић и поткрепљује овај став подацима према којима се, према последњем попису, чак 45 одсто грађана изјаснило да говори српским језиком. Оних који су рекли да је њихов језик црногорски је – 10 одсто мање. Дакле, убедљива већина у Црној Гори су они који говоре српским језиком.

И према попису, у овој држави, како каже наша саговорница, ниједно национално опредељење не прелази онај број који гарантује да је то већина и конститутивни народ, односно нема више од 50 одсто људи који су се изјаснили као Црногорци. „Беззира на све ове чињенице, Срби немају никаква права. У свему важе права политичке већине“, истиче Јелица Стојановић.

Иако се о забрињавајућем положају Срба у Црној Гори већ дуго говори, у јавности је прави потрес изазвала недавна изјава патријарха Иринеја, који је статус Срба у овој држави упоредио с оним који су имали у доба Независне државе Хрватске. Председник Црне Горе је одмах поручио да очекује од патријарха да демантује своју изјаву јер „нико нормалан тако нешто не може помислити, а камоли изговорити“. Председник Нове српске демократије, најачке опозиционе групе у црногорском парламенту, Андрија Мандић каже за наш лист да патријарх није направно ни најмању грешку када је износио ту оцену.

„У оквиру ове државнице, ситуација је драматична. У Уставу пише да је то грађанска држава и да су сви равноправни. Међутим, на посредан начин, дефинисањем црногорског језика као службеног, а српског, босанског, хр-

ватског и албанског као језика у службеној употреби, званична Подгорица је Црногорце дефинисала као народ, док су сви други мањина. Хрватима, Албанцима и Босанцима у потпуности припада статус националне мањине и они га прихватају. Међутим, једини проблем и читава игра је уперена против српског народа, који је и створио државу Црну Гору јер Црногорци су нација постали тек 1945. године“, објашњава Мандић.

Према његовим речима, све историјско наслеђе некадашње Црне Горе, књажевине и краљевине, припада српском народу. И, како каже, сада новоформирана црногорска нација жели да узме српско наслеђе и све оно што је створено у књажевини и краљевини Црној Гори, а пре тога у времену Црнојевића, Балшића и Немањића, и да Србе прогласи националном мањином.

„Овде је на делу злочин којим се покушава обрисати наша традиција и историја. Имамо много неразумних људи, чак и припадника нашег народа, који то не схватају, не прихватају и кажу – српска мањина у Црној Гори. Наши рођаци, који су се конституирали у црногорску нацију, покушавају да нас насилно асимилирају и узму наше историјско наслеђе“, каже Мандић.

страница 6

ПОЛИТИКА

Срби у Црној Гори између језичке већине и националне мањине

Понедељак 13. август 2018.
spoljna@politika.rs

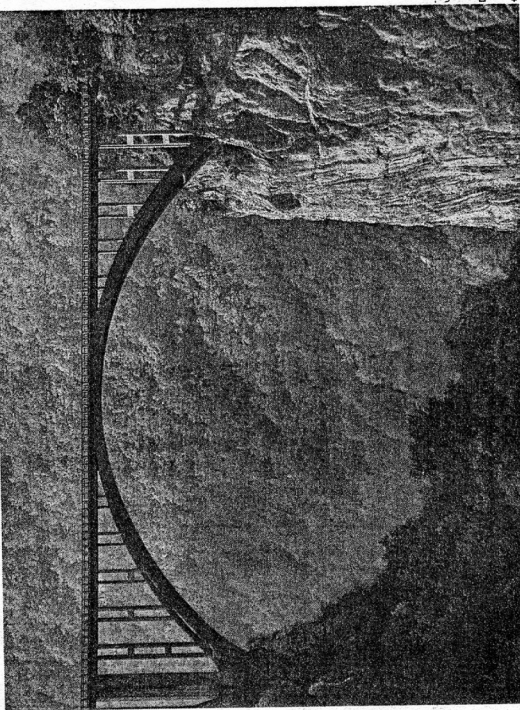

Фото Пинкабељ

Како премостити дискриминацију српског народа: мост на реци Тари

Као пример дискриминације, она наводи и да од отварања одсека за црногорски језик нико са дилемом српског језика не може да добије посао у школи. „Наша Матица српска никада није добила помоћ од државе Црне Горе, иако је од оснивања имала око 500 различитих донација. У свом чланству имамо око 80 доктора наука, магистара, универзитетских професора и књижевника.

То, каже, даје шансу па се пронађу решења која ће полагати на истини и уважавању српске традиције и прошлости.

Али за државу Црну Гору и за јавни медијски

Са прве стране

Андрија Мандић истиче и да српски народ у Црној Гори неће пристати на насилну асимилацију и да ће тражити своја права у складу са међународним стандардима. Они који су на власти, каже, имају пруге планове и од осамоставања пре 12 година су урадили много како би српској заједници нанели зло.

И Јелица Стојановић се слаже да је кроз црногорски устав – у коме је напредна вештачка разлика између термина службени језик и језик у службеној употреби – исфорсиран црногорски језик. „Разлика између термина службени језик и језик у службеној употреби не постоји. У ствари, службена употреба би требало да подразумева све. Ономе што је покривено називом службени језик, а то је црногорски припада све, а ономе што је „у службеној употреби“ одузета су сва права. Између осталог, српском језику“ објашњава наша саговорница и додаје да су на тај начин издвојени српски и хрватски језик, којим говори свега 0,40 процената житеља Црне Горе.

Према њеним речима, Срба су дискриминисани до језику, али и у коришћењу свог већинског писма, ћирилице, такође и на верској основи, али и у екзистенцијалном погледу. „Целе до петнаест пута је мање оних који су се у државним структурама и органима изјаснили као Срби, од оних који су се изјаснили као Црногорци. У Црној Гори нема ниједног судије Уставног, Вишег или Апелационог суда да се национално изјашњава као Србин. Нема ни једног директора основне, средње школе или вртића да се национално изјашњава као Србин. У Министарству просвете и науке, према последњим подацима од пре пет-шест година на капа је било подложено 70 лица, 55 су били Црногорци, а шест Срби“, прича Јелица Стојановић.

Четвртак 26. април 2018.
pogledi@politika.rs

Зар заштитник грађана штити и од норми српскога језика

(Одговор на текст
заштитника грађана
Зорана Пашалића
*Посао заштитника
грађана није да
дефинише норме
српског језика,*
„Политика”, 25.
април 2018)

Милош Ковачевић*

На моју аргументовану тврдњу да пристанак заштитника грађана да удовољи захтеву Странке за Санџак да се у српским пасошима укине деценијама важећи термин „српско држављанство” нема језичког утемељења, и да наноси штету и српским филолошким и српским националним интересима – реаговао је сам заштитник грађана Зоран Пашалић. У свом реаговању, као да мој текст није ни читао нити га је разумео, он говори само о томе шта су „функције и надлежности заштитника грађана”, наводећи: „желим да верујем да је овакво непознавање функције и надлежности заштитника грађана, које је исказао професор Ковачевић, пре свега последица дубоког неразумевања правног и политичког система”. И кад би то била истина, то је ипак потпуно небитно за тему којом се мој текст бави. Ја, наиме, у тексту наводим шта нису НИТИ СМЕЈУ БИТИ функције и надлежности ни заштитника грађана, а ни МУП-а. И шта заштитник грађана мора да зна из српског језика кад тумачи значења појединих израза.

Навео сам да свако ко влада српским језиком, па макар то био и заштитник грађана, мора знати елементарна нормативна правила српског језика. А заштитник грађана Зоран Пашалић очито сматра да познавање норми српског језика не улази у делокрут „његове функције и надлежности”. Како иначе тумачити његово алтернативно питање: „Да ли је основ за поступање заштитника грађана правна или језичка норма?” Алтернативно питање значи да правна норма искључује језичку?! Занимљиво би било да заштитник грађана читаоцима објасни како неко може тумачити правну норму писану на српском језику ако не зна норме српскога језика!? Потрешно мишљење да га „норме српског језика” не обавезују, јер се он бави само „правним нормама” (ваљда писаним „бошњачким”, „црно-

горским”, „хрватским” или неким другим Србијама непознатим језиком, за које им је, по мишљењу владиних експерата, потребан преводилац!) и јесте разлог што је заштитник грађана, и не погледавши у речник српског језика, олокативно (пр)оценио да „српско држављанство” не значи „држављанство Републике

Србије”. Заштитник грађана не схвата да никакав значај по значење израза „српско држављанство” нема чињеница што је „грађанима бошњачке националности уписано српско држављанство”, јер оно важи за све грађане Републике Србије без обзира на њихову националну и верску припадност, пошто му је једино значење „држављанство које имају грађани Србије”.

Заштитник грађана и МУП Републике Србије, а богами и многе државне институције, што се тиче прогона речи „српски” из српских закона и прописа, понашају се баш као султан Абдулхамид Други из романа *Исход шаванице која се љусна* Горана Петровића. Тај султан је, наиме, формирао нарочиту „комисију која се бринула да одређени изрази или имена никада не буду употребљавани у свему што се објави”. Реч „демократија” није, међутим, била протерана као реч, него је било протерано њено значење. Она је улазила у речи које „нису протеране, већ су биле само мало друкчије објашњене”. Зар се однос султана Абдулхамида према речи „демократија” не подудара са односом заштитника грађана и „српскога” МУП-а према речи „српски”, која је неподобна увек кад има значење „оно што се односи на Србију”. Тако се у име демократије у српским законима мења и прогони једно од основних значења речи „српски”. И то у времену у коме ишчекујемо давно најављену *Декларацију о ојсијанку српског народа*, чији темељ треба да буде заштита српског језика као основног идентитетског критеријума српскога народа – од свих који га на било који начин нилодаштавају, па макар то био и заштитник грађана или МУП, или било који министар српске владе, односно Владе Републике Србије, како би ме, вероватно, исправио господин Пашалић, „штитећи” ме тако од неопуштљивих особина српскога језика. ¶
*Редовни професор Филолошког факултета у Београду и ФИЛУМ-а у Крајевцу

► Прилози објављени у рубрици „Погледи” одражавају ставове аутора, не увек и уређивачку политику листа

Одговор једног англисте заштитнику ћирилице

Поводом текста
„Заштита ћирилице
и Срби латиничари”,
„Политика”, 10. август

Ранко Бујарски*

Очито незадовољан првим реакцијама на најављени Предлог измена и допуна Закона о службеној употреби језика и писама, проф. Милош Ковачевић је у чланку под знакомитим насловом „Заштита ћирилице и Срби латиничари” („Политика”, 10. август 2018) у свом препознатљивом стилу осуо дрвље и камење на све који су се усулили да критички размотре предложене мере. По њему су сви они „Срби латиничари”, присталице „хрватског становишта о ћирилици”, истомишљеници „равнатеља Института за хрватски језик и језикословље”, потом „лингвистички неписмени новинари” (то су ваљда они, прилично бројни, који су се дрзнули да осим његовог затраже и нека друга мишљења). Ту је удељуо и неименованог англисту који „вероватно, као стручњак за енглески, сматра да се и српски мора писати латиницом” – то јест, моју маленкост. Ако Ковачевић верује да ми се баш духовито наругао нека му буде, цитат речито говори о њему а не о мени, али кад се већ овако огласно прокоментарисаху нека друга његова тврђења.

Тако он каже да је „српски језик у потпуности српски тек кад се испишује ћирилицом” (курзив мој). Сметам ли питати шта ако се пише латиницом, је ли то онда неки осакћањени српски, полусрпски, или, не дај Боже, хрватски? Значи ли то да ће латиничани бити искључена из наставе српског језика? Он даље тврди да је ћирилица „нит која повезује готово сву

српску писменост од њених почетака до данас” (курзив опет мој). Свака част ћирилице, али и бољи људи вероватно знају да је веома значајан део српске писмености и културе још од пре Вука па надаље остварен на латиници.

Најзад, помен заслужује и следећи цитат: „Члан 10 Устава Србије (2006) прописује да су у службеној употреби само српски језик и ћирилично писмо” (још једном мој курзив). Али не лези враже, у другој алинеји истог члана, коју Ковачевић „превиђа, зато што руши целу његову конструкцију, јасно пише: „Службена употреба других језика и писама утврђује се законом, на основу Устава”. Нема, дакле, уставне забране за службену употребу ла-

тет, о њеном прогону у време Аустроугарске, о хрватском уставу и закону, али пажљиво избегава да одговори на конкретне примедбе критичара које обасипа увредима. Само потписник ових редова, „наредени англист”, већ десетак дана, одговарајући на питања новинара многих медија, истиче бар три озбиљне примедбе на које се до данас није ниједном речју осврнуо нико од састављача новог Предлога. Ево их још једном, у најкраћем:

1. Предлог је противустанован, јер Устав (чл. 21) експлицитно забрањује сваку посредну или непосредну дискриминацију по било ком основу, изричито укључујући језик (а писмо је део језика!), док је Предлог у целини непосредно и темељито дискриминаторан, почев од разликовања „матичног” и „помоћног” писма па до високих казни за „недозвољено” коришћење латинице.

2. Ћирилица није угрожена колико се тврди, имајући јака упоришта нарочито у Уставу и у школицама, где се сва деца описмењују најпре на њој па тек онда на латиници, и где су сви уџбеници обавезно на ћирилици. Последицом, школа се у Србији не може завршити без потпуног владања овим писмом. Ћирилицу чувају и неки веома читани листови, пре свих „Политика”. Све ово је неупоредиво важније од, рецимо, практичног одсуства овог писма из Кнез Михаилове улице.

3. Нико не говори о томе ко ће, како и по којој цену контролисати свеукупни простор писане јавне комуникације у Србији и пресуђивати по тужбама против прекршалаца једног општрног, компликованог и тешко разумљивог закона, пошто многи напросто неће знати како да поступају, шта је дозвољено а шта кажњиво, тако да прети хаос у јавној комуникацији.

Уколико Ковачевић има конкретне одговоре на ове примедбе, можемо да наставимо разговор који би био интересант читаоцима „Политике”. Ако се пак јави само да би понављао идентитетску причу или мене даље опавкавао, ја му нећу одговарати. ¶

* Професор Филозофског факултета у Београду (у пензији)

тинице у српском језику, него то регулише сам закон. Важећи закон управно и предвиђа, иако уз обавезан примат ћирилице, али су се актуелни реформатори одлучили за другачије, рекао бих произвољно и неадекватно, тумачење уставне одредбе.

Ковачевић пише о важности ћирилице за српски национални иденти-

► Прилози објављени у рубрици „Погледи” одражавају ставове аутора, не увек и уређивачку политику листа

ИНТЕРВЈУ: СРЕТО ТАНАСИЋ, научни саветник Института за српски језик САНУ

Латиница није српско писмо

Са прве стране

А најважнија је, и због тога и јесте таква уставна одредба, чињеница да је само ћирилица српско национално писмо. Готово све што смо створили, запамтили и сачували у својој историји створено је на ћирилици. На ћирилици је Мирослављево јеванђеље, најзначајнији писани споменик на српској редакцији старословенског, бисер писане баштине у светској културној ризици, и толики други њему слични писани споменици, дело Светог Саве, па Кулинова повеља из 12. века, најстарији писани споменик на српском народном језику, Душанов законик – да не набрајамо даље. Ко би се одрекао такве баштине? Латиница није српско писмо, иако је у двадесетом веку доста писано на њој. Међутим, она је увезена, посебно је натурана после Другог светског рата у име српско-хрватског језичког заједништва и братства и јединства. На хрватској страни није било тако, ћирилице није било, чак ни за Србе у Хрватској. Нема никаквих разлога, нити потребе, да се латиница озакони као равноправна ћирилици.

Ипак, велики је број људи који се залаже за равноправну употребу два писма, а као један од разлога наводи се и тај да је латиница подобнија у савременим условима глобалне комуникације. Више пута сам истицао, то је мишљење струке, осим „часних изузетака“, да нема ни једног јединог разлога да се ћирилица заменије латиницом. Ако не рачунамо такве техничке проблеме какве има српска пошта, што се ових дана показало као велика национална срамота – да нема техничких услова да телеграм у Србији може да буде послат на ћирилици. Зар треба чекати да их закон на то присиљава? Да, има оних који се залажу за латиницу у службеној употреби. Они су врло гласни, па се стиче утисак и да су бројни. А то је фронт организован од различитих група. Има ту људи који заиста мисле да су два писма још равноправна, не знају шта се десило са српско-хрват-

ским језичким заједништвом пре три деценије, има оних који једноставно не би да мењају стечену навику, има оних који мисле да ће употребом латинице стећи неке материјалне користи, ту су и неки издавачи и средства информисања. Да ли држава може и сме жртвовати националну културу и културни идентитет зарад нечијег профита? Међутим, у центру тог фронта су људи који знају шта за српску културу и национални идентитет значи ћирилица. Зато и чине све да је протерају и преправе нашу културу, а добро знају: у култури је снага једног народа. Да не помињем ништа друго

Фото: Филип Арковић

из историје – сетимо се да су нацисти 1941. међу циљеве за бомбардовање одабрали и Народну библиотеку. Хтели би да ми раскинемо са својом вишевековном културном традицијом у којој је, поред тога што баштинимо богату писмену традицију којом би се сваки европски народ поносио, сведочанство о нашој историји, у којој је наш идентитет.

Да ли ће сви издавачи морати да објављују књиге на ћирилици?

Морали би, без обзира на то шта ће закон рећи. Па зар они не тврде да врше културну мисију. А ћирилица је у центру српске културе, препознатљиви знак српског културног идентитета. Уосталом, тако је било и у свету. У „Политици“ је већ указано на чињеницу да стандард ISO 12199 уз српски језик препознаје само ћирилицу, све што је

написано српским језиком и латиницом у светским библиотечким фондовима књижиче се у хрватску културну шпину. Да ли то хоће српски аутори. Неће, само што их о томе нико не вештава.

Да појаснимо ломене службеној употреби. Да ли се службено објављује на медије, да ли ће лист „Домовини“ морати да буде на ћирилици сви титлови на телевизијама? Још улази у домену службеној употреби? Нигде у свету не постоји разлика међу службеној и јавној употреби језика. Код нас је само био убачен појам јавној употреби језика, никад дефинисан, нема га у Уставу из 2006. године, а није било ни у претходном. Постоји службена и приватна употреба језика и закон дефинисао шта је службена употреба језика и писма могуће унапред говорити да ће се штампати лист „Домовина“ и други који данас излазе на латиници. За мене је латиница да у Србији штампају издаци на српском језику да на ћирилици, као и да на телевизији имамо ћирилицу. Свакако ће држава наћи начин да стимулише употребу ћирилице у средству информисања и издацишту, то јој је обавеза.

Како ће националне институције морати да прилагодје службеној употреби?

Исто онако како националне институције у једној Француској, Шведској, Аустрији пишу у службеној употреби на службеним језицима тих земаља. Важно је да смо ми решили језички права мањина у складу с највишим европским стандардима; и тим можемо поносити, а нигде у свету постоји могућност да се службеној употреби неке државе прилагођавају националним мањинама, такво није било ни у свету независног Србије и спомињати.

Шта ће моћи да буде на латиници. Да ли то значи да је неће бити службеној употреби?

У службеној употреби је неће бити треба да је буде. У комуникацији која не подразумева службену употребу српског језика могуће је користити латиницу.

Може ли мастер црногорског за доктора српског?

И. МИЋЕВИЋ | Вечерње новости 10. март 2018. 12:00 | [Коментара: 7](#)

Министарство просвете спорном кандидату дало зелено светло за упис на Новосадски универзитет. Стручњаци упозоравају на последице заобилажења струке

Проф. др Срето Танасић

ПОТПУНА конфузија настала је на Универзитету у Новом Саду када се појавио мастер црногорског језика који је конкурисао за докторске студије српског језика, тј. захтев да се диплома црногорског језика призна као диплома српског језика и књижевности. Реаговао је и Одбор за стандардизацију српског језика дописом Сенату. Ипак, из Министарства су му дали зелено светло, па ће тако неко ко само говори српски, а нема формално образовање из нашег језика - моћи да постане доктор наука у области српског језика и књижевности.

Док прича о овом случају, др Срето Танасић, председник Одбора за стандардизацију српског језика, каже да је то само једна од погубних последица заобилажење струке и

Одбора. Додатно, каже, међу онима који су одобрили пријем оваквог студента није био ниједан стручњак за српски језик.

- Ни у овом, као ни у многим претходним случајевима, држава не пита и не слуша струку - каже др Танасић. - Да су нас питали, објаснили бисмо да постоје европски критеријуми како се утврђује шта је мањински језик у некој држави, Европска повеља о мањинским језицима. Босански, који би, ако га већ признајемо, морао да се зове бошњачки, хрватски и црногорски су симболички језици, нема лингвистичких одлика засебних језика. Зато они не би смели да буду третирани као прави мањински језици, попут мађарског или румунског. Али пошто је држава дозволила судске тумаче и школовање на овим језицима, захтевима нема краја.

Наш саговорник сматра да, правећи уступке мањинским народима, то чинимо на штету сопственог језика, који је све више угрожен. Држава је, подсећа, попустила, како су јавили медији, и пред неоснованим захтевом групе Бошњака из Новог Пазара, који су тражили да им у пасошу више не пише да је држављанство "српско", већ "држављанство Републике Србије".

ОБАВЕЗНИ ЧАСОВИ НА ФАКУЛТЕТИМА ОДБОР за стандардизацију српског језика недавно је покренуо иницијативу да српски језик буде обавезан предмет на свим факултетима. Јавност је, каже др Танасић, реаговала веома позитивно, али још не знају став државе. Напомиње, треба направити програме према различитим факултетима и паралелно са започињањем наставе стварати и кадрове тог профила, да сви студенти што пре уче српски језик и о српском језику.

- Наводно, то вређа њихова национална осећања, иако то нема никаквог смисла - објашњава Танасић. - У сваком речнику српског језика пише да "српски" значи "онај који се односи на Србију", равноправно са "онај који се односи на Србе". Слично радимо и са најављеним отварањем лектората хрватског језика на Универзитету у Новом Саду. Да је држава на прави начин питала струку, а не можда на брзину некога и позвала, објаснили бисмо им о каквом реципроцитету је реч. Српски језик се у Загребу студира да би дао легитимитет хрватском као засебном језику. Лекторат треба да има само језик који је заиста другачији, који испуњава лингвистичке критеријуме да се назове посебним језиком.

ПРОЧИТАЈТЕ ЈОШ - Докторске студије: Враћају дуг академцима

Наш саговорник каже и да држава не сме да дозволи да уцбеници симболичких мањинских језика буду пуни научних неистина, па се, каже, чак и Мирослављево јеванђеље помиње као босански документ. И Повеља Кулина бана, подсећа, наведена је као први документ писан босанчицом, иако је Повеља најстарији документ писан на српском народном језику, а тзв. босанчица у ствари је писмо које је много касније стигло на терен данашње БиХ директно са српског двора и у време аустроугарске окупације БиХ без икаквих аргумената проглашено посебним, "босанчицом". Танасић се нада да ће нови закон о језику, који је у изради, као и најављена Декларација о заштити српских интереса, примерно заштитити и српски језик и ћирилично писмо у свим областима.

ВЛАДИМИР КЕЦМАНОВИЋ, О ПРЕДСТАВИ “КАСАБА У ЊУЈОРКУ” ПО Његовом РОМАНУ

Нема краја свеопштем

Марина Мирковић

У човековој је природи да трага за смислом и тражи одговоре, а њих

ПИСАЦ Владимир Кецмановић, иако се неретко нађе “у контроли” у односу на општеприхваћене “ауторитете” или јавно мињење, неспорно је врло читан и награђиван, а дела су му преводена, извођена, екранизована... Послења у том низу је адаптација његовог романа “Осама”, представља са поднасловом “Касаба у Њујорку” у режији Дарка Бајића, прекинтоћ премијерно са великим успехом изведена у Звездара театру.

О раду на овој представи, из ког се добродољно “искључио”, аутор литерарног предлошка каже:

Замисао представу потекла је од једног малог релитера који је био врло задржан да је ради, у Звездара театру су се начело сложили са његовом идејом да на ту сцену постави “Осаму” у форми дограме чок сам ја преузео на себе да вођем глумце. Но нисам успео да пронађем глумце који би те улоге могли да играју, рашчег је у међувремену побеђао да привага ја сам спешито будила из “Звездаре” да кажутирирам, те да они ради представу а не као хоће у тај рад да би прелазно је се да краја у тај рад нећу мешати. И остали сам доведен у томе – први пут сам погледао оперетну онде када је први пут изведена у Јелици. Био сам потпуно одушевљен како премијанциом одете Грешакског глумца и премијанциом одете Грешакског глумца, а и њихова света глумица која су обривали. Представу сада игра шесторо глумаче, што је свакако

бољи избор пре свега за публику, којој доудрама не би могла бити подједнако атрактивна. Душко Ковачевић је већ на почетку рада на представи рекао да “Осама” може да се представи и као монодрама али и да се адаптира у сценарио за ТВ серију, а ово би била некаква компромисна варијанта између те две крајности.

Босном, говоре беспрекоран “Босански”, али оно што је битно јесте да њихов говор у представи оставља упртако утисак “Босанског”. Посебно бих истакао Иву Иличић, глумицу рођену након што се рат у Босни догодио, а говори тако да звучи као женска из БиХ с краја осамдесетих година.

Деца не разумеју епску поезију

● Када је реч о поменутом до бесмисла сведеном језику младих генерација, али и заједничком(?) нам језику - видите ли смисао актуелног превођења са хрватског на српски, попут наслова “Воз у снегу”, или кроатизовања нпр. песама Чика Јосе Змаја?

– Осиромашивање језика је тенденција која је најжалост светска, а примери тог сиromaшења су присутни и на свим подручјима где се говори српски језик. Превођење Ловрака са хрватског на српски ту дође само некакав додатак или шлаг на торту опште језичке дебилизације. Моја кћи и њени вршњаци уопште нису у стању да разумеју епску поезију из читанки што је трагично, али уопште нема везе са политиком већ са поменутом општом тенденцијом која је, плашам се, незаустављива.

● Роман је исписан врло екстремним језиком, егзотичним босанским изјеломом - како је у представи рекао тај “проблеск” - адаптације самог језика?

– Језик у овој књизи је то те мере ралициран да предлажем, на кој засновано вероватно ни у Сарајеву не би извели Баш тако, на оригиналном језику. Немогуће је и да ови глумци, који немају везе са

писан неким стандардним књижевним језиком, “Осама” тим изразито босанским изјеломом, “Топ” је ту подједнако радикалан... Лично, сматрам ипак да сам са романом “Сибир” отишао на даље и да је оно што сам са њим урадио најновијативније у том језичком смислу - то у ствари није ни београдски жаргон већ језик ових нових, младих генерација, језик сведен до бесмисла. Но то већина као да није схватила, многи блиски ми људи и знаци стекли су утисак да сам “Сибир” писао олако, “неозбиљно”...

● Шта као писац из Босне и Херцеговине, који подједнако добро пише користећи београдски жаргон и језик босанске касаве, мислите о Декларацији о заједничком језику која ево и после годину дана узбуркава страсти?

– Читав та “акција” са Декларацијом је бесмислена, језик није ствар коју је могуће или потребно проглашавати ни заједничком нити одвојеном... Он јесте заједнички објективно, ми у Србији, Хрватској, БиХ, Црној Гори, говорећи истим језиком и за то нам није потребна декларација - која може бити реакција на политичка силовања деведесетих, када је језик добио различита имена. Но када би неко хтео да језик прогласи заједничким, што он свакако јесте, онда би тај неко морао и да га именује општно назове његовим именом а не да изводи некаку акробатику са именованим језиком. У лингвистичком смислу, тај

“ОСАМА”, ДЕКЛАРАЦИЈИ О ЗАЈЕДНИЧКОМ ЈЕЗИКУ, ДУХУ ВРЕМЕНА...

Безнађу

данас нема око нас

наш заједнички језик је српски, према је у доба Броза зарад некаког политичког компромиса, који такође са лингвистиком није имао никакве везе - формирано име српскохрватски. Да сад постојано индиферентна да се он поново тако назове, ја бих био против те иницијативе. Међутим, таква иницијатива не постоји јер се са њом не би сложили ни Хрвати ни Бошњаци ни Црногорци, а не би требало да се сложи ни Срби. Ако језик којим говоре Аустријанци може да се зове немачки и језик којим говоре Американци - енглеским, онда и српски може да се зове - српским језиком. Ако неки међу онима који говоре српски, не желе то - то је њихово право, јер сваки човек има право да прави грешности све док тиме не угрожава друге.

Које одговоре? Или њихов који питања, нуди “Осама” - Роман који написан савременом српском језику, а његов неспроставља на тумачење Ислама на колонијалистичке, нехумане и неистаче визууре”.

У мом раду на “Осама”, успела су се два мотива. Најпре, идеја која ме је дубоко изнемишљала, а тиче се тражења одговора на питање како би Андрићева “Проклета авија” изгледала у данашњем времену. Други мотив бива у најкраћем, био трагедија за оптовором на питање: шта доводи људе до стања да изврше ритуално самоубиство и побуду све око себе? Ту је наравно могуће доћи до многих одгово-

Фото: З. Јовановић

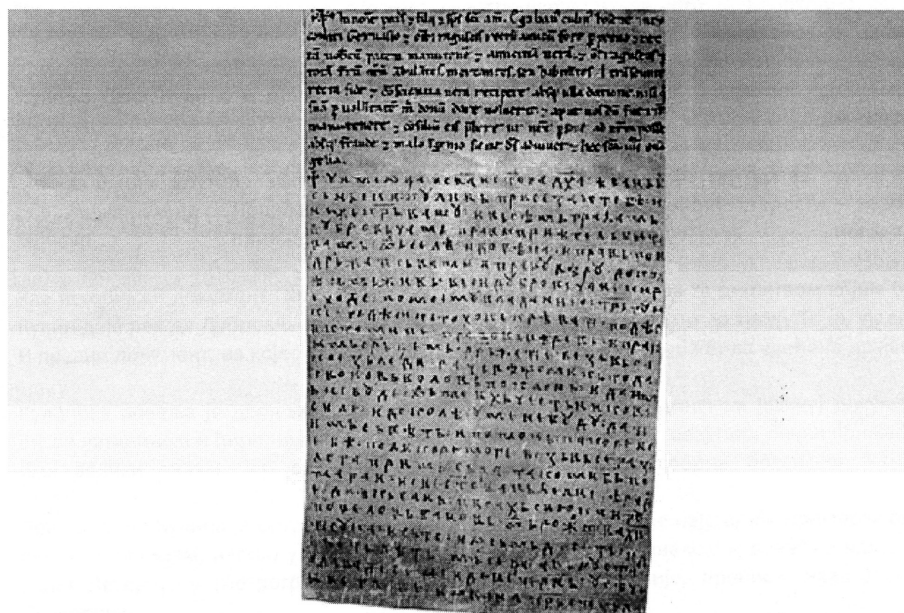
ра, а један се свакако тиче хипокризије Запада и насиља које тај Запад делегира - ма систематски спроволи над територијама и људима на Блиском истоку. Не мислим наравно да је одговор који даје радикални Ислам исправан, али Запад би морао да се позабави тим проблемом - далеко озбиљније, са много више емпа-

тије и хуманости. Други одговор би се могао наћи у општој безбрижности савременог света - не постоји активна идеја која није потрошена, која би могла да окупи и покрене људе и да оконча свеопште безнађе. У Чокековићу је природно да трага за смислом и тражи одговоре, а тог смисла и тих одговора нема око нас...

ОД КУЛИНА БАНА: На данашњи дан потписан је документ који својеврсна лична карта БиХ

Тајуг | 29. август 2019. 18:15 | [Коментара: 4](#)

Повеља је написана дубровачком кнезу Крвашу, 29. августа 1189 и представља најстарији споменик писан ћирилицом и латиницом и уједно најстарији текст написан на народном језику

На данашњи дан пре 830 година написана је Повеља Кулина бана, који је владао је од 1180. до 1204. и сматра се једним од камена темељаца државности Босне и Херцеговине.

Повеља је написана дубровачком кнезу Крвашу, 29. августа 1189 и представља најстарији споменик писан ћирилицом и латиницом и уједно најстарији текст написан на народном језику.

Сарајевски портал Klix.ba пише да је министар цивилних послова БиХ, Адил Османовић, крајем прошле године, на иницијативу градоначелника Сарајева Абдулаха Скаке, упутио допис хрватском министарству спољних послова с молбом да им се уступи примерак овог документа, али до данас одговор није добијен.

Градоначелник Сарајева потврдио је да је БиХ пре неколико месеци покренула котакте с

Хрватском у намери да примерак Повеље Кулина бана дође у Сарајево и БиХ.

"Имамо јако добре односе са Градом Дубровником и постоји позитивно расположење. Сматрамо да је врло важно да људи у БиХ добију прилику да овај документ који својеврсна лична карта Босне и Херцеговине, наш идентификациони документ и историјско благо виде уживо", каже Скака.

Планирано је да Повеља буде изложена у сарајевској Вијећници.

"Ми смо спремни сносити да сносимо све трошкове и све што је неопходно да се документ такве вредности превезе и изложи у Сарајево", потврдио је Скака.

Повеља бана Кулина и данас је предмет проучавања домаћих и страних историчара, филолога и лингвиста.

БиХ је раније упутила захтев Русији за њено враћање, али је тај захтев одбијен с образложењем да се Повеља сматра, као и други документ Словена по старости, и да зато једнако припада и њиховој историји.

Као историјски документ Повеља је важна јер представља уговор са заклетвом којим бан Кулин даје реч да Дубровчани слободно могу да пролазе Босном и да тргују. То је, уједно, и правни документ, из којег може да се сазна да је Босна тога доба била уређена држава.

Кулинова повеља је двојезичан доцумент (на босанском и латинском језику) документ писан латиницом и ћирилицом. За науку, пре свега лингвистику, овај ћирилички примерак има велики значај, јер се у њему могу уочити јасне особине босанског језика.

Повеља бана Кулина је сачувана у три верзије. Утврђено је да је најстарији примерак онај писан ћирилицом, настао у Босни. Та верзија се сматра оригиналом и данас се налази у Санкт Петербургу (Петрограду) у Русији, а друге две верзије, преписи, налазе се у Дубровнику.

Повеља бана Кулина из 1189. године први је историјско правни документ о трговини између Дубровника и Босне и представља камен темељац, потврду о почацима писаних уговора о привредној сарадњи између Босне и Дубровника који ће се развијати и после смрти бана Кулина.

Википедија: Годину дана пре писања ове повеље, 1188. године, римски папа шаље дубровачком надбискупу плашт и потврђује стара права цркве у Дубровнику. У писму помиње српску Босну: „regnum Servilie, quod est Bosna“ (српска краљевина која је Босна). Из таквих околности је проистекла и потреба за оваквом повељом која је и први документ ове врсте између неког босанског владара и владара суседне државе. Сврха издавања повеље је као јемство Кулина Бана према дубровачким трговцима и слободној трговини између његове државе и Дубровачке републике упућена дубровачком кнезу Крвашу.

ПОЛИТИКА

Угрожен статус српског језика

Крајње је време да се у Србији утврди језичка политика као значајан елемент укупне националне и државне политике, истакнуто је на 21. пленарној седници Одбора за стандардизацију српског језика, недавно одржаној у САНУ. Одбор је, речено је, на својим научним конференцијама елаборирао проблематику из домена утврђивања и спровођења језичке политике, која се, међутим, утврђује и спроводи искључиво у сарадњи струке и државе. Непостојање државне језичке политике наноси озбиљну штету српским националним интересима; данас је већ озбиљно угрожен статус српског језика, а и положај ћирилице је недозвољено лош.

На седници је поднесен предлог Извештаја о раду Одбора за 2018. и предложен план рада за 2019. годину, а такође су именовани потпредседник и заменик секретара Одбора. Према речима Срете Танасића, председника Одбора, на седници је закључено да је потребно подржати и подстаћи рад комисија на изради започетих или планираних библиографија, што је наведено као значајан задатак у плану рада Одбора непосредно по његовом оснивању. Констатовано је да Одбор има добру сарадњу с Министарством културе и

информисања Републике Србије и да се залаже за такву сарадњу и с другим министарствима и државним институцијама на пословима који се тичу српског језика.

Одбор за стандардизацију српског језика ће се поново обратити јавности и надлежним институцијама предлогом да се српски језик уведи на све факултете према програмима примерним профилима факултета ради учења српског стандардног језика и познавања важних чињеница из историје српског језика, што је део опште културе сваког факултетски образованог човека. Такве програме урадили би представници појединих факултета с представницима катедара за српски језик и Одбора за стандардизацију српског језика.

Одбор ће наставити борбу за идентификовање српског језика и писма у међународним библиотечким стандардима и залаже се за неодложно започињање решавања проблема везаних за израду корпуса српских ијекавских говора. Одбор такође подржава захтеве Срба изван Србије и Републике Српске да користе право на употребу свог језика и писма и да им се гарантују права која Република Србија обезбеђује националним мањинама у Србији.

К. Р.

... В. Николетић, Ч. Вуковић, Е. О. М. М.

ЛИНГВИСТИ ПОВОДОМ НЕДАВНО ПРОМОВИСАНОГ "ПРИРУЧНИКА ЗА УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА"

■ Марина Мирковић

ЈЕЗИЧКИ приручник, који су недавно у оквиру пројекта "Кључни кораци ка родној равноправности" представили Координационо тело за родну равноправност и Агенција УН за родну равноправност и оснаживање жена (а сама публикација, са предговором Зоране Мишковић, постављена је на сајт Владе), подучава нас (о) "родно осетљивом језику" чије прихватање и примену ауторке сматрају темељним условом и изразом истинске равноправности међу половима. Христина Цветичанин Кнежевић и Јелена Палатовић наводе да "Субјект, нажалост, још нема законска решења на која би се могло позвати у циљу спречавања дискриминације у језику", а нуде и (незамисливо детаљан) списак занимања у уобичајеним мушким, али и у обичајима за женски род. Не, може ли се, може ли се, макар и у потпуности "родно недискриминативан", каковом нас ове младе феминистичке подучавају, уопште сматрати "кључним кораком" у борби за постизање родне равноправности - или је приручник, баш као и сама прича о родно сензитивном језику, пре замазивања оцију јавности и "шминкања", у тренутку у коме имамо недопустив степен дискриминације, феминида и насиља?

- Језик је, верујем, најзначајније средство које човек има - уверена је др Светлана Спињачевић Ђелјивук, научни сарадник Института за српски језик САНУ. - Погледајмо са развој нашег језика: у 9. ве-

И ЖЕНА ЈЕ, ПРЕ СВЕГА, ЧОВЕК!

Танасић: Приручник феминистичкињ нико ја не сме било коме намењати.

слажем се с констатацијом да он може утицати на видљивост жена у јавном животу. Жена која се бави адвокатуром неће бити мање видљива ако је назовете адвокатом. АДЕКВАТНА употреба језика нужан је услов не само за остваривање родне равноправности него и за општу культуру, сматра Светлана:

-Формално и суштински, овај Приручник је ту тему промовио, бавећи се на првом месту употребом назива за занимања, звања и титуле, остављајући по страни сва друга средства, у којима се много чешће и више одлеђа дискриминација. Строго нормативистички, лингвистички, лингвистички, лудски језик ("мушко" и "женско") постане видљив у језику, не води ничем другом до - леком струјању језика као средства мишљења.

- Свест о једнакости (историчности и истоврсности) лудских бића оба пола изражавамо тако што за све језицике тог рода кажемо "човек", "људи", а ако се верује да мушкараци и жене одређени посао обављају на једнак или једнако добар начин, да квалитет њихове делатности (лекар, хирург, официр, министар...) не зависи од пола, то вероване налаже у свему исти назив - истиче Радић. - Инсистирање на разлици типа "министарка" - "министар" не подразумева свест о равноправности и једнакости у друштвеном (људском) смислу, већ обрнуто: свест о разлици (неједнакости) и неравноправности.

Она објашњава да ће он који буду учени да "женско није ЧОВЕК, односно, да ј "психолог" једно, а "психолошкиња" друго, бити спречени да дођу до појма ЧОВЕ-

ћу је да ауторке приручника "нису баш у сагласју са достигнућима српске гендер лингвистике (и како се на њу позивају)". - Оне су жавају појам родно осетљивог језика, сводећи га, нажалост, само на суфикс. И то сматрам највећом маном ове књиге. Мислим да родно осетљив и недискриминаторан језик (који осим суфикса подразумева и забрану суфикса, избегавање фраза типа "некеји пол", "лепши пол" и слично), заиста може учинити жене видљивим и равноправним. Али, то је само једно од средстава, а никако најважније.

Др Јованка Радић, научни саветник у Институту за српски језик САНУ, сматра да тежња да, посебно једна од укунто две природне класе бића која користе лудски језик ("мушко" и "женско") постане видљива у језику, не води ничем другом до - леком струјању језика као средства мишљења.

Она објашњава да ће он који буду учени да "женско није ЧОВЕК, односно, да ј "психолог" једно, а "психолошкиња" друго, бити спречени да дођу до појма ЧОВЕ-

ћу је да ауторке приручника "нису баш у сагласју са достигнућима српске гендер лингвистике (и како се на њу позивају)". - Оне су жавају појам родно осетљивог језика, сводећи га, нажалост, само на суфикс. И то сматрам највећом маном ове књиге. Мислим да родно осетљив и недискриминаторан језик (који осим суфикса подразумева и забрану суфикса, избегавање фраза типа "некеји пол", "лепши пол" и слично), заиста може учинити жене видљивим и равноправним. Али, то је само једно од средстава, а никако најважније.

или ПСИХОЛОГ. Напомена - и вештачки устројена језичка пракса ствара генерације неспособне да досегну појмовно мишљење, утврду оно што човек мисли ЧОВЕКОМ, у универзуму јединственим бићем. - Као одрасле језицике, они ће бити способни да буду сулде својих господара, али не и да сами продуктивно мисле, планирају и одлучују - уверена је Јованка која се, у контексту ових агресивних нартаја на српски језик пита и да ли се сличним интервенцијама подвргавају језици старих и/или моћних народа.

ТРЕДСЕДНИК Одбора за стандардизацију српског језика, професор др Сreto Танасић, дошећа да је Одбор још 2011. донео и Одлуку о питању именовања особа женског

ЈЕЗИЧКИ РОДНО НЕОСЕТЉИВА СТУДИЈА

НА ЛИСТИ су се нашле и именице које не означавају ни титуле, ни звања, ни занимања, каква је, рецимо, именица богаташица. Или бољшевициња? Чудне су и идеје да се жене које обављају послове бизкупа називају бизкупице, док крупице остаје непроменљиво... - наводи Светлана Спичачевић Ђелјивук, која је, баш као и велика лингвистичкиња који су Приручником погледали, остала запитана над многобројним недоследностима. Рецимо, све три саговорнице "Новости" по Приручнику" би биле искључиво "докторке наука" - док жене лекари могу да бирају између титула "докторка" и "докторича". Желећи ваљда да "покрију" све делатности, ауторке нуде облике попут "извештичице" и "извештачице" од речи извештач, односно извештач, а нису поштеделе ни граматичком женом род већ препоручују да попут Хрвата узвратио и ступио или судичицу наспрот судици - ако желимо да будемо "језички осетљиви", наравно.

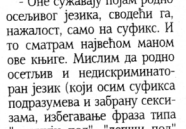
полка ко носила одређене звања и занимања (што се данас најчешће политички именује језиком родне равноправности), а 2017. изаио и саопштење, у коме се каже да је свака интервенција у језику са становишта било које идеологије која није у складу са науком друштва, већ покушај да се став једне друштвене групе, супротно мишљењу науке, намећне целом друштву. Политичке одлуке у било којој сфери које нису у сагласју са струком не могу довести добро друштву, та истина је добро позната и много пута потврђена.

Марина Мирковић

Јованка Радић

Сreto Танасић

Светлана Спињачевић Ђелјивук

ку, Тирило и Методије донели су писмо и књиге с мисијом да рашире и очувају хришћанство. Читав словенски свет је освјетлен у наредним вековима. Не ратом, словом! Овде је суштинско питање да ли се добро презентује и разуме појам родно осетљивог језика - не

стоји списак речи, од којих су многе биле у употреби одавно, али с другим значењем, а има и оних које су створене за ову и сличне прилике, попричливо нестрепно. Др Марина Николић, виша научна сарадница Института за српски језик САНУ, приме-

Фелџтон о језику или о геополитици

среда, 24.07.2019. у 13:04

Почео сам да читам „Политикин” нови фелџтон „Језик босански опасност за српски” и живо ме интересују језички обриси аутора, њихови домети и шта се уистину ваља иза тог наводно језичког брда.

Већ сама одредница на самом почетку фелџтона „Босански језик ... Бошњака држављана Србије... на простору Санџака... и у другим дјеловима Републике Србије” знатно више говори о геополитичкој, а далеко мање о језичкој проблематици.

Живо ме интересује да ли аутор препознаје језик на којем пише фелџтон. Ја га ниједног тренутка нисам препознао као говорника другог језика, већ као најближи свој род по језику, са врло благим примесама западне варијанте истог нам језика.

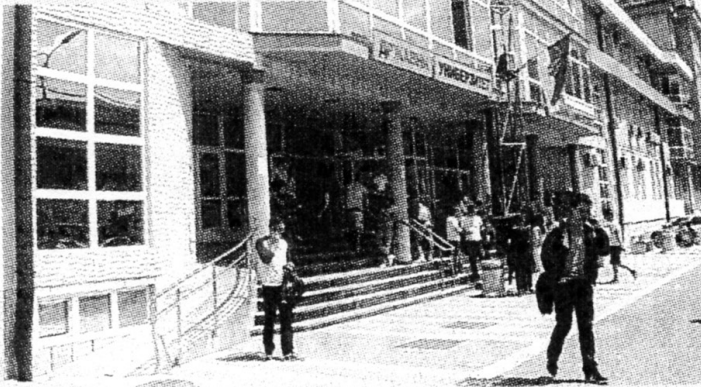
Елементарна је језичка култура да се језик препознаје као најсавршеније средство комуницирања у људској заједници, дакле препознавање блискости људи, а не деоба и удаљавања, како аутор фелџтона на почетку наговештава.

Било би врло интересантно да нам аутор у наставцима који следе објасни зашто Муслиманима, као тек признатој нацији у Југославији, није сметао српски језик, а Бошњацима, истој нацији данас, само са њиховом вољом промењеним именом, смета у њиховој Србији.

Да сачекамо, можда ће нам аутор одгонетнути ту загонетку.

Миодраг Србљак, пензионер, Краљево

26. ЈУН 2019. 5
ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА УПОЗОРАВА

■ ПРИТИСЦИМА УВОДЕ БОСАНСКИ

Ми се на бавимо политиком нити имамо дискриминаторски однос према било коме. Бавимо се искључиво струком, а наш став да босански језик не треба уводити на Универзитет заснован је на лингвистици као науци, а не на произвољним оценама које подводимо под лингвистику.

Ово је, за "Новости", рекао др Срето Танасић, председник Одбора за стандардизацију српског језика САНУ, одговарајући на став Бошњачког националног већа Санџака, које је критиковало Одбор због тврдњи да би прихватањем студијског програма босанског језика на Универзитету била нанесена непроцењива штета српском језику и српској култури. У БНВ сматрају да ово представља дискриминаторски и политички став који нема корене у лингвистици.

- Пре ће бити да БНВ политичким притисцима хоће да изнуди да Србија уведе нешто чега нема нигде у свету, а то је босански језик на факултетима - наводи Танасић.

Наш саговорник тврди да Одбор само износи ноторну чињеницу да се Бошњаци служе истим језиком као и Срби.

- Тврдимо да не постоје два лингвистички различита језика, већ постоје само разлике на симболичком плану у именовању језика - наглашава Танасић. - Такво мишљење износе и други лингвисти, па и бошњачки из Босне и Херцеговине. А такво мишљење влада и међу лингвистима изван бивше Југославије. Зато тврдимо да је немогуће применити студијски програм босанског језика као посебног језика када он то није. И зато се не студира као посебан ни у Сарајеву, нити у било ком славистичком центру у Европи. ■

Љ. Б.

Др Срето Танасић

ПОЛИТИКА

моћ светског је двосмерна. Тај процес омогућава напрелак не само нама, већ свима. Није то тако само у науци, већ и у свим дисциплинама, од уметности, филма и спорта до технике, здравства, психологије и филозофије.

Срето Танасић је у праву кад нас опомене да чувамо свој језик. Међутим, није добар предлог да се на све факултете уводи српски језик. Па зар се наставља на њима оживљавање страних језичка? Основу за матерњи језик је породица и 12 година основне и средње школе, а факултет користи тај језик да се стичу знања и вештине које ће служити за обављање послова и напредак друштва. Зато не вређајте ди и тешкољаци неке пружитеље језичких услуга, када се обављају преходним фазама, када се обавља универзитетска настава.

Видели смо латинцом отворили и нас, јер смо латинцом отворили и лау западни свет и тај јаз је тешко затворити. Посељене двоазбучна има серију предности која се у свету изузетно ретко среће. Треба ли то богатство оштром језичком политиком оскрбавити – забранити књиге и штампу на латиници и те покушајте спавати као што су то, само у облику српског језика, наши суседи рашали? Верујем да је потребно наставити баш ово што имамо данас – балансирано користити оба писма.

У сваком случају, писме језички коме су страни језици послужили да остваре значајних и тако допринеле у области наше земље и народа. Комуникација свих који се служе мајмном језиком у по-

*Академик

ПОЛИТИКА

РЕАГОВАЊЕ
ЈЕЗИЧКЕ ДИЛЕМЕ

Ражко Мишић*

могућност да ваљано прегледа при-спели рукопис који вреди објавити. Недостатак лектора српског језика у часописима махом је последица финансирања часописа. Могуће је да за овако малу земљу имамо првихе часописца, па многе не уређују професионалци, већ волонтери.

После лекционисања сам отишао у Чикаго, где сам радио као научни саветник (Senior Scientist) у највећој државној болници Америке и у њој сам, између осталог, водио курсеве о писању научних саопштења за специјалистичке. Јако сам се уверио да и њихови лекари имају сличне језичке проблеме као и наши стручњаци. Али, не очекује се од стручњака да је експерт за језик, већ да зна коректно да прикаже зашто је нешто исправно и како је то радио, шта је добио (или пронашао) и каква је значај тог налаза. Требало ми је око десетак сати да специјализанта упутим у вештину писања. Када би њихови радови били при-мљени у часописе, свету-алине грешке су кориговане и изузетно ретко су радови врвјели од граматичких и других грешака.

Језичка култура је слаба и код већине факултетских образованих људи“, казује Срето Танасић и овако се обрађа јавности. Држио се да савладала посебно ен-

покушавају друштво и странку „Политике“ (3. јун) доспео је чланак „Високообразовани не знају довољно српски“, а у поднаслову стоји: „Научни радови врве од граматичких и других грешака“. У доброј намери поткрадо се у чланку не разумеваче неких детаља па их врели образложити.

Пимању сам завршио у Сомбору, а медицински факултет у Београду. Напре сам краће радио као болнички и сеоски лекар, а затим сам се посветио научним истраживањима. Објавно ја зна (и сам бројне научне и стручне радове у нашим и међународним часописима, књиге за студенте, био рецензент у угледним светским часописима, уредник два тома медицинска часописа и публикован поетски.

Можда је тачно да неки радови објављени у до-мајим часописима садрже језичке и друге грешке (та-кве се грешке ретко налазе у угледним међународним часописима), али за прома-шаје нису одговорни само истраживачи, већ редакци-ја часописа која нема

АФОРИЗМИ

- Не враћај се, сине! И горе је него што је било.
- Наши далеки преци тешко би поверовали да ми данас на њихово време гледамо као на нашу славну прошлост.
- Питате како сам написао роман? Почео сам да пишем афоризам.

Латиницом нисмо отворили излаз било куда

Поводом текста „Језичке дилеме“, „Политика“, 18. јун

Драгољуб Збливић*

Смањим закашњењем прочитао сам реакције академика медицине господина Рајка Игића насловљено „Језичке дилеме“ („Политика“, 18. јун) поводом интервјуа председника Одбора за стандардизацију српског језика и истакнутог језикословца проф. др Срете Танасића под насловом „Високообразовани не знају довољно српски“ („Политика“, 3. јун).

Проф. Танасић је у споменутом интервјуу веома разложно објашњавао потребу увођења наставе српског језика на факултете, посебно оне на којима се образују стручњаци којима је у послу писана и (из)говор(е) на реч основно „средство“ рада (новинари, водитељи, лектори, уредници и сл.).

У свом (по)дужем реаговању на корисна указивања језикословца Танасића споменути академик Рајко Игић предочио је своју биографију, похваљив се својим добрим познавањем свога и туђих језика и благо(?) се успротивио увођењу наставе српског језика на факултете. У том противљењу он се на извезтан начин сагласио с Танасићем да се у основној и средњој школи недовољно и непотпуно изучавају правила ученог (стандардног, књижевног) српског језика. А кад се то већ деценијама догађа тако, ваља признати да је корисно увести краћу наставу на српске факултете, јер је немогуће оспорити важност да сваки стручњак с факултетском дипломом ипак влада добро својим језиком да би рад стручњака имао смисла, да би био јасно предочаван и разумно приман на одговарајући начин. Стога је заиста веома значајно да сви високообразовани стручњаци добро владају матерњим језиком, јер без тог владања не могу постизати веће успехе у својој професији.

Ипак, кад је реч о писму којим ће се писати српски језик, академик Игић се супротставно гледишту лингвисте Танасића, који сматра да се српски језик увек и свуда ваља писати српским писмом (ћирилицом). Академик медицине Игић је исказао свој став о потреби настављања у писању српског језика и рекао да треба и даље „балансирано користити оба писма“. А то се, ипак, не може подржати. То „балансирано“ коришћење оба писма на српски начин довело је Србе не само до заостављања, него и до прогона српске азбуке из употребе, па је срп-

”

„Балансирано“ коришћење оба писма на српски начин довело је Србе не само до заостављања, него и до прогона српске азбуке из употребе, па је српски народ данас остао свега на десетак процената ћирилице у писању и у самој Србији

ки народ данас остао свега на десетак процената ћирилице у писању и у самој Србији. Лукаво убацивање само Србима „богатства двоазбучја“ с јасним циљем да се фаворизацијом хрватске абетеде у језику Срба изврши замена српске азбуке, што је био вишевековни притисак на Србе, посебно у окупацијама, да своје савршено ћирилично писмо замене хрватским латиничким саставом, а све у крајњем потврђеном циљу – замене српског ћириличног идентитета и њихове коначне асимилације какву су, после полатиничавања, доживели Срби католичке вероисповести.

Игић се чак пита: треба ли „забранили књиге и штампу на латиници и те документе спаљивати, као што су то, само у обрнутом смеру, наши суседи радили?“ То питање академика медицине веома је неукусно постављати у Србији, јер овде никоме никада није падало на памет да нешто некое забраује и да спаљује нечије књиге и новине. У Србији је неогворно и грубо такво питање уопште постављати. Игић спомине и обману која је владала деценијама у комунистичкој Југославији, а неки, као Игић, и данас је се сећају. Зато Игић предочава велику заблуду када каже да „сво латиницом отворили излаз у западни свет“. А, наравно, нисмо ми никако могли латиницом отворити излаз било куда. Ако смо га заиста „отворили“, онда смо га отворили учеди стране језике и њихова писма, а не никако само уволели хрватску латиницу у српски језик уместо српске ћирилице. Том латиницом нису ни Хрвати „изашли у западни свет“, него су и они учили енглески језик и друге западне језике да би се споразумевали с тим „светом“.

Академик медицине Игић није схватио да Србима, као ни било коме другоме, не помаже у повезивању са светом само писмо (ћирилично, латиничко или било које друго) него учење свог језика, па онда туђих језика. А свој језик сви други народи пишу својим писмима. Само је Србима смишљено убачено у њихов језик туђе писмо с јасним циљем да изгубе своје писмо и свој културни ћирилички идентитет. Према томе, велика је заблуда академика Игића да ће Србе спасити досадашње „балансирање ћирилице и латинице“ у оквиру свога језика. Та српска уникатност је смишљено уведена заблуда. Зато нема других народа у Европи који „балансирају“ своје писмо с туђим писмом у писану свога језика.

*Језикословац и књижевник

13. јун 2019, 22

ПОЛИТИКА

Двоазбучје је богатство

Поводом текста „Латиницом нисмо отворили излаз било куда”, „Политика”, 8. јул

Рајко Ивић*

Најпре сам („Политика”, 18. јун) коментарисао чланак „Високообразовани не знају довољно српски; научни радови врве од граматичких и других грешака” (3. јун), а сада разма-трам прилог „Латиницом нисмо отворили излаз било куда” (8. јул). Од стручњака се не очекује, писао сам у јуну, да је експерт за језик, него да коректно прикаже шта је истраживао, како је то радио, шта је пронашао и какав је значај тог налаза; навео сам да грешке у стручним часописима настају због недостатка квалитетних лектора српског језика; одбацио духовитост Срете Танасића – трудимо се како бисмо „савладали енглески језик као да ћемо седети на двору британске краљице”; указао да се за 12 година наставе може научити српски језик и предложио да двоазбучје треба задржати.

Став језикословца-књижевника Драгољуба Збиљића да „латиницом нисмо отворили излаз било куда” није привлачили за све. Када сам у петом разреду осмогодишње школе почео да учим руски, руско писмо ми је било много ближе него да сам учио немачки, фран-

цуски или енглески, али када сам научио латиницу, било ми је свеједно. Јапанима је тешко да користе ћирилицу или латиницу када уче руски или енглески, а Турцима је лакше да уче већину европских језика јер и они користе латинично писмо.

Нажалост, немамо ни приближно поуздане податке о томе колико се у Србији укупно користе ћирилица и латиница. Једино се електронском поштом мање Срба служи ћирилицом него латиницом, а не мора. Сумњам да је тачно оно што Збиљић тврди – да је „српски народ данас остао свега на десетак процената ћирилице у писању и у самој Србији”, јер у основној школи најпре се учи ћирилица у штампаној и писаној форми. Ћирилицом сам писао све док нисам почео да студирам медицину, када је често у белешкама на предавањима требало прелазити с латинског писма на ћирилицу. Нико нас не присиљава да користимо латиницу, а тешко ће језикословци све натерати да користе ћирилицу. Сетите се неуспелог покушаја да народ у Републици Српској проговори екавски.

Фобија неких језикословаца да је нама „убачено хрватско писмо” не би

ПОЛИТИКА

требало да нас плаши, јер хрватска латиница је преузето латинско писмо, махом с додатим дијакритичким знацима и употребом диграфа. Наша ћирилица је савршено писмо, мада по неким од латинице мало заостаје у графичком погледу. Ћирилицу треба да чувамо из много разлога, а двоазбучје је богатство које језикословци не препознају. У мом тексту није речено да су код нас ћирилица и латиница у подједнаком односу, навео сам да „верујем да је потребно наставити баш ово што имамо данас – балансирано користити оба писма“. Дакле, ако у глобалу користимо ћирилицу у 65 одсто случајева и латиницу у 35 процена, нека се такав баланс одржава.

Већина језикословаца настоји да се српски језик уведе као обавезан предмет на све факултете. Циљ је „да сви високообразовани стручњаци добро владају матерњим језиком, јер без тог владања не могу постизати веће успехе у својој професији“. Ова тврдња је погрешна. Радио сам у истраживачким лабораторијама с Кинезима и Јапанцима који су једва говорили енглески, а истраживања која су остваривали публикована су у врхунским међународним часописима.

При упису на сваки факултет пријемни испит треба да укључи и тест о познавању језика. Може се проверавати разумевање прочитаног, правилна употреба речи и интерпункције, прегледати писмени састав – есеј, комплетирање реченица и анализа аргумента. Ето, поред бројних изванредних језикословаца, лекар-научник

даје рецепт за обезбеђење сериозног учења матерњег језика у току дванаестогодишњег школовања и да се језик не учи и на свим факултетима. Приступ језикословаца језичкој едукацији подсећа ме на некадашњи обавезан предмет марксизам на свим факултетима, када смо добили бројне универзитетске наставнике марксизма. Тако бисмо и сада у настави српског језика на свим факултетима морали ангажовали баш све језикословце у земљи, а можда и неке из иностранства. Наши језикословци се жале на политичаре: „О српском језику често не знају ништа или знају врло мало они који доносе важне одлуке у вези с (језиком)“, говори Танасић, а Збиљић мене на три места назива „академик медицине“, мада сви писмени – не само високообразовани – знају да не постоји „академик лингвиста“, „академик историчар“ или „академик пољопривреде и шумарства“. И језикословац-књижевник то зна, али он истиче своју језичку супериорност пред читаоцима и ставља ме међу оне који треба да су неми.

Штета је што пре много година нису сви студенти тестирани из познавања језика, укључујући оне који су студирали српски језик и добили звање језикословац. Ево примера неразумевања прочитаног: када сам навео „Треба ли то богатство оштром језичком политиком осакатити – забранити књиге и штампу на латиници и те документе спаљивати као што су то, само у обрнутом смеру, наши суседи радили?“, Збиљић то није разумео.

*Академик

Програмски Савет РТС-а W одбио захтев БНВ-а за програм на босанском

Јелена Појагић

Програмски савет Радио-телевизије Србије на недавно одржаној седници једногласно је оценио неприхватљивим захтев Бошњачког националног већа да се на Јавном медијском сервису оснује редакција на тзв. босанском језику. После званичног захтева, делегација БНВ-а, на челу с тадашњим председником Есадом Џуцом, била је примљена у Таковској 10 и водила вишечасовне разговоре

▶ **Нема услова да се
локални говор Бошњака
у Рашкој области
сматра различитим од
званичног српског језика**

са члановима Савета. Програмски савет тада је одлучио да коначни став о овом осетљивом друштвеном, политичком и културолошком питању уобличи консултујући релевантне научне и културне установе у Србији. Посебним писмом Савет се обратио Одбору за стандардизацију српског језика, у чијем саставу делују најугледнији лингвисти читавог српског културног простора, потом Одељењу за српски језик и књижевност САНУ, Матици српској и Катедри за српски језик и јужнословенске језике Филолошког факултета у Београду. страна 6

Српска ћирилица за српски језик

Горан Белојевић*

Стара је мудрост: „Ако не знаш шта да радиш питај свог непријатеља“. Др Анте Павелић је као правник и непријатељ Срба само две недеље по доласку на власт и успостављању НДХ донео Закон о забрани ћирилице. Зашто је то урадио? Зато што је схватио да је ћирилица кичма Српства и да је треба сломити одмах, како би се Српство у Хрватској затрло. Али, то је урадио толико брзоплето да му се омакло да у овом првом закону у НДХ употреби две српске речи. Што би Срби рекли, „брзо, кусо“. Закон је имао два члана и вероватно је најкраћи у историји правосуђа. У првом члану, који гласи: „На подручју Независне државе Хрватске забрањује се употреба ћирилице“, Павелић чини катастрофалну грешку и уместо хрватског „неовисне“ користи српско „независне“

”

Суштина новог закона треба да буде да се у јавној употреби у Србији користи српска ћирилица за српски језик и енглески алфабет за енглески језик. Тамо где су мањине знатно присутне, оне имају право на коришћење свог језика и писма

и заувек зачувава српску реч у назив НДХ. У другом члану, који гласи: „Ова законска одредба ступа на снагу даном проглашења у ‘Народним новинама’, а provedeње повјерава се министарству унутрашњих послова“, опет катастрофална грешка и, поред неписменог малог „м“ у министарству, користи српско „унутрашњих“ уместо хрватског „унутарњих“. Овај закон спроведен је у НДХ веoma темељно и његове последице осећају се дан-данас на просторима бивше НДХ. У Хрватској се јавно коришћење ћирилице сатанизује чак и тамо где су Срби у већини, у Федерацији БиХ је ћирилица присутна само у антикварницама, у Војводини се ћирилица користи неупоредиво мање него у Шумадији. Интересантно, и црногорски језик користи хрватску латиницу. Ћирилица се највише користи тамо где је српство егзистенцијално угрожено, у Републици Српској и на Косову и Метохији.

Када сам неколико пута на Медицинском факултету у Београду поставио питање зашто се 95 одсто удебеника објављује на хрватској латиници, аргументи које сам чуо били су најблаже речено неувјерљиви, од „не може

се медицински текст писати ћирилицом због латинских и енглеских назива“ до „наши удебеници се користе на Медицинском факултету у Тузли“ (!). Наравно, ова аргументација одмах се обара чињеницом да се сва медицинска литература на руском, бугарском и северномакедонском језику објављује на ћирилици и да један од најстаријих европских медицинских часописа „Српски архив за целокупно лекарство“ од свог оснивања 1872. године до данас све текстове на српском језику објављује српском ћирилицом. Латиница се у овом српском часопису користи за латинске називе, а енглески алфабет за енглеске називе.

САНУ треба да се јавно изјасни да је писмо српског језика само српска ћирилица, као што је став ХАЗУ да је писмо хрватског језика само хрватска латиница. Донети Закон о употреби ћирилице у Србији, који не мора баш да има два члана, не треба да буде неписмен и треба да користи само српске речи. Суштина овог закона треба да буде да се у јавној употреби у Србији користи српска ћирилица за српски језик и енглески алфабет за енглески језик. Тамо где су мањине знатно присутне, оне имају право на коришћење свог језика и писма. То се, наравно, односи и на хрватску мањину у Србији. Зашто енглески језик? Па зато што је он у јавној употреби у Европској унији којој тежимо,

иако енглески није национални језик ни у једној земљи ЕУ после брегзита. То би практично значило да би сви јавни натписи у Србији били на српском језику ћирилицом и енглеском језику енглеским алфабетом. Сви српски удебеници били би на српској ћирилици, уз коришћење енглеског алфавета за енглеске речи и латинице за латинске речи. Сва српска књижевност и преводи на српски језик били би објављивани на српској ћирилици. Све српске новине користиле би српску ћирилицу и енглески алфабет.

*Редовни професор Медицинског факултета у Београду

Одбор за стандардизацију: не постоји посебан језик Бошњака

Одбор за стандардизацију српског језика упутио је писмо Националном савету за високо образовање у којем наглашава да не постоји посебан језик Бошњака који се лингвистички разликује од српског језика и да би прихватањем студирског програма таквог језика на универзитету била нанесена непоправљива штета српском језику и српској култури, јавља Тајфут.

Одбор је упутио писмо Националном савету за високо образовање јер су, како наводе, добри информацију да је. Савет добио на акредитацију студирски програм г-ва. Бошњак језика на Државном универзитету у Новом Пазару.

У Националном савету одређеног студирског захтева за акредитацију одређеног студирског програма шаље Комисији за акредитације и проверу квалитета у високом образовању и уколико Комисија одобри захтев, уставно може да упути жалбу Савету. Члан Савета проф. Милош Поповић тврди да никаква жалба није стигла Савету и да је реакција Одбора преурањена.

Одбор за стандардизацију српског језика подсећа да и ставови значајних бошњачких лингвиста говоре у прилог томе да се српски и бошњачки језик лингвистички не разликују. На основу Европске повеље о регионалним и мањинским језицима и још више на основу научних лингвистичких критерија, јасно је да се не могу као посебни студирски симболички језици, јер они представљају само различита имена истог, у овом случају српског, стандардног језика. Прихватањем овог програма Србија би била једина земља на свету где би

се студирао као посебан бошњачки језик, наведено је у писму.

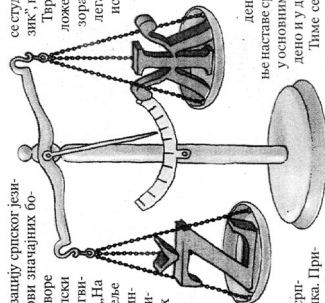
Тврди се да су имали увид у предлози програма, из Одбора упозоравају да је шире студија да се детаљно преиспитају научних истина и припремају српске језичке и културне бајтинске.

Одбор тврди да се у закључку предлога програма наводи: „Студирски програм садржи дозвољено елемената српског језика и књижевности чиме се студент оспособљавају за извођење наставе српског језика и књижевности у основним школама, што ће бити наведено и у додатку дипломи.“

Тиме се, сматра Одбор, детримирају српски језик, српска књижевност и српска култура, јер се „српски језик и књижевност

поводе под бошњачки језик, књижевност и културу“. Овако припремљени наставни босанског језика добити би право да преузму и наставу српског језика. Тиме се показује највећи понос на који не може пристати ниједна српска институција. Верујемо да из овога неће стати ниједан српски политичар, јер се тиме ништа осам векова српске шеменисти и културе, створи у писму.

Став одбора подржали су и председник Савеза славистичких друштава Србије проф. др Рајна Драгићевић, која је и управник Катедре за српски језик са Јужнословенских језичког Филозофског факултета у Београду, заменик управника ове катедре проф. др Александар Милановић, управник и заменик управника Катедре за српски језик и књижевност са Јужнословенских књижевности Филозофског факултета проф. др Бошко Сувајџић и проф. др Славоко Петковић, као и председник и потпредседник Друштва за српски језик и књижевност Србије проф. др Зона Мркска и проф. др Вељко Ђурђић.

с. Печенић

Јулијана Драгићевић, 18. Јуни 2019, 7

Високообразовани не знају довољно српски

Срето Танасић, председник Одбора за стандардизацију српског језика, залаже се за увођење матерњег језика на све факултете, напомињући да научни радови врве од граматичких и других грешака

Александар Ајостоловски

Замислите, српски језик се не изучава на студијама новинарства, сценских уметности или права. С друге стране, како разумети чињеницу да су сви факултети схватили нужност да се на њима изучавају страни језици, а да познавање српског језика, који је свима основни језик у струци и животу, није значајно? Трудимо се да савладамо посебно енглески језик као да ћемо сви седети на двору британске краљице, као да нам ни познавање других светских језика није важно за нашу културу и економију, каже за „Политику” председник Одбора за стандардизацију српског језика Срето Танасић.

Он с правом скреће пажњу да наши високообразовани људи немају довољно знања српског језика, а да током целог радног века обављају послове на истом том језику.

– Одбор је често указивао на лош статус српског језика у Србији, о чему, између осталог, сведоче и слабо познавање српског стандардног језика, службеног језика у републици, слаба функционална писменост, ниска свест о његовом значају у свим видовима живота. Језичка култура је слаба и код већине факултетски образованих људи. Разлог за то је чињеница да факултетско образовање код нас данас не подразумева и обавезу да човек са таквим образовањем мора добро да влада српским стандардним језиком и да зна да га користи у својој струци, али и у друштву уопште. Објективно гледано, такво стање је и логично с оваквим статусом српског језика у нашем образовању, с малим бројем часова у основној школи и још мањим у средњој, а без изучавања српског језика на универзитету” – напомиње Танасић.

страна 8

► У уређеним државама језичка политика је важан елеменат укупне националне политике, то је битно идентитетско питање. Она се утврђује и спроводи у сарадњи државе и струке

Јоанитићка, ЗЈУН 2019, 1

Високообразовани не знају довољно српски

Са прве стране

Тзанасти наводи да је поразна чињеница да српски језик није обавезан предмет чак ни на средњим филолошким, где се образују будући наставници и преводници, да сасвим изостаје на другим наставничким факултетима – као језик образовања.

– Наравно, не изучава се ни на наставничким факултетима, где је као језик струке неминуван – истиче Тапасаћ, који се залаже за увођење српског језика на све факултете.

Према његовим речима, о српском језику често не знају ништа или знају врло мало они који доносе важне одлуке у вези са српским језиком. Отуда и последица: држава је доносила погрешне одлуке и тиме чинила тешко потраљиве штете, насупротив чињеници да је Одбор препоручивао другачије. Као што сви Срби мисле да о фудбалу знају боље од стручњака, изгледа да државна администрација мисли да о српском језику зна све и више од струке.

– У уређеном државама језичка политика је важан елемент укупне националне политике, а то је битно идентитетско питање. Она се утичује и спроводи у сарадњи између државе и струке. Језичку политику осмишља струка у сарадњи са државом, а језичку политику спроводи држава у сарадњи са струком. Ако једна од ових страна не ради свој посао, ако нема такве сарадње, немамо успешну језичку политику, а последице су велике. Она држава у различитим ситуацијама доноси одлу-

ке које често нису примерене и које могу бити мање или више штетне по националне интересе. Да немамо утврђену језичку политику, видљиво је где год и кад год погледамо. Какав нам је језик администрације, језик већине средстава информисања, језик јавног и политичког живота, или статус српског језика у светским славистичким центрима, какав је статус Њирлице? Све у свему – запуштеног и небрига, што не видимо у другим европским државама. Ка осмишљањем и национално одговорнијем вођењу

на одговарајућа брига, а ни у време српскохришћанског језичког заштитства послених леџендија није било боље. Истиче да се после распада бивше Југославије у Србији, и код Срба уопште, чува много шта из прошлости што је на штету српских националних интереса и културе, а ако је нешто било добро, тога се одриче.

– Имамо утисак да у томе имамо слажку „лопашку“, да не кажем – притиске, и са стране. То се може рећи за наш однос према националном језику и писму. Само таква подршка са стране и (или) од некога у држави, и ни-ска свест високе државне администрације, могу бити разлог што измене Закона о језику и писму ни после више од годину дана нису дошле у Скупштину на усвајање – прецизира председник Одбора за стандардизацију српског језика.

Одбор је основан после распада бивше државе Југославије и српскохрватског језичког заштитства у њене четири историјске републике. Основале су га институције са српском језичком простору одговорне за проучавање и бригу о српском језику и писму: три академије наука и уметности и сви државни факултети на којима се студира српски језик у Србији, Црној Гори и Републици Српској, те Матица српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга. Циљ Одбора је окупљање стручњака и научних институција ради изучавања српског језика које би водило остварењу националне језичкополитичке норме; те језичког планирања које би водило језичкој политици

језичке политике водно би већ послоавно урађен предлог измена Закона о језику и писму у Министарству културе и информисања, који би помогао да се боље уреди статус српског језика и Виделице у службеној употреби – напомиње.

Напомиње, тирај Тапасаћ, за тридесетак година од почетка потраса на просторима бивше државе Југославије, о српском језику и писму није веће-

Срето Тапасаћ

О српском језику често не знају ништа или знају врло мало они који доносе важне одлуке у вези с тим. Отуда и последица: држава је доносила погрешне одлуке и тиме чиниле тешко потраљиве штете, насупротив чињеници да је Одбор препоручивао другачије

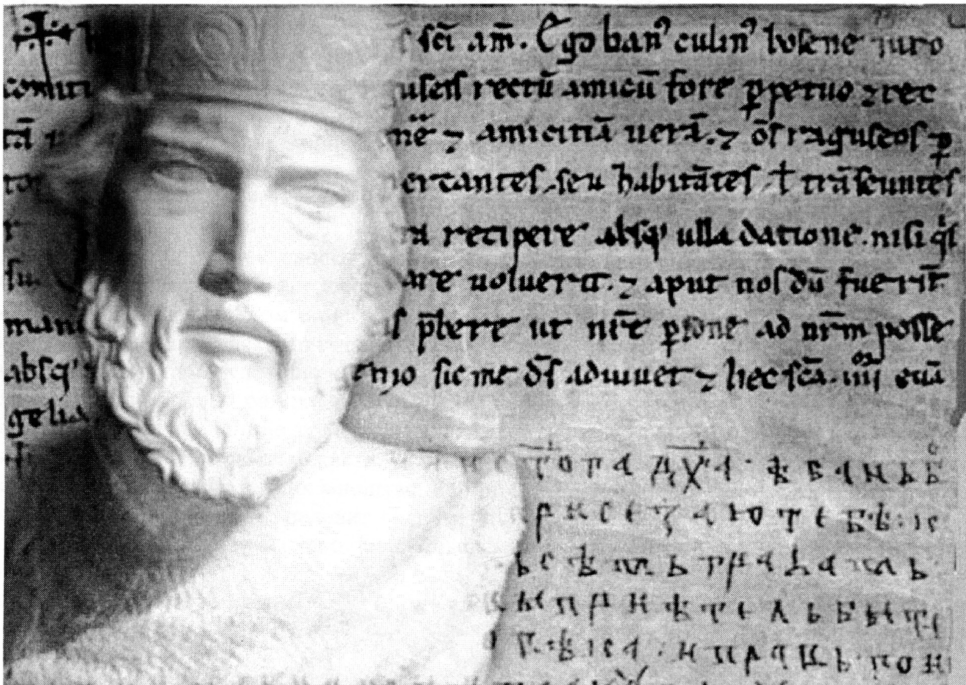
примереној ситуацији насталој после распада бивше државе Југославије. Одбор за стандардизацију српског језика залаже се да српски језик као национални језик добрије у нашој држави, као и на целокупном српском говорном подручју, статус какав имају национални језици у другим европским државама, те да се Њирлица, исправно и беспотребно потиснута, врати на српске националне и језичке просторе.

ПРИСВАЈАЈУ ПОВЕЉУ КУЛИНА БАНА: Драгуљ српске писмености проглашавају за темељ Босне

Љ. Бегенишић | *Беспробудна историја* | 09. септембар 2019. 09:02 | [Коментара: 4](#)

Писани споменик, написан пре 830 година, у БиХ присвајају као доказ вишевековног постојања те државе. Документ писан ћирилицом, штокавским народним говором, најзначајнији је за Србе

ЈОШ СРОДНИХ ВЕСТИ

Повеља Кулина бана је најстарији писани споменик на српском народном језику, а никако камен темељац босанске писмености и државе. Повеља је писана ћирилицом, а не босанчицом, почиње речима "У име оца и сина" а не са "Алаху екбер", па се не може сматрати "родним листом" Босне, како то воле да кажу у Сарајеву.

Историчари и лингвисти овако коментаришу присвајање једног од најстаријих хришћанских споменика писмености, који је босански бан Кулин написао дубровачком кнезу Крвашу 1189. године. А 830 година од настанка Повеље у БиХ је обележено као

годишњица "најстаријег пронађеног босанског државног документа", којим је, кажу, потврђено постојање босанске државе.

Повеља, тврде наши саговорници, има највећи значај за народ чији је споменик језика и културе - српски, затим, шире, као споменик словенске писмености и, на крају, то је значајан споменик у ризници европске и светске баштине.

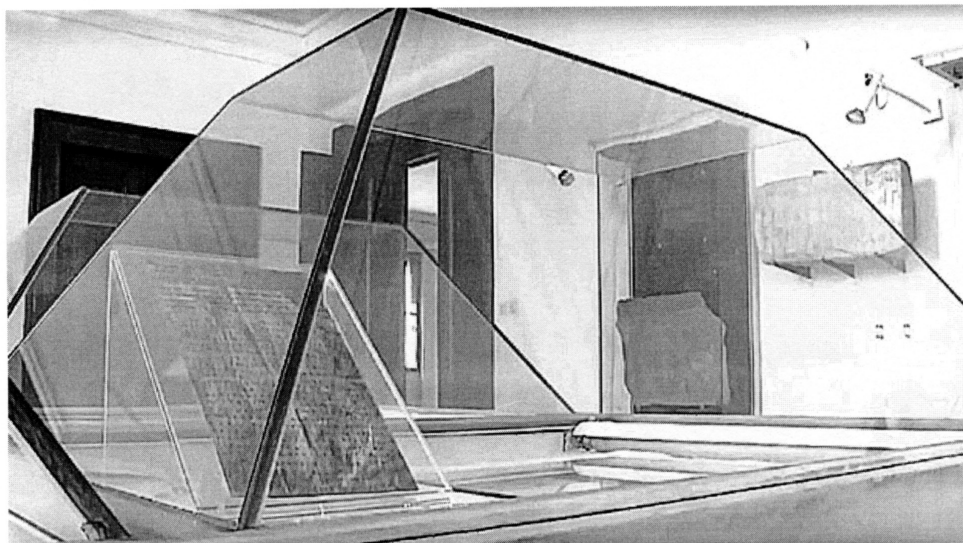
У име Оца, Сина, Светог духа обећао је бан Кулин Дубровчанима слободу кретања на територији Босне, ослободивши их плаћања царине овим документом. Речи дубровачком кнезу Крвашу исписао је писар Радоје.

- Ова повеља је, као и све истородне тадашње српске ћириличке повеље, оверена њиховим почетком, који углавном гласи "У име оца и сина и светаго духа", чиме се печатају хришћанска припадност њихових издавача. Богата ризница фалсификата данашњих бошњачких институција "обогаћена" је издавањем Повеље без наведеног хришћанског обележја - каже за "Новости" проф. др Слободан Реметић. - Повеља Кулина бана се сврстава у српске ћириличке споменике. Реч је у ствари о првој ћириличкој повељи, писаној углавном тадашњим народним штокавским говором. Њена структура, па ни стил, не разликују се од истородних докумената писаних, примера ради, у Рашкој и слатих суседима, понајвише Дубровчанима, највише повеља њима послатих сачувано је, срећом, у Дубровачком архиву.

Да је Повеља споменик српске писмености, сматра и др Срето Танасић, председник Одбора за стандардизацију српског језика.

- Пре трке за идентитетом оних који мисли да им га мањка било је неспорно да је ова повеља споменик српске писмености - наглашава Танасић. - То је толико неспорна чињеница да је немогуће било какво фалсификовање. Уосталом, годину дана пре настанка Повеље Кулина бана, римски папа у писму дубровачком надбискупу каже да је Босна српско краљевство. И није то једини папски докуменат од овог времена до половине 13. века у коме се Босна тако крсти. И нису то једине историјске потврде о карактеру средњовековне Босне, има их мноштво. Као што је Мирослављево јеванђеље најстарији и најзначајнији писани целовит споменик српске редакције старословенског црквенословенског језика, тако је и Повеља најстарији писани споменик на српском народном језику.

Фото "Јутјуб" Оригинал Повеље Кулина бана налази се у Санкт Петербургу

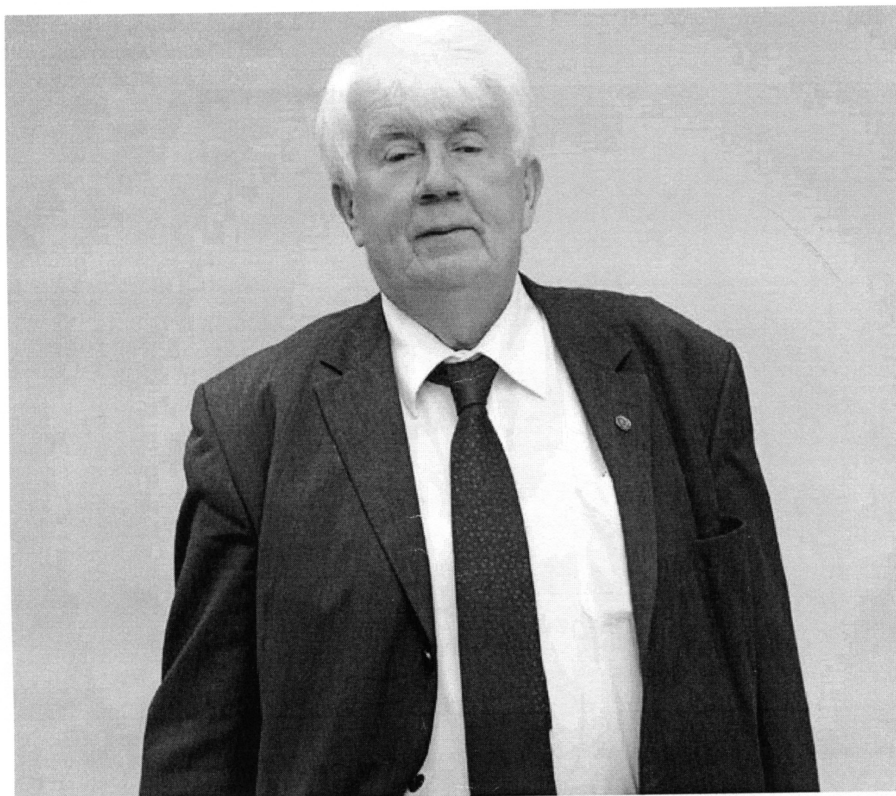
Нема те научне фантастике, упозорава Танасић, која може успоставити континуитет данашње БиХ са средњовековном босанском државом.

И Танасић и Реметић тврде да велики утицај на прекрајање историје има страни фактор, некада је то радила Аустроугарска, данас - међународна заједница.

Називајући ово политичким инжењерингом, проф. Реметић каже да се он најпре одвијао под палицом Аустроугарске монархије, у служби стварања тзв. земаљског језика.

- На терену БиХ, генерала Филиповића су године 1878. дочекали само српски језик и ћирилица - подсећа проф. Реметић. - Историја се поновила на простору БиХ, где су страни фактори, некада Беч и Бењамин Калај, а данас тзв. међународна заједница, све чинили и чине да се, најкраће речено, затре име српског језика, а тиме и српски народ. Ресорни фактори у Федерацији БиХ владају се по кодексу оне народне: "Добра вакта ко образа нема". Тамо се безочно јуриша на све што је српско. Присвајају се стари српски споменици, својатају се српски писци: од Кочића, Андрића, Ћопића до данашњих стваралаца. Ова ујдурма у вези с Повељом Кулина бана одвија се, дакле, под плаштом једног континуитета.

проф. др Слободан Реметић, фото П. Митић

И Танасић упозорава да су аустроугарске власти и неки њима сервилни стручњаци један вид званичне ћирилице који се користио на немањихком двору називали "босанчицом", без икакве научне аргументације. То писмо је, пренесено на терен средњовековне Босне, бар два века после настанка Повеље Кулина бана, у време крунисања босанског бана српском круном Немањиха у манастиру Милешеву. Тврдње да је Повеља писана "босанским језиком" професор Реметић коментарише као - неукусне бесмилице.

Дефинитивно је, каже, доказан фалсификат о "босанчици", која у ствари није ништа друго него брзопис који је са српског двора у Босну пренео Твртко Котроманић, касније за краља крунисан у Милешеву.

На тврдње из Сарајева да се у Повељи "могу учити и јасне особине босанског језика", Танасић наглашава да се то може тумачити само као фантазија или свесно грубо фалсификовање.

- Сви озбиљни истраживачи ове повеље, српски, јужнословенски и светски, виде је као писани споменик српског језика, тако и најзначајнији међу муслиманским - професор Асим Пецо, члан Академије наука и умјетности БиХ. Тако ју је и највећи филолог међу

словенским народима друге половине 19. века Франц Миклошич, као и други, штампао у збирци српских споменика.

др Срето Танасић

ОРИГИНАЛ У РУСИЈИ, КОПИЈЕ У ДУБРОВНИКУ

Срето Танасић наводи да је Повеља Кулина бана издата на Усековање главе Јована Крститеља, што испод њеног текста и пише, а на Велику Госпојину, како то неки тврде. - Ови који би да је присвоје, и не само они, ни то не знају правилно да разумеју - каже наш саговорник.

Историчари тврде да је Повеља бана Кулина сачувана у три верзије. Оригинална верзија писана ћирилицом данас се налази у Санкт Петербургу, у Русији, а друге две верзије, преписи, налазе се у Дубровнику.

За ћирилицу или против латинице

Владимир Павловић*

Опет се захуктала расправа око српске двоазбучности која ме као преводиоца и некадашњег педагога посебно занима. Изгледа да је реч или о забуну или некаквом умишљају. Каквом?

Језици су старији од писама и имају своју логику и законитост развоја потпуно независну од писама као пратеће алатке. Језик, наравно, утиче на писмо, али обрнуто не важи. Једнако као што јулијански и грегоријански календар не утичу на време у свакодневном животу, тако паралелно постојање ћирилице и латинице у пракси српског језика не утиче на српски језик који, због тог двојства, није постао мање ефикасан ни као средство комуникације, ни као средство уметничке креације.

Као изразито културолошко питање, управо то српско двоазбучје посебно је занимљиво јер представља веома значајан елемент српског етничког идентитета. Наравно, идентитетска обележја могу бити и позитивна и негативна, а рекло би се да српски борци за ћирилицу верују да је српско двоазбучје штетно. За шта и за кога? То што, према тврђењу самих бораца за ћирилицу, 90 процената грађана Србије уз ћирилицу или искључиво користи латиницу у свакодневном животу, није произвело већу неписменост нити је лоше утицало на српски језик. Шта је онда лоше у употреби два писма?

Лоше је то, тврде борци за ћирилицу, што ће наводно због тога ћирилица нестати из употребе. Ево већ чита-столеће двоазбучје је део српског идентитета, а ћирилица није нестала, нити се ико и залаже за њено нестајање. Први бих се томе успротивио. Али, и томе што се појединци ватрено залажу за нестајање латинице и то не само из службене, већ и из сваке друге јавне и приватне употребе. Тиме се борба „за ћирилицу“ своди на насилну елиминацију латинице. Члан 10 Уставне прописује да су у Републици Србији у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо, док се службена употреба других језика и писама уређује законом, на основу Устава. Значи, ћирилица ужива предност, али је једнако законито што се у основној школи уче оба писма у оквиру наставе српског језика. Једини притисак који се у последње време врши у тој области јесте онај у корист, дакле, не спонтаног нестајања већ насилног елиминасања латинице из српског културног идентитета.

Нека ми само нико не каже како 90 процената грађана који користе оба писма нису валидан репрезент етничког идентитета, да „нису Срби“ или, још горе, да нису „прави или добри Срби“. Ако тако мисле, нека то отворено изговоре.

Латиница коју тих 90 процената грађана Србије користи уз ћирилицу јесте српска латиница кад се њом пише на српском језику. То што је она идентична с хрватском латиницом долази отуд што су хрватски и српски језик (и босански и црногорски) један језик с различитим стандардизацијама и различитим именима што су производ потпуно ванјезичких, политичких фактора који имају своје објашњење, а у неким случајевима и оправдање. О тој чињеници у озбиљној науци ослобођеној политичких принуда и евентуално личних фрустрација, нема недоумница. Зато је бесмислено оптуживати лингвисте што „не прописују“ како би ваљало употребу писама у српском језику. Лингвистика је, да поновимо, наука, и није њено да прописује, већ да описује језик и све језичке феномене. Прописивањем се баве државни органи који

могу, а понекад то и чине, да уважавају научне ставове, али их једнако често и не уважавају и то не само у области језика и писама.

Невоља с „језикословцима“ који би да државном принудом истрају један од елемената српског културног идентитета јесте у томе што верују да је етнички идентитет нешто непроменљиво. Не желе да виде да се чак и најтрајнији елемент етничког идентитета, језик, непрестано мења. И тако је у свим језицима што прате врло динамичан развој стварности коју језик треба да артикулише у комуникацији међу људима. Да не спомињем остале елементе српског (и сваког другог) етничког идентитета.

Није ли Вук Караџић носио фес, чак и у Бечу. Шта је српска кухиња данас, шта је била пре сто година, а шта у време Немањина? Шта је народна музика данас, а шта је била пре само четрдесет или педесет година? Како је православље практиковано пре сто, двеста или петсто година, а како се данас практикује? А постоје и друге двострукости:

екавски и ијекавски изговор, јулијански и грегоријански календар, па то никоме не смета.

Шта је стварни проблем с двоазбучњем? Ћириличну „Политику“ читам од детињства, из ње сам пре поласка у школу и научно ћирилицу, као што сам из других тадашњих новина научио и латиницу, па се досађивао у школи на часовима описмењавања. И користим је и службено и приватно, као што и латиницу користим приватно. Да проблем можда није у нечем другом, у потреби да се идентификујемо с идеализованом непроменљивом прошлошћу кад нисмо у стању да се суочимо с нужно променљивом садашњошћу и по дефиницији непредвидљивом будућношћу?

*Преводиоца

▶ Прилози објављени у рубрици „Погледи“ одражавају ставове аутора, не увек и уређивачку политику листа

ложба је обогачена и гласовима глумача који читају одломке из дела Беџегових омиљених песника и писаца (Есхила, Елиота, Ничеа, Конрада, Ба-таја) на француском и енглеском.

номинације и за најбољег европског редитеља, а њима се у овој категорији придружује још само једно име – име мале француске редитељке Се-лин Сјама, за режију филма „Портрет

нио пун круг својих личних сећања и уметничког живота, подарио гледа-лишту пуно емоција и лепоте. Београд, „Издајник“, реалистичка прича о разоткривању пирамидалног функ-

сти и критичаре широм света. У ова-квој конкуренцији победа немачког „Системшпрингера“ или француског филма „Јадним“ било би право изне-нађење (Лијевици дебитантским „Јад-

наст година ноћ), док је добит „европског оскара“ за најбоље ене ефекте ансамбл професиона-на предвођених Мартином Зиб- (О бесконечности)...

Петер Хандке нигде није говорио о геноциду

Фото: EPA Antonio Corlino

Оставке у Нобеловом комитету, једна због награде Хандкеу

Два спољна члана Нобеловог комитета поднела су оставке након што с изнели критике на рачун шведске академије.

Писац Кристофер Леандор навео је да даје оставку на чланство у Комитету, како је образложио, нема ни времена ни стрпљења да чека да се тело реформише. Он је, међутим, напоменуо да његова одлука није у вези са одлуком Комитета да додели Нобелову награду за 2019. годину аустријском писцу Петру Хандкеу.

Шведска књижевница и критичарка Гун-Брит Сундстром с друге стране разлог за подношење оставке навела је управо доделу Нобелове награде аустријском писцу Петру Хандкеу. Она је у својственој рекао да се из о злобења одлуке о додели награде Хандкеу може закључити да је књи-ност изнад политике, нагласивши да она не дели тај став.

Хандке је критикован због приказивања Србије као жртве током балканских ратова и присуствовања сахрани бившег југословенског председника Слободана Милошевића, навео је Ројтерс, преноси Танјуг.

Одрицање од ћирилице данак „братству и јединству”

петак, 01.11.2019. у 15:28

(Новица Коцић)

Диван је текст „Ћирилица и ми” судије М. Благојевића, објављен 31. октобра у „Погледима”. И ја осећам потребу да изнесем своја запажања о нашем „нихилистичком односу” према ћирилице. Морали смо да платимо цену за то што је Београд био главни град СФРЈ. Због тога на РТ Београд није могло ништа да „иде” на ћирилице, јер то не би преносили остали студији у тадашњој држави (Љубљана, Загреб, Сарајево). И у мом Љигу већина фирми написана је латиницом, кафу пијем у „Башвуду”, а сваки дан пролазим поред бифеа „Елефант” (за оне који не знају енглески, на излогу је нацртано слонче).

У бившој ЈНА користила се искључиво латиница, чак и у Македонији, где је, као и у Бугарској, у употреби искључиво ћирилица. Био сам војник далеке 1966/67. у Штипу. Када сам пред демобилизацију казао свом другу писару у канцеларији командира батерије да ми карактеристику у војној књижици напише ћирилицом, доживео сам да ме командир пита: „Шта ти изиграваш?” Одговорио сам му да хоћу да ми то прочита отац кад дођем кући.

Александар М. Миловановић,
Љиг

ITRiznicaGalerijaBlic stripPolitika 26. 5 2018E

**Odbor za standardizaciju srpskog jezika pisao vlastima: Otkud vam ideja da u PASOŠU
MENJATE oznaku državljanstva**

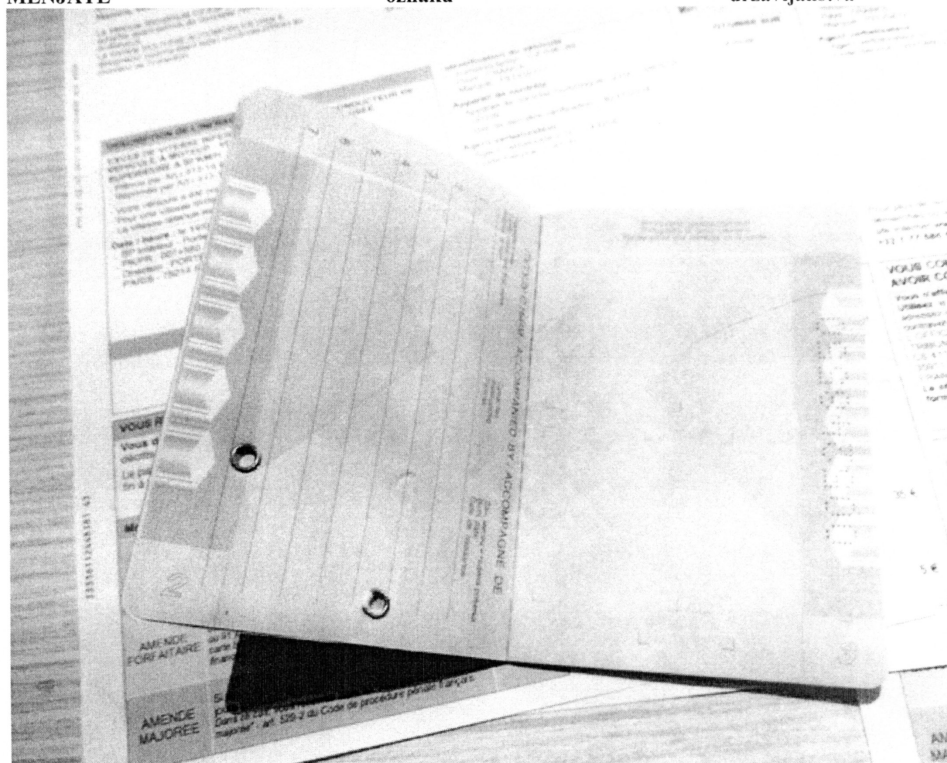

Foto: Branko Jančaković / RAS Srbija

Службена” и „јавна” употреба језика

Аутор: Драгољуб Петровић четвртак, 31.10.2019. у 18:00

„Политика” је опет задужила српски језик, овога пута тиме што је прекинула тринаестогодишњи мук о уставној одредби, и закону којим се уређује да су „у Републици Србији у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо”. Показује се, наиме, да ту одредбу у Србији нико не поштује, па ни Скупштина која је тај Устав донела. Кад тако говорим, имам на уму баналну чињеницу да су некад правници знали рећи да је Устав „највиши закон” и док се нешто не пропише „другим законом”, мора се поштовати онај „највиши”, али то, изгледа, не важи кад је реч о српском језику, па се свако у земљи према њему може понашати по мери сопствене памети, па ће неки министарски чиновник „пресудити”, рецимо, „да је црногорски језик службени језик у Црној Гори, коју Република Србија признаје и са којом остварује међународне односе и сарадњу” и при томе ће глатко превидети чињеницу да се законском регулативом о којој говоримо не „уређује” језик у Црној Гори него у Србији.

За разговор о тој теми „Политика” је (13. октобра) окупила компетентне саговорнике и за њихове ставове штедро отворила своје странице, а ја ћу се овде осврнути само на један аспект тих разговора и на крају додати и једну недоумицу.

Доношење закона о језику, према неким интерпретацијама, „запело је” око тумачења појмова „службена” и „јавна употреба језика”. Та је бесмислица лансирана да би се могло чинити управо оно што се са српским језиком чини током много последњих деценија: неко је српски језик прогласио српскохрватским, а кад су се Хрвати тога термина брзо одрекли (и вратили се „хрватском”), Срби су наставили да га „експлоатишу” (да сународницима у Хрватској не би „отежавали живот”) и после се показало да су они заборавили и свој језик и своје писмо и дозволили онима који су их дотле терорисали да то и даље чине као да се ништа у међувремену није догодило.

А основни је проблем у томе што су службена и јавна употреба бесмислени синоними: језиком се нешто објављује, обзнањује, саопштава, чини се јавним оно што јавност треба да зна и то се увек чини у облику који је примерен знању, писмености и свим другим особеностима личности која информацију формулише. И та је информација адресована на сваког појединца до кога допре и реакција ће на њу бити различита: онај на кога се она односи реаговаће на одређени начин, а онај други проћи ће поред ње као и поред свега што га се не тиче, при чему информација може бити објављена на осмој страници новина или у 13. минуту ТВ Дневника, а може и на раскрсници код Мијине кафане.

И све би то била јавна употреба језика, а поред ње може да постоји још једино приватна употреба језика и за њу се не могу успостављати правила јер нико не може учити бабу како ће тепати унучету или ружити деду због тога што је у кућу ушао у прљавим чизмама. Биће да у свему томе ипак нема неке посебне мудрости и то у неким демократијама није требало посебно разјашњавати: првим законом после успостављања НДХ усташки законодавац у је забранио ћирилицу у јавној и у приватној употреби и то им образлагао у Јасеновцу, Јадовну, Пребиловцима или у Кечиној јами на Радовчу (и/ли Мачковој јами на Штитову). Или: кад је у Арбанији дошао на власт Ахмет Зогу, тамо су Србима били забрањени и језик, и писмо, и имена, и презимена, и вера и слава, и све оно што их је карактерисало као народ. И све то и јавно и приватно. И тиме се разјашњава све оно што нашим „тумачима закона” није јасно и на чему истрајавају у настојању да над српским језиком задрже турску позицију и да му одређују и мере и обележја.

Професор (у пензији)

22

NAŠE DOBRO SLOVENSKO I PRAVOSLAVNO PISMO: Milovan Danojlić - rehabilitacija ćirilice je preduslov duhovnog oporavka i kulturne obnove

Milovan DANOJLIĆ

13. 04. 2021. u 15:24

AddThis Sharing Buttons

Share to Facebook

Share to Twitter Share to Viber Share to WhatsApp

Foto: Arhiva "Novosti"

NAŠE dobro slovensko i pravoslavno pismo, sa kojim dišemo i pišemo, staro je više od hiljadu godina.

Nastalo je na jednom od izvora evropske kulture i civilizacije, izdvojilo se iz grčkog alfabeta, da bi ga usvojili i svojim potrebama prilagođavali Rusi, Bugari, Ukrajinci, Belorusi i Makedonci. Ono se uporedo razvijalo na crkvenim i svetovnim poslovima, da bi, u Miroslavljevom jevanđelju iz 12. veka, zasijalo u punoj lepoti. Današnji oblik utvrdiće, početkom 19. veka, Vuk Karadžić.

U 20. веку, положај ćirilice će se naglo poljuljati i pogoršati. Za to je pre svega kriva pogranićna bliskost sa latinicom, iza koje je stajala politićka, ekonomska i vojna nadmoć zapadnog dela našeg kontinenta, i osvajaćka ćud latinice. Naša kulturna elita, na ćelu sa Skerlićem, nije odolela zovu sveprisutne sirene. Za njom su se, iz nepromišljenosti, ali i iz praktićnih razloga, povelu ućeni i neobrazovani, evropofili i mondijalisti, građani, pomodari, pa i deo seljaćkog naroda.

Tome je doprinela i želja da se približimo jugoslovenskoj braći u zapadnom delu države osnovane 1918. godine. Prineli smo na oltar i tu žrtvu, ne tražeći da nam se, sa druge strane, nećim uzvrati. Državna uprava sve do rasturanja Jugoslavije nije bila svesna opasnosti od kolonizovanja našeg životnog i duhovnog prostora. Verovali smo u budućnost, a ona je izostala. Našli smo se, pre tridesetak godina, sa svojom sirotinjom, sa svojim rešivim nevoljama. Među njima je bila i ćirilica.

MATIJA BEĆKOVIĆ ZA “NOVOSTI”: Moglo bi se desiti da Hrvatska pre usvoji zakon o ćirilici nego Srbija

DRŽAVI NE TREBA ZAKON O ĆIRILICI: U Sekretarijatu za zakonodavstvo kažu da je za zaštitu pisma dovoljna strategija razvoja kulture

TRAŽE ALIBI DA NE BRANE ĆIRILICU: Lingvisti kritikuju stav Sekretarijata za zakonodavstvo, koji je odbacio Predlog zakona o jeziku i pismima

VRAĆANJE ĆIRILICE U CRNU GORU: Poslanici DF podneli Predlog zakona o ravnopravnoj upotrebi dva pisma

Mondijalistička štampa, kao i elektronski mediji finansirani iz inostranstva, prirodno se služe latinicom, znaju šta i za koga rade

Polako, i pomalo nevoljno, uviđamo da je ona naša sudbina. Da joj se valja vratiti kao bitnom obeležju identiteta. Da su njena osnovna ljudska prava bila zapostavljena i pogažena. Njena rehabilitacija je jedan od preduslova našeg duhovnog oporavka, naše kulturne obnove, za šta je, pre svih, zadužena država. Ćirilicom, kao nezamenljivim instrumentom opštenja, moraju se služiti sve državne uprave, administracija, policija, sudstvo, i, dakako, školstvo, od osnovnih do najviših obrazovnih ustanova.

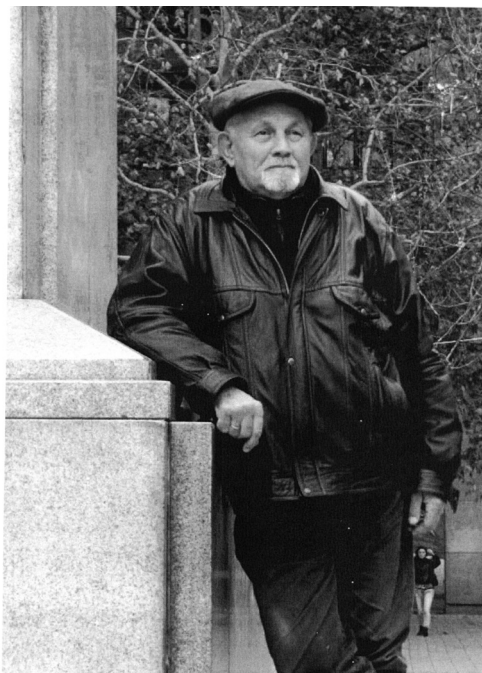

Foto: M. Labudović

Pojedinci mogu kako hoće, deo medija kako nađe za shodno, prema svojim težnjama i uverenjima. Mondijalistička štampa, kao i elektronski mediji finansirani iz inostranstva, prirodno se služe latinicom, znaju šta i za koga rade. Problem su oni koji se ispomažu latinicom iz puke lakomislenosti, iz neznanja, ili pomodarstva.

Oporavak ćirilice je deo jednog šireg i dubljeg programa, čiji je cilj dolaženje sebi. To će potrajati, tek, ne treba sumnjati u dobar ishod.

"SKANDAL I NACIONALNA SRAMOTA" Prof. dr Sreto Tanasić o posledicama odluke da se ćirilica ne zaštiti

- [Andriana Ranković](#)
- 17.04.2021. 15:48
- [Komentara \(19\)](#)
- [Tweet](#)

Foto: Dragan Kujundžić / Tanjug

Neusvajanje zakona o srpskom jeziku i pismu ne samo da je sramota, to je i potvrda našeg daljeg samoponižavanja, kaže u razgovoru za "Blic" prof. dr Sreto Tanasić.

Profesor Tanasić, koji je i predsednik Odbora za standardizaciju srpskog jezika, smatra da je odluka vladinog Sekretarijata za zakonodavstvo da odbaci Predlog zakona o zaštiti srpskog jezika i pisma i označi ga kao "nepotreban" ne samo pogrešna nego i višestruko štetna.

- Tako biva kad državni organi odlučuju o određenim pitanjima ignorišući mišljenje struke, pokazujući pri tome apsolutno nepoznavanje problematike. Označiti zakon o jeziku kao nepotreban u okolnostima u kojim se našao srpski jezik posle rasturanja bivše države, posle raskidanja srpsko-hrvatskog jezičkog zajedništva, kad je on bio u lošem položaju iz različitih razloga – a glavni je bio i tada odsustvo srpske nacionalne odgovornosti koju današnja naša država još uveliko baštini iz tih vremena kada nije imao dobar status - predstavlja čin ravan skandalu i nacionalnoj sramoti. To što smo mogli pročitati od rečenog Sekretarijata potvrđuje da naši činovnici, koji odlučuju o pitanjima srpskog jezika - znaju manje od malo o srpskom jeziku i njegovom značaju za srpski nacionalni i kulturni identitet. I da cinizam bude još veći, tu se kaže i kako će se ovako pomoći našoj privredi jer neće imati dodatne troškove pišući razna uputstva i deklaracije za robu i na srpskom pismu - za srpskog kupca. Zaista dirljivo, ne znam je li to originalno ili je prepisano iz neke evropske države. Naravno, to govori i o našoj državi, u kojoj se tako vodi nacionalna politika u oblasti najznačajnijih identitetskih pitanja - mimo svih evropskih, uređenih država. Zato nije ni čudo što ne može da se usvoji zakon o srpskom jeziku i pismu ni petnaest godina posle usvajanja Ustava zemlje, a po hitnom postupku se guraju zakoni koji treba da ubrzaju i ozakone razaranje srpskog jezika putem jezičkog inženjeringa u ime jedne ideologije, a sa smešnim obrazloženjima i sasvim neistinitim optužbama da je srpski jezik rodnio diskriminatoran.

Pročitajte još:

"Nezamislivo je da nastavnici po osnovnim školama SLABO POZNAJU SRPSKI JEZIK": Filolog Tanasić objašnjava zašto je potrebno povećati fond časova MLADE GENERACIJE SVELE JEZIK NA 1.000 REČI Profesor Tanasić o pojmovima koji ulaze "NA DIVLJE" i negativnom uticaju društvenih mreža

Koje su moguće posledice ovakve odluke?

- Posledice su brojne. To znači održavanje nesredene jezičke situacije u Srbiji. Niko ne zna gde je stvarno mesto srpskog jezika kao službenog, šta podrazumeva pojam jezik u službenoj upotrebi: da li ono što kaže nauka, sociolingvistika, kako je u praksi drugih evropskih država, ili nešto zamagljeno, skućeno - kao rezultat nasleđa iz prošlih vremena, kada je u zakonodavstvo ugaran i pojam javna upotreba jezika nasuprot službenoj upotrebi, koji se ne javlja nigde sem kod nas. To onemogućuje da se jezička situacija uredi, da se uspostavi harmoničan odnos u upotrebi srpskog jezika i manjinskih jezika. Kad bi se ovo što nagoveštava rečeni sekretarijat i prihvatilo i ostvarilo, to bi bila ogromna pomoć onim koji imaju za cilj razaranje srpskog kulturnog i nacionalnog identiteta, kulturno porobljavanje. Srpski jezik i, posebno, njegovo pismo - ćirilica, u osnovi su srpskog kulturnog obrasca. Uništavanje sopstvene kulture otvara vrata kulturnom ropstvu, a za kulturnim ropstvom, i sa njime, dolazi i svako drugo ropstvo. Neće neko reći da danas nije na delu kulturno porobljavanje naroda koji se prepuste tome. Neusvajanje zakona o srpskom jeziku i pismu predstavlja i potvrdu našeg samoponižavanja.

Da li je normalno da ako prošetate Knez Mihailovom vidite isključivo firme, prodavnice, kafiće... koji su svoje nazive ispisali na latinici?

- Eto i iz samog vašeg pitanja izvire samo jedan mogući odgovor: nigde u civilizovanom svetu, u slobodnom i iole ponosnom narodu, tako nešto nije moguće videti. S jedne strane, radi se o ponižavanju sopstvenog naroda uskraćivanjem mogućnosti da pročita bilo šta na svome pismu i malo šta na svome srpskom jeziku. S druge strane, kako se to mi predstavljamo strancima koji dolaze u glavni grad: da nemamo svoju kulturnu tradiciju, da se stidimo svoga srpskog jezika i pisma, na kojim je stvorena velika kultura, na kojim imamo pisanu baštinu koja ide u evropsku i svetsku kulturnu riznicu. Onda nije ni čudo što je ona Amerikanka nedavno napisala kako Srbi nemaju ništa svoje u kulturi i istoriji. Ona nije ni došla da po bibliotekama traži to; napisala je ono što smo pokazali njoj i sličnim prolaznicima. U tom smislu je i nedavno govorio naš mladi sugrađanin Arno Gujon zalažući se za ćirilicu: stranci, kad dođu u neku državu, vole da vide nešto što je identitet dotičnog naroda, a to je ćirilica. Pa još da im kažemo kako je ona po opštem mišljenju lingvista, ne samo srpskih, jedno od najsavršenijih pisama. Dokle će naša država podržavati samodestrukciju i nasleđeno ponižavanje srpskog naroda svojim nečinjenjem na nacionalnom i kulturnom planu? I zašto da srpska kultura i srpski jezik budu neravnopravniji od jezika i kultura nacionalnih manjina: ukinimo onda i zakonske propise kojim se oni ureduju i štite.

Foto: Aleksandar Slavković / RAS Srbija

Ćirilica je po opštem mišljenju lingvista, ne samo srpskih, jedno od najsavršenijih pisama, ali dominacija latinice očigledna je i u Beogradu

Da li je ostvarljivo da se osnovni cilj, zaštita ćirilice, ostvari, kako kažu u Sekretarijatu, kroz nekakvu strategiju kulture?

- Teško je bilo šta iz onog objašnjenja razumeti, teško je i gotovo nemoguće poverovati da nešto tako dolazi iz visokih državnih organa. Pa u svim oblastima imamo nekakve strategije, da li to znači da ćemo ukinuti zakone i u tim oblastima; drugim rečima, da li će u državi Srbiji biti ukinuti svi zakoni? Ili je to samo predviđeno za zakonodavstvo kojim se regulišu identitetska pitanja. Ja bih pre poverovao da je to još jedna podrška s visokog nivoa uništavanju srpskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Videli smo ovih dana kako stoje stvari u školskim programima i, počesto, udžbenicima kad je posredi nastava nacionalnih disciplina. To je samo još jedan od razloga, u nizu neozbiljnih kakvi se u drugim zemljama ne bi smeli ni pomenuti, kojim se brani urušavanje srpskog nacionalnog identiteta.

Koje su, prema vašem mišljenju, već osetne posledice po ćirilicu, kao naše osnovno pismo, koje su nastale poslednjih desetak godina, posle naglog razvoja komunikacione tehnologije?

- Tehnološki izumi služe da lakše živimo u datom vremenu, nije njihov zadatak da donose štetu, pa ni na kulturnom planu, i tako je svuda u svetu osim kod nas. A kod nas je tako ne zato što su tehnološki izumi po svojoj prirodi štetni po srpsku kulturu, već zato što im zadajemo takvu funkciju. Ovo bez ostatka važi i kad je posredi ćiriličko pismo. Ovde bih naveo dva primera, naizgled mala, a suštinska za našu temu. Časopis "Kultura" je imao dugu tradiciju izlaženja na latinici. Onda je prešao na ćirilicu jer su ljudi uvideli da je izlaženje na latinici praktično negacija njegove kulturne misije. Ko može tvrditi da je time ovaj časopis izgubio na bilo kom planu? Drugi primer: "Nova galaksija", naučni magazin interdisciplinarnog karaktera, vrlo dobro funkcioniše i u ćiriličkoj verziji. Zašto? Njegov pokretač i glavni urednik, gospodin Stanko Stojiljković zna da ugled, značaj i popularnost časopisa ne zavisi od stepena samoodricanja i samoponižavanja.

Svojevremeno je i predsednik Vučić najavljivao nekakvu deklaraciju o zaštiti srpskog jezika, ali od toga nije bilo ništa. Koliko smo uistinu nemarni prema onome što čini srž nacionalnog bića a to su jezik i pismo? Vodi li taj nemar i ka, na kraju, gubljenju i nacionalnog identiteta?

- Da, najavljivao je značajnu deklaraciju i vezao njeno donošenje za značajan datum iz srpske istorije. Bio je najavio i neke druge zakonske dokumente kojim bi se status srpskog jezika i ćirilice doveo na mesto koji im po značaju i pripada. Ne mogu poverovati da se predomislio uveren da je bio u zabludi, pre bih poverovao da je bio pod velikim pritiskom. Opet ne mogu poverovati da je pokleknuo tamo gde se ne sme nikako pokleknuti: na polju očuvanja srpskog jezika i pisma, krucijalnim elementima srpskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Ne verujem da je spreman da ne održi obećanje da će zaštititi srpske nacionalne interese; zato je i dobio toliko poverenje srpskog naroda, lično on i partija na čijem je čelu. Jer, Srbima je više dosta ponižavanja. Ne možemo reći: nema se vremena, jer pred našim očima i pred očima predsednika Vučića po ubrzanom proceduri guraju se zakoni koji imaju za cilj razaranje srpskog jezika i uništenje srpskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Sve je postalo očigledno. Ipak verujem da predsednik države, pošto ste ga već pomenuli, neće pogaziti svoje reči i podržati izdaju srpskih

nacionalnih interesa. Zna on da se preko srpskog jezika i pisma, preko srpske kulture prelama biti ili ne biti srpskog naroda ovakvog kakav je bio u poslednjih hiljadu godina.

Antisrpska politika

Predlog zakona predviđao je niz mera koje bi stimulisale javnu upotrebu ćirilice, zašto bi to bilo loše?

- To može biti loše samo za one čiji cilj i jeste razaranje srpskog kulturnog identiteta. Ne znam da se negde u civilizovanoj Evropi, kojoj težimo, toliko čini na samozatiranju na kulturnom planu. S druge strane, znam da se u svim državama posebna pažnja posvećuje nacionalnim jezicima. Samo se kod nas o tome ne govori, jer je u suprotnosti s ostvarivanjem nečije antisrpske kulturne i jezičke politike.

ОДЛУКЕ
ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

БОШЊАЧКИ ИЛИ БОСАНСКИ ЈЕЗИК; САТ ИЛИ ЧАС; ЈЕВРЕЈСКИ, ХЕБРЕЈСКИ (ЈЕЗИК) ИЛИ ИВРИТ

Одбору за стандардизацију српског језика обратило се четворо заинтересованих људи с молбом да им се одговори на три следећа питања, да се реше три „ситнице језикословне“:

1. Дејтонским споразумом, на бившем српскохрватском говорном простору, „озваничен је“, уз српски и хрватски језик, и трећи *идиом*, такође назван језиком. Тај идиом добио је претпрошле године и свој правопис (1996), *Правопис босанскога језика*, чији је аутор Сенахид Халиловић. По нашем мишљењу, назив *босански језик* неодржив је у српском језику. Молимо Одбор за стандардизацију српског језика да се изјасни о (не)постојању тог идиома, а нарочито о његовом имену.

2. Пре петнаестак година већи број српских лингвиста, с академиком Павлом Ивићем на челу, препоручио је Радио Београду да тачно време саопштава „сатима“, а не „часовима“. Та препорука, у своје време, примљена је и с одобравањем и с негодовањем, мада су гласови негодовања, колико се сећамо, били чујнији. Ту препоруку једно време је Радио Београд поштовао, а сада то углавном не чини. Сада је много радијских и телевизијских станица, које према тој језикословној ситници имају неједнак став. Може ли се Одбор за стандардизацију српског језика или нека од његових комисија изјаснити о тој ситници, узимајући у обзир својевремене аргументе, с евентуалним и друкчијим приступом, како бисмо се почели навикавати на реаговање Одбора и на хроничне и на акутне језичке теме?

3. Познато је да је стари хебрејски језик био мртав, али и то да га савремена јеврејска држава, звана Израел, већ пола века успешно оживљава, називајући га изворно *ивриш*. Како тај језик треба именовати у српском: *ивриш*, *јеврејски* или *хебрејски*, или како друкчије?

Молбу су потписали просветни надзорници Анђелка Петрићевић, Милена Дорић и мр Јово Вуксановић, као и Радојко Гачевић, саветник министра просвете, који напомињу да „решавање језикословних ситница, по нашем мишљењу, не треба одгађати“.

Дајемо сва три одговора, с нормативним препорукама:

1. Најпре следи одговор на питање о називу трећег језика (трећег језичког стандарда, још у настајању) на подручју Босне и Херцеговине. Тај одговор, једини у овом случају, биће сасвим једнозначан.

1.0. Кад је реч о називу трећег језика у Босни и Херцеговини, признатог и Дејтонским споразумом (признатог имплицитно, онде где је реч о доношењу тог споразума — на четири језика, на босанском [Bosnian], хрватском [Croatian], енглеском [English] и српском [Serbian]), у српскоме језичком стандарду, за именовање тог идиома, може се препоручити само атрибут бошњачки (*Bosniac*).

Очигледно, назив језика неопходно је ускладити с именом ново-признатог народа (*Бошњаци/Bosniacs*), јер нема разлога да у српском језику име тог народа и назив његовог језика буду у раскораку, који уноси забуну и изазива оправдану забринутост.

Образложење

1.1. Оба придева (атрибута, ктетика), *босански* и *бошњачки*, у складу су с творбом речи у српскоме језичком стандарду. Оба стоје у вези с топонимом (називом места, области, територије) *Босна*, којем претходи истоветан хидроним (назив водотока) — (река) *Босна*, односно с етницима (називима становника села, градова, области) — *Босанац* (досад веома чест, искључиво са завичајним, „земљачким“, значењем) и *Бошњак*. Реч *Босанац* изведена је од морфеме *Бос(а)н* + суфикс *-ац*, а *Бошњак* од *Босн* + суфикс *-јак*. И *Босанац* и *Бошњак* често се јављају као презимена миграната из Босне у друге пределе.

1.2. Оба придева могу стајати уз именице, бошњачки ређе (нпр. *босанске њланине*, *босански градови* итд., али, онедавно, *бошњачки народ* а, у складу с овом препоруком, и *бошњачки језик*). Током рата који је вођен у Босни и Херцеговини у раздобљу 1992–1995. политичке снаге и интелектуалне елите у делу становништва БиХ одлучиле су да се муслимани/Муслимани — које је бивши атеистички режим завршних 60-их година овог века прогласио народом, што је за последицу имало и правописну интервенцију у тадашњем српскохрватском језику (Муслимани) — прозову Бошњацима. С обзиром на социолингвистички распад српскохрватске (стандардно)језичке заједнице, те исте снаге сматрале су да муслимани/Муслимани/Бошњаци не могу задржати назив српскохрватски језик, који су, и пре распада бивше СФРЈ и пре рата, одлучно одбацили Хрвати, а за њима, мање одлучно, и — Срби (Законом о службеној употреби језика и писама, *Службени њласник РС*, број 45/1991), мада је сложени назив остао у Уставу Републике Србије (*Службени њласник РС*, број 1/1990). Још мање су се, у насталим приликама, могли одређивати за оделите називе — *српски* и *хрватски (језик)*, без обзира на генезу тог језика.

1.3. Зашто су муслимани/Муслимани/Бошњаци изабрали баш име Бошњаци — није тешко погодити, а није тешко ни у називу језика који су одабрали (*босански*) препознати њихову тежњу ка унитарној БиХ, у којој би владали и они и њихов језик. Аустроугарска је после Берлинског конгреса (1878) покушавала да називом *Бошњаци* и атрибутом *бошњачки* „покрије“ све три вере, историје и културе, и све три етно-конфесионалне групације, али то није ишло. Сада је, с Дејтонским споразумом (1995), та ствар прошла, али с разумљивом редукцијом, тј. са свођењем *Бошњака* на *муслимане*, потомке исламизираних Словена „на овим просторима“. Муслимани су, као и њихови хришћански суседи, својевремено, за домаће исламизираних судржављане, заправо суседе, суселјане и суграђане, (о)лако употребљавали одредницу *Турци*, мада ти „Турци“ нису владали турским језиком, којим су говорили само спољни представници режима и њихови повлашћени домаћи миљеници. Турци су одавно отишли, али су остали засади њихове вере, историје и културе, мада не и њихов језик, осим, наравно, у виду лексичких позајмљеница.

1.4. Муслиманима/Бошњацима не може се, и кад би се хтело, забранити да свој језик, у *своје језику*, зову како хоће, дакле (и) *босански*, као што Словенцима и Словацима нико не брани да свој језик зову, изговарају и пишу изворно, готово једнако (*slovenski*, односно *slovensky*), дакле такорећи словенски, што су за Словенце прихватили нпр. и Хрвати, па и Руси (хрв. *slovenski*, рус. *словенский*), али то не важи за Словаке (хрв. *slovački*, рус. *словацкий*). У српском језику, као што је познато, језик Словенаца назива се *словеначки(м)*, а језик Словака — *словачки(м)*, док код нас свесловенски атрибут гласи — *словенски*. Нема, дакле, ниједнога (социо)лингвистичког разлога да се стандардни језик данашњих муслимана/Муслимана/Бошњака — који је изворно варијанта српскога стандардног језика (данас с нешто уочљивих хрватских украса, махом у лексици и стилистици, и с новом бујицом турцизама, која, с пуном обновом фонеме *x* и где јој јесте и где јој није по етимологији место [нпр. *аждаха*, *худовица*], продире у трећи, бошњачки, језички стандард) — назива *босанским језиком*, не барем у оном језику што, након распада српскохрватске стандарднојезичке заједнице, (п)остаје српски. Назив *српски језик* и његова службена употреба уставне су категорије (Устав СРЈ, Устав РЦГ, Устав Републике Српске), поближе одређене у двама републичким законима (Закон о службеној употреби језика и писама, у Србији, и Закон о службеној употреби језика и писма, у Српској).

* * *

Кад је посредни нормативна употреба речи *сајт* и *час*, ствар није, ни близа, тако једноставна.

2.0. Обе те речи, и *саѳи* и *час*, могу се и морају употребљавати у српскоме језичком стандарду, али је могуће и њихово редовно значењско разликовање, тачније — значењско *уразличавање* (семантичко диференцирање).

Тако је лексему *саѳи* пожељно употребљавати у два термилошко значења (а. *сѳрава за мерење времена* и б. *60-минуѳни временски одсечак*), а лексему *час* у свима осталим, иначе веома бројним, значењима. Међу њима су и два термилошка, у синтагмама *школски час* и *ѳолицѳјски час*, при чему се атрибут *школски* у првој синтагми може, без неспоразума, изоставити. Лексема *час* у значењу *60 минуѳа* може се допустити у административном стилу, којем и припада саопштавање тачног времена после 12 сати, дакле оних између 13 и 24, где су *часови*, макар били мање економично решење, у чешћој употреби него *саѳи*.

Образложење

2.1. Обе речи, и *час* и *саѳи*, потпуно легитимно живе у српском језичком стандарду, при чему је значењско поље речи *час* много шире, искључиво временско, са значењима која обично нису прецизно одређена. Напротив, она су неодређена и разуђена, али у апстрактном, (искључиво) временском смеру.

2.2. Реч сат стара је *ѳозајмљеница*, потпуно уклопљена у српски језички систем, и стандардни и супстандардни, док реч *час* припада свесловенском лексичком корпусу, али је њено значењско поље сувише расуто, те стога она није подесна за потпуно разговетно, (готово) једнозначно термилошко одређење. Реч *саѳи* сасвим је подесна за два термилошка значења: а. *сѳрава за мерење времена*, често с атрибутима *ручни/ѳејни/зидни* (у множини *саѳови*), где јој је мање подесан конкурент *часовник*, иначе књишка творевина, и б. *најважнија свакодневна временска јединица*, потпуно одређеног значења, јединица која траје 60 минута и завршава се у тренутку када истекне 60. минут (у множини *саѳи*).

2.3. Реч *час* такође се јавља у термилошким значењима, нарочито у синтагмама *школски час* (обично 45 минута) и *ѳолицѳјски час* (више сати, обично ноћних, где је незамењива), док као замена за сат (у значењу 60-минутне временске јединице) — припада административном стилу, нарочито у свечаном саопштавању времена после 12 *саѳи* (нпр. 13 *часова*, 24 *часа*), дакле у књишком начину изражавања. Ни ту није нарочито подесна, али је сте подношљива, док је у колоквијалном стилу заправо искључена (*Колико је саѳи?* — Пет [је *саѳи*] и *десеѳ* [минута], а не *Колико је часова?* — *Пет* [је часова] и *десеѳ* [минута]!).

2.4. Значењско поље лексеме *час* — која у различитим словенским језицима има различита значења — преоптерећено је *разноликим* (истосмерним, апстрактним) временским (не)одређењима:

а) временска јединица неодређеног трајања = *џрен(уџак)*, *момен(а)џ* (нпр. *У џрви нас час не џрејознаше*);

б) време, доба уопште (нпр. *касни часови*, *вечерњи часови*);

в) време одређено за какав рад или провод (нпр. *Часове одмора обично џроводим код куће*; *Часови музике мноџо јој џријају*);

г) у бројним фраземама (изразима) лексема *час* нема значење *60 минуџа*: *час одлуке*, *џрави час*, *самрџни час*, *сваки час*, (у) *зао час* итд.;

д) временска јединица школске наставе, која обично траје 45 минута, често нешто мање, ређе нешто више (*Данас смо џубили два часа*);

ђ) у синтагми *џолицџски час* „садржи се“, као што смо рекли, више сати, обично ноћних, од пада мрака до зоре.

2.5. *Час* је, као што је речено, свесловенска реч: у словеначком, чешком и словачком језику основно значење ове речи јесте *време*. У руском је основно значење *60 минуџа*, и ми смо ово значење преузели од Руса, али се оно у стварном говору јавног живота никада није потврдило. Штавише, оно је остало искључиво у административном стилу, у његовом најкњишкијем слоју, као што и саопштавање (тачног) времена после поднева, после 12 сати, припада најкњишкијем слоју административног стила, па и мишљења. У колоквијалном стилу време се „природно“ броји до 12 сати, дакле само до поднева, после чега се поново креће од броја 1 па надаље — до 12 сати ноћу. Осим тога, и бројчаници справа за мерење времена обично имају 12 подељака.

2.6. Вук Караџић у своме *Српском рјечнику* (1818. и 1852. године) у значењу *60 минуџа* има само *саџ*, док му *час* значи искључиво *џренуџак*, *џачка* у *времену*, с примерима: *за час*, *за један час*, *часом*, *час џрије* и *малочас*. И тиме се потврђује сазнање да је *саџ* старија позајмљеница, и то народна, а *час* у 60-минутном значењу — новија, и то књишка. У вези с тим Вук Караџић полемисао је с Василијем Лазићем, који је у листу *Подунавка*, године 1845, објавио чланак „О чистоти и правилности језика србскога“, где на страници 1136 пише: „*Сааџ* или *сахай* је турски, а србски час.“ Вук је у раду *Писма о српском џравойису*, у Бечу, 1845, на страници 46, на то јасно и категорично реаговао: „*Час* није *сахай* него само њеко врло мало вријеме. [...] Само за оне ријечи може г. Лазић, и сваки други, по правди казати да су *српске* или *српски* то и то да значе, које народ наш у језику своме заиста има и у ономе истоме значењу говори, а ко год то каже за ријечи, којијех у српскоме народном језику или нема никако или друго што значе, *онај на срамџу своју чиџаџеље вара и језик наш замрџује и квари*.“

2.7. Семантичко поље речи *саџ* знатно је уже и своди се обично на ова два значења:

а) справа за мерење времена (*Кудио сам ручни сат јапанске марке „сеико“*);

б) двадесетчетврти део дана, тј. 60 минута (*Колико је сати? — Два и петнаест; Колико је трајала предава? — Више од три сата*. Итд.).

Истина, понекад се, али ретко, за значење а) употребљава синоним *часовник*, из којег се изводи *мајстор за поправке*, тј. *часовничар* (у колоквијалном стилу *сајуџа* уместо изворног облика *сахашџија*, у којем је фонема *x* замењена фонемом *j*, а испала је секвенца *аш*). Ни *часовничар* ни *сајуџа* нису нарочито срећна решења, али нам једино она стоје на располагању. Међутим, мада *часовничар* поправља само *сатни механизам*, никад се није ни помишљало на то да се томе механизму придружи атрибут *часовнички*. (Најзад, о могућим, бољим, решењима, усклађеним с „привилегованим“ са том [као „времемером“], као што би нпр. могли бити *сатар* или *сат[ов]ничар*, никад се није размишљало.)

2.8. Реч *сат* примили смо посредством Турака, али је она арапског порекла, попут неких других речи, као што су нпр. *кафа*, *алаи*, *џеј*, *алкохол*, *кусур*, неизоставних у српскоме језичком стандарду.

2.9. „Лепоти“ и „чистоти“, тј. делотворности, српскога језичког стандарда нимало не смета реч *сат*, која је у наш језик савршено уклопљена — и фонолошки, и морфолошки, и синтаксички. Реч *сат* није ни боља ни гора од толиких других, домаћих или позајмљених, макар јој очит квалитет био у томе што је кратка попут низа других: *час*, *раи*, *џаг*, *рад*, *џак*, *лак*, *мак* итд. Она припада живом народном и стандардном говору широм Србије, Црне Горе и (Републике) Српске, као и у другим крајевима у бившој СФРЈ и свету где живе говориоци српскога језика.

2.10. Реч *час*, наравно, крепко живи у већини других значења, а прибегавање лексеми *сат* у два важна значења не подразумева да се сложенице *једночасовни*, *петочасовни*, *осмочасовни* итд. морају аутоматски замењивати сложеницама *једносатни*, *петосатни*, *осмосатни* итд., нити пак да се други део полусложенице *киловат-час* мора заменити. А кад су посредни фраземске синтагме *у добар час*, *у зао час*, *у џрави час*, лексема *час* у њима јесте незамењива. (Не може се нпр. рећи: Стигао је у [*добар*, *зао* или *џрави*] *сат*.)

* * *

3. Ни на треће питање, у вези с називима језика јеврејског народа, *јеврејски/хебрејски/иври*, није могуће говорити у сасвим једнозначним категоријама, нити је могуће на то питање одговорити кратко и одсечно.

3.0. Оба *придева*, *јеврејски* и *хебрејски*, легитимно коегзистирају у српскоме језичком стандарду, али се само *хебрејски* досад везивао за

језик. Везивао се првенствено у значењу — *језик сџарих Јевреја*, којим су писани Стари зав(ј)ет, Талмуд и други јеврејски верски списи, а ређе се јављао у значењу везаном за религију (*јудаизам*) и културу јеврејског народа. Ти списи и њихова богослужбена употреба кроз векове омогућили су да се још у прошлом столећу јави покрет за оживљавање мртвог језика. Тај покрет имао је успеха: оживели језик успостављен је као службени језик јеврејског народа у његовој новој (обновљеној) држави, названој *Израел*, основаној после Другога светског рата.

Мада је посреди језик који није имао природног развоја, *древни хебрејски* и *савремени хебрејски* језик *један су енџиџеј* (*једно биће*), *један језички сисџем*, и у лингвистичком и у социолингвистичком смислу. Истина, потоњи је обогаћен низом иновација примерених савременом животу и потребама нације, народа и државе Израел. Међутим, није било нити има разлога да евентуалном употребом синтагме *јеврејски језик* успостављамо двојезичност које нема, јер се и у Израелу под изразом *ивриџ* разуме и одумрло и оживело језичко биће, разуме се, дакле, један језик. Томе бићу и у српскоме језичком стандарду припада један назив — *хебрејски језик*.

Придев *јеврејски* остаје на своме месту (на својим местима) — у споју са свиме другим што се односи на јеврејски народ, његову историју и културу, моћ и утицај у савременој светској привреди и трговини, науци и политици, укључујући понекад и веру и државу, па и језик (нпр. *јудаизам* је уобичајени назив за *јеврејску релиџију*; Јапан и *Израел* званични су називи двеју савремених држава, али се прва понекад назива *Земљом излазећег сунца*, а друга *Јеврејском државом*; *хебрејски* је не само *древни јеврејски језик* него и *савремени службени језик у Израелу*).

Што се тиче изворног облика *ивриџ*, он нам као термин није потребан, јер не означава ништа што не би било исказано изразом *хебрејски (језик)*. То не значи да писци и путописци немају право да га употребе као стилски обележен синоним, за постизање локалног колорита, онако као што понекад кажемо *касџиљански* (за шпански језик) или *фарси* (за персијски).

Образложење

3.1. Придеви *хебрејски* и *јеврејски* истога су порекла (од грчког *Hebraíos*), али су у наш језик стигли различитим путевима и с различитим значењем. Њихов међусобни однос сличан је односу између придева *бешлехемски* и *вишлејемски*, од којих првонаведени нема потврде у српскоме књижевном

језику, а камоли у језичком стандарду. Међутим, придев *хебрејски* одавно је примљен ученим путем; преко немачког *hebräisch*, да означава првенствено језик којим су писани Стари зав(ј)ет, Талмуд и други верски списи старих Јевреја, а ређе се употребљава за њихову религију и културу. Облик *јеврејски* дошао је усменим путем са средњогрчким изговором (без *x* и са *v* уместо *b*); употребљава се као етнички придев према именицама *Јевреј(ин)*, *Јеврејка*. Као назив језика није употребљаван, будући да су Јевреји донедавно говорили или језицима земаља у којима су живели или *јидишом* (јеврејско-немачким), односно *ладином* (јеврејскошпанским). Ипак, у наше време ситуација се изменила. Јидиш и ладино практично су изумрли, а међу Јеврејима јавио се покрет за оживљавање мртвог хебрејског (још од почетка XIX века, а поготову по досељавању циониста у Палестину), и он је данас државни и говорни језик у Израелу.

3.2. О устаљености термина *хебрејски* у нашој лингвистичкој литератури сведоче, између осталог, *Мала енциклопедија* Просвете (под одредницом *Јевреји*), *Кембричка енциклопедија језика* Дејвида Кристала (Нолит, Београд 1997: „Индекс језика“ на стр. 455 показује да се термин *хебрејски* јавља на тридесетак места у књизи, док нема термина *јеврејски* нити *ивриџ*) или студија Ранка Бугарског *Језици* (III издање, Београд 1997: види посебно на стр. 18 и 72–73). У прилог облику *хебрејски* говоре и изведени термини *хебраизам* (позајмљеница из хебрејског језика, а у другом значењу верско, морално или филозофско учење старих Јевреја), *хебраиста* (стручњак за хебрејски језик или културу), *хебраистика*, *хебраистички*. Речници нам у овом погледу, нажалост, нису од велике помоћи јер речник Матице српске, довршен пре више од двадесет година, дефинише *хебрејски* као придев „који се односи на Хебреје, јеврејски, жидовски“, а лик *Хебреји* даје као синоним за облике Јевреји или Жидови, што може делимично важити за употребу у Хрватској, али никако у Србији, Црној Гори и Српској. Вујаклијин *Лексикон сѝраних речи и израза* (Београд 1991. године) нема одредница *хебрејски* и *јеврејски*, а има *ивриџ*, с дефиницијом „модернизовани хебрејски језик, службени језик у Израелу“.

3.3. Непостојање облика *Хебреј(ин)* у Србији, Црној Гори и Српској није сметња за употребу придева *хебрејски*. Наиме, без обзира на своје накнадно „васкрсавање“ после вишевековне паузе, хебрејски се и данас, због недовољно живих комуникација с Израелом, схвата претежно као мртав или бар као класични језик (нпр. на богословским факултетима, где се изучава напоре с грчким, латинским и старословенским). За мртве језике, подударност између њиховог назива (лингвонима) и имена народа (етнонима) није неопходан канон. Примера ради, језик којим су говорили стари Римљани називамо *латински*; старе Грке често називамо Хеленима (Јелинима), али се придев *хеленски* (*јелински*) готово никада не примењује на језик; најзад, лингвониму *санскриџ* не одговара име народа.

3.4. За израз *ивриџ* треба уочити да је по врсти речи именица. Именички називи обично постоје само за мали број егзотичних језика, нпр. *урду*, *африканс*, *свахили*, док иначе велику већину језика означавамо придевским називима на *-ски*. Ти називи се редовно употребљавају и као именица (нпр. *Руски* је леп језик; То је превод с *француској* на *српски*), док обрнуто није могуће. Ако би се *ивриџ* редовно употребљавао, било би неопходно сковати и назив *ивриџски* (уп. санскрит — *санскриџски*). Али, како је речено, не би требало да *ивриџ* има терминолошки статус у српском језику, јер, поред назива *хебрејски*, употреба и другог назива истог језика могла би изазивати само забуну.

3.5. У језику српске књижевности, као и у супстандардном језичком изразу, понекад се срећу и турцизми *Чифуџин/Чивуџин*, *чифуџски/чивуџски*. Они данас имају пејоративну конотацију, врло ретко се јављају у савременом језику, и као изразито супстандардне лексеме не долазе у обзир за лингвистичку терминологију.

Изрази *Жидов* и *жидовски* постоје, напоредо с другима, и у другим словенским језицима (руском, пољском, бугарском и др.). Мада су етимолошки везани за јеврејску религију (јудаизам), или баш зато, они се у речницима појединих словенских језика означавају као застарели или погрдни (пејоративни). У хрватском језичком стандарду ти су називи нормативни, док се називи Јевреји и јеврејски жигошу као србизми. Називи *Жидов* и *жидовски* у српском језику, књижевном и супстандардном, ретка су појава, везана за публикације из раздобља српско-хрватске стандарднојезичке симбиозе, коју је обележавала употреба назива *српскохрватски језик*. Наводимо их као сведочанство о слојевитости језичког феномена, који нуди доста посла за стандардизацију.

3.6. Кад су посреди Јевреји, ни у нашим ни у другим словенским и несловенским језицима нема склада међу називима припадника народа, њихове државе и језика (срп. *Јевреј[у/н]*; *Израел*, *хебрејски*; рус. *евреј[у]*; *Израил*, *ивриџ*; пољ. *Zud[zi]* и *Hebrajczy[k/si]*, посебно за данашње и за старе Јевреје, *Izrael*, *hebrajski*, енгл. *Jew[s]*, *Israel*, *Hebrew*; нем. *Jude[n]*, *Israel*, *hebräisch*; фр. *Juif[s]*, *Izrael*, *hébreu*). Склад међу таквим одредницама привилегија је срећнијих народа, првенствено у Европи (*Француз[у]*, *Француска*, *француски*; *Мађар[у]*, *Мађарска*, *мађарски*; *Поља[к/ци]*, *Пољска*, *пољски*; *Рус[у]*, *Русија*, *руски*).

У српском књижевном језику, до обнове државе Израел, употребљавао се облик *Израил* (са *и* и *љ*), оверен и у књизи каква је Нови завет, објављен први пут, у преводу Вука Караџића, 1847. године. Међутим, у савременом језичком стандарду учврстио се западноевропски облик *Израел*, док облик *Израил* остаје у Светом писму као сведочанство о томе да књижевни језик и стандардни језик не морају бити подударни ни кад је реч о позајмљеницама

из класичних језика (*Јелини/Хелени, Омир/Хомер, клир/клер, символ/симбол* и многи други слични парови). Неке од тих дублета могле су се избећи да је било правремене бриге о стандардизацији књижевног језика. Накнадно исправљање тежи је посао, који не мора увек дати најбоље резултате, јер није лако ломити језичке навике ни онда кад је то пожељно и оправдано.

Плурализам назива везаних за Јевреје сличан је мноштву назива везаних за Србе, њихове државе и њихов језик. Није тешко доказати да су српски језик преузели и други, мењајући му назив или му додајући свој, уз настојање да се властитим моделом стандардизације постигну и радикални изванјезички циљеви. Није тешко доказати ни то да су се многи Срби, и силом и милом, претопили у друге народе, или су се деноминирали, што је повезано с проверавањем, идеолошким омамљивањем, губљењем језика или државе. Претопили су се и деноминирали и многи Јевреји, али је верска самозаштита многих од њих допринела очувању свести о народној припадности и омогућила обнову и језика и државе кад се за то указала прилика. Називи држава на данашњем говорном простору српског језика (СР Југославија, Република Србија, Република Црна Гора, Република Српска, па и *Босна и Херцеговина*, чији је други ентитет добио назив Федерација *Босна и Херцеговина*, с носећим својим делом који је истоветан с називом међународно признате целине) — нуде разлоге за социолингвистичку забринутост, коју ни накнадна стандардизација (тј. рестандардизација) неће моћи лако отклонити.

* * *

Супротно неким очекивањима која полазе од друкчијих претпоставки, стандардизацијом се ништа не забрањује нити укида, а још се мање „спаљује“ оно што постоји у људским главама и њиховим језичким творевинама, запамћеним у књигама, часописима и новинама, на целулоидним тракама, дискетама и компактним дисковима. Њоме се само утврђује одговарајући распоред језичких јединица у јавној употреби, особито оној којој се придружују придеви *званична, службена* (употреба језика). Забрањена би се могли постизати слабији учинци него аргументованим препорукама, јер огрешење о језичке норме, за разлику од кршења законских, не повлачи санкције. Међутим, особе које се одликују познавањем и поштовањем језичких норми могле би, у бољим друштвеним приликама, стицати више јавног угледа и других погодности, као, уосталом, и другде, нарочито у развијенијем свету.

* * *

Одговоре су припремили Бранислав Брборић и Иван Клајн, чланови Одбора за стандардизацију српског језика, и Предраг Пипер, члан Комисије за синтаксу.

* * *

Предлог одлуке прихваћен је на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања 13. фебруара 1998. године.

МАРКЕТИНШКА ТЕРМИНОЛОГИЈА

Одбору за стандардизацију српског језика обратио се Зоран Хамовић, уредник у Издавачком предузећу „Клио“ („Clio“, Београд, Змаја од Ноћаја 12/1). У његовом писму се каже:

Поштована господо,

У оквиру издавачке концепције наше куће постоји библиотека *Маркетинџини*, у којој је досад објављено двадесет наслова. Будући да се као уредник те библиотеке сусрећем са многим нерешеним терминолошким питањима, молим вас да ми предложите најприкладније решење за енглеске термине:

- promotion mix
- marketing mix
- Public Relations
- full service agency
- copy writer
- press clipping
- business-to-business advertising.

Одговор на ову молбу усвојен је на седници Комисије бр. 7 као Одлука бр. 10 Одбора за стандардизацију српског језика.

Одговор

Најпре неколико општијих напомена. Сам маркетинг је настао на енглеском говорном подручју и тамо се највише и развија; свака друга средина, а нарочито наша, само прихвата већ готове појмове. У таквим приликама најлакше је за сваки појам из те области једноставно преузети енглески термин. Корисник термина у том случају није изложен изазову превођења, а и сам термин користи без икаквог напора, аутоматски. С друге стране, међутим, преузимање енглеског термина суочава нас с проблемом разумљивости: иако припадници маркетиншке струке одмах могу знати шта он тачно означава, то са широм јавношћу, чак ни са образованим лаицима, по правилу није случај.

Затим, страна реч већ сама по себи носи и неке додатне информације или конотације. Неке од њих указују на њеног корисника. Наиме, тиме што каже: „Ја долазим из енглеског језика“, она каже и: „Онај ко ме употребљава образован је и стручан“; тиме што каже: „Ја долазим из света у којем се маркетингу посвећује изузетна пажња“, она каже и: „Онај ко ме употребљава пословног је духа и држи корак с временом“. Једна конотација тиче се самог означеног појма. Јер, тиме што страна реч каже: „Ја долазим из богатог света“, она каже и: „Оно што ја означавам изузетно је, узвишено или отмено“. Другим речима, појам именован страном речју склони смо да сматрамо нарочитим, несвакидашњим, компликованим — иако може бити реч о нечем сасвим обичном, чак тривијалном. Такве конотације, које има свака страна реч, могу бити извор мистификације и начин да се изазове страхопоштовање и тамо где му није место. Али страна реч собом носи и једну веома важну информацију: употребљена у одређеном контексту, она се одмах, на први поглед, препознаје као термин. Њен српски парњак, иако је обично одмах разумљив, не личи на стручни назив; он тај статус тек треба да стекне — обично полако и мукотрпно. Ако страном речју треба времена да се „спусти“ до лаичког уха толико да буде сасвим прозирна и јасна, домаћој треба времена да се уздигне на ниво техничког назива.

Приликом избора између стране речи и њеног српског превода важна је и њихова дужина: краћи термин ће у пракси редовно победити. Такође се дешава да у енглеском термину постоји нека звучна фигура или игра речи, која се у преводу губи.

Ове опште напомене само указују на то колико је питање употребе страних речи компликовано. Начелни закључак који из њих следи јесте да страни термин треба превести — тамо где је то могуће или разумно.

Пређимо сада на сваки од наведених термина понаособ.

- Термини *promotion mix* и *marketing mix* означавају комбинације одређених елемената (*marketing mix* је сачињен од производа, канала продаје, политике цена и промоције, а *promotion mix* означава различите облике промоције, који се у сваком појединачном случају бирају и комбинују на различите начине). Иако се реч *микс* већ употребљава и у овом значењу, првенство бисмо дали термину *сџлеј*, који се такође може срести, мада ређе. Наиме, *микс* повезујемо са речју *миксер*, која асоцира на стварање масе у којој се првобитни елементи не могу препознати. Сличну асоцијацију изазива и *микс џули* — справа којом се комбинују звуци или слике. Елементи *сџлеја*, на супрот томе, остају препознатљиви. Термин *сџлеј* је, такође, кратак и сасвим јасан; због свега тога треба му пружити прилику да се пробије. Термине *promotion mix* и *marketing mix* превели бисмо, дакле, као *џромџивни* односно *маркејиншки сџлеј*.

У вези с преводом синтагме *marketing mix* желимо да дамо још једну напомену, која се тиче њеног првог дела. Наиме, та синтагма се среће чак и у

облику *маркетинг микс*, када је уместо придева *маркетиншки* употребљена именица *маркетинг*. Тако и у примерима *маркетинг стратегија/организација/контрола/циљеви/сектор* и сл. Тачно је да се употреба именице у функцији одредбе незадрживо шири у нашем језику, пре свега под утицајем енглеског, и да може бити економично језичко средство. Али употреба именице тамо где постоји придев не само што није неопходна него и често пара уши — што је овде управо случај. Стога је у наведеним изразима прихватљив једино придев *маркетиншки*. Још једанпут, дакле: не *маркетинг микс* него *маркетиншки сљедећи*.

• Термин *Public Relations* обично се преводи као *односи с јавношћу*. Међутим, у маркетингу се често задржава у том свом изворном облику, када се чита „публик рилејшнс“ и деклинира као именица мушког рода у једнини: „публик рилејшнс“, „публик рилејшнсу“ итд. Још више је одомаћена скраћеница *PR* (чита се „пи-ар“). Највећи проблем с термином *Public Relations* јесте тај што се тешко изговара, односно што садржи склоп сугласника који је нашем језику непознат. Други проблем (који се као проблем, вероватно, поставља само језичким стручњацима) јесте што се енглески облик множине у нашој деклинацији третира као облик једнине. У сваком случају, пошто јако пара уши, прибегло се изразу *односи с јавношћу* (тако се и комисија Одбора која одговара на језичка питања зове Комисија за односе с јавношћу!). Иако не личи на стручни термин, овај израз је, захваљујући доследној употреби, већ почео да стиче тај статус.

Термин *односи с јавношћу* јавља се и у оквиру широк синтагми. У неке се уклапа без икаквих тешкоћа: *стручњаци за односе с јавношћу*, *бављење односима с јавношћу*, *квалификациони односи с јавношћу*, *одељење за односе с јавношћу*, *образовање за односе с јавношћу*, *стратегија и циљеви односа с јавношћу* и сл. Проблеми се јављају са оним што се кратко може рећи *пи-ар акције/истраживања/комуницирање/активности/кампања*: то се мора, са знатно више речи, рећи као *акције/истраживања* итд. у **оквиру** односа с јавношћу. Дакле, јасноћа израза плаћа се његовом већом дужином — али сматрамо да та цена није превисока. Највећи проблем представља израз **примена** односа с јавношћу, који се често среће у маркетиншкој литератури. Односи се, наиме, не *примењују*, него *одржавају*, а примењују се разне *технике* у оквиру односа с јавношћу. Дакле, механичка употреба термина *односи с јавношћу* није довољна, него треба водити рачуна и о томе да се с њим сложе и друге речи.

• Термин *Full Service Agency* означава *агенцију која даје (обезбеђује) комплетну маркетиншку услугу*. Ово друго је сасвим јасно, али за термин предугачко. Тако ће, вероватно, остати *фул сервис агенција*.

• *Copywriter* је *писац текстових пројекатних порука*. Опет јасно али предугачко. С друге стране, термин *копирајтер* има ту ману што асоцира на

копирајџ, који одавно постоји али значи нешто сасвим друго (од енгл. *copyright*). Стога би се могло размислити о употреби наше сложенице *тексткописац* у овом значењу.

• Термин *press clipping*, који означава сакупљање свега онога што је преко медија речено о одређеној фирми, не може се превести на згодан начин, а сама енглеска синтагма је кратка и лако изговорљива. Дакле, ништа друго него *прес клипинг*. Овај термин се, тако, придружује преузетим енглеским терминима за које не постоји прави превод као што су *шајминг*, *брифинг* итд.

• Термин *business-to-business advertising* може се превести као *олашавање пословном књици*. Није дужи, разумљив је, једино што нема снагу коју енглеском термину даје понављање исте речи (*business*).

Постоје, дакле, термини који се могу превести и које је боље превести, као што су *promotion mix*, *marketing mix* или *Public Relations* (односно PR). Такви су и термини *push strategy*, који се може превести као *стискајућа стратегија*, и *pull strategy*, који се може превести као *стискајућа привлачења* (уз примедбу да се у нашем језику губи звучни ефекат који постоји у пару енглеских термина) и сл.

Рецимо још неколико речи о тзв. позајмљеницама из лењости, које свакако треба избегавати. Неке од њих састоје се у томе да се преузме страна реч тамо где постоји сасвим добра домаћа, али не из стилских разлога, него као да ова друга уопште не постоји. Рецимо, пажња се може *фокусирајти*, али нема разлога да се она, једноставно, не *усредсредити*. *Едукација* може да не значи ништа више него *образовање* или, чак, *настава*. *Персуазија*, *персуазивни* не може да значи ништа више него *убеђивање* (или *наговарање*), *убеђивачки* (или *наговарачки*), мада треба приметити да може да значи „мање“ — тј. да може да послужи као нека врста еуфемизма, намењеног онима које не треба сувише подсећати да пропагандна порука има и своју манипулаторску страну. *Евидентан* је обично само *јасан*, *очигледан*. *Диверзификација* може бити *уразноличење*. Другу групу позајмљеница из лењости теже је препознати: у питању су већ одомаћене стране речи, које се сада употребљавају у ширем значењу, које је већ покривено другом речју или речима. На пример, из уста маркетиншких стручњака можемо чути *тренинг* тамо где би боља била *обука* (па се каже *базични тренинг продаваца* уместо *основна обука продаваца*). *Тренинг*, наиме, припада домену спорта, и нема никаквих разлога да проширује значење. И реч *актиуелан*, поред тога што значи „значајан“, неоправдано преузима улогу многих других придева (нпр. *актиуелни имиџ фирме* уместо *тренутни/постојећи/важећи/садашњи имиџ*, или *актиуелне информације са тржишта* уместо *свеже информације*). Слично томе, термин *менаџмент* је оправдан у примерима као *стигуирајти менаџмент* или *бавити се менаџментом*; али *менаџмент* временом свакако треба да

уступи пред изразима *ујрављање/располајање временом* или *распоредивање времена*, као што је и *ујрава предузећа* боља од *менаџменѿа предузећа*.

* * *

Одговор је припремила др Душка Кликовац, доцент на Катедри за српски језик Филолошког факултета у Београду и члан Комисије за синтаксу Одбора за стандардизацију српског језика. Она захваљује др Славку Ковачевићу, стручњаку за маркетинг, који јој је помогао у разјашњавању неких већ постојећих термилошких решења у овој области.

У СРПСКОМ ЈЕ ЕВРО

Одбор за стандардизацију српског језика примио је од Народне банке Југославије допис бр. IX/222/01 од 12. 9. 2001. године, с потписом шефа кабинета гувернера Невенке Савовић, следећег садржаја:

„Народна банка Југославије, као централна банка, биће носилац целокупног пројекта замене валута земаља Европске монетарне уније у евро. Са заменом ће се почети у јануару 2002. године, и до тада би требало информисати ширу јавност о свим детаљима везаним за ову значајну промену.

У циљу што боље обавештениости грађана, у току је припрема маркетиншке кампање која укључује сва расположива средства информисања (телевизијске и радио рекламе, плакати, брошуре и сл.).

Молимо Вас да нам дате званично мишљење и образложење о преводу назива ове нове валуте (EURO).“

Захваљујући Народној банци што нам се правовремено обратила, слободни смо да јој саопштимо наше мишљење, које уједно представља Одлуку бр. 21 Одбора за стандардизацију српског језика:

Назив нове валуте треба у српском да гласи *евро* (мушког рода), генитив *евра*, у множини *еври*.

Образложење

Откако је у јавности почело да се говори о новој европској валути, у нашим средствима јавног информисања могла су се срести два облика: *euro*, према начину писања у западноевропским језицима, и *евро*.

Последњих месеци облик *евро* преовлађује, и њему треба дати предност. Наиме, новчана јединица је добила име по скраћеном облику речи *Европа*, односно *евројски*. У функцији префиксоида, такав облик одраније је постојао у сложеницама као *Евроазија*, *Евровизија*, *еврокомунизам*, *еврокуйови*, *евродолар* и слично. У језицима где се каже *Еуропа* (*Europe*) он гласи *euro*, али будући да ми кажемо *Европа*, и скраћени облик треба да има *в*. Тако је и у руском језику, где се пише као и код нас (*евро*).

Аргумент по коме би требало рећи *еуро*, јер је то наводно „изворни облик“, није одржив. У овом случају нема изворног језика, него је посредни међународни термин који сваки језик прилагођава својим правилима. Отуда се писани облик *euro* у енглеском изговара „јуро“, у немачком „ојро“, у француском с мутним вокалом који се у том језику бележи са *eu*, и тако даље, увек у складу с изговором имена Европе у дотичном језику.

Напоменимо да за овакве случајеве није сасвим исправно употребљавати израз „превод“, јер се називи новчаних јединица не преводе него *џрилатођавају* (адаптирају). Примера ради, немачко *Mark* и руско *рубљ* са сугласничким групама какве не долазе на завршетку српских речи, код нас су добиле завршно *а* (*марка*, *рубља*); у назив француске валуте убацили смо непостојано *а* (*франак*, *франка*), а у множини претварамо *к* у *ц* (*франци*), сасвим као и у домаћим речима типа *чланак*.

Множина *еври* у почетку ће можда деловати мало необично, али то је проблем који се јавља и код других именица страног порекла са завршетком на кратко *-о* (*фијаско*, *кимоно*, *фламинџо*, *џаучо*, *салиџо*, *родео* и сл.), од којих ниједна нема устаљен облик множине. У сваком случају, за множином неће бити велике потребе, пошто се назив валуте најчешће употребљава после броја, у генитивном облику *евра*.

* * *

Комисија је своје мишљење утврдила на петој овогодишњој седници, одржаној 17. септембра 2001. године. Седници су присуствовали: Иван Клајн, председник, те чланови: Бранислав Брборић, Драго Ђупић и Слободан Реметић. Одсутан је био Новица Петковић, али је и он претходне вечери консултован и имао је истоветно мишљење с осталим члановима Комисије.

О ДЕКЛИНАЦИЈИ ПРЕЗИМЕНА ЖЕНСКИХ ОСОБА

Одбор за стандардизацију српског језика на својој шестој седници, одржаној 24. јануара 2003. године, размотрио је предлог Одлуке бр. 30, који је претходно био размотрен на седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (16. децембар 2002. године). Како је на седници Одбора било неких примедба на поједине делове предлога те одлуке, на првој овогодишњој седници Комисије бр. 7, одржаној 16. фебруара 2003. године, утврђен је коначни текст Одлуке бр. 30.

А. Презимена домаћег порекла

1) Српска презимена женских особа са завршетком на сугласник или на самогласнике *-е*, *-и*, *-о* и *-у*, типа *Јовановић*, *Павловић* и сл., затим *Додик*, *Шкоро* и сл., начелно су (за разлику од презимена мушких лица) непроменљива, тј. не могу се мењати по падежима.

Одговарајући падежни однос ваља, отуда, исказати навођењем личног имена испред презимена или навођењем презимена у спрези с именицом типа: *јосићођа*, *јосићођица*, *настјавница* и сл. + ПМО (= презиме мушке особе у номинативу), дакле увођењем граматички деклинабилне властите или опште именице женског рода са завршетком на *-а*, као нпр.:

– (од) *Милке Јовановић*, *Невенки Шкоро*, (за) *Љиљану Додик*, (с) *Невенком Шкоро* (властито име + ПМО);

– *Госићођа Ј.*, (од) *јосићође П.*, (о) *јосићођи Д.*, (с) *јосићођом Ш.* итд. (титула + ПМО);

– *Настјавница Ј.*, (од) *настјавнице П.*, *настјавници Д.*, (с) *настјавницом Ш.* (занимање + ПМО).

2) Уколико се ПЖО (= презиме женске особе) са завршетком на сугласник употреби самостално (без додатних елемената наведених под 1), падежни однос исказује се обликом присвојног придева изведеног од ПМО + наставак *-ева/-ова* или наставак *-ка*, типа:

Јовановић+ева/Јовановић+ка, *Пажин+ова/Пажин+ка*, чиме се добија граматичка форма са крајњим *-а*, типична за промену именица и придева женског рода.

Овакав поступак омогућава природну промену ПЖО по падежима, као: *Јовановић-ева/Јовановић-ка*, (од *Јовановићев-е/Јовановић-ке*, *Јовановић-евој/Јовановић-ки* итд., (после) *Пажин-ове/Пажин-ке*, (с) *Пажин-овом/ Пажин-ком* итд.

Промена се врши по падежном систему *йригевске* деклинације (у облицима са *-ева/-ова*), односно именичке деклинације (код облика на *-ка*).

Апсолутно је недопустива и противна стандарднојезичком систему пракса накаратно уведене „непроменљивости“ ПЖО (тип: ”То је изјавила Пешић”). Апсурдност је такве појаве и у томе што се тако употребљено ПМО не може никако пренети у друге, зависне падеже (не може се никако рећи: *”То смо чули од Јовановић; *”То се односи на Павловић; *”Реч је о нечему што је у вези с Пажин и сл.).

3) Посебно треба нагласити да се у савременом стандардном језику двојством облика типа *Јовановић-ева* : *Јовановић-ка* (тј. опозицијом наставака *-ова/-ева* насупрот *-ка*) не маркира ПЖО по критеријуму — *йријадности* било оцу било мужу, јер та семантичка разлика данас није актуелна. Такво разликовање није само у нескладу са социолошким статусом савремене жене (коју не треба означавати као особу што припада некоме). Осим тога, у говорној комуникацији није увек ни знано (а ни важно) да ли је женска особа удата или није. Уосталом, правила доброг укуса препоручују да се свака (по)старија женска особа ословљава са *јосјођа*, дакле тако као да је удата.

Међутим, у савременом српском стандардном језику од две могуће форме ПЖО (на *-ева/-ова*, односно на *-ка*) уобичајенији су облици на *-ева/-ова*. Облици презимена с наставком *-ка* махом се одржавају у колоквијално-фамилијарном говору и то углавном у двосложних именица, оних у којима је други слог сегмент *-ић*, попут: *Ив-ић+ка*, *Кай-ић+ка*, *Срг-ић+ка* и сл., мада и у овим случајевима предност имају облицима на *-ева* (*Ивићева*, *Кайићева*, *Срдићева*). У неким приликама (или срединама) презимена на *-ка* (*Ивићка*, *Јовановићка* и сл.) доживљавају се понекад и као облици с негативном нотацијом.

Презимена која немају већу типску распрострањеност, попут *Чанак*, *Фундук*, *Бубањ*, *Шешел*, *Ноћо*, *Зовко* и сл. (која нису на *-ић*) боље је не мењати по падежима. Могуће форме попут *Чанк-ов-ица*, *Фундук-ов-ица*, *Бубањка*, *Шешелка/Шешелјева* и сл. боље је не успостављати (и мењати по падежима), већ их треба употребљавати у облику ПМО непромењено, по систему наведеном у тачки 1.

ПЖО која се завршавају на *-а*, типа *Кошћуница*, *Бјелица*, *Кудрна*, *Буха*, *Карлеуша*, *Морина* и сл., могуће је мењати у складу с деклинацијом именица на *-а*. Међутим, пошто у том случају нема разлике између ПЖО и ПМО, упутно је сходно тачки 1 уз ПЖО употребити један од именских детерминатива.

4) Презимена која се завршавају придевским наставцима *-ов/-ев* или *-ин*, типа *Веселинов*, *Возарев*, *Малешин*, *Субошин* и сл., боље је употребљавати

сходно тачки 1. Могући ликови типа *Веселинов+љева*, *Малејинов+љева*, *Возарев+љева*, *Субојинов+љева* или типа *Малејин+ка*, *Субојин+ка*, *Веселинов+ић+ка* и сл. доживљавају се као разговорно-фамилијарни модели, не-препоручљиви изван колоквијалног стила изражавања.

Разуме се, и изведени женски ликови презимена *Јовановићева*, *Павловићева*, *Катићева* и сл. имају функционалностилску вредност друкчију него синтагматски спојевима с детерминативом. Наставница у школи радо ће ословити ученицу *Јовановићева*, *Павловићева*, *Катићева*, али обрнуто не иде. Обрнуто ће бити: *наставнице Јовановић*, *професорко Павловић*, *јосићо Јовановић* и сл.

Б. Именице страног порекла

1. Уколико имају гласовно-граматичке одлике наших презимена (са сугласником на крају), презимена страног порекла мењају се као и наша, тј. ако се уз презиме употреби и (деклинабилно) име, титула и сл., ПЖО се не мења: нпр. од Мартине *Хинџис* и сл., а ако се презиме употреби самостално (без личног имена и сл.), оно се може обликовати наставком *-ова/ -ева* и мењати по узору на наша презимена на *-а*, као: *Дел Понџе+ов-а*, *Арџман+ов-а*, (о) *Хинџис+ов-ој*, (с) *Мануел+ов-ом*, (од) *Селеш+ов-е*, итд.

2. Ако су пак презимена за наш језик „неподобна“, необична, недовољно распрострањена и сл., такође је боље употребљавати их заједно с личним именом или с каквим детерминативом него самостално.

3. Презиме или и име које није блиско нашем језичком осећању, или није у нас „системски“ уходано, попут *Инџриг Берџман*, *Ким Новак* и сл., начелно је боље не мењати по падежима, како се падежним облицима не би довео у питање облик номинатива (наша би форма била *Инџрида*, *Кима*, па се облицима *а*-деклинације **Инџриди*, **Кими* и сл. не имплицира изворни облик *Инџриг*, *Ким*, али то је могуће само ако се употреби какав детерминатив, нпр. *џлумица*, *џевачица*, *јосићџица* и сл. Кад је пак реч о женским именима која у нас имају уходани лик на *-а*, она би се могла деклинирати као да им номинатив гласи на пример *Еџиџа*, *Елизабџеџа*, *Суџана*, *Катиџарина*, *Даџмара* и сл., без обзира на то што се у неким страним језицима та имена употребљавају без *-а*. Не би се погрешило, дакле, ни кад би се номинативни ликови „понашали“, тј. кад би им се у изворнику додало „недостајуће“ *-а*. Уосталом, веће изговорне промене настају ако се енглески лик *Elizabeth* (где се *Е* изговара као [i], *а* и *е* као полуглас, а *th* као грчко [θ]) транскрибује у Елизабет него кад се енглески spelling *Elizabeth* преобликује у српски испис — *Елизабџеџа*.

4. Руска и друга словенска („придевска“) презимена (или имена по оцу) као: *Плисеџка* (у оригиналу *Плисеџкаја/Плисеџкаја*), *Кириџова*, *Васиљева*,

Осџайова итд. мењају се у нас по систему придевске деклинације (осећају се као адјективне форме женског рода), док се од ПМО на *-ски, -чки, -шки* и сл. типа: *Квашињевски, Ковалевски* лако изводе „женске“ форме *Квашињевска, Ковалевска* и сл. и мењају као придеви женског рода.

5. Недоумице могу настати код неких страних презимена која се завршавају на *-е, -о, -у* као: *Рене, Версаче, Челенџано, Модуњо, Илијеску, Пајангреу* и сл. с обзиром на то да у српском граматичком систему нема или нису уобичајена презимена на поменуте крајње вокале. Међутим, неки се облици изведени од ових презимена наставком *-ова*, као: *Ренеова, Илијескуова* и сл. мање противе језичком осећању од евентуалних облика *Челенџанова, Модуњова* и сл.

Флексибилнија су страна презимена на *-и*, типа: *Берлускони, Медичи, Верди* и сл. пошто се (као и имена типа *Мики, Џони* и сл.) осећају као именице са сугласничким завршетком, па се „женски“ ликови презимена извођени наставком *-јева* (*Берлуско-нијева* и сл.) лако могу градити и деклинирати.

6. Уопштено речено, најједноставније је држати се начела по којем „необична“, или у нас неуобичајена и нераспрострањена „мушка“ презимена не треба преобликовати у „женске“ форме, већ их ваља употребљавати сходно начелу наведеном у тачки 1. У оним случајевима у којима се презимена женских особа у самосталној употреби изводе од „мушких“ форми упутно је чинити то наставцима *-ова/-ева*, а не наставком *-ка*.

* * *

Предлог за ову одлуку Одбора припремио је Егон Фекете, члан Одбора за стандардизацију српског језика и његових двеју комисија. Предлог је размотрен на годишњој седници Одбора а усвојила га је Комисија бр. 7 на својој првој седници одржаној у 2003. години.

НАЗИВИ СЛОВА У ЋИРИЛИЦИ

Уводне напомене с постављеним питањима

Средином новембра месеца 2003. године Одбору за стандардизацију српског језика обратио се и поставио два питања господин Драгослав Граочанкић, правник из Београда, који већ дуже време прати наш лингвистички живот и учествује у њему посебно се занимајући за стандарднојезичку проблематику, о којој и у својој јавној речи, писаној и изговореној, исказује подстицајне и релевантне ставове.

Ево тих питања и пропратних коментара г. Граочанкића:

- 1) Имају ли или треба ли да имају називе слова српске азбуке? и
- 2) Није ли прешироко семантичко поље термина азбука?

У вези с тим двама питањима дајем и неке пропратне коментаре, а могло би се рећи, постављам и потпитање.

1) Овом затуреном питању и науке и праксе српског језика, по моме мишљењу, треба посветити пажњу већ и због тога што одговору на њега, решењу његову, не би морале претходити велике и дуге расправе нити би се морале очекивати несугласице. Сви народи који су иоле културно узрасли одавно су именовали слова својих *словоследа* („азбука“). Већ су и „заборавили“ када су то урадили. Ми смо заборавили да то нисмо урадили. Наша су слова безимена не само у свести просечног или образованог Србина него и у нашој језичкој стварности. Она су, могло би се с мало више залета рећи, и — некрштена. То што безимена нису свакад била мало помаже, поготову у пракси. Када нам затребају називи српских слова, лаћамо се туђих, и „глобалних“, словоследа и назива слова у њима, али ни то не чинимо доследно. Употребљавамо их збркано, понекад модификовано, понашено, преседански, на све начине који језичку комуникацију вавилонизирају, успоравају, отежавају, а понекад и нагрђују.

С обзиром на то да категорију НАЗИВИ СЛОВА познаје свака релевантна писмена култура, те да та категорија има своје нарочито корисне и практичне димензије у комуникацији, напосе у данашњем сајберизованом времену — ваљало би се договорити о називима слова наше азбуке, ваљало би их стандардолешки верификовати. Претпостављам да је природно кори-

стити се, у првом реду, искуствима и великих и малих језика наше, словенске гране, а наравно и искуствима свих других ако би она могла допринети унапређивању језичке комуникације.

2) Подстакнут пажњом коју овај Одбор придаје онима што му се обраћају (њиховим језичким двојама, питањима, предлозима, ставовима итд.), „обзнанио“ бих Одбору још једну своју недоумицу, односно мишљење, које није у сагласности с нашом језичком праксом нити с неутралним описом те праксе објављеним међу корицама *Правоииса српскога језика* (Нови Сад, Матица српска, 1993), актуелног врховног језичконормативног акта српског језика, где се речи *азбука* придаје више разноликих значења. Знано је да сваки језик који је доспео у фазу писма има, по правилу, свој утврђени, *договорени редослед* укупног броја словних знакова, односно слова, и *йосебан назив* за њ, који се, наравно, разликују у пракси појединих народа и њихових језика, као што се неретко разликују и називи за инвентаре тих знакова, за њихов списак.

Због тога би, по моме мишљењу, било добро да назив једног одређеног, у овом случају српског, словоследа (азбуке) не употребљавамо као генерички, родни, општи појам нити као део синтагме којом означавамо словоследе других језика (кинеска, јапанска, румунска и било чија „азбука“). Тачно је, међутим, да, као и ми, дакле погрешно, поступају и многи други језици/народи употребљавајући назив свог словоследа и кад означавају словоследе других језика или пак сам словослед као појам. Они тако поступају најчешће због тога што свог назива немају или им, за разлику од нас, није надохват руке реч која би била у њиховом језичком систему добро смештена, оправдана и отпрве разумљива чак и оним говориоцима/корисницима њиховог језика којима би пре сусрета с њоме била незнана. Ако буде мишљења да све те услове не испуњава реч *словослед*, треба наћи бољу и тако *азбуку* одморити и опоравити за праве задатке.

* * *

У вези с питањима господина Драгослава Граочанкића, још крајем децембра 2003. године били су припремљени одговори и њихово образложење као саставни део предлога одлуке бр. 41. Тај предлог — у чијој су припреми сарађивали Предраг Пипер, садашњи председник Комисије за синтаксу, Бранислав Брборић, секретар Одбора и секретар Комисије бр. 7, и сâм Драгослав Граочанкић, члан Комисије бр. 8 (за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима) — био је предмет расправе на седмој годишњој седници Одбора (29. I 2004). У тој расправи нарочито противљење садржају предлога одлуке исказала је Јелица Јокановић-

-Михајлов, председник Комисије бр. 1, па је одлучено да се тај предлог још једном размотри на првој седници Комисије бр. 7 (одржане 31. III 2004), на коју су позвани, међу осталима, Јелица Јокановић-Михајлов и Драгољуб Петровић, председник Комисије бр. 8. Они нису дошли на седницу, али је Драгољуб Петровић, пошто није могао доћи на седницу Комисије бр. 7, доставио краћи коментар, подсећајући на то да су међународним стандардом решени основни проблеми, па Одбору остаје да евентуално рашчисти неке недоумице везане за називе слова *ј*, *љ* и *њ*. Јелица Јокановић-Михајлов такође није дошла на седницу, али је своје противљење појачала мишљењем Катедре. То мишљење стигло је на саму седницу Комисије бр. 7 са два пропратна писма. Њих су потписали Јелица Јокановић-Михајлов и Љубомир Поповић, управник Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета у Београду.

Комисија бр. 7 није хтела ништа да пресеца него је дотерану верзију предлога одлуке бр. 41 доставила чланству Одбора и његових комисија, очекујући реаговања на њу и нове аргументе који би припомогли утврђивању новог текста Одлуке бр. 41.

Како никаквог реаговања није било, Комисија бр. 7 решила је да сумира становишта која нису била спорна или су у међувремену рашчишћена, обликујући нове одговоре Одбора, укључујући и исправку која се тиче назива слова *јЈ*, на коју је упозорила и Јелица Јокановић-Михајлов.

Одговори

1. Најпре ваља навести, према Међународном стандарду ИСО/ISO 10646, интегрисаном у Уникод/Unicode (верзија 4.0), *називе за 24 ћириличка слова једнака у свим словенским ћирилицама* (осим белоруске, где уместо слова *иИ* постоји тзв. староћириличко *іІ*, једнако латиничком): *аА = а*, *бБ = бе*, *вВ = ве*, *гГ = ге*, *дД = де*, *еЕ = е*, *жЖ = же*, *зЗ = зе*, *иИ = и*, *кК = ка*, *лЛ = ел*, *мМ = ем*, *нН = ен*, *оО = о*, *пП = пе*, *рР = ер*, *сС = ес*, *тТ = те*, *уУ = у*, *фФ = еф*, *хХ = ха*, *цЦ = це*, *чЧ = че* и *шШ = ша*. *Називи 21 слова, осим слова ж, ч и ш, једнаки су називима њихових еквивалената у изворној, римској, латиници*, која није имала еквивалената за та три ћириличка слова.

Свих пет самогласничких слова у српском језику представљају и свакодневне речи: *а* је везник и узвик, *е* је узвик, *и* је везник, док су *о* и *у* предлози. Свако сугласничко слово такође се може употребити као реч и с регуларном силабизацијом (ослоговљењем) и без ње (њега) — додавањем каквог самогласника испред сугласника који се силабизује, односно лексикализује. Заправо, самогласник *е* ставља се *испред* следећих *шести* сугласника: *л* (ел), *м* (ем), *н* (ен), *р* (ер), *с* (ес) и *ф* (еф); самогласник *е* ставља се *иза* следећих де-

сет сугласника: б (бе), в (ве), г (ге), д (де), ж (же), з (зе), п (пе), т (те), ц (це) и ч (че); самогласник *а* ставља се *иза* три сугласника: к (ка), х (ха) и ш (ша). Слова (и гласови) *с* и *к* редовно се користе као предлози, уз неретко додавање самогласника *а*, тако да се добију дужи облици предлога — *са* (обавезан облик када следећа реч почиње сугласницима *с*, *з*, *ш* и *ж* — нпр. *са сестром*, *са зетом*, *са женом*, *са шураком*), односно — *ка* (обавезан облик када следећа реч почиње сугласницима *ћ* и *к* — нпр. *ка ћорњој зиради*, *ка кухињи*).

За шест преосталих (вуковско)ћириличких слова у овом стандарду (ISO/ISO 10646) утврђени су следећи називи: њЂ = ње, јЈ = је, љЉ = ље, њЊ = ње, ћЋ = ће и џџ = џе. (Четири од ових шест слова постоје и у македонској ћирилици, *ј*, *љ*, *њ* и *џ*, разуме се — с истим називима, били они слоговни, *силабеме*, или лексички, *лексеме*.)

2. У српском језику напоредо живи неколико система назива слова који се неретко односе и на ћирилицу (вуковицу) и на латиницу стандардизовану у Хрватској (са три двословне графеме, *džDŽ*, *ljLJ* и *njNJ*, којима се понегде придружује и четврта *djDj* као замена за даничићевско *dĐ*, мада тој замени није признат статус стандардности).

Ти системи понекад су подударни и за ћирилицу и за латиницу, мада се за ћирилицу, када се она учи у основној школи и кад се набраја њених 30 слова, подразумева да изговорени и исписани *самогласници* представљају и *њихове називе*, једнаке називима латиничких самогласника.

Када се пак сугласници (сонанти и консонанти) изговарају самостално, изван речи или скраћеница, обавезно се изговоре као слогови чији је други, самогласнички, елемент — полуглас *шва* (с графичким ликом *ə* у стручној литератури), али се полуглас регуларно не пише, нити је познат широј јавности.

3. Постојање неколико називних подсистема — без обзира на то да ли је у њиховој основи потреба за *силабизацијом* (производњом слоговних структура, које се изговарају саме или здружене) или *лексикализацијом* (производњом једносложних или *вишесложних речи*) — *није пожељно*, а *пошто* *није пожељно укрштавати неколико страног језичких називних система* (латинског, француског и енглеског нпр.), особито при изговарању скраћеница исписаних латиницом за које не морамо знати којег су језичког порекла (нпр. за латиничку скраћеницу *BBC* не морамо знати да је енглеског порекла, због којег се и у важећем Правопису она изговара и пише *Би-Би-Си*, односно *Бибиси*, нити пак за скраћеницу *BCG* морамо знати да је француског порекла, па јој је стога одређен правописно-правоизговорни лик *бе-се-же*, односно *бесеже*).

Пошто се скоро све скраћенице страног порекла могу пресловити с латинице на ћирилицу и обратно, није нужно у ћириличком тексту наводити њихове латиничке еквиваленте и обратно. Дакле, *BBC* може бити *ББЦ*, с од-

-*Либија* — да би се указало на изговор мексичког топонима Попокатепетл), чијим се првим словима прецизира словни поредак домаћих или страних речи. *Бијно је да немамо засебних система за ћирилицу и латиницу*. Ако желимо сазнати, на пример, како се називају слова у другим писмима, словенским и несловенским, на располагању су нам међународни стандарди, често доступни и преко Интернета. Међутим, за нас је важно да се добро сналазимо око писања и изговарања барем скраћеница, једнако у ћирилици и латиници, јер нас у начелу не мора занимати њихово порекло.

7. *Скраћенице уошћиле не морамо чииаћи на енглески начин. Најрошћив*. Пожељно је да свако зна енглески, али није пожељно да српски буде англо-српски. То важи и за она три уводна слова која уводе сајтове, www, који се најчешће изговарају овако — *габљу-габљу-габљу*, јер нас на то не обавезује чињеница да та скраћеница потиче од енглеске синтагме *World Wide Web* (*Светска мрежа*). Није ли боље и природније рећи *шири ве* или *шири гуила ве*, без робовања енглеском начину изговора? Није ли нормалније рећи *Кффор* него *Каффор*, односно *Кејффор*? Није ли боље нове носаче информација звати *де-ве-де* или *деведе* него *ди-ви-ди* или *дивиди* према скраћеници *ДВД/DVD*? Уосталом, *CD* и *CD rom* не читамо нити изговарамо *си-ди*, него *це-де* и *це-де-ром*, а могли бисмо се сетити да се у српскоме од именица *комџакџи* и *конџакџи* могу правити и придеви *комџакџини* и *конџакџини*, тако да понекад можемо избећи скраћенице и казати, на пример, *комџакџини диск* и *конџакџина труџа*.

8. *Одбор мора џримџићи к знању џосџојање међународних стандарда као елеменџа нове међународне џисменосџи и уочџићи џихове џредносџи и евенџуалне слабосџи, али се не мора одушевљаваџи џојединим џиховим елеменџима*. Штавише, ако је ко чиме незадовољан, преко домаће агенције *Завода за стандардизацију* (донедавно *Савезноџ завода за стандардизацију*), која тесно сарађује с *Међународном организацијом за стандардизацију / International Standardization Organization*, чије је седиште у Женеви — може испоставити захтев за измену или допуну појединих међународних стандарда па и ИСО/ISO 10646. Може то учинити преко Одбора за стандардизацију или мимо њега, али *не видимо шџа има лошеџ у џосџојећем међународном стандарду, у којем се сваком суџласнику, да би се нормално изџоворио и џисао, џрицружује одџоварајући самоџласник (е или а)*, како је већ речено.

9. Драгослав Граочанкић неће нам замерити ако кажемо да нам уз *џисмо* и *азбуку* није нужан и трећи термин, „словослед“, јер би та кованица евентуално могла послужити као замена за синтагму *џоредак слова* или *редослед слова* (нем. die Buchstabenreihenfolge), а не као замена за *сџисак слова*, да не кажемо „словосписак“ (нем. das Buchstabenverzeichnis). Ту нам је интернационализам *алфабетџ* већ на располагању као општи термин, док је термин *абецедџа* погодна само зато да означи латиничко писмо. Штета је можда што алфабет не гласи *алфавџиџ*, али у српском већ имамо *Хомџера* место

некадашњег *Омира*, *симболизам* уместо *символизма* итд. Тешко је данас успостављати доследност, али, у начелу, није добро умножавати дублетизме и триплетизме, којих ионако имамо превише. Не треба нам нпр. *хереза* уместо *јерес* нити *херейик* уместо *јерейика*, а камоли *Бейлехем* уместо *Вијлејем*.

10. Није нам нужно питати се зашто су у хрватском језичком стандарду без назива остале графеме *čĆ, ćĆ, jJ, džDŽ, đĐ* и *njNj*, нити пак зашто су у српском сви називи слова средњег рода, док су у хрватском слова *bB, iI, jJ, kK* и *lL* мушког рода (судимо по *Rječniku hrvatskoga jezika Vladimira Anića, treće prošireno izdanje, Zagreb, 1998*). Уосталом, српски и хрватски два су језичка стандарда, макар не били два стандарднојезичка система, два оделила стандардна језика.

Што се тиче српскога језичког стандарда, *бићино је да у њему нема нейо-џребној илурализма словних назива*, макар се дублетизам морао подносити. Уосталом, хрватски стандард није нимало склон ћирици, а српском је латиница неопходна само као помоћно писмо.

Образложење

Образложење ове одлуке и није нарочито нужно, јер је све речено у њеном диспозитиву. Текст одлуке, с *Уводном напоменом* и *Одговорима*, испао је превише дуг. Одлуку бр. 41, као и претходне, ваља схватити као *џрејорук*, а не као *уредбу* или *наредбу*, које би подразумевале законску обавезност. У складу с Пословником Одбора ову одлуку, као досад нерашчишћени заостатак из 2003. године, утврдила је Комисија бр. 7 (за односе с јавношћу и решавање неодложних питања) на својој трећој овогодишњој седници, одржаној 14. XII 2004. године, па се њој не треба враћати на осмој седници Одбора (средином фебруара 2005). Ове године утврђене предлоге одлука, предлог одлуке бр. 45 и предлог одлуке бр. 46, као и наредне предлоге одлука, Комисија ће уврстити у дневни ред наредне, осме, седнице Одбора.

Ваља још нешто рећи. Кад је састављан претходни текст предлога одлуке бр. 41, учињен је превид. Инсистирало се на називу *јоџа* за *jJ*. За то није било разлога, јер смо се испрва, док нисмо нашли и пажљиво размотрили ИСО/ISO 10646, повели за називима неких самогласника у другим словенским језицима. У Међународном стандарду ИСО/ISO 10646 постоји назив *је* за то слово у српском и македонском језику, а ниједан други словенски ћирилички језик нема тог слова у својој постави. Осим тога, слова *љ* и *њ* добили су називе *ље* и *ње* по аналогији с називом *је* за слово *j*, јер се пошло од тога да гласови [љ] и [њ] настају јотовањем гласова [л] и [н], па то ваља изразити и у називима тих слова, постојећих само у српској и македонској ћирици.

И још нешто. У међувремену, Одбор је упознат с Међународним стандардом ИСО/ISO 9, заправо с његовом новом верзијом из 1995. године, којом се утврђује одговарајуће пресловљавање појединих словенских ћириличких слова у латиничка, чиме се латиница успоставља као помоћно писмо где год је то у међународној комуникацији потребно. У нас је, док је постојала СФРЈ, верификована претходна верзија тог стандарда. Било је то 1986. Међутим, 1995. године донета је нова верзија ИСО/ISO 9, чија је логика да свако словенско ћирилично слово има свој једнословни латинички пандан. Било би пожељно да се Одбор изјасни и о овој новој верзији ИСО/ISO 9, да је прими к знању и да се заложу за њену верификацију. Међутим, то ће бити предмет једне од наредних одлука.

ГОТОВО УВЕК — ПРВО ИМЕ ПА ПРЕЗИМЕ

Средином априла 2004. године председнику Одбора за стандардизацију српског језика обратио се др Драган Благојевић, с Математичког института САНУ, е-поштом следећег садржаја:

Поштовани професоре Клајн,

Својевремено сте писали о лошој навици да се прво пише презиме па име (Марковић Марко, на пример). Та навика несумњиво потиче још из основне школе. Тамо су ђаци у дневнику поређани по презименима. Вероватно их зато и већина наставника ословљава презименом. Тако је, нажалост, и у средњим школама, у шта сам имао прилике да се и сам уверим, јер, као спољни сарадник, држим неке часове у Математичкој гимназији. Ако за писање имена таквим редоследом у дневнику и има неког оправдања, онда за исти редослед у сведочанствима и дипломама таквог оправдања баш и нема.

Но, да не ламентирамо него да покушамо да ствар поправимо. Предлажем Вам да ваш Одбор за стандардизацију пошаље један званични допис Министарству просвете и да предложи да се ђаци у дневницима и другим документима (матичним књигама, сведочанствима, дипломама) уписују прво именом па презименом. А редослед може да буде на основу презимена.

За ово је потребно да се мало промене одговарајући обрасци. За то је ипак потребна иницијатива ауторитативнијег тела, на пример вашег Одбора. С обзиром на то да неко мени близак ради на одговарајућем месту у Министарству и да може да нешто такво погура, усуђујем се да прогнозирам да би то прошло. А верујем да би за неколико година поменута лоша навика постала ретка ... а и министарка је лингвиста, па би имала разумевања за иницијативу.

С поштовањем,
Драган Благојевић

* * *

Слажући се са др Драганом Благојевићем, коме захваљујемо на драгоцености иницијативи, утврђујемо следећи став, с којим ћемо упознати не само

министра просвете и спорта него, преко дневних листова и радијско-телевизијских кућа, и најширу јавност.

Имена и презимена жена и мушкараца, домаћа и страна, ваља у српском језику говорити и писати тако да готово увек прво дође име па презиме: Марко Марковић, Марија Станковић, Фрањо Силић, Изет Сарајлић, Елизабет(а) Тејлор, Џон Ленон, Бела Хамваш, Дагмара Циранкијевич итд.

Изузетак су телефонски именици, азбучни каталози у библиотекама, платни спискови, школски дневници и сл., мада би у школским дневницима, да би се однеговала ваљана навика, требало писати прво име па онда презиме, с тим што би редослед навођења могао бити и даље по презимену. Када се наведе прво презиме, треба иза њега ставити запету.

У свим другим ситуацијама и у свим стандарднојезичким стиливима требало би се држати нормалног редоследа — прво име па онда презиме. То је неопходно и у читуљама дневних листова без обзира на то какав је редослед у поднесцима ожалашћених породица, што за собом повлачи и обавезно деклинирање мушких презимена (нпр. *Нашем грађом и никад нејрежаљеном оцу Марку Пећровићу дајемо шестомесечни помен у субоју ... итд.*)

Коментар

Реч је о обичају који следи огромна већина европских језика, земаља и народа, с изузетком нама блиских суседа — Мађара, који у своме језику по властитој традицији чине супротно, али се изван мађарског језика редослед саображава у складу с обичајима већине народа и језика, без обзира на то да ли су посредни велики или мали народи и језици — у Европи, Северној Америци, Јужној Америци и Аустралији, док немамо података како се поступа у бројним азијским и афричким језицима.

Међутим, када је реч о кинеском језику, у њему је обичај истоветан ономе у мађарском, али, кад се кинеска имена пренесу у друге језике, задржава се кинески начин писања, дакле Мао Цедунг, Џоу Ђнлај (раније Мао Це Тунг, Чу Ен Лај), Ђијанг Цемин итд., где су Мао, Џоу и Ђијанг презимена, а не имена.

Када је реч о домаћим именима и презименима, нама је познато да се у *Полиџици*, у њеним вишестраничним читуљама, исправљају правописне и друге грешке, лексичко-стилске и синтаксичке (укључујући и замену *саџи* — *часовима*, што иначе није у складу с Одлуком Одбора бр. 1, где је препоручена употреба *саџи*, на чему је инсистирао својевремено и сам Вук Караџић), али се задржава редослед имена и презимена који наводе странке, укључујући и недеклинирана мушка презимена (нпр. у празничном броју *Полиџике*, 1–3. мај 2004. године, стр. ДЗ, двапут стоји Рајчић Владимира,

а једном, правилно, Владимира Рајичића; Радић Анки, исто, стр. Д3; Бабић Загорка и Корица Војна [тј. Војни, у дативу], исто, стр. Д4).

Премда ово није правописни, него синтаксичко-стилски проблем, неће бити згорег да се подука за његово решавање наведе и у будућим издањима *Правописа српског језика*, макар у Речнику уз Правопис, тј. да се наведе више домаћих и страних примера који би указивали на прескриптивну норму, укључујући и изузетак од ње кад је посреди говорење и писање кинеских имена и презимена, за које не важи прилагођавање.

Обавезност ове норме, поред осталог, обезбеђује јасно разазнавање шта је име а шта презиме, једнако важно и за домаћа и за страна имена. Ако то не бисмо поштовали, не бисмо нпр. знали шта је име а шта презиме у оваквим случајевима: *Милић Мишић*, *Анка Душина*, *Шандор Пал*, *Џорџ Стилјарџ*, *Мејџу Арнолд* и сл.

Кад је посреди ословљавање, интимнија комуникација искључује презиме, а јавна га подразумева, с одговарајућим атрибутима и апелативима (*Поштовани господине Петровићу*, *Уважени колеџа Радовановићу*, *Џењени докторе Бојдановићу* и сл.), мада иза апелатива може доћи и име у полузваничној употреби.

* * *

Предлог ове одлуке сачинили су Иван Клајн, председник Одбора, и Бранислав Брборић, секретар Одбора. Одлука је усвојена на 8. седници Одбора за стандардизацију српског језика, одржаној 18. фебруара 2005. године.

БОЉЕ ЋИРИЛИЧКИ И ЛАТИНИЧКИ НЕГО ЋИРИЛИЧНИ И ЛАТИНИЧНИ

Средином септембра 2004. године Одбору за стандардизацију српског језика обратио се дипл. инж. Томислав Радојковић, саветник у Министарству просвете и спорта, дописом са следећим садржајем:

„Иако сам по струци електроинжењер, настојим да се правилно изражавам и да поштујем норму српског језика. То од мене захтева и посао који сада обављам у Министарству просвете и спорта. Често имам дилеме у вези с језичким питањима па их решавам консултујући језичке приручнике и језичке стручњаке. У једном примеру остао сам збуњен — јер сам добио различите одговоре на питање: *Шта је правилније ћирилички или ћирилични?!*

Молим вас да ми одговорите како да разрешим убудуће та или слична колебања када је у питању употреба придева и прилога на -чки/-чни или да о томе донесете посебну одлуку.“

Одговор

Ликови *ћирилички* и *ћирилични* (као и ликови *латинички* и *латинични*) у складу су с правилима творбе речи у српском језичком стандарду. Међутим, предност треба дати облицима *ћирилички* и *латинички*, будући да се односни придеви у нашем језику првенствено граде помоћу суфикса *-ски*, док облик на *-ни* не доноси никакву разлику у значењу.

Образложење

Реч је о дилеми између два наша најраспрострањенија придевска суфикса: суфикса *-ан* (с непостојаним *а*, у одређеном виду *-ни*) и суфикса *-ски* (који има само одређени вид, с аломорфима *-чки*, *-шки*, *-ки*). У принципу, онај први служи за творбу описних придева (нпр. *мир-ан*, *радост-ан*) а други за творбу односних (релационих) придева, тј. оних који изражавају везу с

именицом у основи: спортски — који се односи на спорт, војнички — који се односи на војнике и сл.

Као и многе поделе у језику, и ова у пракси постаје мутна и неодређена, из више разлога, од којих су најважнији следећи:

(а) Односни придеви могу се градити и са суфиксом -ни, и то у првом реду они који немају неодређеног вида на -ан, нпр. кућни (који се односи на кућу), недељни, државни, трбушни, источни и многи други.

(б) Првобитно односни придеви могу добити и описно значење, нпр. јуначки 'који се односи на јунака' → 'јуначан, храбар', царски 'који се односи на цара' → 'величанствен, раскошан', астрономски 'који се односи на астрономе или астрономију' → 'огroman, неизмеран'.

(в) Придеви страног порекла код нас се најчешће адаптирају тако што се страном придевском суфиксу додаје наш суфикс -ан (-ни), а међу тим придевима већина су односни, нпр. колониј-ал-ан, монет-ар-ни, репрес-ив-ан, тенденци-оз-ан, тип-ич-ан итд.

Пошто би расправа о свим придевима на -ан/-ни и -ски захтевала превише простора, у даљем излагању ограничићемо се на придеве са завршетком -ичан/-ични односно -ички. При том под „завршетком“ подразумевамо две могућности:

– Праве суфиксе -ичан, -ични, -ички имамо у речима као што је управо наведено типичан, или у династички, туристички и сл., где је први део (-ич-) настао фонетском алтернацијом од грчког суфикса -икός, или одговарајућих суфикса у западноевропским језицима, на шта је додато наше -ан односно -ски. (Само изузетно овакви суфикси се јављају у речима с домаћом осномом, нпр. себ-ичан.)

– Напротив, у примерима као што су ћирилични и ћирилички, или двојезичан, лиричан, парнични, усклични, морнарички, физички и сл., суфикс је само -ан/-ни, односно само -ски. Сегмент -ич- у том случају не припада суфиксу него основи, при чему је глас ч настао од к или ц на крају основе (језик, лирик-а, морнариц-а итд.). Треба напоменути да је за многе придеве тешко одлучити да ли имају неодређени вид (на -ан) или само одређени (на -ни). У томе ни лексикографи не успевају увек да буду доследни, о чему нам сведоче многи парови одредница у Речнику Матице српске (РМС). Тако је у одређеном виду дато црногорични, али у неодређеном б(ј)елогоричан; сферични је дато у одређеном виду а цилиндричан у неодређеном, иако оба придева изражавају облик геометријског тела.

Што се тиче односа између -ичан/-ични с једне стране и -ички с друге, на шта се своди питање инж. Радојковића, можемо разликовати три случаја.

(I) Само у облику на -ичан (-ични) јављају се описни придеви као фантастичан, аутентичан, хаотичан, архаичан, карактеристичан, фотогеничан, проблематичан и слични. У једном раду у часопису *Наш језик* (књ. XXVIII,

1990, св. 4–5, стр. 214–233) Ирена Грицкат посебно је издвојила подгрупу придева „са значењем из области физиологије, психологије, патолошких стања и сл.“, као рахитичан, склеротичан, неуралгичан, хроничан, флегматичан, апатичан, параноичан, носталгичан и сл. Можемо томе додати и већину придева изведених од именица на -ија, као мелодичан, хармоничан, ироничан, хистеричан, енергичан, алергичан, симетричан, затим понеке изведене од именица мушког рода на сугласник, као типичан, симболичан, цилиндричан, фелеричан, а наравно и оне од домаћих прилога са завршетком на -це: хотимичан, д(ј)елимичан, м(ј)естимичан, летимичан, наизменичан, насумичан, нехотичан и др.

(II) Само на -ички изводе се придеви од именица на -ика (технички, физички, гимнастички, ботанички, музички, фабрички, клинички, керамички, оптички итд.). Изузетно се јавља понеки описни на -ан, као паничан, лиричан; наспрам односног политички (који се односи на политику) имамо описно аполитичан (који се не занима за политику), а поред традиционалног граматички (који се односи на граматику) у новијој лингвистици јавили су се описни термини граматичан и неграматичан, за конструкције које јесу, односно које нису, могуће према правилима граматике датог језика.

(III) За придеве изведене од осталих врста основа јавља се и -ички и -ичан, према томе да ли су претежно односни или описни. Од именица на -ик, рецимо, већином су односни као католички, арктички, раднички, свештенички, песнички, коњанички, правнички итд., али имамо и описне циничан, скептичан, ризичан, безобличан, а од празнички (забележеног у РМС) обичније је празничан, што показује да се поред односног значења 'који се односи на празник' пробило значење 'свечан, весео'. Од именица на -ист(а) по правилу имамо придеве на -ички, као у туристички, будистички, фашистички, бициклистички, урбанистички, криминалистички, хуманистички, феминистички итд., али тамо где преовлађује описно значење јављају се и дублете на -ичан, за које ћемо примере видети ниже.

Од именица на -ица готово сви придеви су односни и јављају се само у одређеном виду, али је суфикс за неке -ички а за неке -ични. Тако имамо с једне стране изб(ј)еглички, подморнички, морнарички, коњички, болнички, зам(ј)енички, суботички, чукарички, домаћички, удовички, па и кукавички и удворички, мада су ова два придева по значењу пре описна него односна. С друге стране имамо породични, гранични, станични, пшенични, м(ј)енични, гљивични, последични (посље-), куглични, карлични итд., уз понеки описни с неодређеним видом, као безграничан или правичан. (РМС даје и одредницу кривичан, али само у неуобичајеном значењу 'неправедан', док за правно значење [као у кривични законик и сл.] напомиње да има само одређени вид.)

Најзад, има и случајева где се од једне исте основе придев изводи и помоћу суфикса -ички и помоћу -ични односно -ичан. Негде разлика у суфиксима

подразумева разлику између односног и описног придева, нпр. логички (који се односи на логику) — логичан (који нужно произлази из нечега), етички (који се односи на етику) — етичан (моралан, честит), акустички (који се односи на акустику) — акустичан (који добро прима и преноси звук), статички (који се односи на статистику) — статичан (непокретан, који се не мења), реалистички (који припада реализму) — реалистичан (који реално гледа на ствари) итд. Придев језички односи се на језик (говор), а језични (осим у хрватском) на језик као орган.

Таква опозиција, међутим, није никада доследно спроведена. Ирена Грицкат у поменутом раду (стр. 220) истиче да би се према значењу могло очекивати да уз лаички и стоички постоје и описни придеви *лаичан и *стоичан, али таквих нема. На истом месту она наводи низ примера „код којих се не запажа, или се тек у незнатној мери запажа, разлика у значењима између изведеница на -ички ... и на -ич(а)н“. Такви су парови аподиктички–аподиктичан, еклектички–еклектичан, јеретички–јеретичан, метафорички–метафоричан, скептички–скептичан, токсички–токсичан, фанатички–фанатичан, херметички–херметичан, хидраулички–хидрауличан, хумористички–хумористичан, егоистички–егоистичан, оптимистички–оптимистичан, песимистички–песимистичан и многи други.

Њима можемо додати истозначне парове на -ички и -ични (без неодређеног вида). РМС даје под заједничком одредницом, или упућујући знаком једнакости с једне одреднице на другу, воденички и воденични, водонички и водонични, чињенички и чињенични, реченички и реченични, зам(ј)енички и зам(ј)енични, парнички и парнични, хералдички и хералдични, термодинамички и термодинамични и друго. Ствар се још компликује када се од исте основе јави и варијанта на -ски односно -ијски, као у естетички–естетичан–естетски (све под истом одредницом у РМС) или алегорички–алегоричан–алегоријски. Кантов филозофски термин категорички императив (тако у *Енциклопедији Просвете* и у речницима страних речи) у РМС је забележен као категорични, категорички или категоријски императив.

Оваква двојства и тројства неизбежна су у језику, с обзиром на различите путеве доласка речи и њихове међусобне утицаје, али је очигледно да не обављају никакву корисну функцију када нису повезана с разликом у значењу нити у придевском виду. Језик настоји, колико је могуће, да их елиминише. Видимо то када у РМС нађемо одреднице као кукавичан, физичан, музичан, механичан, космичан, националистичан, терористичан, облични, фабрични, математични, монархични и сличне, које су делом потврђене код старијих писаца, али су данас напуштене за љубав облика на -ички. Слично томе али обрнуто, И. Грицкат је констатовала (нав. д., стр. 221) да „необично делују“ придеви иронички, класички, комички, панички, пластички, романтички, трагички, хистерички и други које је нашла у Матешихевом

обратном речнику, а уместо којих су данас остали у употреби само облици на -ичан.

Враћајући се на питање од кога смо започели ово разматрање, морамо рећи да РМС даје само облике ћирилички (с два акцента) и латинички, а једнако је и у Правописном речнику из 1960. У пракси, међутим, бар су исто толико уобичајени и облици ћирилични (ћирилични текст, ћирилично издање, ћирилична верзија и сл.) односно латинични. Будући да су оба придева несумњиво односна а не описна (не постоји облик на -ичан, не може се рећи *Ово издање је врло ћирилично и сл.), јасно је да и ови парови спадају у ред истозначних, нефункционалних дублета типа воденички = воденични. Отуда закључак да су оба облика прихватљива, али да предност треба дати суфиксу -ички, с обзиром на његову примарну функцију грађења односних придева.

* * *

Нацрт одлуке бр. 47 припремио је Иван Клајн, председник Одбора, и он је, с мањим дотеривањем, прихваћен на осмој годишњој седници Одбора за стандардизацију српског језика одржаној 18. фебруара 2005. године.

ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ НАЗИВА МИНИСТАРСТАВА

Реаговање Одбора за стандардизацију српској језика

На два састанка (25. и 30. августа 2006. године) одржана у Институту за српски језик САНУ покренута је, између решавања осталих језичких ситуација, и иницијатива за боља решења назива министарстава.

На састанку одржаном 12. 9. 2006. године, такође у Институту за српски језик САНУ, на коме су били присутни чланови Одбора и његових комисија, те директор Института, одређеније се о овоме питању говорило. Сви су се сложили с тим да су потребна боља решења – стилски уједначенија, језички и прагматички примеренија ономе што ти називи представљају, чиме се лакше могу одредити и препознати.

Договорено је да се сачини посебна одлука о томе и што хитније достави Влади и њеним ресорима како би се та решења уградила у евентуалне промене закона о министарствима и закона о Влади.

Предлог

Предлажемо промену следећих назива министарстава:

1. Министарство унутрашњих послова;
2. Министарство финансија;
3. Министарство правде;
4. Министарство за државну управу и локалну самоуправу;
5. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде;
6. Министарство привреде;
7. Министарство рударства и енергетике;
8. Министарство за капиталне инвестиције;
9. Министарство трговине, туризма и услуга;
10. Министарство рада, запошљавања и социјалне политике;
11. Министарство науке и заштите животне средине;
12. Министарство просвете и спорта;
13. Министарство културе;

14. Министарство здравља;
15. Министарство вера;
16. Министарство спољних послова;
17. Министарство одбране;

у:

1. Министарство за унутрашње послове;
2. Министарство за финансије;
3. Министарство за правду (боље: за *правосуђе!*);
4. Министарство за државну управу и самоуправу;
5. Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду;
6. Министарство за привреду;
7. Министарство за рударство и енергетику;
8. Министарство за капиталне инвестиције;
9. Министарство за трговину, туризам и услуге;
10. Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику;
11. Министарство за науку и заштиту животне средине;
12. Министарство за просвету и спорт (није лоше ни: **Министарство за образовање!**);
13. Министарство за културу и медије;
14. Министарство за здравство;
15. Министарство за верске послове;
16. Министарство за спољне послове;
17. Министарство за војна питања.

Аналогно датим предлозима, могу се решити и називи евентуалних нових министарстава.

Образложење

У српском језичком стандарду постоје два модела којима се може исказати сложени назив установе, државних институција, стручних удружења и друштава, као и уопште *припадности, порекла, тицања, намене, циља*.

Први модел је с ГЕНИТИВОМ БЕЗ ПРЕДЛОГА, што је свесловенска одлика, а њиме се казује оно чега се тиче, на шта се односи појам означен речју од које он зависи. У највећој описној, па и нормативној граматици, академика Михаила Стевановића – *Савремени српскохрватски језик II, Граматички системи и књижевнојезичка норма, СИНТАКСА*, Научна књига, Београд, 1969, стр. 167–204, опширно се наводе значења генитива без предлога. Ту се каже и то да је „генитив по свом значењу најсложенији и по функцијама најобухватнији падеж“.

Наведени називи министарстава с генитивом казују оно чега се тиче, на шта се односи појам означен речју од које зависи. Истовремено, тиме се означава и то да неки појам припада некоме или нечему, да се дотиче нечег сродног по пореклу. Тако се, на пример, неко министарство *џиче ѝпросветџе и сџорџа, ѝриџада ѝпросветџи и сџорџу*, друго, опет, *џиче се кулџуре, ѝравде, здравља (здравствва?), науке и зашџиџџе живџџне средине*, односно *ѝриџада џоџе*. Како је већ речено, тај модел по свом значењу – најсложенији је, а по функцијама – најобухватнији.

Модел с АКУЗАТИВОМ + предлог ЗА такође је опширно описан у поминутој Стевановићевој граматичи (стр. 411—418). И он има бројна значења, а најуопштеније може се рећи да казује *каџе, односно чему је неџџо намењено или усмерено*. Суженост конструкције акузатив + предлог ЗА у називу министарстава истиче њихово *вођење, руковођење, уѝрављање* одређеним ресором на основу датих овлашћења – струком, делатности, надлежности, подручјем деловања, органом државне управе с министром на челу, а све ради успостављања система (хијерархије) – субординације, потчињености, контроле, надзора. Постоје и другачији процеси – *децентралџзације, демократџзације и деџолиџзације*, којима поједина министарства преносе део својих овлашћења на ниже органе локалне самоуправе и локалне управе, па се на тај начин и сама министарства демократџзују. Министарство просвете и спорта, рецимо, има *школске уѝраве* као организационе јединице и службе у свом седишту, којима се део овлашћења преноси на локалну заједницу, а стручне послове поверило је заводима за унапређивање васпитања и образовања и стандард и квалитет.

Овај опширнији приказ прегледа оба модела послужио је да препоручимо АКУЗАТИВ + предлог ЗА као боље решење за назив министарстава од решења ГЕНИТИВ БЕЗ ПРЕДЛОГА. У том смислу настојали смо да урадимо стилске поправке и дотеривања, не прежући ни од прагматичности језичког исказа којим се постиже уједно и квалитетнија језичка оствареност.

Нацрт текста одлуке сачинио је Јован Вуксановић, секретар Одбора. Нацрт је дотеран и прихваћен на 5. седници Комисије бр. 7, одржаној 17. 10. 2006. године и усвојен као Одлука бр. 53.

Седници су присуствовали чланови Комисије: Иван Клајн, Слободан Реметић, Драго Ђупић, Милорад Дешић, Јован Вуксановић и Милан Ташић, члан Комисије бр. 8.

О СЛУЖБЕНОМ ЈЕЗИКУ И ПИСМУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Припреме за коначну верзију текста новог устава Републике Србије трајале су доста дуго, али нацрт Устава никада није био на јавној расправи. Не улазећи у друге одредбе Устава, сматрамо да је пропуштена прилика да се одредбе о језику и писму дефинишу на дуге стазе.

Поводом уставних одредаба о језику, Одбор за стандардизацију српског језика обратио се Влади Републике Србије први пут Одлуком бр. 34 још у фебруару 2003. године. У међувремену, 2004. године, Влада Републике Србије је на свом веб-сајту објавила Нацрт Устава Републике Србије, у коме је члан 10 гласио:

„У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Националне мањине имају право на службену употребу свог језика и писма, у складу са органским законом.“

Оваква формулација није била добра и из ње се види да предлагач није уважио ниједну напомену из Одлуке бр. 34 Одбора за стандардизацију. У коначној верзији Устава, срећом, она је измењена и сада гласи:

„У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава.“

Суштински, ова одредба Устава одражава мишљење стручњака за језик окупљених у Одбору за стандардизацију српског језика. Ипак, у складу са својим ранијим препорукама, Одбор за стандардизацију српског језика сматра да је овај члан Устава требало да гласи:

„У Републици Србији службени језик је српски а писмо ћирилица.

Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава.“

* * *

У складу с новим уставом треба донети и нови *Закон о службеној употреби језика*, те молимо Владу Републике Србије и Скупштину Србије да

неизоставно укључе у његову израду и Одбор за стандардизацију српског језика, као тело које је најпозваније да води бригу о српском језичком стандарду.

Најважније је да службени језик, српски, с матичним писмом, ћирилицом, убудуће не изостаје ни из једног вида службене употребе. Међутим, у њој ће се наћи и домаћи мањински језици, чији положај треба уредити у складу с највишим цензусом у међународној заједници (8–10% мањинског становништва на одређеном подручју цензус је у скандинавским земљама), али и страни језици, светски и други, нпр. у међународним уговорима и у дипломатској комуникацији, где је неретко реч о службеној, а не само о јавној и нејавној употреби језика.

Друштвена брига о језичком стандарду назива се, у науци и изван ње, језичком политиком (која може имати и шире поље деловања од оног обележеног језичким стандардом, нпр. истраживање дијалеката и урбаних супстандардних говора као облика заштите културне баштине), а она укључује језичко планирање и језичко нормирање. Наравно, језичка политика не може бити само стручно и научно питање него мора бити и питање опште (државне) културне, просветне и научне политике у најширем смислу, па нпр. и политике у саобраћају, трговини и туризму. На то нас упућују и правила игре међународне стандарднојезичке заједнице и њених органа, нпр. Међународне стандардизацијске организације / International Organization of Standardization, чије је седиште у Женеви; реч је о агенцији ОУН, с којом, не само у језичком погледу, сарађује Савезни завод за стандардизацију. Пошто је српски језик вишедржавни језик — нужна је тесна стручна (и не само стручна) сарадња с лингвистима и научним телима у Републици Српској и Црној Гори. Такву сарадњу имају, на пример, државе немачког стандардног језика у Европи (Немачка, Аустрија и Швајцарска).

Приликом доношења Закона о службеној употреби језика и писма треба водити рачуна и о следећим чињеницама, на које је Одбор за стандардизацију указивао и у Одлуци бр. 34:

Ако на згради Америчке амбасаде у Београду стоје две плоче, на левој страни АМЕРИЧКА АМБАСАДА а на десној AMERICAN EMBASSY, онда први испис указује на службени језик наше државе, а други на службену употребу енглеског језика у САД, која, с домаћег становишта, може бити виђена као јавна употреба страног језика. Та употреба нарочито је жива у школском систему, који се одликује службеном и јавном употребом већег броја језика, с тим што није лако разлучити службену од јавне употребе.

Ако на аутопуту кроз Србију често видимо ознаку IZLAZ (латиницом), а никад не видимо ИЗЛАЗ (ћирилицом), лево или горе, нити ЕХИТ, десно или доле, онда је посреди неспровођење уставних одредаба и одредаба Закона о службеној употреби језика и писма, као и сведочанство о народном самопо-

рицању (дезидентификацији) и небризи о туристичкој привреди и комуникацији са странцима уопште. Ако на плочи стоји НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ напоредо са NATIONAL BANK OF SERBIA, као што на новчаницама поред ДИНАР(А) стоји и DINAR(А), онда је ту реч о разборитој језичкој и азбучној политици, коју треба уредити законом. Сличан је позитиван случај испис језика на Градској библиотеци у Суботици, на чијој плочи, на улазу, стоје исписи усклађени са Законом: ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА / VÁROSÍ KÖNYVTÁR / GRADSKA BIBLIOTEKA. Ту се, поред српскога, службеног језика у Србији, налазе и исписи на мађарском и хрватском језику. У ствари, српски језик, са ћирилицом, може се, и мора, исказати као неизоставна обавеза, која произлази из устава, па јој није нужно законско уређивање, док је за положај других језика, домаћих и страних, нужно законско уређивање.

Кад је реч о језицима домаћих националних мањина и етничких заједница, нужно је, с једне стране, уважавати међународне конвенције и стандарде, а, с друге стране, неопходно је понашати се у складу с Повешом о људским и мањинским правима и грађанским слободама и Законом о мањинама. Заправо, биће нужно донети одговарајући закон или можда више закона (нпр. у просвети, култури, саобраћају и локалној самоуправи). Биће неопходно увести и цензус који мањинске језике на појединим подручјима (општинама) аутоматски уводи у службену употребу, независно од локалних прописа и односа снага у локалној самоуправи, тако да ниједна општинска власт не може заобићи оно што је законски пропис, без обзира на то да ли се у њеним извршним органима налазе и представници мањинских етничких и језичких заједница, националних мањина и етничких група, односно националних и етничких заједница, како се често говори.

* * *

Нацрт ове одлуке припремили су Радојко Гачевић и Милан Тасић, а разматрана је на састанку Комисије бр. 7 З. 11. 2006. и 23. 1. 2007, када је усаглашен коначни текст, који је као Одлука бр. 56 усвојен на X седници Одбора за стандардизацију српског језика, одржаној 22. 3. 2007. године.

КАКО ИМЕНОВАТИ ЗАНИМАЊА И ТИТУЛЕ ЖЕНСКИХ ОСОБА

Питање које се у јавној и друштвено-политичкој комуникацији поставља јесте: када и на који начин именовати занимања, звања, титуле, функције, достојанства и сл. када је реч о женским особама. Ово се исказује као потреба особито онда када је неопходно означити да је носилац датог звања женска особа. Међутим, питање се испољава не само као прагматички, већ, посебно, као граматичко-лингвистички проблем, особито онда када се именовање жене као носиоца датог занимања, титуле и сл. врши творбеним поступком преобликовања именице граматичког мушког рода у женски граматички род (*професор* : *професор+ица* и сл.).

Сходно томе ваља размотрити:

- (1) какве су граматичко-творбене могућности образовања именица типа *nomina agentis* као језичког знака за обележавање и разликовање особа природног женског рода од одговарајућих облика именица мушког рода, те
- (2) какве су релевантне друштвено-социолошке потребе за таквим разликовањем и именовањем.

А. Граматичко-семантички аспект:

(1) У речничкој литератури (не само српског језика) именице којима се региструју занимања (титуле, функције, достојанства) и сл. по правилу се наводе у облику мушког граматичког рода¹; на тај начин се, међутим, казује само то како гласи *име* датог ентитета, али не и одредба према природном полу (нпр. „Школа за ученике у привреди“; „*Кубац* је увек у праву“, „*Аушори*, *лекџори* и *корекџори* обликују текстове у дневној штампи“ – једнако се односи и на мушку као и на женску особу или на обоје, тј. граматички облик именице је у погледу означавања полне разлике немаркиран, неутралан²).

¹ Изузетак су, дакако, „двородне“ именице типа: *муштерија*, *кукавица*, *џијаница*, *издајница* (тј. именице на *-а* у ном. јд. што је, начелно, својствено именицама граматичког ж. рода), а које се једнако односе и на мушка и женска бића (исп. „он/она је наша муштерија“ и сл.

² У речницима се облици женског рода дефинишу по систему типа: „**наставница** = „женска особа **наставник**“ што, дакако, не значи да се речју „наставник“ у дефиницији казује да је „настав-

(2) Међутим, ако је именица употребљена у значењској опозицији према особи или особама женског пола, граматички облик мушког рода је маркиран, тј. означава мушку особу (нпр. „Ученик мора да буде пажљив према ученицама“; „Кошаркаши нису бољи од кошаркашица“; „Један пошланик се обратио посланицама“).

(3) За казивање да је носилац занимања (титуле и др.) женска особа, облик именице се, начелно, употребљава у граматичком облику женског рода (нпр. „Б. Б. је и велика заштитница животиња“; „Докторка није хтела да прегледа болесницу“) – увек кад је такво разликовање значењски релевантно.

(4) За творбу именица ж. рода најфреквентнији су суфикси *-ица* и *-ка*. У неким случајевима они се испољавају и као конкурентски: *професорица* – *професорка*, *докторица* – *докторка*, *сикерица* – *сикерка*, *водишељица* – *водишељка* итд.

У другим случајевима, алтернирају суфикси *-ица* и *-(к)иња*: *мојорискиња/-ица*, *аутомобилисткиња/-ица*, *сјорискиња/-ица* итд., при чему се обе форме могу осећати као обичне или се само једна од њих осећа обичнијом (овде наведени облици са *-ица* у нашој средини звуче чак необично).

Велики број именица овога типа заправо се реализује само наставком *-(к)иња*, као: *рођакиња*, *земљакиња*, *јунакиња*, *црнкиња*, *Српкиња* итд.

Други суфикси, попути *-уша* (девер – *деврјуша*; простак – *просјакуша*; дивљак – *дивљакуша*); *-инка* (*кафеџинка*, *механџинка* и др. немају већу опозиционо-дистинктивну распрострањеност ове врсте.

(5) Образовања именица женског рода немају увек ни једнаку комуникативно-семантичку вредност; за разлику од *студенткиња*, *новинарка*, *слушајтељка*, *професорка*, *јавница* комуникацијски су нераспрострањене: **фојографкиња*, **филолошкиња*, **етинолошкиња*, **командантица*, **инжињерка*, **руководитељка*, **психологичарка*, док би се као семантички ограничене могле означити именице попут: *филозофичарка*, *биологичарка*, *теографичарка*, *математичарка* и сл. (уходане, али поглавито – у ђачком жаргону, а са значењем – *наставница* (датог предмета)³).

ница“ мушка особа, већ да је реч о занимању, звању и сл. које се зове „наставник“. С друге стране одредницом „наставник“ (м. р.) не казује се да је посреди „мушка особа“ већ „особа која се бави наставом“, при чему је именица неутрална у погледу обележавања природног (мушког) рода. Унеколико је, дакле, сувишно наводити титуле у облику женског рода, што је, рецимо, учињено с потписима рекламних фотографија „кандидаткиња“ за посланике Демократске странке на којима је писало: „Др Јагода Јорга, лекар, професорка универзитета“, или „Александра Дабижић дипломирана историјарка уметности“, иако је већ и на основу фотографије јасно да је реч о женској особи датог занимања.

³ Ови облици ж. рода су изведени стандардним суфиксом *-ка* али од нестандардне именичке форме м. рода – *филозофичар*, *биологичар* и сл. који су начињени аналогично према регуларним облицима *филозоф*, *биолог* и др. и употребљавају се у ђачком жаргону у значење – *наставник*, *професор* (филозофије, биологије).

Б. Социолингвистички аспект:

(1) У друштвеној пракси функционишу занимања (титуле, достојанства и сл.) која се, по природи ствари или услед датих (друштвених) околности, махом односе на мушке особе, као: *боксер, њаџријарх, ђакон, (наг)бискуј, џросац, џоложајник, рудар, џобција, миџраљезац, човекољубац, удварач, младожења, куџац, родољуб* и сл., па отуда за њих у језику нема паралелних форми женског рода⁴.

Уколико би се оваква значења могла односити и на женске особе, то би се морало исказати одређеним детерминативом (именицом) граматичког облика ж. рода, као: „*жена боксер*“ (можда **боксерка*, али свакако не **боксерџа*) или исказом типа „*Марија је боксер*“ сл.

(2) Обрнуто, за занимања (титуле, достојанства и сл.) чији носиоци не могу бити мушка, већ искључиво, или обично, женска лица, као: *бабица, џородиља, дојкиња, мајка, џрудница, (медицинска) сесџра, џримаља, сџриџиџеџа, хосџеса, курџизана, сџонзоруша, џраља, џлеџиља, серверка* и др. – напоредних облика мушког рода начелно нема.

Уколико се у неким околностима оваква значења могу односити на мушка лица, граматички облик одговарајуће именице остаје у женском роду (нпр. „Петар је силом прилика морао бити *бабица*“; „Професор је био *мајка* за ђаке“, „Он неће да буде *сџонзоруша*“).

(3) С обзиром на ту дистинкцију (поделу према роду), очекивало би се и да језички систем доследније остварује употребу двојакних регуларних форми за обележавање мушких и женских носилаца професионалних активности или друштвених одговорности.

Језичка пракса, међутим, показује да таквих, напоредних граматичких облика нема увек или да они као стандардни облици не функционишу увек регуларно; према „мушком“ облику – *академик, судџа, џсихолоџ, кардиолоџ, хирурџ, монарх, суверен, књиџар, археолоџ, меџеоролоџ, механичар, диџломаџа, (фоџо)модел, социолоџ, архџиџекџа* и сл. творбени потенцијал махом не(радо) прихвата „женске“ облике: **судџница / *судџџка / *сутџкиња, *пси-холоџџа / *псиолоџџиња / *псиолоџџкиња, *кардиолоџџкиња, *хирурџџа* и др.⁵ Томе се супротставља принцип „убичајене норме“, тј. језичке фреквенције и употребне вредности.

Језичка пракса указује и на то да употреба женског рода за занимања и титуле жена не иде у корак са социолошком и културно-политичким раз-витком друштвене стварности, да језик такве промене недовољно прати и не налази увек решења у прилог чињеници да у савременом друштву жене за-узимају све више позиције које су махом биле предодређене за мушкарце.

⁴ Код Стерије постоји реч *родољубџице*, што звучи извештачено.

⁵ Знаком (*) означили смо облике за које сматрамо да немају већу проходност у језичкој комуникацији.

Постоји отуда мишљење да се именовањем занимања и титула женских особа која се казују обликом мушког рода заправо игнорише чињеница да и женске особе обављају многе „мушке“ дужности и функције, те да се запостављање именовања таквих функција облицима „женских“ (граматичких) форми може разумети и као својеврстани одраз „мушког шовинизма“.⁶

Задатак лингвиста није да измишљају нове речи према политичком поруцима него да речи описују и објашњавају, а када се лингвисти баве нормативним питањима, њихов задатак је да дају препоруку о нормативној прихватљивости појединих речи које већ постоје, али које треба да буду оцењене са становишта актуелне књижевнојезичке норме. То важи и за именице које се односе на занимања и звања лица женског пола. Треба, дакле, препустити пре свега спонтаној говорној пракси стварање посебних назива за занимања и звања која се односе на особе женског пола, а лингвистима и меродавним лингвистичким институцијама треба препустити оцену нормативне ваљаности створених речи. Ту треба разматрати сваку реч понаособ, а не давати начелна правила о стварању нових, политички подобних речи.

При томе ваља имати у виду да је од потребе да се обликом именице истакне пол њоме означеног лица (нпр. *Ту су и сџугенџи и сџугенџикуће*) не мање важна потреба да постоји и могућност употребе општег назива без обзира на пол лица њиме означеног лица (нпр. *Сџугенџи имају и љрава и оба-везе*). У историји српског и других словенских језика ту функцију општег назива добиле су именице мушког рода, што је граматичка чињеница коју не треба политизовати.

Реч је о процесу и о потреби, али и о способности језичког система да остварује своје творбене могућности, што се затим у нормативној лингвистици оцењује с више становишта (системска регуларност, језичка пракса, економичност, прецизност итд.)⁷. Све друго представљало би исхитрен поступак који не би био далеко од насиља над језиком.

Коментар

Лексичко-творбене прилике у српском језику указују на два типа означавања мушких/женских особа као носилаца датих професија или звања:

⁶ У том светлу индикативна је расправа проф. др Свенке Савић, *Žena sakrivena jezikom medija, kodeks neseksističke upotrebe jezika*, изд. Футура публикације, стр. 3–47.

⁷ Исп. И. Клајн: „Чак и кад се женски облик нађе, језик је често сувише тром да би га проширио на све случајеве где је потребан“ (С. Савић, *Žena sakrivena jezikom medija*, стр. 9.). М. Ивић: „Нама данас треба много више ‘парњачких’ лексичких образовања како бисмо, где је то заиста умесно, избором ‘женске’ именичке форме, на граматички најприхватљивији начин, неку дату женску особу именovali по њеној професионалној ангажованости. Једино питање које се ту поставља гласи: да ли бисмо морали посебно настојати на томе да се процес попуњавања вокабулара у том конкретном детаљу што брже и што темељније обави?“ (*О зеленом коњу, XX век*, Београд, 1995, 151).

1. немотивисани тип који кореном (аутохтоним склопом) речи означава природну поделу према роду, као: *мајка – оцац; син – кћи; браћ – сестра; ђакон, ѿој, бабица, дојиља* и др. и

2. мотивисани тип, који је изведен творбеним путем од граматичког облика мушког рода суфиксима за обележавање женских особа: *учићель-ица, аућор-ка/-ица/-киња, ѿесник-иња* и др.

3. У језичкој пракси, међутим, немамо увек једнаке напоредне облике за женска занимања, титуле и сл.; у неким случајевима или изостаје одговарајући облик, или се своди на једну творбену опцију, док се у другим случајевима јављају дублетне форме, као: *ѿрофесорка / ѿрофесорица; докћорка / докћорица, сѿисаћелька / сѿисаћельица, аућорка / аућорица* и др. При томе се, зависно од контекста, могу у неким случајевима реализовати неједнака денотативна (понекад негативна) значења (исп. *секретшарица* (директора) : *секретшарка* (за спољне послове, нпр. у САД); *ѿријаћельица* (блиска ѿознаница, али и љубавница) и др.

Језичка пракса сугерише и следеће:

(1) Од већине именица мушког рода са завршним формантом *-ац* (као: *куѿац, ѿисац, ѿодлац, ѿросац, сѿрелац, мешалац, очевидац, среброљубац, родољубац, човекољубац, женољубац, власѿодржац, црвенокожац, оѿераѿи-вац, креаѿивац* и др.) не граде се, или се ретко граде форме женског рода, мада се потенцијално могу конструисати (као: **очевићкиња, *креаѿивка* и др.), мада без веће примењиве вредности и језичке валидности (граматичари овакве творевине заправо сматрају неприхватљивим).

(2) Именице м. рода са завршним елементом *-јац*, међутим, лакше могу формирати облике ж. рода (као: *полицајац – ѿолицајка, обавештајац – обавештајка, олимпијац – олимпијка*), мада, рекло би се, такође не увек с најбољом стандарднојезичком легитимацијом (исп. *партијац – *ѿарѿијка, пешадинац – *ѿешадинка, свињогојац – *свињоѿојка* и сл.).

(3) Од именица м. рода са завршним *-лац* (*вршилац, слушалац, руководилац, криминалац* и др.) махом се не граде форме ж. рода; неке се, међутим, могу изводити од именица м. рода на *-ћель* (као: *читалац – чићаћелька / чићаћельица; тужилац – ѿужаћелька / ѿужаћельица; бранилац – бранићелька / бранићельица; добротинитељ – добротинићелька; посетилац – *ѿосећићелька / *ѿосећићель-ица; измиритељ – *измирићелька, створитељ – *сѿворићелька* и др.).

(4) Неке именице м. рода са завршетком на *-ћель*, зависно од значења, махом не граде облике женског рода (нпр. од: *(ѿо)крсѿићель, Сѿасићель, Сѿворићель, исѿоведићель, жићель, вероучићель, родићель, редићель* и сл.), мада знатан број именица мушког рода с тим наставком може послужити регуларно или потенцијално као творбена основа за творбу именица женског рода (исп. *градитељ – ѿрадићелька; извешћићель – извешћићелька; тужитељ*

– *шужителка* / *шужителница*; *тешител* – *тешителка*; *равнатељ* – *равнатељка*; *списатељ* *списатељка*; (ређе пак) *редитељ* – *редитељка*, *вероучитељка* и др.).

(5) Именице м. рода са завршним сегментом *-ач* (*числач*, *куйач*, *ћевач*, *добављач*, *забављач*, *ћредузимач*, *ићрач*, *избирач*, *васићтач*, *косач*) пружају знатне могућности за образовање напоредних форми ж. рода (као: *куйачица*, *числачица*, *сакуйљачица*, *васићтачица*, *косачица*⁸ и др.), али не и од именица м. рода попут: *ложач*, *ћумач*, *удварач*, *слушач*, *ћосмаћрач*, *бројач* и др.

(6) Именице м. рода са завршетком на *-ар* (*секретћар*, *мандаћар*, *канцелар*, *ћекар*, *млекар*, *сћанар*, *морнар*, *крмар*, *калемар*, *ћилимар* и др.) граде се им. ж. рода наставком *-ица* (*млекарица*, *секретћарица*) или (само) наставком *-ка* (*млекарка*, *сћанарка*, *министћарка*, *секретћарка*, *канцеларка* (с одрећеним дистинктивним значењем према облицима на *-ица*), али не: **рибарка*, **морнарка* или **морнарица*⁹ и сл.

(7) Од им. м. р. са завршним *-ик* (*ћариник*, *каћолик*, *ћравник*, *којљаник*, *војник*, *државник*, *доћисник*, *ћосланик*, *ћредседник*, *ћравник* и др.) граде се или се не граде облици ж. рода; од неких су сасвим уобичајени (као: *католик* – *каћоликиња*, *посланик* – *ћосланица*, *ћредседник* – *ћредседница*, *ћравник* – *ћравница*), а од неких је то тешко или једва могуће (нпр. од м. р. *којљаник*, *војник*, *државник*), док неки облици указују на евентуалне разлике у значењу (исп. – *доћисница*, *ћосланица* и сл.).

(8) Значајан и готово непремостив проблем творбе „женских“ облика представљају неке именице страног порекла, особито оне које се у м. роду завршавају на *-лоћ*, у мањем облику и оне (па и неке нашег порекла) именице које се завршавају на *-ик*, такве као: *ћедаћоћ*, *оћториноларинћолоћ*, *ћеолоћ*, *демаћоћ*, *биолоћ*, *археолоћ*, *музеолоћ*, *ћинеколоћ*, *кардиолоћ*, *ћфармаколоћ*, *музиколоћ*, односно: *академик*, *бољшевик*, *неурасћеник*, *ћеник*, *којљаник*, *коњаник*, *ћоложајник* и др.

Покушаји да се репертоар женских облика надопуни облицима попут **ћедаћошкиња*, **ћедаћоћиња*, **ћсихолошкиња*, **ћсихолоћиња*, **музиколоћиња* и сл. немају валидну вредност, док се од неких им. м. рода, као *којљаник*, *неурасћеник*, *бољшевик*, *коњаник* и сл. готово и не могу успостављати и напоредни облици ж. рода, а да то не буде усиљено форсирање без системске ваљаности у језику.

⁸ Данас – *косачица* махом означава уређај (машину) за кошење, а не женску особу која коси. Исто се може запазити и у другим приликама, ако је, развојем нове технологије значење мањег радника/раднице замењено значењем уређаја, машине и сл.

⁹ *Доћисница* = 1. поштанска карта, а у новије време и 2. женска особа новинар-дописник; *ћосланица* = 1. службена ћорука црквеноћ/државноћ ћоћлавара, а у новије време и 2. женска особа (народни) посланик (нпр. у парламенту).

* * *

Ваља, међутим, нагласити да овај материјал не обухвата најпотпуније преглед и анализу стања ствари. Приказан је, заправо, илустративни, а не свеобухватни скуп модела језичког творбеног система ове врсте. Потпунији преглед регуларних и потенцијалних могућности захтева комплетније истраживање, узимање у обзир свих творбених елемената, што се овом приликом не чини. Оно што се на основу наведенога ипак може закључити јесте – да језик не пружа увек (очекиване) могућности за творбу именичких облика женског (или и мушког) рода, али и да, с друге стране, постоји језички потенцијал који, на основу постојећих модела, реално омогућава новотворевине, мада је потенцијал језика знатно већи од онога што сам језик на основу њега практично прихвата и (може да) реализује.

А једна од „штета“ неискоришћеног потенцијала језика проистиче и из недовољне језичке „прилагођености“ потребама, а испољава се не само у творби, већ и у синтаксичким, особито конгруенцијским околностима, поготово таквима које несистемски имплицирају облик субјекта у мушком роду, а предикат у женском, попут: **Посетила ме је доктор*; **Јавила се слушалац*; **Председник је рекла*, и сл.

Сличан проблем испољава се и у непосредном обраћању женској особи титулом у мушком роду (**Ви сте, докторе, љубазна*; *Познати лингвиста је рекла* и сл.), што је логички и језички неодрживо, а стилски рогобатно.

У језичкој пракси, у таквим случајевима функционишу следећа решења: (а) најприродније: успостављањем регуларне граматичке форме женског рода („*Посетила ме је докторка*“) или се (б) појам жене наводи у мушком роду с допунском одредбом (именицом) у женском роду („*Посетила ме је докторка*“; „*Наша колеџница доктор ће одржати предавање*“), односно (в) конструкцијом: жена + именица у мушком роду („*Она је жена митраљезац*“), што, међутим, сем у првом наведеном случају, није увек у складу с језичком логиком и лепотом изражавања.

Већ смо истакли, а овде поново наглашавамо, да се именицама м. рода начелно само именује лексички ниво занимање (титула, функција и сл.), дакле, форма мушког рода, по правилу, не значи мушку особу. Тако ваља разумети и примере (узете из *Полиџике*): „*На Бемус из Беча стиже грађа и редакторка* – Београђанка Наташа Вељковић“ (није речено *грађа* и *редакторка*) или: „*Брижит Бардо је познатија као заљубљеник и заштитник животиња*“ (није казано: *заљубљеница* и *заштитница*), јер је посреди номенклатурна функција речи, а не ознака рода.

Дакако, кад се саопштење селективно односи на женске особе, граматичка форма именице ж. рода је не само оправдана већ и неминовна, као у: „*Ђани Версаче успео је да менаџерке увуче у шортсе*.“

И, најзад, још две напомене:

(1) Граматички облик женског рода може, у односу на „неутрални“ облик м. рода, бити, у неким случајевима, функционално и семантички недовољно селективан. Наиме, исказ типа „Леила Руждић је најбоља међу *йолиџичаркама*“ може да значи да је реч о особи која је, као таква (политичарка), најбоља међу женама које се баве политиком, насупрот исказу – „најбоља је међу *йолиџичарима*“ – што, начелно, има опште значење, односи се на све (и мушкарце и жене) који се баве политиком.

(2) Граматички недостатак облика ж. рода огледа се и у томе што од њега није могуће начинити односни придев (наставцима *-ски*, *-чки*, *-шки* и др.), па отуда и нема облика као **йсихолоџињ-ски* (< *йсихолоџиња*), ни **наставнич-ски* (< *наставница*) и др.

* * *

Нацрт ове одлуке припремио је Егон Фекете, а разматрана је на састанку Комисије бр. 7 З. 11. 2006. и 23. 1. 2007, када је усаглашен коначни текст.

ЈЕЗИК РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Родно диференцирани језик и граматичка категорија рода у српском језику

Уводне напомене

Одбор за стандардизацију српског језика је до сада расправљао и званично реаговао на питања која су се односила на *називе занимања женских особа* – одлука бр. 57: *Како именовати занимања и тијешуле женских особа* (Сјиси Одбора за стандардизацију, X, 2008, с. 98–104). О томе постоје појединачни прилози српских лингвиста (Ковачевић, Клајн, Бугарски, С. Савић и др.). Овом приликом истиче се потреба за прецизнијом препоруком и ставовима како би се избегла банализација језичке теорије – да се због присуства или одсуства неке граматичке категорије може закључити о присуству или одсуству неке равноправности или дискриминације у језику.

Образложење

1. Поглед на свет, систем културе или друштвени систем нису условљени пуким постојањем или непостојањем одређених граматичких категорија, те се они стога не могу ни мењати њиховим увођењем или инсистирањем на доследности њихове употребе. Став да је само *родно диференциран језик – језик родне равноправности*, те да *јенеричка употреба мушкој граматичкој рода, или јрешјосјавка да је јаква употреба аутоматски „родно неутрална“, нарушава ју равноправност*, представља управо банализацију лингвистичке теорије зато што савремена лингвистика сматра да се на основу присуства или одсуства неке граматичке категорије не може закључивати о присуству или одсуству претпостављене одговарајуће логичке категорије, нити пак о ванјезичкој стварности.

2. Такође, став да је само *родно диференциран језик – језик родне равноправности* подразумева да језици који не познају граматичку категорију рода нису или не могу бити језици родне равноправности. Тиме се, имплицитно,

дискриминишу говорници оних језика који не поседују одговарајуће граматичке категорије, попут енглеског језика. А управо је на англосаксонском говорном подручју питање родне равноправности у језику решено на сасвим другачији начин – потпуном неутрализацијом обележја рода у ретким случајевима где се оно јавља: на пример, уместо *chairman* препоручује се коришћење *chairperson*, а уместо *policeman* – *police officer*. Ово имплицира постојање друкчијег става у оквиру теорије родне равноправности, потпуно супротног оном који се шири у нашој јавности, а то је став да се родна равноправност заправо обезбеђује употребом родно неутралних облика, док инсистирање на обележавању пола у контексту у коме је тај податак ирелевантан може указивати на дискриминацију.

3. Родна неутралност генеричког мушког рода у српском језику није *ирејџосџавка*, већ лингвистичка чињеница: граматички и природни род именица у српском језику нису идентични. Граматике српског језика у званичној употреби кажу да именице које значе врсту, звање или занимање означавају бића оба пола (*човек/људи, њас, њолуб, њисац, судија...*). Стога тврдња да употреба генеричког мушког рода угрожава права жена бива у нескладу са важећим ставом лингвистичке науке. И не само то – оваква би тврдња подразумевала да су готово сви законодавни акти Републике Србије, почев од Устава, – родно дискриминаторски, јер се у њима не користе доследно облици женског рода. И у самом Закону о равноправности полова користи се генерички мушки род (*сведок, њослодавац...*). Притом, Закон о равноправности полова, сасвим у складу са важећом граматиком српског језика, изричито каже: Термини којима су у овом закону означени њоложаји, њрофесије, односно занимања, изражени у њрамаџичком мушком роду, њодразумевају њприродни мушки и женски род лица на које се односе.

4. Граматичка категорија женског рода није једино средство за обезбеђивање *видљивосџи жена* у српском или било ком другом језику, нити пак може утицати на дискриминацију или равноправност жена. Равноправност не зависи од употребе појединих граматичких категорија, већ од контекста у коме су оне употребљене, односно – од значења целине текста. Чак и уз доследну употребу граматичке категорије женског рода могу се изражавати дискриминаторски ставови о женама (нпр. *Жене њолиџичари (њолиџичарке) несеџособне су за обављање одџворних њослова*). Такође, текстови у којима се не користи граматичка категорија женског рода могу садржати ставове који афирмишу родну равноправност. Позитиван пример представља превод Повеље Уједињених нација на српски језик. Повеља се залаже за сваки вид равноправности, па и за равноправност полова, али се у самом тексту користи синтагма *њрава човека*, а не тзв. родно осетљива синтагма *њрава мушкараца и жена* (уп. „унапређивање и подстицање поштовања права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик и веру“).

5. Стандардизација говора у званичној и јавној употреби може у одређеној мери подразумевати интервенцију у правцу слања пожељне политичке поруке. Међутим, **нормирање језика се не сме руководити искључиво принципом слања пожељне политичке поруке**, посебно када се то коси са увидима до којих је дошла званична наука о језику, или када би то значило нарушавање структуре датог језика, односно – било у нескладу са важећим граматичким и правописним нормама и добром језичком праксом. **Стога свака стандардизација говора у званичној и јавној употреби у Републици Србији мора најпре бити усклађена са постојећом нормом српскога језика.**

Препоруке и ставови Одбора за стандардизацију српског језика

- Облике женског рода за именице које значе професије треба употребљавати тамо где је њихова употреба у складу са постојећом нормом и добром језичком праксом. Када је реч о облицима женског рода за означавање професија који нису нормирани или уобичајени у језичкој пракси, исправно је користити генерички мушки род (нпр. *бораци, илоји, академик*), јер његова употреба никако не имплицира дискриминацију жена, већ подразумева свет о једнакој друштвеној (људској) вредности мушкарца и жене.
- Уколико је у датом контексту неопходно нагласити да је носилац функције женског рода, то се може обезбедити и другим језичким средствима или навођењем личног имена. Пример 1: *Прва жена космонаути Валентијина Терешкова летила је у космос.* Пример 2: *Генерални конзул Александра Ђорђевић задужена је за конзуларно подручје GK Frankfurt.* У првом примеру важно је у датом контексту нагласити пол, док је у другом примеру, управо због принципа родне равноправности, потпуно ирелевантно да ли је генерални конзул мушког или женског пола, а при том је *видљивости жена* већ обезбеђена навођењем личног имена конзула.
- Коришћење паралелних форми или навођење форме у мушком роду са ознаком за наставак у женском роду непотребно оптерећује реченицу, уз сасвим изгледну могућност њеног довођења до апсурда (*Сви љисувитни/љисувитне на овој љрослави били/биле су недовосмислено разочарани/разочаране* итд.), те их због тога не треба користити.

Нацрт текста одлуке сачинила је Софија Милорадовић, члан Одбора за стандардизацију српског језика. Нацрт је разматран на седници од 24. фебруара 2011. године и усвојен као одлука бр. 60.

Претходно је овај текст разматрало и усвојило Научно веће Института за српски језик САНУ.

О СТАТУСУ БОСАНСКОГ ИЛИ БОШЊАЧКОГ ЈЕЗИКА

Већ неколико година новинске странице пуне текстови о различитим питањима везаним за статус тзв. босанског језика, и то понајвише у Србији и Републици Српској. Тако читамо да „Бошњаци не разумеју српски језик“, да је у Новом Пазару и Пријеполу блокирано на стотине судских предмета због недостатка „преводаца на босански језик“ са српскога, да је „Министарство правде Србије објавило оглас за постављање сталних судских преводаца за босански језик“, да је министар просвете обећао да ће се на Државном универзитету у Новом Пазару вршити „обука за босански језик“, након које ће бити „додељени сертификати, који ће при запошљавању служити као доказ познавања босанског језика“, да ће ускоро „Србија добити шест судских тумача за босански језик“, да ђаци бошњачке националности у Републици Српској неће да прихвате књижице ни сведочанства у којима је језик назван „бошњачким“ а не „босанским“, итд. и томе слично.

Два су питања на које лингвистика мора дати одговор. Постоји ли „босански језик“ као језик различит од „српског језика“? Морају ли Срби употребљавати назив „босански језик“, на којем инсистирају Бошњаци?

Прво питање тиче се питања језичког идентитета. Од десет међународних докумената у којима се помиње статус језика увек се говори искључиво о језичким правима појединаца и припадника националних мањина. Нигде се не помињу језичка права народа, нити држава, а камоли да се прописује *право народа да свој језик назове својим именом*, а ни у једном од докумената не наводи се експлицитно када један језик треба сматрати посебним језиком, тј. не наводи се који су критеријуми идентитета једнога језика.

О идентитету једнога језика, о довољним разлозима за проглашење неког идиома за посебан језик, посредно се говори једино у *Европској повељи о регионалним или мањинским језицима*, где се у њеном члану 1, именованом као „Дефиниција“, а који је сав посвећен одређењу идентификације регионалних или мањинских језика, каже:

„За потребе ове повеље:

а) 'регионални или мањински језици' су језици који:

(i) су традиционално у употреби на одређеној територији једне државе од стране држављана те државе који чине бројчано мању групу од остатка становништва те државе и који су

(ii) **различити од званичног језика те државе**, што не укључује дијалекте званичног језика те државе или језике радника миграната“.

Из наведене се повеле имплицитно нужно закључује **да два или више идиома који се не разликују не моју лингвистички (научно) бићи посебни језици**, што ће рећи да један не може бити већински а други мањински. Ако се морају разликовати већински и мањински језик, онда је нужно да се не могу сматрати посебним језицима ни језици различитих народа у једној земљи који се међусобно лингвистички не разликују.

А за (не)исправност мишљења да су српски и тзв. босански различити језици и да се чак разликују толико да „Бошњаци не разумеју српски“, најбоље је навести ставове самих бошњачких лингвиста. А они су готово јединствени, унисони.

Кренимо од **Алије Исаковића**, који каже: „Између босанског, хрватског и српског језика нема суштинске разлике. У питању је само право народа да именује језик онако како га је традиционално именовано“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 17).

Исто мисли и **Мидхат Риђановић**: „Народ у БиХ говори једним језиком, који својим специфичностима одмах ’упада у уши’ свим људима изван наше земље. Он се сад зове тројако српски, хрватски и босански“ (Midhat Ridžanović, *Ridžanović o jeziku i još nekim stvarima iz Tamnog Vilajeta*, Sarajevo: autor, 2013, 41).

Ни мишљење **Ибрахима Чедића** готово да се не разликује од наведених: „У Босни и Херцеговини у службеној употреби су, дакле, босански, хрватски и српски језик. Сваки има своју норму и велику међусобну подударност. У међусобној комуникацији Бошњаци, Хрвати и Срби немају никаквих потешкоћа што често намеће питање да ли се заправо ради о једном језику са три назива, или су заиста три језика“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 65).

Ханка Вајзовић, пак, констатује да „споразумијевање није угрожено ни међу националним заједницама у БиХ нити међу појединцима као члановима тих заједница“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 139).

Још експлицитнији је у ставу о непостојању разлике **Џевад Јахић**, који каже: „Они који данас хоће да нађу одговор на питање постоји ли збиља тај босански језик, у принципу су спремни и да га ’признају’ ако им се докаже да постоји. Они лаичком методом хоће да виде у чему се тај језик разликује

од тобож 'различитих' српског и хрватског, или бившег ('неразликовног') српскохрватског и да се тада увјере у његово постојање, односно непостојање. (...) Ко зна по који пут у овој књизи понављамо оно што већ једном морамо запамтити: у нашим балканским приликама језик да би био језик не мора се обавезно битно разликовати од другог јер тај разликовни принцип није мјерило постојања, односно непостојања националних језика" (Dževad Jahić, *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora*, Сарајево, Лјилјан, 1999, 252).

Хаџем Хајдаревић и **Аида Кршо** написали су чак јединствен правописни и граматички приручник „босанског/хрватског/српског језика“, образлажући свој поступак следећим разлогом: „Босански језик, хрватски језик, српски језик имају исту основицу (источнохерцеговачки дијалекат новоштокавског типа). С обзиром на то, они су правописно и граматички врло блиски. Разлике постоје у лексци и акцентуацији. Морфолошке разлике су минималне, а на фонетском плану разлика нема, јер сва три стандарда имају исти вокалски и консонантски систем. Наведене чињенице потврђују се у свакодневној језичкој пракси. Говорници који употребљавају различите стандарднојезичке норме (босанску, хрватску или српску) одлично се разумију, а језик именују као босански језик, хрватски језик и српски језик“ (Наџем Хајдаревић, Аида Кршо, *Pravopisni priručnik bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika sa osnovama gramatike*, Сарајево: Institut za jezik, 2013, 21).

Сами бошњачки лингвисти, дакле, тврде да нема готово никаквих разлика између српског и тзв. босанског језика. Разлика је само у имену. А Бошњаци хоће да језик којим говоре зову „босански“, никако „бошњачки“. Ако се тај назив схвати као израз „симболичке“ а не комуникативне функције, онда треба подсетити да **ниједан народ не мора њихвајшии назив за језик који је у обичају код другої народа**. Не могу Словенци Србима наметати да језик којим говоре и Срби зову „словенски“ кад га Срби зову „словеначки“, нити Роми могу захтевати да језик који они зову „романи“ и Срби тако (а не „ромски“) зову, а да не говоримо о Енглезима, који свој језик зову „инглиш“, или Немцима, који га зову „дојч“ и сл. Из тих разлога захтевати од једног народа да језик другог народа у свом језику зову по диктату тог другог народа представља више него парадокс. Од назива „бошњачки народ“, који су Муслимани сами изабрали, *према њворбеним њправилима српскоїа језика, у српском језику и народу може се једино и искључиво најравишии назив бошњачки језик*, као што је речено и у првој одлуци Одбора од 13. фебруара 1998. године. То је посебно важно за Републику Српску, у чијем Уставу стоји: „Службени језици Републике Српске су: *језик српскоїа народа, језик хрвајскоїа народа и језик бошњачкоїа народа*“; према творбеним правилима српског језика од „српски народ“ изводи се еквивалентан назив „српски језик“, и од „хрватски народ“ изводи се еквивалентан назив „хрватски језик“, а од „бошњачки народ“ могуће је једино извести „бошњачки језик“, а никако није могуће извести назив „босански језик“. Назив *бошњачки језик*

одговара називу *бошњачки народ*, док би назив *босански језик* одговарао термину, непостојећег, *босанској народа*.

Из свега наведеног проистичу следећи нужни закључци:

1) Да би два језика били посебни језици, они морају бити различити по лингвистичким критеријумима (генетском, структурном и комуникативном). То није случај са „босанским језиком“ кад се он посматра у односу на српски језик, јер и сви бошњачки лингвисти тврде да су босански и српски језик различити само по имену, али да се према лингвистичким критеријумима ради о истом језику. Будући да *Евројска повеља о регионалним или мањинским језицима* прописује да се мањинским језиком може прогласити само језик који је „различит од званичног језика те државе“, а да су српски и босански само различита имена истог језика, јасно је да „босански језик“ не може имати ни лингвистички ни правни него само симболички – статус посебног језика, па се на његове говорнике не могу применити „Уставом и законом загарантована права да се судски и управни поступак води на матерњем језику странке“, јер се поступак на том језику води и кад се тај језик зове нпр. српским или хрватским. Јер, како и правници наглашавају, „ако се може и признати захтев једне мањинске заједнице да језик којим говори означи засебним именом, то не значи да су напрасно изгубили способност комуницирања са онима са којима су до јуче то чинили (и са којима и ван суда још то чине)“ (М. Јовановић).

2) Назив који за један језик користи један народ не мора бити назив језика код другог народа. Према творбеним правилима српског језика од „српски народ“ изводи се еквивалентан назив „српски језик“, од „хрватски народ“ изводи се еквивалентан назив „хрватски језик“, а од „бошњачки народ“ могуће је једино извести „бошњачки језик“, а никако није могуће извести назив „босански језик“. Назив *бошњачки језик* одговара називу *бошњачки народ*, док би назив *босански језик* одговарао термину *босанској народа*, а такав народ не постоји. Према томе, поштујући симболичку функцију језика, у српском језику једино је могуће и једино исправно језик којим говоре Бошњаци, а који је заправо само варијанта српскога језика, звати „**бошњачким језиком**“.

3) Из претходног проистиче да нема никаквог ни лингвистичког ни правног основа производити некакве „тумаче за босански језик“, нити пак изводити посебну наставу на „босанском/бошњачком“ језику, нити има основа правити за тај лингвистички непостојећи језик посебне уџбенике, јер сви који знају српски језик знају подједнако добро и „бошњачки“, и обратно: сви који знају „бошњачки“ знају и српски! Државне институције Републике Србије и Републике Српске морају тога бити свесне, и у складу с тим морају и деловати.

Нацрт текста одлуке припремио је проф. др Милош Ковачевић.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
Београд, Кнез Михајлова 36/І; тел. 011 3208224
Датум: 23.12.2019.
Бр. 02/2019

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА
ИСТОЧНО САРАЈЕВО

Господин Раде Ристовић, директор

Поштовани господине Ристовићу,

У вези с Вашим дописом бр. 00-2-68/19 од 10.1.2019. године везаног за писана слова у *Радној свесци за поочешно писање* и другим издањима мишљење Одбора за стандардизацију је следеће.

Правопис српског језика из 2010, и ранија и новија издања, у поглављу Писмо доноси и Упрошћено букварско ћириличко писмо. Решењима слова како су ту дата незадовољни су учитељи у Републици Србији и тражили су да се направи букварско писмо које би било, по њиховом мишљењу, прихватљивије од овога и које би се примењивало у свим букварима. Тако је 2004. године образована Радна група по налогу Министарства просвете Републике Србије, а у организацији Савеза учитеља Србије, у којој су учествовали и представници Одбора за стандардизацију српског језика, педагози, представници неких издавача. Тада је направљен Предлог Радне групе за стандардизацију азбуке за потребе описмењавања ученика у основним школама Србије и достављен Министарству просвете Републике Србије на верификацију. Ту су видљива извесна одступања од решења у Правопису, у случајевима где су се учитељи жалили на решења дата у Правопису. Међутим, нико није тврдио да су ту дата слова другачија од слова у Правопису. Из нама непознатих разлога ресорно министарство није ништа учинило да се тај предлог озваничи. Десетак година касније Савез учитеља се поново обраћа Министарству, а оно се 17.12.2014. преко САНУ обратило Одбору за стандардизацију српског језика да стандардизује слова ћирилице за српске букваре. Одбор је одговорио Министарству 22. јануара 2015. да је донет предлог ћириличног писма (2004), „у складу с решењима датим у Правопису српског језика“. Учитељи о овоме очито нису били обавештени. Зато су се обра-

тили Заводу за унапређивање образовања и васпитања с молбом да на Националном просветном савету достави предлог за стандардизацију букварског ћириличног писма (8.4.2016) јер је у пракси владало шаренило у писању букварских писаних ћириличких слова. Директор Завода је обавестио Савез „да је Одбор за стандардизацију српског језика већ донео предлог ћириличног писма у складу са решењима датим у Правопису српског језика“ те да је министар просвете, науке и технолошког развоја априла 2016. године усвојио *Правилник о стандардима уџбеника и уџуштва о њиховој употреби*, где се у делу 3.2.4. Захтеви који се односе на језик каже да је за српски језик основ за процењивање показатеља... *Правопис* Матице српске, издање 2010. године [...] и да букварско ћирилично писмо мора бити усклађено с правописом.

Из овог мало дужег описа догађања може се видети да је у ресорном министарству застао посао око озваничења предложеног букварског ћириличног писма. После десетак година од достављања предлога писма (2004) они се обраћају Одбору не знајући да је предлог сачињен. На наш одговор опет нису погледали тај предлог писма и упоредили са писмом датим у Правопису, где би се уверили да „у складу с решењима у Правопису, не значи да је писмо из Правописа прсликано, што би значило да није ни било потребе да Радна група нешто ради, ако нема потребу да нека решења буду нешто другачија. Зато се и могло догодити да се после свега у *Правилнику о стандардима*... опет упућује на Правопис, а не на решења радне групе из 2004. године.

Како је у Србији. Погледали смо два буквара издата 2018. године и одобрена од Министарства просвете (издавачи Едука, Београд, и Креативни центар, Београд). У оба има одступања од решења датих у Правопису, углавном код слова која су у Предлогу из 2004. године другачија него у правопису, и углавном су подударна с решењима из Предлога. Понављам, ти буквари су прошли процедуру усвајања и добили одобрење од ресорног министарства. И један од потписника Правописа и приређивача издања из 2010. и каснијих проф. др Мато Пижурница сматра да су решења у Предлогу из 2014. прихватљивија него што су у Правопису.

Погледали смо и слова у Вашем издању. Иако се не подударају апсолутно ни са словима у Правопису ни у Предлогу из 2004. године,

не би се могло тврдити да решења нису усклађена са решењима из Правописа и Предлога (Предлог решења из 2004. нисте ни имали). Највише је подударана од решења у Предлогу из 2004. у томе што у Вашем издању има више украсних квачица на словима, а у Предлогу оне су избегаване управо на предлог учитеља – да се ученицима не постављају сувише компликовани захтеви за тај узраст, а не зато што то не би била српска слова. Одбор за стандардизацију српског језика је мишљења да писана ћириличка слова у издањима Вашег Завода нису неприхватљива, нису преликана из Правописа, али то није ни било нужно, као што је случај и у букварима одобреним у Републици Србији.

Шаљемо Вам ћириличка слова која је урадила Радна група 2004. године и ако бисте мењали слова, требало би да вам то буде узор. Иза тога стоји озбиљно стручно интердисциплинарно радно тело, иза њега стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Било би пожељно да сви српски буквари преузму предлог слова радне групе из 2004. године.

Што се тиче малог писаног слова **ш**, ништа није спорно, и сам Правопис дозвољава писање цртице испод тог слова.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања
Комисија бр. 7 од 7. октобра 2020. године
Одлука бр. 72

ПИСАЊЕ НАЗИВА ЈЕДНОГ ВИРУСА: ВИРУС КОРОНА

Не тако давно у Кини се појавио вирус, који се раширио и изван њених граница, па се о њему говори у целом свету, и код нас. Наша средства информисања пишу различито, најчешће као једну реч – коронавирус, као две речи – корона вирус, а било је идеја и да се пише са цртицом – корона-вирус. Из неких информативних кућа су нам се обраћали с питањем како би било исправно да се пише.

Одбор за стандардизацију српског језика је то питање разматрао и донео следећу

Одлуку

У складу с начином писања у српском језику, најисправније је писати: вирус корона, дакле, тако што се реч вирус пише на првом месту.

Наиме, ова конструкција у српском језику потпада под атрибутивне конструкције, а правило је да у свим таквим конструкцијама (синтагмама) шири појам долази испред ужег, као на пример: професор Петровић, река Морава, крушка оскоруша, дрво орах, лекар специјалиста, болест туберкулоза, бактерија стафилокока, ветар развигорац и сл. Како је корона само тип вируса, нормално је да се по датом правилу пише вирус корона.

Под утицајем енглеског језика све чешће се сусрећу примери с обрнутим редоследом, нпр.: Дунав станица, Сава центар и др., па тај модел продире и у новине. Тако се може прочитати и корона вирус, кад је прва реч непроменљива.

Треба, међутим, нагласити да је, с обзиром на систем српског језика, најисправнији облик писања: вирус корона.

Образложење

Иако вируси из породице корона (Coronaviridae) постоје на планети више стотина хиљада година, нови тип вируса SARS-CoV-2 почео је да еволуира тек пре неколико деценија, а недавно је установљено да је вирус прешао на људе, па је отуд научницима и осталом свету постао занимљив. Брзо ширење овог вируса, те говорење и писање о њему наметнуло је и лингвистима питање како га треба писати и изговарати с обзиром на његове различите форме присутне у средствима јавног информисања. Иако се под називом *корона* стручно подразумева група, односно породица различитих сојева вируса, за актуелни вирус из ове групе који изазива болест „ковид 19“ усталио се у језику назив *корона* – са нормативном препоруком *вирус корона*. Ако граматичкој анализи придружимо семантичку, примећујемо да именицу корона, будући да је страног порекла и значењски непрозирна, ми користимо, пре свега, као име (назив, тип и сл.) вируса, што одговара типу синтагми хотел „Бристол“, *хошел „Москва“* и сл., при чему је други део синтагме непроменљив. У говорној пракси назив вируса означава се и без главног синтагматског дела (који се подразумева), нпр. *За време короне Библиоотека града Београда организовала је виртуелно читалиште*.

Из угла граматике и норме српског језика ствар је, рекли бисмо, довољно јасна. У пракси, међутим, то није тако, јер се, упркос помехутој препоруци Одбора, немали број новинара, али и државних званичника, оглушује о раније изнето мишљење Одбора (као стручног тела надлежног за питања језичке правилности и норме), употребљавајући варваризам „коронавирус“ уместо нормативно исправне форме *вирус корона*.

Ако погледамо статус самог термина у струци из које примарно потиче, од лекарских стручњака сазнајемо да је назив вируса у форми *coronavirus* (у српском језику транслитерисан, пресликан као „коронавирус“) верификовао Међународни комитет за таксономију вируса. Позивајући се на ауторитет Међународног комитета за таксономију вируса, поједини стручњаци, али не само медицински, већ и неки лингвисти, сматрају да одлуке тога тела у погледу донетих терминолошких решења морају бити прихваћене свуда, па и у књижевном језику. Такво становиште није оправдано, јер стандарди-

зација термина у конкретном случају није подразумевала сарадњу медицинских стручњака и лингвиста нормативиста, чији је задатак брига о правилној употреби српског књижевног језика и давање препоруке како нешто треба писати или изговарати, водећи се искључиво научним критеријумима лингвистике и граматике. С обзиром на то да су стручни термини саздани од језичког материјала, природно је да се посао везан за стандардизацију терминологије не може ваљано обавити без тесне сарадње са језичким стручњацима, што значи да сваки термин мора проћи детаљну лингвистичку проверу. У противном, термин неће бити проглашен нормативним у књижевном језику јер није у складу са граматичким системом српског језика без обзира на то које га је друго стручно тело верификовало.

Ако се задржимо на таксономији вируса, приметимо да тамо има сложеничких назива преузетих из структуре страних језика, у којима се реч *вирус* налази на другом месту, као што су: *риновируси*, *норовируси*, *филовируси* и сл. Међутим, ови случајеви лингвистички се разликују од поменутог, те се њихово састављено писање као једна реч нормативно може прихватити. *Риновирус* је врста вируса који изазива кијавицу, на што упућује први део сложене речи грчког порекла („*rhis*, *rhinos*“ ‘нос’). Поред *риновируса*, са називом *рино-* у првом делу, постоје и друге речи: *ринолоџ* ‘лекар специјалиста који се бави лечењем болести носа’, *ринолоџија* ‘област медицине у оквиру оториноларингологије, која се бави лечењем болести носа’, *риноластичка* ‘пластична операција носа, најчешће се обавља из естетских разлога’, *ринореја* ‘лучење слузи, секреција из носне шупљине’, *риноскопија* ‘преглед носне шупљине помоћу риноскопа’ итд. Наведени називи вируса припадају сложеницама страног (интернационалног) порекла које се могу писати спојено, као што су и термини: *кардиохирургија*, *коронарографија*, *стафилодермија* итд., будући да су, формално гледано, у сагласју са творбеном структуром српског језика управо због постојања интерфикса (спојног вокала) о, који је, уз вокал е, својствен свим словенским језицима, па и српском. У примерима типа *риновирус*, *норовирус*, *филовирус* и сл. унутаркомполитско о осећа се као спојни вокал и због тога не ремети творбени систем српског језика. У случају варваризма „коронавирус“ јасно је да није у питању композит већ пресликавање (транслитерација) речи стране језичке структуре. Даље, *рино-*, *норо-*, *фило-* представљају везане, дакле неса-

мосталне лексичке јединице, док се, на супрот њима, лексичка јединица *корона* одавно осамосталила у српском језику, о чему сведочи полисемантичка структура ове речи, која је најдетаљније описана у 10. књизи Речника САНУ: 1. а. „круна, венац као симбол власти, достојанства и сл.“: Стижу Југовићи са старим Југом, али су они ... само корона јуначког двобоја (Ђор. В. 3, 155); б. „светао круг, прстен око главе светаца, ореол, нимбус“ (Вуј. 6); 2. астр. „спољни, најзрађенији слој Сунчеве атмосфере, који се види као светао венац око Сунца за време његовог потпуног помрачења“: Око замрачења Сунца сјаји Сунчева корона ... која представља крајње делове Сунчеве атмосфере (Астр., 109) итд.

Текст Одлуке сачинио
др Владан Јовановић
члан Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања
Комисија бр. 7 од 10. јануара 2020. године
Одлука бр. 69

ХОЛАНДИЈА ИЛИ НИЗОЗЕМСКА

Ових дана стигла је вест да једна европска држава мења своје име. Реч је о Холандији, која је одлучила да то име више не користи, него да користи искључиво име Низоземска, које је и до сада у тој земљи било равноправно у употреби. Како Политика (2. јануара 2020) наводи, то ће бити учињено у овој, 2020, години. Неке наше информативне куће су ту одлуку већ почеле да примењују и да речену земљу именују само као Низоземска, што је изазвало и протесте неких грађана. Изнесене су и тврдње да тај назив не припада српском именослову, да је одлика хрватског језичког стандарда. Из Телевизија Србије и из Политике су се обратили Одбору за стандардизацију српског језика с молбом да препоручимо како је исправно поступати у вези с овом променом у именовању државе Холандије/Низоземске.

Мишљење Одбора

Из чињенице да ће се држава која је имала два имена – Холандија и Низоземска – убудуће звати само Низоземска не проистиче обавеза да се у Србији традиционално устаљено име Холандија мора заменити именом Низоземска. Нема потребе да се напушта традиционално, устаљено име у српском језику.

Образложење

1.1. Одлука Холандије да убудуће од два имена користи само једно – Низоземска, а да друго – Холандија – пошаље у историју не значи обавезу да се и у нашој држави, у српском стандардном језику, из употребе избаци назив Холандија.

1.2. Одлуке ове врсте у некој земљи не морају аутоматски изазвати промене у српском језику, тј. није нужно мењати устаљену језичку праксу. Овим се не чини преседан у нашој култури и језичкој пракси. Тако можемо навести низ примера где не преводимо изворне називе држава: Грчке, Португалије, Костарике, Кине, Јапана, Финске, Албаније итд. Има примера сличних промена и из новијег времена које, такође, нису изазвале промене у нашој језичкој пракси. Тако је држава Либија 1977. увела званични назив „Велика Социјалистичка Народна Арапска Џамахирија“, који је важио до 2013. године. Међутим, тај назив се у нашој језичкој пракси углавном није користио. Недавно је и афричка држава Обала Слоноваче званично променила своје име, а и данас га у нашој штампи можемо прочитати.

1.3. Иста је пракса и са називима градова; не мора се преводити званично име неког града у свету, него се користи име које је устаљено у српском језику. Добро је познат пример града Беча, у коме су се школовали толики наши интелектуалци, а не користимо име како се он на немачком зове (Вин). Или руски град Санкт Петербург већ скоро 30 година носи тај стари назив (уместо комунистичког преименовања Лењинград). Код нас се свуда у јавној употреби, тј. свуда где се српски користи као службени језик, готово редовно употребљава традиционални назив Петроград.

1.4. Према свему наведеном, јасно је да промена која је најављена у Холандији нема никакве последице на именовање те земље у српском језику. Треба, дакле, да се и убудуће користи устаљени назив те државе, а то је управо Холандија.

Председник Одбора
проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања

Комисија бр. 7 од 3. фебруара 2020. године

Одлука бр. 70

ШТА ЈЕ (АКТУЕЛНИ) МОЛЕБАН И СЛУЖЕ ЛИ СЕ ОВИХ
ДАНА МОЛЕБНИ ИЛИ МОЛЕБАНИ

Молебан је посебна врста краћег богослужења које садржи молитве прозбеног или благодарственог карактера. Другим речима, на молебнима се Богу (Богородици или некоме од светих) можемо или молити за нешто или им захвалити након успешно завршеног неког дела, путовања и сл. Код Срба је у пракси далеко више ово прво. Једини благодарствени молебан који се *редовно* служи јесте када се, на Српску нову годину – празник Обрезања Господњег и Светог Василија Великог, обично након литургије, премда понекад и у поноћ када се две године сусрећу – служи како благодарствени молебан за претходну, тако и прозбени за годину која наступа.

Прозбени молебни који се, дакле, у Српској православној цркви (СПЦ) далеко чешће служе поводом разних догађаја и потреба друштвено-црквеног или приватног карактера: полазак на пут, почетак неког дела, освештање воде, природна катастрофа, најезда непријатеља, епидемија, суша, болест и сл. Могу се обављати како у храму, тако и код куће и на јавним местима. Према структури, молебан је скраћено јутрење.

Какви се молебни последњих недеља, а већ и месеци, служе у Црној Гори? Најпре, коме су упућени? Свештеноначелство СПЦ у Црној Гори одлучило је да то буду молебни Пресветој Богородици. Служи се, дакле, *Ойшћи молебан Пресвештој Богородици из Часослова*. Овај молебан садржи цео Канон Пресветој Богородици, одломак из Јеванђеља, одређене псалме и на крају молитву Богородици. Постао је познат као, у зависности од тога где се служи и објављује – *Молебан за очување (наших) светиња (у Црној Гори)*.

Повод због чега се служе ови молебни у Црној Гори, а и у многим другим градовима у којима живе Срби широм света, јесте тзв. Закон

о слободи вероисповести, дискриминаторски и антиуставни закон, усвојен у Скупштини ове земље 27. децембра 2019. године. Од уобицајених, горенаведених повода због којих у Цркви долази до служења молебна – овај нам највише личи на „најезду непријатеља“. Али, вероватно ће бити забележен у историји као посебан, исто као што су јединствене и литије, масовни молитвени ходови њиме изазвани.

Често се у штампаним објавама у Црној Гори, Србији, Републици Српској и шире, као и у неким штампаним медијима, сусреће неправилна употреба ове именице у косим падежима у једнини и у свим падежима у множини. Она је настала због неправилног изговора у номинативу једнине, који се такође може неретко чути код спикера и репортера. Уместо *молѣбан*, изговара се *молѣбан*, те тако, уместо непостојаног *а*, у косим падежима *а* се задржава.

Именица мушког рода *молѣбан* по своме далеком пореклу је придев који се поименичио још у црквенословенском језику из којег је преузет (молебѣнъ), с минималним прилагођавањима српском гласовном систему (идеалан српски облик гласио би *молабан*). Пошто је *-а-* у последњем слогу непостојано, оно углавном изостаје из промене, по аналогiji с другим таквим именицама. Проф. др Радојица Јовићевић недавно је, пре свих догађаја који су вратили у сферу јавног интересовања ову именицу, писао о њој (*Језик данас*, бр. 10 (2017), стр. 7–8), подсетивши на њену формалну блискост с придевима *ѡодобан*, али и *часѡан* итд, а о њој је јануара 2020. писала и проф. др Рада Стијовић у Политици. У црквеном изразу доста је таквих поименичених придева, црквенословенског порекла: *васкрсан*, *боѡородичан*, *ѡројичан*, *мученичан* итд. Ипак, због њихове и даље чврсте везе с управном речју синтагме којој су уобичајено припадали, такви придеви у косим падежима задржавају придевску промену (нпр. *Васкрсан* [*ѡројар*], *васкрсноѡ* [*ѡројара*], *васкрсном* [*ѡројару*]...). Поименичени придев *молебан* нарочито се разликује од ових својим инструменталом једнине ((*с*) *молебном*), што сведочи да је његова промена сада потпуно именичка по карактеру (придевски облик би био (*с*) *молебним*). Ова реч, дакле, уместо да има само промену придева неодређеног вида, што у једнини значи историјско преклапање с типичном именичком променом (осим у вокативу и инструменталу једнине), а у множини подударање с облицима придева одређеног вида, осим у прозодији (акценти и ритам), сада се првенствено понаша попут

других именица мушког рода. Зато треба допустити дублетност у једином падежу где се именичка и придевска промена за одређени вид мимоилазе – у генитиву множине: *мòлѣбних / мòлѣбнā* (у придевској промени постоји и факултативност *-а* у дативу, инструменталу и локативу). Парадигма, дакле, треба у целини да гласи: једнина – *мòлѣбан* (ном.), *мòлѣбна* (ген.), *мòлѣбну* (дат.), *мòлѣбан* (акуз.), *мòлѣбне* (вок.), (с) *мòлѣбном* (инстр.), (о) *мòлѣбну* (лок.); множина – *мòлѣбни* (ном.), *мòлѣбних / мòлѣбнā* (ген.), *мòлѣбним(а)* (дат.), *мòлѣбне* (акуз.), *мòлѣбни* (вок.), (с) *мòлѣбним(а)* (инстр.), (о) *мòлѣбним(а)* (лок.).

Предлог текста одлуке саставили:
др Ружица Левушкина и проф. др Виктор Савић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања
Комисија бр. 7 од 5. марта 2020. године
Одлука бр. 71

ТЕРМИНОЛОШКЕ СИНТАГМЕ КОЈЕ КОНСТИТУИШЕ ИМЕНИЦА МЕНАЏМЕНТ

Одлука

У српском језику приметно је колебање у употреби терминолошких синтагми са именицом *менаџмент*, и то у примерима где је између главне и зависне речи успостављена рекцијска веза. Тако се, приликом доношења стандарда у многим областима, али и у називима наставних предмета на појединим факултетима и њиховим програмима, подједнако у стручној литератури и у медијима, паралелно јављају конструкције с генитивом, нпр. *менаџмент квалитет*, *менаџмент знања*, *менаџмент перформанси*, али и конструкције с инструменталом, нпр. *менаџмент квалитетом*, *менаџмент безбедношћу информацијама*, *менаџмент ризицима*. Препорука је да се у оваквим и сличним случајевима предност да генитиву, не само зато што се њиме експлицира или прецизира о ком типу менаџмента је реч већ и зато што је генитив општи израз именичке рекције.

Образложење

Именица *менаџмент* позајмљеница је из енглеског језика, данас уобичајена и релативно честе употребе, а у српски језик је уведена као термин из области економије, организационих наука и др., мада није ретка ни у нетерминолошкој употреби, у пословном свету и сл. Паралелно са њом, у српском језику се у наведеним областима користи и њен преводни еквивалент – именица *управљање*. Иако је карактеристика термина (да треба) да има једно значење, термин *менаџмент* је вишезначан и означава дисциплину која проучава на-

чине организовања и управљања неким поступцима, људским способностима, радним процесима и сл., затим означава процес и начин вођења и организовања предузећа и различитих елемената у процесу рада или производње, и, на крају, означава само руководство неке организације.¹

У терминолошким синтагмама које означавају управљање неким елементима у радном или производном процесу у језичкој пракси срећу се примери двојачке рекције ове именице, инструменталне, нпр. *менаџмент̄ квалитет̄ом*, *менаџмент̄ ризицима*, *менаџмент̄ безбедношћу на раду*, и генитивне, нпр. *менаџмент̄ квалитет̄а*, *менаџмент̄ ризика*, *менаџмент̄ људских ресурса* итд. Први рекцијски модел резултат је аналогije према именици *управљање*, док је други израз опште рекцијске способности, типичне за све глаголске именице.

Будући да реч *менаџмент̄* није настала извођењем од глагола, већ је уведена у српски лексикон директним преузимањем из енглеског језика (енг. *management*), њена рекција и не може бити 'наслеђена' од глагола *управљаши*. Инструментал као допуна типична је уз глаголе типа *руковаши*, *руководиши*, *управљаши*, као и именице од њих изведене, попут глаголских типа *руковање*, *руковођење*, *управљање*. С друге стране, генитивна допуна, као израз категоријалне рекције глаголских именица, као *зидане куће*, *долазак њисца* и сл., иманентна је и за реч *менаџмент̄*, између осталог, и зато што се, у конкретном примеру, генитивом експлицира или прецизира о ком типу менаџмента је реч. Ближе одређење именице *менаџмент̄*, какво је у овом случају и потребно, јер је нужно означити сферу на коју се односи оно што означава главна реч, постиже се генитивом који одговара на питање *Чег̄а?* Дакле, менаџмент чега? Менаџмент квалитета. У том смислу, конструкција *менаџмент̄ квалитет̄а* значи 'управљање квалитетом'. Неадекватна употреба инструментала уместо генитива настала је угледањем на рекцију домаћег лексичког еквивалента који захтева инструментал – *управљање квалитет̄ом*. Осим тога, не видимо зашто се избегава употреба домаће речи која би се терминолошки једнако понашала у датом контексту, нпр. *управљање квалитет̄ом*, *управљање кадровима*, *управљање информацијама* итд.

¹ Коришћење страних – пре свега енглеских – назива за именовање професије, функције или радне позиције сматра се престижним не само у српском већ и у другим језицима.

Ипак, свесни да уклањање речи *менаџмент* из српског језика није могуће, будући да је у активној и стручној и јавној употреби, а уосталом то није ни неопходно, препоручујемо да се у наведеним термилошким синтагмама уз *менаџмент* користи генитив, без обзира на честу и упорну употребу инструментала.

У другим језицима најчешће се реч *менаџмент* преводи (нпр. словеначки *vodenje*, руски *управление*, италијански *gestione*), док се за менаџера врло често користи одговарајућа позајмљеница из енглеског језика, што показује да говорници више воде рачуна о престижу неке професије, који се испољава страним називом, него о потребама самог језика и ограничењима или термилошкој неадекватности преводног еквивалента.

Текст Одлуке сачинила
проф. др Марина Николић,
члан Комисије за синтаксу

ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКИ ГОВОРИ

Удружење фолклориста Србије обратило се писмом 15. новембра 2018. године Одбору за стандардизацију српског језика „поводом недоумице коју је у јавности изазвало објављивање зборника радова Тимок. Фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања 2015–2017, уреднице Светлане Ђирковић, у издању Народне библиотеке „Његош“ из Књажевца и Удружења фолклориста Србије, Београд, 2018“, односно – поводом позивања др Светлане Ђирковић у уводном тексту поменутога зборника на Унескову Листу угрожених језика, према којој у Републици Србији постоји шест угрожених језика, међу којима се налази и „торлачки“. На првој страни уводног текста, након позивања на Унескову Листу / Унесков Атлас угрожених језика, наведено је следеће: „Термин 'торлачки' је на Унесковој листи наведен у преводу на енглески језик (*Torlak*), а у српској лингвистици се користи термин 'призренско-тимочки'. На Унесковој листи издвојени су као 'торлачки' неки посебни говори призренско-тимочког дијалекта (...) Ми се такође бавимо само једним говором у оквиру 'торлачког', а то је тимочки.“ Удружење фолклориста Србије је у закључку свога писма предложило да Одбор „својим научним ауторитетом избрише 'торлачки' са Унескове Листе угрожених 'језика' за Републику Србију, будући да је у питању призренско-тимочки дијалекат српског језика“. Проблематичност навођења те Унескове листе, без било каквих уредничких напомена, констатовао је Одбор и пре добијања писма од Удружења фолклориста Србије. Пошто се надлежности Одбора не протежу и на комуникацију са Унеском, Одбор се у вези с овим питањем обраћа јавности својом одлуком у виду прецизније препоруке и ставова којима се разрешава недоумица у вези с именовањем српских говора призренско-тимочке дијалекатске области, а који свакако чине средство представљања усмене традиције и израза као дела српског нематеријалног културног наслеђа, једнако као и сви други српски народни говори.

Српски говори призренско-тимочке дијалекатске области

Унесков Атлас уgroжених језика (*UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger*; <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>), или интерактивна Унескова мапа, представља шест угрожених језика у Републици Србији: арумунски, банатски бугарски, сефардски (европски / шпански), ромски, торлачки и војвођански русински (у оригиналу, на енглеском: Aromanian, Banat Bulgarian, Judezmo (Europe), Romani, Torlak, Vojvodina Rusyn). Дакле, као засебан „угрожени регионални језик“ нашао се у поменутом атласу „торлачки језик“, окарактерисан као „рањив“ (енг. *vulnerable*), а који се под тим називом у Атласу појављује још 2010. године. На поминутој Унесковој мапи „торлачки“ је као угрожен лоциран у четири тзв. средишње области – у југоисточној Србији, западној Бугарској, североисточној Македонији и на јужном Косову. Као алтернативни називи за „торлачки“ се, према Унесковој листи, наводе „горански“, „јањевски“ и „карашевски“ (жупанија Караш Северин у румунском Банату), што су заправо оделити говори призренско-тимочке дијалектске области.

У Унесковом атласу нема дефинисаних критеријума по којима се један језички идиом може прогласити језиком, као што се ни у једноме „од десет међународних докумената у којима се помиње статус језика не наводи (...) експлицитно када један језик треба сматрати посебним језиком, тј. не наводи се који су критеријуми идентитета једнога језика“ (<http://www.isj.sanu.ac.rs/ru/2017/08/11/odluka-odbora-za-standardizaciju-o-statusu-bosanskog-ili-bosnjackog-jezika/>), што оставља или отвара могућност за различита тумачења. Додатно, Унеско се ограђује напоменом да ознаке које се користе у Атласу, као и грађа која се представља, не подразумевају став Унеска о питању њиховог правног статуса у некој држави или области, у некоме граду и слично, као ни о питању одређивања њихових граница.

Државни језици и њихови дијалекти, у нашем случају – српски језик и његови дијалекти, треба да се штите посебним нормативним актима матичне државе. У Закону о службеној употреби језика и писама, који је тренутно на снази, нема међутим одредби које се тичу српских дијалеката. *Европском повељом о регионалним или мањинским*

језицима, чији је поштиник и Република Србија, иштите се језици који су „(ii) различити од званичног језика те државе, што не укључује дијалекте званичног језика те државе или језике радника миграната“ (Опште одредбе, чл. 1).

Терминолошки систем се, недвосмислено, разликује у дијалектологијама различитих језика и различит значењски опсег могу имати термини као што су дијалекат, наречје, говор, те је у том смислу различита и њихова употреба у оквиру класификација народних говора / локалних идиома. У страниј лингвистичкој литератури из западних научних центара, углавном балканолошкој, често се користи енгл. *Torlak* да се означе говори призренско-тимочке области. Међутим, енглеским *language* именује се искључиво 'језик', дакле – енглески, руски, француски језик итд., док се енглеским *vernacular* именује 'народни говор', говор који се разликује од књижевног језика, тако да је дистинкција међу њима прецизно установљена.

Значајно је истаћи да не сагледавамо основ за издвајање неког дијалекта или локалног идиома као посебно угроженог („рањивог“) у смислу растакања његовог граматичког профила или нестанка, будући да сви народни говори последњих деценија бивају захваћени ковитлацем савремених цивилизацијских токова и тековина, попут штампаних и електронских медија пре свега. У вези с неумитним ишчезавањем богатства у виду „разноврсних прелива нашег народног говора“, како је говорио Павле Ивић, најважније је једно – да то богатство не ишчезне незабележено. Посебну пажњу, ипак, треба обратити на мењање постојеће дијалекатске мапе Косова и Метохије, као на последицу посведочених различитих начина потискивања до уклањања и српског стандардног језика и његових народних говора (призренско-тимочких, косовско-ресавских и зетско-сјеничких) на просторима јужне српске покрајине у новије време; највећи број сведочанстава с терена налази се у књизи Митре Рељић Српски језик на Косову и Метохији данас (социолингвистички и лингвокултуролошки аспект (2013).

Завршне напомене: Потреба да се одређени дијалекат или локални идиом сачува у своме усменом и писаном лику свакако носи позитиван предзнак. Међутим, мора се водити рачуна о томе да се код призренско-тимочких говора, па тиме и код тимочко-лужничког дијалекта и његових говорника, не ради ни о каквој етничкој нити

језичкој посебности, будући да се привидна особеност ове дијалекатске области заснива заправо на својеврсној комбинацији језичких одлика које су распрострањене знатно шире, те да нема никаквог основа за евентуално измештање било којих призренско-тимочких говора или њихове целине из српског етничког и језичког корпуса. Будући да се језик сматра најизразитијим показатељем етничког идентитета, у стручним се текстовима мора водити рачуна о јасном, прецизном и аргументованом одређивању према терминима / називима који нису саставни део терминолошког система српске науке о језику, како се не би десило да неопрезна и(ли) неаргументована употреба таквих преузетих термина / назива буде евентуално злоупотребљена на геополитичком плану – са могућом идејом креирања неке нове нације и(ли) новог (књижевног) језика на српском етничком терену, а имајући притом у виду последице језичког инжењеринга који је на нашим просторима током последње три деценије био у пуном замаху производећи нове политичке језике, без узимања у обзир стручних, лингвистичких критеријума. Дакле, оно што се раније и у понеким лингвистичким радовима називало југоисточним / торлачким дијалектом српског језика назива се у савременој србистици, а и у савременој славистици, призренско-тимочком дијалекатском облашћу, управо онако како се наводи у књизи Павла Ивића Српски дијалекти и њихова класификација (2009), у којој се помиње и тимочко-лужнички дијалекат, или пак говори тимочко-лужничког дијалекатског типа, као и тимочки говори као њихова подгрупа (стр. 198–199). Употреба синтагме торлачки језик може указивати на потребу пре-крајања језичког идентитета говорâ призренско-тимочке области и стога се у домаћим научним и стручним текстовима треба држати утврђеног става српске и словенске дијалектологије, дакле – треба користити назив призренско-тимочки говори за српске говоре при-зренско-тимочке дијалекатске области.

Образложење

Термин торлачки коришћен је у прошлости у стручној литератури за именовање говора читаве призренско-тимочке дијалекатске области, дакле – за именовање области која је по своме простирању далеко шира од северног дела тимочко-лужничких говора (односно,

од делова општине Књажевац и југоисточног дела општине Зајечар) у њеним оквирима, те се стога употреба овога термина показала као непримерена и термилошки погрешна. Уз недовољно широк обухват терена за који се везује (па и ту са не баш прецизно утврђеним границама), термин торлачки се као атрибуција дијалекта није доцније ни могао уклопити у научни термилошки систем српске дијалектологије, који садржи дводелне називе дијалекатских јединица, а чији редослед сегмената сведочи о правцу простирања датог дијалекта, тј. о правцу његовог разношења политичким или економским миграцијама (косовско-ресавски, шумадијско-војвођански, херцеговачко-крајишки итд.). По називу једнога краја у источној Србији и по особинама говора тога краја, које су у различитој мери изражене и у другим локалним идиомима југоисточне и јужне Србије, у прошлости су поједини лингвисти, као нпр. Томо Маретић, наводили торлачки и као засебно, четврто наречје српско-хрватског језика (*Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb MCMLXIV, torlački dijalekt*). Разлози појединих лингвиста за сврставање призренско-тимочке (у даљем тексту ПТ) области ван штокавског наречја налазили су се у томе што је у обзир узиман само синхрони план, те тако занемариван дијахрони развој говора ове области, без кога су уочаване само балканске иновације које су их разликовале од осталих српских дијалекатских формација. Доцније се у српско-хрватској филолошкој литератури могла срести паралелна употреба термина призренско-тимочки и торлачки (углавном без дилеме да су у питању два назива за један исти дијалекат српског језика).

У Речнику српскохрватскога књижевног језика (Матица српска, 1976), под одредницом Торлак даје се следеће значење, које је обележено као застарело: „назив за представника српског дијалекта који се говори у јужној и југоисточној Србији“. Локална припадност, (само) идентификација које се исказује именовањем Торлак дефинише се у Тимочком дијалекатском речнику Јакше Динића (одредница Торлак), објављеном у едицији „Монографије“ Института за српски језик 2008. године, као „становник долине Белог Тимока од Књажевца до Вратарничке клисуре. Торлаци углавном себе не зову Торлацима. То њих други тако називају, поготово они који живе северније од њих, Зајечарци, а нарочито Власи. Међутим, у последње време једна гру-

па школованих људи из Минићева и околине преко својих скупова и локалних медија настоји да афирмише овај назив“.

И сам Александар Белић у знаменитој студији Дијалекти источне и јужне Србије (1905) говори о недоумицама које су се везивале и које се везују за статус и порекло ових говора, те су они некада бивали одређивани и као српски, и као бугарски, и као „прелазни“, јер „њихов географски положај и неке специјалне црте давали су им нарочит значај и чинили питање о њима загонетним“ (стр. XXVII). Белић је говоре ПТ области поделио у три групе – тимочко-лужничку, сврљишко-заплањску и јужноморавску (доцније призренско-јужноморавску), при чему је навео да су се призренско-јужноморавски говори пружили моравском долином ширећи се миграцијама ка северу, док тимочко-лужнички говори захватају изразито брдовиту област источне Србије, планинским масивом одвојену од моравске долине. Резултати бројних теренских истраживања све до данашњих дана потврђивали су заснованост ове Белићеве поделе говора ПТ области из 1905. У наведеној се подели „без проблема уклапа главнина бугарских говора који су по својим особинама блиски српским призренско-тимочким говорима. Ти бугарски говори су тесно повезани са тимочко-лужничким дијалектом“ (Целокупна дела Павла Ивића X/2**, 2. О дијалектологији, 2018, стр. 226–227).

Павле Ивић је у последњој класификацији српских дијалеката коју је дао (постхумно објављена студија Српски дијалекати и њихова класификација), „помиривши“ дијахрону и синхрону гледну тачку, доделио ПТ говорима у оквиру штокавског наречја посебно место у односу на све остале штокавске говоре – као структурално иновативним у односу на (све остале) структурално конзервативне, будући да су их иновације учиниле много особенијим него архаизми (Целокупна дела..., стр. 259–260). У истој студији, П. Ивић је призренско-јужноморавску, сврљишко-заплањску и тимочко-лужничку групу говора назвао дијалектима у оквиру призренско-тимочке дијалекатске области. Како је приметио Слободан Реметић у тексту Језик Моравског слива, и поред изодавна уочене хетерогености говора ПТ зоне, тј. неких крупнијих разлика међу њима, подужи је и списак особина, и старијег и новијег датума, које су им заједничке (монографија групе аутора Морава, 2006, стр. 687, 689). На основу предложене четворне поделе тимочко-лужничког дијалекта од стране руског лингвисте и

признатог проучаваоца српских народних говора Андреја Н. Собољева, П. Ивић је овај дијалекат диференцирао на тимочку, белопаланачку, пиротску и лужничку јединицу, а без противречја са старом поделом на тимочки и лужнички поддијалекат. Примерима је илустрована изузетна архаичност тимочког говора, изузимајући исељеничке говоре на тлу Румуније, спрам свих осталих говора ПТ области (Исто, стр. 242–243).

Познато је да је физиономија данашњих говора ПТ зоне одређена у основи двама таласима хронолошки сукцесивних иновација, од којих је први онај који им је донео низ западнојужнословенских развојних црта у односу на источнојужнословенски језички масив, док је други био знатно доцнији експанзивни балканистички талас. Пишући, на пример, о пореклу и особинама пиротског говора, Павле Ивић бележи да потврду српске и штокавске основице ПТ говора имамо у њиховом поседовању свих основних (фонетских и морфолошких, пре свега) особина којима се српски говори разликују од бугарских још из давнашњег времена настанка разлика између ова два језичка типа, и међу којима нема ниједне црте која би им била заједничка (уп. нпр. наше сьн и дьн према буг. сьн и ден, земља према земя, њега према него, играмо према игреме итд. Дакле, штокавске иновације из најраније фазе, тј. до отприлике 12. века, углавном су присутне у ПТ дијалекатској зони, док је доцнији њихов развој ову зону дотицао само делимично. У већини ивичних по своје положају говора, у областима које притом углавном нису биле на правцима честих миграција и контаката, налазимо прежитке давнашњег језичког стања, неке језичке црте које су се с протоком времена измениле у централним областима (Целокупна дела Павла Ивића X/2***, 2. О дијалектологији, 2018, стр. 92–93), па су тако и у говорима ПТ области, али не у свим, сачувани неки архаизми који су нестали у другим српским штокавским говорима: чување посебне фонеме за полугласник – лъже, дьн, огьњ, као и чување неизмењеног вокалног л и л на крају речи или слога – јаблка, плн, слза; бел, променил, нашъл, уз појаву и рефлекса који се делимично или потпуно разликују од оних у осталим српским народним говорима (слуза, слунце нпр.).

Сматра се да српски језик у целини припада периферији балканског језичког савеза, док српски ПТ говори спадају у категорију Шалерових „балканских језика првог ранга“. Може се говорити о веома

старим општебалканским особинама у призренско-тимочким говорима, јер су оне резултат промена извршених током асимилације затеченог предсловенског (махом романизованог) становништва на овим просторима – о чему је писао Александар Белић, али и о иновацијама које су настале у претходно већ поменутом другом таласу, знатно касније. Те структуралне иновације (истрвеност квантитативних и квалитативних опозиција и постојање само једног, експираторног акцента, потом аналитичка деклинација и компарација, ишчегавање инфинитива, тј. његова замена конструкцијом да + презент, употреба удвојених облика личних заменица), које су мање познате већини осталих српских народних говора, али које су у литератури засведочене и подалеко од југоисточне периферије штокавске области, везују се за ступање призренско-тимочких говора „у развојну сферу балканског језичког савеза“ – не касније од 15. века. Кључна чињеница, коју је Павле Ивић изнео у Дијалектологији из 1985, јесте та да су „главне изоглосе које спајају призренско-тимочке говоре са бугарским и македонским језиком хронолошки (...) секундарне у односу на оне које обележавају блискост истих говора са осталим штокавским дијалектима. Стога оне, иако имају вредности за типолошку (структуралну) карактеристику говора, ипак не значе ништа за њихово порекло“ (стр. 122–123), при чему је посебно важно истаћи и то да су ПТ говори, према релевантним написима из области балканологије, ипак само делом били захваћени процесима балканизације у односу на суседне бугарске говоре, као и да су ове особине одлика не само словенских него и несловенских балканских језика (румунског, албанског и новогрчког).

„Посебан је случај становништва чији говори имају призренско-тимочку основицу у северној Македонији (тетовско-кратовски појас) и у западној Бугарској, уз коју иду и димитровградски и босилградски крај (’белоградчишко-брезнишки говори’). Те популације имају највећим делом македонско, односно бугарско национално опредељење“, те се ови говори због својих носилаца не проглашавају српским, али они „улазе у састав дијалекатских формација које су претежним делом српске“ (Целокупна дела... X/2**, стр. 121). Помињући специфичну ситуацију у којој су се нашли говори југоисточне Србије, као „непосредно ослоњени на суседне, но језички блиске јужнословенске области, бугарску и македонску“, Првослав Радић у

тексту Белешке о југоисточним србијанским говорима и још понечему. Социолингвистичко и културолошко гледиште (2018) наводи да нема препрека да се наши говори који са суседнима представљају дијалекатски континуум сврстају у оквире српског језика, будући да је П. Ивић „међу овим континуумима јасно омеђио оне који би имали бити репрезентанти српског у односу на бугарски и македонски језик“ (стр. 76–77). ПТ дијалекатска област, осматрана у односу на српски књижевни језик и на већину српских дијалеката, делује „егзотично“ по многим својим одликама, али она заправо не припада никаквим особеним дијалекатским формацијама, тачније – она само поседује заједничке одлике једне граничне зоне према, у највећем своме делу, генетски сродним језицима.

У хрватској дијалектологији уобичајено је третирање ПТ дијалекатске области као засебног наречја – торлачког; тако Јосип Лисац у својој дијалектологији (*Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb 2003) наводи да се овим наречјем „говори на крајњем југоистоку средњојужнословенскога дијасистема, између косовско-ресавскога дијалекта штокавскога нарјечја те бугарског и македонскога језика“ и додаје да се њиме углавном користе Срби. Уз „торлачке“ говоре Хрвата у појединим насељима јужне српске покрајине (чији носиоци данас углавном живе у Хрватској), аутор сврстава и карашевске говоре у Румунији, будући да Карашевце помиње само као католике и Хрвате, за разлику од Свиничана, за које наводи да су православни и Срби (стр. 143, 147). О припадности карашевских говора ПТ дијалекатском типу у његовој старијој фази (тј. пре завршеног процеса усвајања балканизације), судећи по њиховом пореклу и главним одликама, писао је у више наврата Павле Ивић; то су говори са типично штокавском физиономијом, са много архаичних црта, али и са иновацијама развијеним кроз вишевековно трајање у инословенској средини. Лингвиста и универзитетски професор из Темишвара Михај Н. Радан у књизи *У походе тајновитом Карашу. Етнолошке и фолклористичке студије* (2004) скреће пажњу на чињеницу да је највероватније због верског фактора, али и због језичких црта диференцијалних у односу на друге банатске и уопште српске говоре, дошло до колебања Карашевака при етничком опредељивању – између српског и хрватског идентитета, при чему је до деведесетих година прошлог века била жива посеб-

на национална свест о постојању карашевског народа и карашевског језика, да би се потом Карашевци у знатнијем броју почели национално опредељивати као Хрвати. Опречни закључци у вези са етничким пореклом Карашевака опстајали су у струци све до половине прошлог века, када се почињу појављивати лингвистички, а касније и етнографско-историјски радови који су аргументовано показали припадност карашевских говора штокавском наречју и српском дијалекатском корпусу (стр. 172–177).

Нарочито треба имати у виду да је овде реч о једној од српских области које се налазе при геолингвистичком ободу, па с освртом на тај податак треба посебно бити обазрив у коришћењу терминологије и у класификацијама, будући да погрешно перципирање и(ли) именовање говора који имају овакав статус може произвести знатне последице и ван (социо)лингвистичког плана. Посебну обазривост код третирања ПТ говора изискује и чињеница да аспирације према делу српских говора налазе свој одраз, најалост, и данас на картама Бугарског дијалектолошког атласа, па тако Карта на диалектна делитба на българския език (https://ibl.bas.bg/bulgarian_dialects/) има легенду у оквиру које се налазе западни бугарски говори, под које се сврставају и крајњи северозападни говори (дати светлоплавом бојом): преко Мораве, линијом која иде западно од градова Врање – Лесковац – Ниш – Алексинац, па на североисток скреће од Сталаћа ка Зајечару. Мора се указати и на чињеницу да ПТ говори на Косову и Метохији нису обухваћени овом картом, а они су, као и косовско-ресавски, стариначки говори на томе простору, разнети далеко на север и североисток сеобама српског становништа почев већ од 14. века.

Овом приликом скрећемо пажњу и на стереотипне констатације које се често у јавности могу срести – о недовољној истражености, проучености и описаности ПТ говора. Будући да су говори ПТ области одувек били атрактивни и интригантни због комбинације архаичних и иновационих језичких црта које их одликују, изучавали су их подробно још од првих година 20. века и страни и домаћи слависти, тако да они данас по броју студија посвећених појединим њиховим говорима и по обухвату тема представљају најбоље истражене српске народне говоре. Број дијалекатских речника који се везују за овај терен је петнаестак (објављиване су и обимне допуне првим издањима појединих речника), не рачунајући мање збирке речи, при чему су

многи од њих објављени међу корицама Српског дијалектолошког зборника, научног гласила са традицијом дугом преко 110 година. Такође, грађу за Речник САНУ, који је речник и народног а не само књижевног језика, чине и примери из ПТ говора. Библиографија ПТ говора за период од 1992. до 2014. године садржи преко хиљаду јединица – од монографија, преко ауторских радова из дијалектологије, ономастике, историје језика, па све до дијалекатских текстова – које су у целини или у некоме своме сегменту посвећене резултатима истраживања ових говора (Марина Јуришић и Јордана Марковић, 2016). У новије време публикован је и знатан број прозних и поетских остварења (најчешће су то збирке приповедака и песама) писаних на некоме од локалних идиома са ПТ подручја, што знатно доприноси културној вредности ових говора.

Дакле, код призренско-тимочких говора, па тиме и код тимочко-лужничког дијалекта и његових говорника, не ради се ни о каквој етничкој нити језичкој посебности, будући да се привидна особеност ове дијалекатске области заснива заправо на својеврсној комбинацији језичких одлика које су распрострањене знатно шире, те нема никаквог основа за евентуално измештање било којих призренско-тимочких говора или њихове целине из српског етничког и језичког корпуса. Термин торлачки коришћен је у прошлости у стручној литератури за именовање говора читаве призренско-тимочке дијалекатске области (југоисточни / торлачки дијалекат српског језика), дакле – за именовање области која је по своме простирању далеко шира од северног дела тимочко-лужничких говора (односно, од делова општине Књажевац и југоисточног дела општине Зајечар) у њеним оквирима, те се стога употреба овога термина показала као непримерена и термилошки погрешна. Будући да се језик сматра најизразитијим показатељем етничког идентитета, у домаћим научним и стручним текстовима мора се, с једне стране, водити рачуна о јасном, прецизном и аргументованом одређивању према терминима / називима који нису саставни део термилошког система српске науке о језику, док се, с друге стране, треба држати утврђеног става српске и словенске дијалектологије, дакле – треба користити назив призренско-тимочки говори за српске говоре призренско-тимочке дијалекатске области.

Текст ове одлуке утврдила је Одборова Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања на седници од 26. фебруара 2019. године.

Нацрт текста одлуке сачинила је
др Софија Милорадовић,
члан Одбора за стандардизацију српског језика.

СПИСИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА XVI–XVIII
(2018–2020)

Издавач

Одбор за стандардизацију српског језика

За издавача

Срето Танасић

Графички дизајн

Биљана Живојиновић

Дизајн корица

Лепосава Кнежевић

Припрема и штампа

Чигоја штампа, Београд

Тираж

200

ISBN 978-86-81130-03-2

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:061.22(497.11)"2018/2020"

ОДБОР за стандардизацију српског језика (Београд)

Списи Одбора за стандардизацију српског језика. 16–18, (2018–2020) /
приредио Владан Јовановић. - Београд : Одбор за стандардизацију српског
језика, 2021 (Београд : Чигоја штампа). – 240 стр. ; 24 cm

Тираж 200. – Стр. 7–9: Уводна напомена / Срето З. Танасић.

ISBN 978-86-81130-03-2

а) Одбор за стандардизацију српског језика (Београд) – 2018–2020 –
Документи

COBISS.SR-ID 54874889